

तमसो मा ज्योतिर्गमय

SANTINIKETAN
VISWA BHARATI
LIBRARY

415.49

H

V.2. pt. 3

ASAMIYA SAHITYAR CHANEKI

VOL. II, PART III

ASAMIYA SAHITYAR CHANEKI

OR

TYPICAL SELECTIONS

FROM

ASSAMESE LITERATURE

Vol. II

PERIOD OF EXPANSION

Part III

EDITED BY

HEMCHANDRA GOSWAMI

ASSAM CIVIL SERVICE

PUBLISHED BY THE

UNIVERSITY OF CALCUTTA

1924

PRINTED BY BHUPENDRALAL BANERJEE
AT THE CALCUTTA UNIVERSITY PRESS, SENATE HOUSE, CALCUTTA.

Reg. No. 57B, July, '24—500

নিৰ্ঘণ্ট ।

বামচন্দ্র বড়পাত্ৰ গোস্বামী ।

বিষয়	পৃষ্ঠা
আত্ম পৰিচয় ...	৮৩১—৮৩৪
হয়গ্ৰীব মাধৱ ...	৮৪৪—৯৪৪

বঙ্গনাথ দ্বিজ ।

আত্মপৰিচয় ...	৮৪৫—৮৪৯
চণ্ডী ...	৮৪৯—৮৬১
	১১৩৯—১১৪৭

নীলকণ্ঠ দাস ।

দামোদৰ চৰিত্ৰ ...	৮৬২—৮৭৪
-------------------	---------

কেশৱ দাস ।

আত্মপৰিচয় ...	৮৭৫—৮৭৭
ভাগৱত—নবম স্কন্ধ ...	৮৭৭—৮৯২

অনন্ত আচাৰ্য্য ।

আত্মপৰিচয় ...	৮৯৪—৮৯৭
আনন্দলহৰী ...	৮৯৭—৯০৩

লক্ষ্মীনাথ দ্বিজ ।

মহাভাৰত—শান্তিপৰ্ব	৯০৪—৯১৪
--------------------	---------

পিথুৰাম দ্বিজ ।

আত্মপৰিচয় ...	৯১৫—৯১৬
মহাভাৰত—মুঘলপৰ্ব	৯১৬—৯৩৪

ৰাম দ্বিজ ।

বিষয়	পৃষ্ঠা
মৃগারতী চৰিত্ৰ ...	৯৩৫—৯৫১

বিষ্ণুৰাম দ্বিজ ।

দাতাকৰ্ণ ...	৯৫২—৯৬১
--------------	---------

জয়নাৰায়ণ ।

আত্মপৰিচয় ...	৯৬২
লক্ষ্মীপতি চৰিত্ৰ ...	৯৬২—৯৭৩

কামদেৱ বিপ্ৰ ।

অশোক চৰিত্ৰ ...	৯৭৪—৯৭৯
-----------------	---------

ভদ্ৰচাক দাস ।

অনন্ত চৰিত্ৰ ...	৯৮০—৯৯৫
------------------	---------

কালিদাস ।

যমগীতা ...	৯৯৬—১০০৪
------------	----------

ৰামানন্দ ।

শঙ্কৰ চৰিত্ৰ ...	১০০৫—১০১৫
------------------	-----------

কবিৰাজ চক্ৰবৰ্তী ।

আত্মপৰিচয় ...	১০১৬—১০১৮
ব্ৰহ্মবৈৰৰ্ত্তপুৰাণ ...	১০১৯—১০২৫
শঙ্খচূড় বধ ...	১১৪৬—১১৬২

ৰামানন্দ দ্বিজ ।

আত্মপৰিচয় ...	১০২৬—১৮২৮
মহামোহ ...	১০২৮—১০৩৮

ৰাম মিশ্ৰ ।

আত্মপৰিচয় ...	১০৩৯—১০৪০
হিতোপদেশ ...	১০৪০—১০৬১

দ্বিজ বিশ্বেশ্বৰ ।

বিষয়	পৃষ্ঠা
সত্যনাৰায়ণ-পাঁচালী	... ১০৬২—১০৭২
দীন দ্বিজবৰ ।	
মাধৱ সুলোচনা ১০৭৩—১০৯২
কৃতিবাস পণ্ডিত ।	
অঙ্গদৰায়বৰ ১০৯৩—১১০৩
কদৰ্ভাম কবি ।	
নীতিৰত্ন ১১০৪—১১২৩
গঙ্গাৰাম দাস ।	
সীতাৰ বনবাস ১১২৪—১১২৯
বঘুনাথ দাস ।	
কথাৰামায়ণ ১১৩০—১১৩৮

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি ।

ৰামচন্দ্ৰ বড়পাত্ৰ গোহাঞি ।

১৬০৮ শঁক ।

আত্ম পৰিচয় ।

কেন্দুগুৰি নামে গ্ৰাম ।
শস্যে, মৎস্যে অনুপাম ।
বহে নদী অবিশ্রাম ।
দিলীহ যাহাৰ নাম ॥
তাৰ তীৰে কৰি ঘৰ ।
আছিলন্ত পাত্ৰবৰ ॥
যুদ্ধত যাহাৰ মন ।
অবিকুল বিমৰ্দ্দন ॥
বহু সংগ্ৰামত জয় ।
অত্ৰাপি যশস্তা কয় ॥
কৰতোৱা নদী কাষে ।
অত্ৰাপি পুখুৰী আছে ॥
যাক ব্ৰহ্ম পুত্ৰবৰ ।
দিলা কৰি দয়াতৰ ॥
তীৰ্থ ৰাজ মহামানী ।
নাগ ফণা দিলা আনি ॥

দেৱবোপ্ৰসাদ পাই ।
 অৱনত কৰি কায় ॥
 সেৱা কৰিলন্তু পৰি ।
 পাৰক আসিলা লৰি ॥
 ইকথা বিস্ময় নুই ।
 জানা ইতো সত্য হুই ॥
 তেস্তে মোৰ আদি মূল ।
 বংশৰ কমল ফুল ॥
 তাহান সন্ততি ধাৰা ।
 চলি আছে পৰম্পৰা ।
 বৰপাত্ৰ নাম লৈল ।
 অনেক পুৰুষ গৈল ॥
 অধিকাৰী পদ পাই ।
 গৈলা লোক প্ৰবৰ্ত্তাই ॥
 সেহি বংশে ভৈলো জাত ।
 ৰামচন্দ্ৰ নামে খ্যাত ॥
 বৰপাত্ৰ নাম ধৰি ।
 আছে ৰাজসেৱা কৰি ॥

সৌমাৰ পাঠৰ গড়গ্ৰাম নাম যাৰ ।
 সেহি স্থানে থাকি মই ৰচিলো পয়াৰ ।
 নামত যোগিনী তন্ত্ৰ মহেশ্বৰ বাণী ।
 পৰম সাদৰে যাক শুনিলা গোসানী ॥
 আৰু এক কথা কওঁ শুনিয়ে সম্প্ৰতি ।
 যি কালত পুস্তক ভৈলন্তু সমাপতি ॥
 প্ৰপঞ্চ কৰিয়া আৰ ৰচিবো পয়াৰ ।
 তিথি, মাস, বাৰ, অক্ষ কৰিবো প্ৰচাৰ
 নক্ষত্ৰাদি যোগফল, সকলো বৰ্ণিবো ।
 ই সবক দিয়া পদ ৰচনা কৰিবো ॥

বসুগণ প্রথমে মিলিয়া যাবে আছে ।
 তার বাম পাশে মহা আকাশ প্রকাশে ॥
 তাত পাছে ঋতু সব যাই কালে ক্রমে ।
 তাত অনন্তরে চন্দ্র চলে শশা সমে ॥
 ক্রমে চলি যাস্তু ইটো করি বাম গতি ।
 এহি ভাবে জানিবাহা অক্ষর যুকুতি ॥
 উত্তর ফাল্গুনী, কন্যা, সমে দিবাকর ।
 তার লগে হস্তা সমে আছে শশধর ॥
 শুক্ল প্রতিপদ তিথি, ছয় দিন গতে ।
 বুধবাসর দিন দণ্ডেক আছন্তে ॥
 কুন্তে লগ্ন পরবেষ্টি যোগ সেহি বেলা ।
 তাত পাছে শুনা গ্রহ সকলর মেলা ॥
 সূর্য্য শশী বুধ শনি, আছে কন্যাশাশি ।
 বৃশ্চিকত আছে গুরু বৃহস্পতি আসি ॥
 কুন্তে লগ্নে বুধে বাহু ছয়া আছে স্থিতি ।
 সিংহে শুক্র মঙ্গলক দেখিয়ো সম্প্রতি ॥
 তাত পাছে নবাংসকে আছে যিবা গ্রহ ।
 তার কথা কওঁ এবে করিয়া সংগ্রহ ॥
 মীনত আছন্ত সূর্য্য পুত্র সমে আসি ।
 বৃষভত বাহু চন্দ্রে আছন্ত প্রকাশি ॥
 লগ্ন সমে শুক্র ঋষি আছে মিথুনত ।
 গুরু ভূমি পুত্র আছে সিংহর লগত ॥
 প্রমদা রাশিত আছে চন্দ্র পুত্রবর ।
 লগ্নর চতুর্থে আছে ছয়া একেশ্বর ॥
 দিলোহেঁ ই সব লেখা পঞ্জিকাত পায় ।
 বৎসর বুজিবা বসু আছে যিবা ঠাই ॥
 বুলিবাহা-ইসবত কিবা প্রয়োজন ।
 দিবো এবে পূর্ব্ব সাক্ষী করিয়োক মন ॥
 পূৰ্ব্বাণর সূর্য্য যিটো ত্রীভাগরত ।
 ব্যাসদের দিয়া আছে পঞ্চম মুখত ॥

এতেকে কৰিলো আৰু পৰম সাদৰে
পুস্তক সমাপ্ত কাল বুজিবাৰ তৰে ॥
মোৰ যত বঢ়া টুটা দোষক নধৰি ।
কহয় শ্ৰীৰামচন্দ্ৰে বোলা হৰি হৰি ॥

হয়গ্ৰীৱ মাধৱ ।

ঘোষা ॥ গোৱিন্দ মাধৱ গৰুড় কেতু ।
কেশৱ অচ্যুত হৰি ॥

পদ ॥ মহেশে বোলন্ত শুনিয়ো পাৰ্বতী,
তুমি মোৰ প্ৰিয় অতি ।
মাধৱক পাই যিসব সাধনে,
তোমাত কহোঁ সম্প্ৰতি ॥

শ্ৰীফল, খাজুৰি, আৰু হৰিতকী,
নাৰিকেল বেল আম ।
ডিম্বৰু, কেশৰু, কণ্টক, পিয়াল,
পদ্মবীজ তাল জাম ॥

ইক্ষুদি, বদৰী, ডাড়িম্ব, আমৰা,
পিতশালা আদি যত ।
নানাবিধ ফল, একত্ৰ কৰিয়া,
সমৰ্পিব মাধৱত ॥

মূলা সবষপ. ত্ৰিবিধ মৰিচা,
পালঙ্গ আদি শাকক ।
পৰম যতনে. বন্ধন কৰিয়া,
নিবেদিবা মাধৱক ॥

সোম ধাতুৱৰ, শালি বক্তৃশালি
ৰাজধাতু, যৱধান ।
তিল. মাস, শুদ্ধ. কলা, বৰকলা,
কচুক আদি প্ৰধান ॥

হয়গ্ৰীৱ মাধৱ ।

সযি ধাণ্ডেদেৱ, বলি, ভজিৰক,
মধুকৰ অনুদিৱ ।
সিদ্ধাৰ্থক আদি. নানা উপহাৰ,
মাধৱত সমৰ্পিব ॥

হৰিৰ মন্দিৰ, . মাৰ্জ্জনাৰ ফল,
কহোঁ শুনৱা বৰাণনে ।

যিটো গতি পাৱে স্ত্ৰীয়ে বা পুৰুষে,
নিশ্চয় কৰিয়া মনে ॥

হৰিৰ গৃহৰ মৃত্তিকাৰ ধূলি,
মাৰ্জ্জন কৰয় যত ।

তাৱত হাজাৰ বৎসৰ পূজিত,
হোৱয় শাকদ্বীপত ॥

কাষ্ঠ পাত্ৰ জল বস্ত্ৰৰ অঞ্চল,
বিৰিণা বন যোজন ।

ইসব সহিতে হৰিৰ গৃহক,
নকৰিবে সন্মাৰ্জ্জন ॥

ধেমুৰ গোৱৰে আনিয়া সি স্থান,
লিপয় আতি সাদৰে ।

একবাৰ লিপি বাৰ ফলে নৰে,
গৰুত জনম ধৰে ॥

স্নান কৰি যিটো লিপিবাৰ লাগি,
জল দেয় যত্ন কৰি ।

তাহাৰ পুণ্যক কহিবো তোমাত,
শুনিয়ে আবে শঙ্কৰী ॥

লিপিবাৰ বেলা জলৰ কণিকা,
হোৱয় যত প্ৰমাণ ।

তাৱত হাজাৰ বৎসৰ স্বৰ্গত
দেৱৰ লভে সন্মান ॥

ଜଳ ମୁଦ୍ରିକାକ ଏକତ୍ର କରାଯା

সেচন করে যি জনে ।

পাপ হন্তে মুক্ত ছয়া বকগৰ,

থানত থাকে সিজনে ॥

ভুলসী মালতী ধাত্তত কেতকী,

আৰু নাগেশ্বৰ যুতি ।

কাৰ্ত্তিক মাসত ইমব পুষ্পাৰ,

মালাক দিব সম্প্রতি ॥

কতো পাট সূত্রে কত আঁরা সূত্রে,

গাঁথি পুষ্প কববীৰ ।

যিটো পূজা কৰে মাধৱৰ পাৰে,

হোৱয় পুণ্য শৰীৰ ॥

সিটো প্রকৃষক দেখিবা মাত্রকে,

नबकाधि नमः हय ।

শুনিয়ে। পার্বতি সিটো প্রকৃষক.

অঞ্জলি ইন্দ্রে কৰয় ॥

কার্তিক মাসত বঙ্ক কবাবীৰে,

পূজা কৰে ভক্তি ভাৱে ।

তাঁর ফলে সর্বত্র পাপ নষ্ট করি.

কেশর চবণ পারে ॥

বৈশাখ কার্তিক উভয় মাসত,

অর্চা করে যিটোজনে ।

অশ্বমেধ যজ্ঞ কবিবার ফল.

পারয় সিটো তেখনে ॥

বেলপত্র দিয়া। কৃষ্ণক পূজিয়,

যি গতি পারে পার্বতী ।

পৰম সাদৰে সি সবে পূজিয়া.

হাততে পারে মুকুতি ॥

ধাতৃ ফল পত্র কৰিয়া একত্র,
বৈশাখত পূজা কৰি ।

দশ অশ্বমেধ যজ্ঞৰ ফলক,
পারয় সিটো স্তূন্দৰী ॥

শ্বেত বক্ত কৰ— বীৰ পুষ্প দিয়া,
হৰিক অৰ্চা কৰয় ।

যতুযুগ মান জানিবা পার্বতি,
মাধব সন্তোষ হয় ॥

আম জাম তক কোমল পুত্রক,
আনিয়া একত্র কৰি ।

আনো পত্র ফল আনিয়া সকল,
পূজিবেক মহাহৰি ॥

শুনা সভাসদ তন্ত্ৰৰ মাহাত্ম্য,
পৰম গুহ্য সম্প্রতি ।

যাক শুনি নৰে সংসাৰ নিস্তাবে,
পারয় বৈকুণ্ঠ গতি ॥

মহেশে আপুনি কৈলা পার্বতীত,
পৰম বহন্ত কথ্য ।

ইহাক শ্রৱণে পাইবাহা মুকুতি,
নাহি আন অন্তৰথা ॥

এতেকে সাদৰি হেলা পৰিহৰি,
শুনিয়েক সৰ্ব্বজনে ।

মাধবৰ দুই অৰুণ চৰণ,
স্তম্ভৰিয়া বঙ্গমনে ॥

হৰিৰ চৰিত্র পৰম পৱিত্র,
কীৰ্ত্তনত দিয়া মন ।

কহে বামদাসে বোলা হৰি হৰি,
নাযাইবা যম-সদন ॥

ঘোষা ॥ এ ৰাম নিৰঞ্জন ।
 তযু কথা অমৃত পৰম মনোহৰ ॥

পদ ॥ বিতোপন থান অনুপাম ।
 দৰশনে পুৰে মন কাম ॥
 আৰাম বটিকা যত যত ।
 শুনা কহে থানৰ মহত ॥
 দৌল গৃহ শুনিয়েক পাছে ।
 যাক যৈত নিবন্ধিয়া আছে ॥
 কহে শ্ৰীৰামচন্দ্রদাসে ।
 যাতে মাধৱৰ কথা আছে ॥
 এতেকে শুনিয়ে দৃঢ় কৰি ।
 মাধৱৰ কথাক সাদৰি ॥
 এৰিয়েক আন অন্য কথা ।
 এবে শুনা মাধৱৰ কথা ॥
 জগ উদ্ধাৰণ কাৰ্য্যে আসি ।
 পৰ্বতত আছন্তু প্ৰাকাশি ॥
 জগত বিদিত মণিকূট ।
 গিৰিবৰ অতি অদভূত ॥
 অনন্ত আপুনি যোগবলে ।
 মণিকূট হয় ববিতলে ॥
 গিৰিকপ ধৰিলা আপুনি ।
 যাত মৃত্যু দেৱৰো বাঞ্ছনি ॥
 দৰশনে হোৱে পাপ ক্ষয় ।
 আৰোহনে মুকুতি মিলয় ॥
 পুষ্পাঞ্জলি কৰে যিটোজনে ।
 নাষায় সিটো যমৰ সদনে ॥
 পৰ্বত শিখৰে বিছামান ।
 দিব্য দৌল বিচিত্ৰ নিৰ্ম্মাণ ॥
 প্ৰৱন্ধে সাজিলা নানা ভাৱে ।
 মূৰ্ত্তিগণ আছে ঠায়ে ঠায়ে ॥

দৌলৰ আগৰ গৃহ খান ।
 মনোহৰ দেখিতে স্মৃথান ॥
 বিশ্বকৰ্ম্মে যাক নিৰ্ম্মি আছে ।
 গড় কৰি আছে চতুৰ্পাশে ॥
 উত্তৰ দিশৰ দ্বাৰ খান ।
 নিৰ্ম্মি আছে দেখিতে স্মৃঠান ॥
 অক এক দ্বাৰ পঢ়িমত ।
 তাৰ কথা কহিবোহো কত ॥
 দক্ষিণৰ যিবা দ্বাৰ খান ।
 প্ৰৱন্ধে যে কৰিছে নিৰ্ম্মাণ ॥
 গড় মাজে আছে গৃহ কৰি ।
 যাত ভক্তে থাকে নাম ধৰি ॥
 ঠাই ঠাই আমাৰ পতিয়া ।
 নানা বৃক্ষ আছন্ত বোপিয়া ।
 নাৰিকেল বেল আমলকী ।
 শ্ৰীফল খাজুৰী হৰিতকী ॥
 কণ্টকী, লেতেকু, পনিয়াল ।
 আম, জাম, আছে ভাল ভাল ॥
 হেলঞ্চ, আমৰা, কৰদৈই ।
 ডিম্বক লাগিছে থোক হই ॥
 তেস্তুলী, থেকেৰা জৰা তাল ।
 বদৰী আছয় ভাল ভাল ॥
 জেনৰ জামীৰ যত বস ।
 স্মিত্ৰা যে পৰম সুবস ॥
 কমলা কপুৰা নেমুজাত ।
 ত্ৰিবিধ মধুৰী অংসখাত ॥
 নাৰেঙ্গ সোৰেঙ্গ নানা জাতি ।
 ৰোৱা আছে পান্তু পান্তু ॥
 গুৱা পাণ কপিছে অপাৰ ।
 তাৰ মাঝে ডাবিষৰ জাৰ ॥

আনো নানা জাতি বৃক্ষচয় ।
 প্ৰৱন্ধে যে কপিয়া আছয় ॥
 আৰু এক কথা দিয়া কাণ ।
 পুষ্প বাৰী কৰিছে নিৰ্ম্মাণ ॥
 পুষ্পচয় কৰে জ্যোতিকাৰ ।
 মধু লোভে গুঞ্জৰে ভ্ৰমৰ ॥
 চম্পা, নাগেশ্বৰ বক জাই ।
 শিৰীষ সেৱতী ঠাই ঠাই ॥
 বকুল কদম্ব আম জাম ।
 সোল কুণ্ডি দেখিতে স্মৃঠান ॥
 শেৱালী নেৱালী, গুটিমালী ।
 দয়ামালী, বন্দুলী, গুটিমালী ॥
 স্নগন্ধ মালতী কৰবীৰ ।
 বিহৰলী কেতেকী কচিৰ ॥
 কাঞ্চন, অশোক সূৰ্য্যকান্তি ।
 তগৰ ৰোপিছে পাস্তি পাস্তি ॥
 ৰাঙ্গল মকৰা মণিৰাজ ॥
 মাধৱী, লৱঙ্গ; ভৃঙ্গৰাজ ॥
 জয়ন্তী, কাঞ্চন, যুতি, বাগী ।
 বহুতৰ পুষ্প আছে লাগি ॥
 শ্বেততৰ মণি ৰক্ততৰ ।
 বিষ্ণুক্ৰান্তা পুষ্প ভদ্ৰতৰ ॥
 ইন্দ্ৰমালতী, ৰঙ্গ চঙ্গ ।
 ভ্ৰমৰা নাছাড়ে যাৰ সঙ্গ ॥
 তুলসী গোবিন্দ প্ৰিয়তৰ ।
 জগত পাৱনী পাপহৰ ॥
 আনো নানা জাতি পুষ্পচয় ।
 কি কহিবো অনেক আছয় ॥
 যি কিছু জানিলো দিলো লেখা ।
 কোনে কহি কৰিবোক সংখ্যা ॥

শুনা এবে মাধৱৰ কথা ।
 দৌল মাজে থাকন্ত সৰ্ব্বথা ॥
 প্ৰভাতত ব্ৰাহ্মণ সকলে ।
 স্নান কৰায় শুদ্ধজলে ॥
 পাছে ভাল বস্ত্ৰ পিন্ধায় ।
 বেশায় অলঙ্কাৰ চয় ॥
 বিষ্ণু পুণ্ডৰীকাক্ষ হৰি ।
 শুদ্ধ ছয়া মূল মন্ত্ৰ স্মৰি ॥
 অঙ্গন্যাস আবাহন কৰি ।
 মাধৱৰ ৰূপ মনে ধৰি ॥
 অনুস্থান সমস্তে কৰয় ।
 অনন্তৰে পূজা আৰম্ভয় ॥
 গন্ধ, পুষ্প, ধূপ, দিয়া ।
 বিবিধ সস্তাবে নিবেদিয়া ॥
 পাছ, অৰ্ঘ, আচমন দিলা ।
 পাছে বিপ্ৰে, পূজা বিমৰ্জ্জিলা ॥
 সেৱা কৰি কৰে স্তুতি নতি ।
 শঙ্খ, ঘণ্টা, বজায়ে সপ্ৰতি ॥
 বাজনীয়া গণে এক ঠাই ।
 বহুবিধ বাজনা বজাই ॥
 শুনিয়েক আক অনন্তৰে ।
 নাটমন্দিৰত যিবা কৰে ॥
 ভক্ত সবে ছয়া এক ঠাই ।
 বহুবিধ বাজনা বজাই ॥
 কতো ভাল ধৰি নাম গাৱে ।
 বসত মজিয়া প্ৰেমভাৱে ॥
 সাক্ষাততে ৰাজহংস প্ৰায় ।
 প্ৰেমানন্দে হৰি গুণ গায় ॥
 পাছে নাম অবসান কৰি ।
 নিবন্তৰে বোলা হৰি হৰি ॥

নাম সান্ধে জন্মাত ডাকয় ।
 পাছে বিপ্ৰে ভাগৱত কয় ॥
 নিৰন্তৰে শুনে কৰ্ণ ভৰি ।
 মন-বুদ্ধি সাৱধান কৰি ॥
 ভাগৱত অমৃত সাগৰে ।
 ডুব দিয়া থাকে নিৰন্তৰে ॥
 ক্ষুধা, তৃষ্ণা, একোৱে নবাধে ।
 কৰ্ণৰ তৃপ্তি মাত্ৰ সাধে ॥
 পাছে ভাগৱত অৱসানে ।
 আঙুৱাই গায়ন বায়নে ॥
 সেহি বেলা প্ৰভু বজ্জ কৰি ।
 দৌল হস্তে বাজ্জ লয়া হুৰি ॥
 আসি পাছে নাট মন্দিৰত ।
 বসে প্ৰভু সিংহ আসনত ॥
 যি ঠাইত বসে দেৱ হৰি ।
 আছে তাত চন্দ্ৰাতপ তৰি ॥
 দণ্ড, ছত্ৰ ধৰে কতো নৰে ।
 দুয়ো পাশে তুলায় চামৰে ॥
 কতো কতো খাণ্ডা বাক ধৰি ।
 মাধৱক থাকন্ত আৱৰি ॥
 নানা উপায়ন বস্ত্ৰ থয় ।
 পাছে সবে প্ৰণাম কৰয় ॥
 হাতে তাল ধৰি গীত গাৱে ।
 বায়নেও বাজনা বজাৱে ॥
 নৰ্ত্তকী সকলে নৃত্য কৰে ।
 ভাৱ দিয়া নানা ভঙ্গি কৰে ॥
 হাসি কতো দেয় চক্ষুঠাৰ ।
 কতো বস্ত্ৰে কৰে মুখ আৰ ॥
 লাসে বেশে দৰশাৱে গাৱ ।
 ভক্তৰ নোপজে তাত ভাৱ ॥

পাছে প্ৰভু সভাক ছাড়িয়া ।
 ব্ৰাহ্মণৰ সঙ্কে চড়ে গৈয়া ॥
 সঙ্কে চলে ভক্ত সমন্তয় ।
 পুনু দৌলে প্ৰবেশ কৰয় ॥
 অনন্তৰে বিৱহৰ চিয়া ।
 গীত গাৱে বাগ আলাপিয়া ॥
 পাছে পদ কৰয় কীৰ্ত্তন ।
 সন্তোষিয়া সজ্জনৰ মন ॥
 পুৰাণ, ভাৰত, ভাগৱত ।
 ৰামায়ণ আনো শাস্ত্ৰ যত ॥
 পদবন্ধে গাৱে অবিৰাম ।
 মাধৱৰ কথা অনুপাম ॥
 এবে শুনিয়োক নিৰন্তৰে ।
 তাত পাছে সংকীৰ্ত্তন কৰে ॥
 কৃষ্ণ চৈতন্যৰ গুণ গাৱে ।
 কতোহো বাগৰে প্ৰেমভাৱে ॥
 খনো কান্দে, খনো লাজ এৰি ।
 গোৰা বুলি দেই ধাউ গেৰি ॥
 কৃষ্ণ ৰূপ হৃদয়ত ধৰি ।
 কতোহো বোলয় হৰি হৰি ॥
 প্ৰসঙ্গ সংহৰি এবে থওঁ ।
 মধ্যাহ্ন কালৰ কথা কওঁ ॥
 ৰন্ধন শালাত বিপ্ৰগণ ।
 ৰান্ধে নানা বিবিধ ব্যঞ্জন ॥
 দধি, দুগ্ধ, ঘৃত যে পায়স ।
 পঞ্চামৃত, মধু, ষড়্ৰস ॥
 থালত থোৱয় ভাগে ভাগে ।
 নিবেদয় মাধৱৰ আগে ॥
 পূজা পায় আনন্দ লভয় ।
 পাছে প্ৰভু ভোজন কৰয় ॥

মাধৱে ভুঞ্জিলা হেন জানি ।
 বিপ্ৰসবে বাহিৰক আনি ॥
 ভাগ কৰি সবে বাণ্ট দেই ।
 কতো খাই, কতো গৃহে নেই ॥
 দিনে দিনে জানা এহিনয় ।
 পূৰ্ব্বৱৰ্ত্তি চলিয়া আছয় ॥
 শুনিয়েক সভাসদ জন ।
 কৃষ্ণ কথা কৰিয়ো কীৰ্ত্তন ॥
 তাহান চৰিত্ৰ শুনা কৰ্ণে ।
 হৰিকপ চিন্তিবোহো মনে ॥
 হস্তে কৰা তান কৰ্ম্ম নিতে ।
 পদে যাইবা হৰিৰ নিকটে ॥
 হৰিৰ মূৰ্ত্তি চক্ষুয়ে চাহিবা ।
 নাসিকায়ৈ নিৰ্ম্মালা আনিবা ॥
 জিহ্বায়ৈ প্ৰসঙ্গ স্বাদ লয় ।
 তেৰে তনু সাফল হোৱয় ॥
 শিৰে নমিয়োক হৰি পদ ।
 তেবে পাইবা মুকুতি সম্পদ ॥
 সততে কৰিবা ইটো কথা ।
 আত কিছু নাহিকে অন্তথা ॥
 ৰামচন্দ্ৰ দাসে এহি ভণে ।
 হৰি হৰি ঘূষিয়ো সঘনে ॥

ৰক্ষা নাথ দ্বিজ

আত্মপৰিচয়

আছিলো কাশ্যপ নামে ব্রহ্মধামি এক ।
বিছাবলে জানে সৰ্বশাস্ত্ৰৰ তত্ত্বক ॥
জানে ভূত ভবিষ্যত আৰু বৰ্ত্তমান ।
ত্ৰৈলোক্য ভিতৰে নাহি যাহাৰ সমান ॥
পৰম ধাৰ্মিক জানে ব্ৰহ্মতত্ত্ব সাৰ ।
অত্ৰাপিও প্ৰকাশয় যশস্তা যাহাৰ ॥
তাহান গোত্ৰত এক বিপ্ৰ ভৈলা জাত ।
শিবচন্দ্ৰ নামে তান জগতে প্ৰখ্যাত ॥
মন্ত্ৰকত চন্দ্ৰ সাখ্যাততে শিব সম ।
সিকাৰণে ভৈলা তান শিবচন্দ্ৰ নাম ॥
কপে গুণে শ্ৰেষ্ঠ সৰ্ব শাস্ত্ৰত চতুৰ ।
কুল কুমুদৰ মধ্য চন্দ্ৰ পটন্তৰ ॥
পৰম বিশিষ্ট বিপ্ৰ কুলত প্ৰধান ।
নীলাচল যাৰ নিজ আশ্ৰমৰ স্থান ॥
গিৰি মध्ये শ্ৰেষ্ঠ সিতো নীলগিৰি বড় ।
ফলেফুলে জাতিস্কাৰ দেখিতে সুন্দৰ ॥
অনেক মণ্ডপগণ যাহাত আছয় ।
চন্দ্ৰৰ সদৃশ সবে প্ৰকাশ কৰয় ॥
সৌভাগ্য আছয় তাত পাপ বিমোচন ।
কামাখ্যা গোসানী আছে আনো দেৱগণ ॥
সেহি পুণ্য ভূমি জানা জগতৰ সাৰ ।
পৃথিৱী মণ্ডলে তাৰ সম নাহি আৰ ॥
দ্বিজগণ আছে তাত সবে শুদ্ধ মতি ।
দুৰ্গাৰ চৰণে সদা কৰন্তু ভকতি ॥

মহানুখে থাকি বিপ্ৰ সেহি পৰ্বতত ।
 কৰিলা ভকতি কামাখ্যাৰ চৰণত ॥
 প্ৰতিদিনে ভক্তিভাবে নানা উপচাৰে ।
 কৰন্তু দেবীক পূজা পৰম সাদৰে ॥
 এহি মতে কতো দিন কৰন্তু ভকতি ।
 তাহান সেবাত তুষ্ট ভৈলা ভগৱতী ॥
 তুষ্ট হয় ভগৱতী জগত জননী ।
 ভৈলন্ত সাক্ষাত আসি দেবী নাৰায়ণী ॥
 প্ৰতিনিতে ভগৱতী বিপ্ৰৰ আগত ।
 পৰম কৃপায়ে দেবী হৱয় বেকত ॥
 দেবীক দেখিয়া বিপ্ৰ আনন্দিত চিত্তে ।
 প্ৰেম ভাৱে তাক সেবা কৰে প্ৰতি নিতে ॥
 এহি মতে তাতে যদি আছে বিপ্ৰবৰ ।
 শুনা যেন কথা ভৈলা তাত অনন্তৰ ॥
 ধৰ্ম্মপতি নামে এক আছিল নৃপতি ।
 সৰ্বগুণে শ্ৰেষ্ঠ কামৰূপ অধিপতি ॥
 প্ৰাগলভ পুৰত জানা তাৰ নিজ পাট ।
 নবকৰ বশে যাত জগত প্ৰখ্যাত ॥
 ধৰ্ম্মক পালন সিতো কৰে সৰ্বকাল ।
 সি কাৰণে তাহাক বোলায় ধৰ্ম্মপাল ॥
 এক দিনা গোসানীক দেখিবাক প্ৰতি ।
 নীলা পৰ্বতক লাগি আসিলা নৃপতি ॥
 আসি নীলকূটে ধৰ্ম্মপাল মহাবাই ।
 শিৱচন্দ্ৰ ব্ৰাহ্মণক আনিলা মাতাই ॥
 মাতি নিয়া পৰম সাদৰে নৃপবৰ ।
 কৰিলন্ত ব্ৰাহ্মণক সন্মান বিস্তৰ ॥
 নত্ৰভাৱে পাছে তান আগে নৰপতি ।
 কৰযোৰে ৰহিলন্ত কৰি বহু নতি ॥
 আশ্বাস বচনে পাছে নৃপ মহাশয় ।
 ধীৰে ধীৰে ব্ৰাহ্মণক বচন বোলায় ॥

ধৰ্ম্মপাল বদতি শুনিয়ো বিপ্ৰবড় ।
 কৰে তযু চৰণত এগুটি গোচৰ ॥
 যদি মোক কৃপা তযু আছে মহামানী ।
 সাক্ষাতে দৰ্শন আজি কৰাও গোসানী ॥
 ৰাজাৰ বচনে পাছে বিপ্ৰ মহামতি ।
 নৃপতিক প্ৰতি কৃপাদৃষ্টি ভৈলা আতি ॥
 দেখুৱাইবো বুলি পাছে কৰি অঙ্গিকাৰ ।
 ছল কৰি ৰাজাক থৈলন্তু কৰি আৰ ॥
 আৰ কৰি নৃপতিক থৈয়া বিপ্ৰবড় ।
 নানা উপসাৰ লৈয়া পশিলা ভিতৰ ॥
 বিধিৱতে ব্ৰাহ্মণে পূজিলা নানা মত ।
 পূৰ্বৱৰ্ত্তে দেবী আসি ভৈলন্তু বেকত ॥
 সিবোলা সাক্ষাতে ৰাজা দেবীক দেখিলা ।
 ৰাজাই দেখিলা হেন দেবীয়ে জানিলা ॥
 ক্ৰোধ দৃষ্টি চাহি পাছে ব্ৰাহ্মণক প্ৰতি ।
 তেতিক্ষণে অন্তৰ্ধ্যানে ভৈলা ভগৱতী ॥
 ক্ৰোধ দৃষ্টি গোসানীৰ লাগি ব্ৰাহ্মণৰ ।
 ভৈলা কাল বৰ্ণ আতি ইন্দু মন্তকৰ ॥
 জাতো মন্তকত ইন্দু ভৈলা কাল বৰ্ণ ।
 কেন্দুকালে নাম তাৰ ভৈলা সিকাৰণ ॥
 পুখুৰপি বিপ্ৰেবড় কৰিলা ভকতি !
 তাহান সেৱাত তুষ্ট ভৈলা ভগৱতী ॥
 তুষ্ট হুয়া মহামায়া দিলা তাক বৰ ।
 পূৰ্বৱৰ্ত্তে সাক্ষাত নভৈলা দেৱী আৰ ॥
 দেবী নিগদতি শুনিয়োক বিপ্ৰবৰ ।
 মোৰ বৰে অমঙ্গল নহৈব তোহোৰ ॥
 প্ৰসন্ন হৈলো মই তোহোৰ কুলত ।
 নকৰিবি কিছো তই সংশয় মনত ॥
 মোহোৰ প্ৰসাদে জানা তোহোৰ কুলৰ ।
 আয়ু শ্ৰী যশস্তা ধৰ্ম্ম বাঢ়িব বিস্তৰ ॥

বৰ পায়া ত্ৰাঙ্কণেও আনন্দিত চিন্তে ।
 দেবীৰ চৰণ সেবি বৈলা প্ৰতি নিতে ॥
 তাহান গোত্ৰত এক বিপ্ৰ জন্মিলন্তু ।
 সমস্ত শাস্ত্ৰত পটু নামত বেবন্ত ॥
 বেবন্তৰ পুত্ৰ ধৰ্ম্মধ্বজ দ্বিজবৰ ।
 পৰম ধাৰ্ম্মিক সৰ্বগুণে শ্ৰেষ্ঠতৰ ॥
 ভৈলন্তু শ্ৰীৰাম নামে ধৰ্ম্মধ্বজ পুত্ৰ ।
 ৰূপে গুণে শ্ৰেষ্ঠ আতি শোভনে চৰিত্ৰ ॥
 শ্ৰীৰামৰ পুত্ৰ ভৈলা নামে নৰোত্তম ।
 নবতে উত্তম যশস্তাত চন্দ্ৰ সম ॥
 তাহান তনয় ভৈলা দ্বিজ বত্ৰেশ্বৰ ।
 কামৰূপ মাজে শ্ৰেষ্ঠ ব্যাস পটন্তৰ ॥
 লোকত প্ৰক্ষাত তান বামদেৱ নাম ।
 দেবীৰ পৰম ভক্ত সৰ্ব গুণধাম ॥
 বামভদ্ৰ নামে তান তনয় হৈলন্তু ।
 সমস্ত শাস্ত্ৰত পটু পৰম মহন্ত ॥
 বিছাই পৰম তান ভৈলন্তু ভূষণ ।
 দিলা বিছাভূষণ যে নাম সি কাৰণ ॥
 দ্বিজগণ মাজে শোভে সদা শুদ্ধমতি ।
 দেৱ সকলৰ মাজে যেন বৃহস্পতি ॥
 প্ৰজ্ঞাতে উত্তম আতি মহা পুণ্যশালি ।
 কুলপদ্ম মাজে সাক্ষাততে হেমমালী ॥
 ধৰ্ম্মৱন্ত ৰূপৱন্ত ত্ৰাঙ্কণ বৎসল ।
 দশোদিশে প্ৰকাশন্ত যশস্তা সকল ॥
 কামাক্ষ্যা দেবীৰ পাদপদ্ম যুগলত ।
 প্ৰণতি কৰিয়া ভোগ কৰিলা সতত ॥
 তাহান তনয় মই জানা স্বৰূপত ।
 বজ্জনাত নাম মোৰ জানে জগতত ॥
 অল্পমতি ছয়া পদ কৰো নিবন্ধন ।
 হেন জানি দোষ নধৰিয়া স্বৰূপজন ॥

দুৰ্গাৰ চৰিত্ৰ পদ পৰম মঙ্গল ।
 এহি কথা শুনি কৰা চিন্তক নিশ্চল ॥
 বিৰচিলা দ্বিজ বঙ্গনাথ চক্ৰবৰ্ত্তি ।
 দুৰ্গা দুৰ্গা যুধি সদা সাধিয়োক গতি ॥

চণ্ডী ।

মেধয বদতি কথা শুনা নৰেশ্বৰ ।
 মহিষ ভৈলন্ত যদি ৰাজা অশ্ববৰ ॥
 দেৱৰ ঈশ্বৰ যদি হৈল পুৰন্দৰ ।
 যেন পূৰ্বকালে যুদ্ধ ভৈলা পুৰন্দৰ ॥
 মিলিলা দুৰ্য্যোৰ যুদ্ধ দেৱ অশ্বৰৰ ।
 নাহিকে উপমা পুনু শতেক বৎসৰ ॥
 সেহি যুদ্ধে বলৱন্ত অশ্বৰ সকল ।
 সাবশেষে জিনিলন্ত দেৱতা সকল ॥
 সমস্ত দেৱক যিনি মহিষ অশ্বৰ ।
 লৈলা দেৱতাৰ ইন্দুপুৰি স্তবপুৰ ॥
 তাত পৰাজিত হুয়া যত দেৱগণ ।
 ব্ৰহ্মাক আৰবি সবে কৰিলা গমন ॥
 তথাকে গৈলন্ত যৈত আছে হৰিহৰ ।
 কহিলা বৃদ্ধান্ত সবে আগে তাসম্ভাৰ ॥
 কহিলা বৃদ্ধান্ত যত দেবে মহিষৰ ॥
 দেৱতাৰ পৰাভব কহিলা বিস্তৰ ॥
 দেৱগণে বোলে দুয়ো শুনাহা কাহিনি ।
 আমাক মহিষাসুৰে ঘোৰ ৰণে জিনি ॥
 কাড়ি লৈলা আমাৰ সমস্তে অধিকাৰ ।
 হৈলেক মহিষাসুৰ দ্বিতীয় পুৰন্দৰ ॥
 সূৰ্য্যক খেদাই সূৰ্য্য পদ কাড়ি লৈলা ।
 যমক খেদাই সেই অধিকাৰী ভৈলা ॥

হৈলা অধিকাৰী অনলক কৰি দূৰ !
 সবে অধিকাৰ কাটি লৈলেক বাউৰ ॥
 চন্দ্রক খেদাই চন্দ্রপদ কাটি লৈলা ।
 যমক খেদাই সেই অধিকাৰী ভৈলা ॥
 বৰুণক নিকলিয়া লৈলা তাৰ পদ ।
 কুব্জক খেদাই লৈলা কুব্জৰ পদ ॥
 আনো দেৱতাৰ যত আছে অধিকাৰ ।
 বলে কাটি লৈলা জিনি অশ্বৰ দুৰ্ব্বাৰ ॥
 ইন্দ্র আদি কৰিয়া দেৱতা সকলক ।
 সবাকো মহিষে স্বৰ্গ হস্তে খেদাইলেক ॥
 ঘোৰ পৰাভব পাইলা সবে দেৱচয় ।
 পৃথিবীত ভ্ৰমে দুখে মনুষ্যৰ নয় ॥
 দেৱক সদাই হিংসা কৰে দুৰাচাৰ ।
 নিবেদন কৰিলোহো আগত তোমাৰ ॥
 লৈলোহো শৰণ প্ৰভু তোমাৰ চৰণে ।
 চিন্তা মহিষৰ বন্ধ আপুনাৰ মনে ॥
 এহি বাক্যচয় শুনি দেৱ সকলৰ ।
 কৰিলন্ত কোপ মধুসূদনে ডাঙ্গৰ ॥
 হৰেও কৰিলা কোপ আতি ভয়ঙ্কৰ ।
 ক্ৰকুতি কুটিল মুখ দেখি লাগে ডৰ ॥
 তাত অনন্তৰে ক্ৰোধে আতি মাধৱৰ ।
 মুখ হস্তে বাহিৰাইলা তেজ মহন্তৰ ॥
 বাহিৰাইলা তেজ আৰু ব্ৰহ্মাৰ মুখৰ ।
 সেহিমতে ব্যক্ত হৈলা তেজ শঙ্কৰৰ ॥
 ইন্দ্র আদি কৰি আনো দেৱসকলৰ ।
 তেতিক্ষণে ব্যক্ত হৈলা তেজ শৰীৰৰ ॥
 সবে দেৱতাৰ তেজ ভৈলা একস্থান ।
 আতি উচ্ছ পুঞ্জ তেজ পৰ্ব্বত সমান ॥
 দেখে দেৱগণে তাতে সেহি তেজচয় ।
 জ্বলন্তে আছয় যেন কোটি সূৰ্য্যময় ॥

জ্বালায়ে ব্যাপিছে সবে দিগ নিবন্তৰ ॥
 নাহিকে তন্তুল্য আতিশয় ভয়ঙ্কৰ ॥
 চাহিবে নোৱাৰি তেজ আতি ভয়ানক ।
 কাশ্টিয়ে ব্যাপিলা তাৰ তিনিও লোকক ॥
 একঠাই হুয়া সবে দেবতেজ চয় ।
 ভৈলা এক গোটা নাৰী পৰম বিস্ময় ॥
 সৰ্বদেব তেজমই দেৱী কাত্যায়নী ।
 দেখি আনন্দিত হোৱে দেবৰ ৰমনী ॥
 কাত্যায়ন ঋষিৰ আশ্রমে ভৈলা জাত ।
 সিকাৰণে ভৈলা কাত্যায়নী নাম খ্যাত ॥
 মহেশ্বৰ তেজে তান ভৈলেক বদন ।
 যমৰ যে তেজে ভৈলা কৰ্ণ উতপন্ন ॥
 বাহু সব ভৈলা তান তেজে মাধৱৰ ।
 আদিত্যৰ তেজে দশ আঙ্গুলী পাৱৰ ॥
 ধৰণীৰ তেজে ভৈলা নিতম্ব তাহান ।
 ব্ৰহ্মা তেজে ভৈল তান ভৰি দুই খান ॥
 চন্দ্ৰ তেজে ভৈলা তান পিন পয়োধৰ ।
 ইন্দ্ৰ তেজে ভৈল মাজ ভাগ শৰীৰৰ ॥
 জজ্ঞা সমে উক ভৈলা তেজে বৰুণৰ ।
 অম্ববনু তেজে ভৈলা আঙ্গুলী হাতৰ ॥
 কুব্জৰ তেজে ভৈলা নাসিকা তাহাৰ ।
 পৰম সূঠান আতি দেখিতে সুন্দৰ ॥
 দক্ষ আদি কৰি প্ৰজাপতি গণ যত ।
 তাসম্বাৰ তেজে ভৈলা দশন সমস্ত ॥
 পাবকৰ তেজে ভৈলা এতিনি নয়ন ।
 পূৰ্ব্বাপৰ তেজে ভৈলা ক্ৰব উতপন্ন ॥
 কেশসব ভৈলা তান তেজে বৰুণৰ ।
 প্ৰকাশ কৰন্তু আতি দেখি ৰুচিকৰ ॥
 আনো যত দেৱগণ শেষ আছিলন্ত ।
 তাসম্বাৰ তেজে ভৈলা শৰীৰ সমস্ত ॥

দেৱগণ ভেঙ্কপুঙ্কে জগত গোসানী ।
 ভৈলা উতপন্ন শিৱ কল্যাণ কাৰিণী ॥
 তাক দেখি মহিষে পীৰিত দেৱ ময় ।
 লভিল আনন্দ বোলে দুখ ভৈলা ক্ষয় ॥
 আনন্দ লভিয়া পাচে দেৱ সকলৰ ।
 সাবহিতে তাক স্তুতি কৰিলা বিস্তৰ ॥
 অনন্তৰে তাহাক সকল দেৱগণে ।
 কৰিলেক অস্ত্ৰ দান মহাৰক্ষ মনে ॥
 কতো অস্ত্ৰ দেই কতো দেৱে দেই বস্ত্ৰ ।
 কতো আভৰণ দেই কতো দেই বস্ত্ৰ ॥
 প্ৰথমে দিলেক শূল আতি তীক্ষ্ণতৰ ।
 নিজ শূল হস্তে কাঢ়ি দেৱ মহেশ্বৰ ॥
 তাত পাচে দিলা শৰ দেৱ নাৰায়ণ ।
 সুদৰ্শন চক্ৰ হস্তে কৰি উপোদন ॥
 বৰ্ণে দিলেক শঙ্খ আতি ভয়ানক ।
 যাৰ বাজে প্ৰাণ হৰে দানৱ বৰ্গক ॥
 অগ্নিয়ে দিলেক শক্তি উল্কাসম জ্বলে ।
 বৃহত্তৰ ধনু পাছে দিলেক অনলে ॥
 শৰে পৰিপূৰ্ণ আৰো দিলা দুই টোন ।
 কদাচিতো ক্ষয় নোহে যেন শৰগণ ॥
 ঐৰাৱত হস্তে ঘণ্টা দিলা দেৱৰাজে ।
 শব্দে দৈত্যতেজ হৰে সংগ্ৰামৰ মাজে ॥
 কালদণ্ড হস্তে যমে দিলা দণ্ড এক ।
 তাত পাছে নাগপাশ বৰ্ণে দিলেক ॥
 অক্ষমালা দিলা পাছে ব্ৰহ্মা লোকেশ্বৰ ।
 দিলা কমণ্ডলু আৰ তাত অনন্তৰ ॥
 সমস্ত ৰোমৰ কুপে নিজ ৰশ্মি চাই ।
 দিলন্ত আদিত্যে আতি প্ৰকাশ কৰাই ॥
 অৰ্ক চৰ্ম্মা দিলা কালে জাত অনন্তৰে ।
 চিকিমিকি কৰে আতি দেখিতে সুন্দৰে ॥

দিলা ক্ষীৰ সমুদ্রে নিশ্চল একহাৰ ।
 আৰু দিলা বজ্জচয় ক্ষয় নাহি যাৰ ॥
 দিলা চুৰামণি শিৰে পৰম উজ্জল ।
 হাতত বলয়া দিলা কৰ্ণত কুণ্ডল ॥
 অৰ্দ্ধচন্দ্র দিলা শিৰে নৃপুৰ পাৰত ।
 সুন্দৰ পঙ্কজ মালা দিলেক কণ্ঠত ॥
 সবে আঙ্গুলীত বহে খচিত আঙ্গুষ্ঠি ।
 বিশ্বকৰ্ম্মে পৰশু দিলেক মন তুষ্টি ॥
 আৰু দিলা বিশ্বকৰ্ম্মে নানা বজ্জ চয় ।
 দিলেক কবচ অস্ত্রে মস্ত্রে নেছেদয় ॥
 জলনিধি দিলা শিৰে মালা পঙ্কজৰ ।
 দিলা কমলৰ মালা হৃদয় উপৰ ॥
 সবে সৰ্ববদায়ে স্থালা তাৰাগন ।
 দিলা কমলাক হস্তে পৰম শোভন ॥
 নানাবিধ বত্নগণ দিল হীমগিৰি ।
 বাহন দিলেক এক নামত কেশৰী ॥
 ভৰিত নৃপুৰ দিলা আতি মনোহৰ ।
 পানপাত্ৰ এক খানি দিলা ধনেশ্বৰ ॥
 সৰ্ব্ব নাগেশ্বৰ যাক বোলয় অনন্ত ।
 সপ্তদ্বিপা মহি যিতো ইন্দ্ৰিতে ধৰন্ত ॥
 দিলা নাগ হাৰ এক পৰম সাদৰে ।
 অমূল্য মণিয়ে বত্ন সূৰ্য্য সম জলে ॥
 আনো আৰো দেৱগণ আছে যত যত ।
 তাসম্মেও আদৰিলা যাৰ যেহি মত ॥
 শক্তি অমুকপে সবে দিলা বজ্জগণ ।
 যাৰ যেন যুৰিলা দিলেক আভৰণ ॥
 মেঘৰ ঋষিয়ে বোলে শুনা নৰেশ্বৰ ।
 এমত সন্মান পায়া দেৱতাগণৰ ॥
 উচ্চহাস সমে কৈলা ঘোৰ সিংহনাদ ।
 প্ৰলয় কালত যেন মেঘৰ সম্বাদ ॥

বাৰম্বাৰ নাদিলা কৰিলা অটুহাস ।
 পৃথিৱী সকলে দিশ বিদিশ আকাশ ॥
 আয়ামেন সূৰ্য্য ৰশ্মি থাকে সূৰ্য্য লোক ।
 আতি উচ্চ নাদে যাই তাকে ব্যাপিলেক ॥
 হেন চণ্ড শব্দত ধৰণী ভৈল টান ।
 সৰ্বলোকে আশ ভৈলা ভয়ে কম্পমান ॥
 এমত সাগৰ কাম্পে ধৰণী মণ্ডলে ।
 ভয়ে জল জন্তু তিৰ লজ্জিলেক জলে ॥
 মেক মণ্ডপক আদি কাম্পে যত গিৰি ।
 শিলা খসি লৰে বৃক্ষ পৰয় উফৰি ॥
 পাচে বস্ত্ৰ পৰিধান কৰিয়া আগত ।
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ ধৰি দেবী বৈলা সিথানত ॥
 হেন দেখি তাক পাছে সমস্ত অমৰে ।
 পৰম আনন্দে সবে জয়ধ্বনি কৰে ॥
 আনন্দে মন্ত্ৰক উচ্চৰিয়া মুনি গণে ।
 ভক্তি ভাৱে নম্ৰ ভাৱে কৰন্তু শ্ৰৱণে ॥
 গন্ধৰ্বৰ গায় গীত হাতে তাল ধৰি ।
 অপেশ্বৰা গনে নাচে তাল অনুসৰি ॥
 আনো নানা মহোচ্চৰ হৈলা সিকালত ।
 সাবশেষে কোন জনে কহিবে শকত ॥
 গোসানীৰ জন্ম কথা এহি মানে থওঁ ।
 যি কৈলা অশ্বৰ দল তাৰ কথা কওঁ ॥
 শব্দ হৈবে দেখি দৈত্যগণে ত্ৰৈলোক্যক ।
 যুত পাই বহি যেন কোপে জ্বলিলেক ॥
 ক্ৰোধে সাজ হয় সবে দৈত্য সন্তগণ ।
 নানা অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ ধৰি উঠিলা তেখন ॥
 মহা কোপে মহিষা অশ্বৰ কম্পমান ।
 ৰক্ত বৰ্ণ আখি ভৈলা অন্তক সগান ॥
 ক্ৰোধ কৰি বোলে ইতো কোন বিপৰীত ।
 কাহাৰ ভৈলেক আজি মৰণ সন্মিত ॥

আজিৰ সংগ্রামে তাৰ নাছাৰো জিৱন ।
 এহিমতে মহিষে কৰিলা আলোচন ॥
 সেনা সমে অস্ত্ৰৰ সকল যাই বঞ্চে ।
 শব্দক উদ্দেশ্য কৰি খেদি যাই থঞ্চে ॥
 আতি স্তম্ভল ইতো দেবীৰ চৰিত্ৰ ।
 কলি পাপ বিনাশন পৰম পৱিত্ৰ ॥
 শুনা সভাসদ পদ কৰি এক মতি ।
 শিৱ দুৰ্গা যুগি সদা সাধিয়োক গতি ॥

কোপত মহিষ ৰাই চলিলা অস্ত্ৰক প্ৰাই
 সসন্নে সহিতে চপ কৰে ।
 লাগি তাৰ চাৰি খুৰ পৰ্বত হৰয় চূৰ
 দেৱগণ পলাই গৈলা ডৰে ॥
 দুই শৃঙ্গ খৰোত্তৰ তাক দেখি লাগে ডৰ
 মাখি পৰি হয় দুই খণ্ড ।
 উপৰত ফুৰে পাক যেন কুমাৰৰ চাক
 মেঘ হয় শৃঙ্গ লাগি খণ্ড ॥
 উৰ্দ্ধক তুলিছে তুণ্ড আকাশে লাগিছে মুণ্ড
 লাগি নাসা পবন সকল ।
 পৰ্বত হৰয় চূৰ হেনসে মহিষাস্ত্ৰৰ
 পদ ভৰে মহি তলবল ॥
 গাৱৰ পবন লাগি শাল তাল পৰে ভাগি
 চমকিত ভৈলা তিনি লোক ।
 নাদ শুনি মহিষৰ ভয়ে লোক তৰতৰ
 বোলে আজি প্ৰমাদ হৈবেক ॥
 বন্ধ বৰ্ণ দুই আখি অতি ভয় লাগে দেখি
 সাক্ষাততে প্ৰলয় মাৰ্কণ্ড ।
 লোম সব শৰীৰৰ যেহেন শনাইত শৰ
 বস্ত্ৰা স্তূত পৰম প্ৰচণ্ড ॥

যাত্রাৰ আৰম্ভ তাৰ উৰ্ধালিলা পাৰে পাৰ

গিৰি সব হৈলেক তবঙ্গ ।

তবঙ্গে লজ্জিলা তিব জল সব নহে স্থির

চমকিল অনন্তর অঙ্গ ॥

দেখি দেৱতাৰ ৰূপ দৈত্য সকলৰ ৰূপ

জয় ধ্বনি কৰে বঙ্গ মনে ।

অসংখ্য বাজনা বাজে মহিষৰ সন্মুখমাতে

বিশ্বায় লাগিলা সর্বজনে ॥

ঢাক ঢোল তুৰি ভেৰি আনো নানা ফিৰিফিৰি

চিকিৎসিকি অমুৰৰ দল ।

চতুৰ্থ দলে সাজি লগে লৈয়া গজ বাজি

চলিল। মহিষ মহাবল ॥

যতেক পদাতি বথ চলে যত ঘোড়া হাতী

কোনে কহিবেক সীমা তার।

সেনাপতি অপর্যাপ্ত কাৰ শক্তি গণিবন্ত

চলিলেক অম্বুৰ অপাৰ ॥

এহি মতে সব সাজে চলিলা যুদ্ধক বাজে

সসৈশ্বে মহিষ দৈত্য বাই ।

গোসানীক অনন্তরে দেখিলা মহিষাসুরে

সসৈন্যে সহিতে খেদি যাই ॥

লাগি শৰীৰৰ কান্তি ত্ৰৈলোকে প্ৰকাশে আতি

সূর্যোদয় যেন বসুন্ধরী ।

চৰণৰ ভৰ পাই ভূমি আছে তল যাই

কৈত আছে হেন কপ-ধ্বি ॥

কিৰীটিৰ অগ্ৰে যাই আকাশক আছে পাই

বিপৰীত শব্দে ধনুৰ ।

କମ୍ପିତ ପାତାଳ ଚୟ ନାଗଲୋକ ଶୈଳା ଭୟ

শ্রৱণে মৈত্ৰ্যৰ দৰ্প চুব ॥

কুচৰ ভৰত অঙ্গ দেখি যেন ভয় ভঙ্গ

হালে যেন মদনৰ তৰু ।

মাজদেশ আতিক্রীণ প্রকাশয় বিতোপন

সাক্ষাততে হবব ডম্বক ॥

বহল নিতম্ব স্থান উকু কৰি কৰ যেন

জজ্ঞা দুই আতি মনোহৰ ।

পায় স্থল পদ্ম যেন শোভে নখ চন্দ্রগণ

দেখি প্রতি মিলে নয়নৰ ॥

হৈয়া নাৰী একাকিনী আমাক সমৰে জিনি

হেন আশা ঘবে যাইবা ফিবি ।

ইন্দ্র পলাইলেক হাবি লৈয়া আছে। সুবপুৰি

যুজিবা কি লৈয়া তই নাৰী ॥

সত্য কবি কহিওক কোনে পঠাইলেক তোক

কোন স্থানে তোমাৰ বসতি ।

কোন তোৰ বাপ মাওঁ নাৰী হৈয়া হেন ভাওঁ

কহ তোৰ কোন হয় পতি ॥

কহ তোৰ জাতি কোন তোৰ পতি কোন জন

কেনে আছে দিয়া তোক ছাৰি ।

এব পূর্ববদ স্বামী আশ আসিয়োক মোৰ পাশ

কাৰ শক্তি নিবে পাৰে কাটি ॥

মোৰ যত পূৰ্ব নাৰী দিবো তোৰ দাসী কৰি

কহিলো তোমাত সত্য কবি ।

মোহোত ভজিলে তোৰ হৈবেক বিভতি বৰ

হৈবি তই ত্রৈলোক্য ঈশ্বরী ॥

বুলি বা মহিষাসুৰ দেৱ ৰূপি অস্ত্ৰ মোৰ

কেন মতে ভজিবো ইহাক ।

যেন ইচ্ছা করে নাৰী সেই কপ ধৰিতে পাৰি

বোলা ধৰি দেও* পৰতেক ॥

যদি যুদ্ধ কৰা তুমি তভো জিনি নিতে আমি

পাৰো কিন্তু লজ্জা লাগে মোৰ ।

ত্ৰিদশে হাৰিলা বণে স্ত্ৰীক যুদ্ধ হেন জনে

অপযশ হৈবেক ডাঙ্গৰ ॥

শুনিয়া অশ্বৰ বাণি যোগমায়া ত্ৰিনয়নী

বুলিতে লাগিলা কৰি হাস ।

বোলে দেবী ভগৱতী কিনো দুৰ্দ্ধ মন্দমতি

আমাক নিবাক কৰে আশ ॥

কোপে কম্পমান আতি মহিষক বোলে মাতি

কেনে বেটা নিচিনি আমাক ।

অজিঙাসি পূৰ্বপাৰ নিতে চাস দুৰাচাৰ

মই তিনি ত্ৰৈলোক্যৰ মাক ॥

তোৰ বিনাশৰ কাজে সকল দেৱৰ তেজে

হৈয়া আছে মই উতপতি ।

কেনে নিচিনয় অন্ধ এখানে ছেদিবো কন্ধ

নাম ছাৰাইবো দৈত্যপতি ॥

দেৱক জিনিয়া বণে গৰ্ব বাঢ়ি আছে মনে

আমাক চাহিছা সেহি ঠান ।

শুনিও বৰ্দৰ অৰে এতিক্ষণে মোৰ শৰে

কৰিব তোহোৰ বন্ধ পান ॥

শাস্ত্ৰত নিসিদ্ধ বৰ পাপ যিতো গুৰুন্তৰ

নুগুণস পাপিষ্ঠ তাক ।

মৃত্যু আশে নিকটক তভো কৰে মকমক

ছাগে যেন নিতে কাটিবাক ॥

শৃগাল শৃগুণ কাক ভুত প্ৰেত পিশাচক

তোৰ মাংস কধিৰে অৰ্পিবো ।

সংগ্ৰাম ধৰণীখান কৰো মৃত পতিস্থান

কত নদী কধিৰে বহাবো ॥

মোৰ বোল অনুচিত আপুনাৰ নাই স্থিত
 হৈলা তোৰ মৰণ সন্মিত ।
 মোৰ শৰে যাইবি মৰি তোৰ যত পূৰ্ব নাৰী
 তাক কোনে নেই নাই স্থিত ॥
 পশু হৈয়া হেন আশ আমাক নিবাক চাস
 পেচায়ে কুলিৰ কাৰে ৰাৱ ।
 থাকি ভেক কুপ মাজে সাগৰত তৰিতে সাজে
 কাকে কৰে হংসত উৰাওঁ ॥
 বোলে মই দৈত্য ৰাজ নাৰীক যুজিতে লাজ
 হেন কথা ভাবি আছা মনে ।
 ছাৰ মিচা গৰ্ব হেন সারুধানে কৰা ৰণ
 বিক্ৰম দেখোক সৰ্বজনে ॥
 মোৰ হাতে যাইবি মৰি তেবে হেন নুবুলিবি
 নাৰী সমে যুজে বীৰবৰ ।
 নপাইবিহি হেন লাজ এহি ৰণ ভূমি মাজ
 গৰাগৰি পৰিবক শিৰ ॥
 দেবীৰ বচন ঘাৱে অগনি জলিলা গাৱে
 ক্ৰোধে দৈত্যে বোলে মাৰ মাৰ ।
 স্বামীৰ আদেশ পাই মহা ক্ৰোধে গৈলা ধাই
 মুখ্য মুখ্য অশ্বৰ অপাৰ ॥
 জয় দেবী ভগৱতী মই মহা মুঢ় মতি
 তযু পদে পশিলো শৰণ ।
 মই অস্তানীৰ দোষ ক্ষেমিওক অহৰ্নিশ
 দাস বুলি কৰিও বক্ষণ ॥
 সংসাৰ তাৰণ হেতু তুমি দেবী মহা সেতু
 তযু পদে নমো বাৰম্বাৰ ।
 মোৰ পাপ গণ ছেদি নিজ মায়া দূৰে ভেদি
 সংসাৰ সাগৰে কৰা পাৰ ॥

বঙ্গনাথ দ্বিজ্ঞে ভণে শুনিক সৰ্ব্বজনে

দুৰ্গা পদে কৰিয়া ভকতি ।

ছাৰিওক আন কাম ঘূষিয়োক দুৰ্গা নাম

তেবে সুখে সাধিবাহা গতি ॥

নীলকণ্ঠ দাস ।

দামোদৰ চৰিত্ৰ ।

আত অনন্তৰে কথা শুনা সৰ্বজন ।
নামত কলাপ ইন্দ্ৰ দ্বিজ সুশোভন ॥
চাৰিবেদ চতুৰ্দশ শাস্ত্ৰক জানয় ।
বলধি বলধি পুথি যাহাৰ হৰয় ॥
ফুৰন্তে ফুৰন্তে সতানন্দ দ্বাৰ পাইলা ।
সংস্কৃতে দ্বিজে পাছে তাহাত পুছিল ॥
কৈত থিত্তি কি নাম ভ্ৰমাহা কি কাৰণ ।
কহিয়ো তোমাত মোৰ কিবা প্ৰয়োজন ॥
সংস্কৃতে দ্বিজে পাছে বুলিলন্ত হাঁসি ।
নামত কলাপ ইন্দ্ৰ নৱপুৰবাসি ॥
মাধৱ কামাখ্যা দেখি ফুৰেঁ ৰাজ্য চাই ।
ছাত্ৰশালা কৰাইবে আসিলো বাৰ্ত্তাপাই ॥
তিনি গুটি পুত্ৰ শুনু তোমাৰ আছয় ।
দিয়া পঢ়াও যেন মতে মোৰ কীৰ্ত্তি ৰয় ॥
শুনি সতানন্দৰ ৰঙ্গৰ সীমা নাই ।
কৰিয়োক গুৰু কৃপা থাকা মোৰ ঠাই ॥
এহি বুলি ছাত্ৰশাল ঘৰ বান্ধি দিলা ।
পণ্ডিতে তথাতে থাকি পঢ়াইবে লাগিলা ॥
সৰ্বেশ্বৰ ৰত্নাকৰ দেৱ দামোদৰ ।
তিনিক পঢ়িবে লাগি দিলা দ্বিজবৰ ॥
কাৰি কাক আছে ব্যাকৰ্ণক পঢ়িলন্ত ।
যত ধাতু শব্দ প্ৰয়োগ সাধিলন্ত ॥

চাৰিবেদ চৌদ্ধ শাস্ত্ৰ পঢ়ি বখানিলা ।
 গীতা ভাগৱত আনো সমস্তে জানিলা ॥
 আনু দিশ বিদেশৰ ছাত্ৰে পঢ়িলন্তু ।
 কলাপ ইন্দ্ৰক সবে দক্ষিণা দিলন্তু ॥
 গুৰু মুখে শাস্ত্ৰ জানি যত শিষ্যচয় ।
 সবে বিজ্ঞ ভৈলা কাৰো নাহিকে সংশয় ॥
 সতানন্দ দ্বিজ পুত্ৰ সবাতে অধিক ।
 তিনিৰো মধ্যত শ্ৰেষ্ঠ দামোদৰ ধিক ॥
 আপুনি ঈশ্বৰ অৱতাৰ আছে ধৰি ।
 সিকাৰণে শ্ৰেষ্ঠ ভৈলা সমস্ততো কৰি ॥
 কলাপ ইন্দ্ৰক সবে সাদৰে নমিলা ।
 দ্বিজ সতানন্দে বহু মাণ্ডক কৰিলা ॥
 কলাপ ইন্দ্ৰেয়ো আশ্বাসিয়া চলি গৈলা ।
 পুত্ৰ সমে সতানন্দ বঙ্গ মনে ৰইলা ॥
 আত অনন্তৰে শুনা যেন ভৈলা কথা ।
 মহা লুৰি মাৰোক মিলিলা আসি তথা ॥
 নৰ নাৰায়ণ চিলাৰাই দুই ভাই ।
 ৰাজ্যক মাৰিয়া গড়গ্ৰামক উজাই ॥
 ভাগেনিয়া লোকে পাইলি তাৰ ৰক্ষা নাই ।
 কাটি মাৰি সৰ্বস্ব তিৰীক লৈয়া যাই ॥
 স্বৰ্গ নৃপতিৰ দূত ফুৰে পাইক ধৰি ।
 পাইলি তাসাম্বাক লুৰে মহা কোপ কৰি ॥
 নপালালি পাইকে ধৰি ৰণে লৈই যাই ।
 পুত্ৰ সমে সতানন্দে গুণন্ত উপাই ॥
 সেই বেলা ৰাজাদূত তথাতে মিলিলা ।
 শুনিয়া গ্ৰামৰ লোক পলাইবে লাগিলা ॥
 দেখি ৰাজাদূত সব দশ দিশে ধাইলা ।
 ধৰি বান্ধি আনেই লোক যাকে লাগ পাইলা ॥
 সৰ্বস্বক লুৰি নেই লোকক ধৰিয়া ।
 দেখি সতানন্দ দ্বিজ পলাই লৱৰিয়া ॥

দামোদৰ বত্নাকৰ আসিলা বজাই ।
 ধৰিলেক দূতে গৈয়া দুইকো লাগপাই ॥
 দামোদৰে মাতিলন্ত দূতক বুজাই ।
 অমি দ্বিজ জানি ছাৰ নিবে নুজুৰাই ॥
 ধন কিছু দিয়ে লোৱা যাযোক চাৰিয়া ।
 দূতে বোলে নখাও ধন নিবোহু বান্ধিয়া ॥
 এহি বুলি দুফট সবে দুইকো লৈয়া যাই ।
 বোলে বান্ধি নেও কিবা পথতে পলাই ॥
 এহি বুলি জৰী আনি খোজই বান্ধিতে ।
 হাতেতে লুকাইলা জৰী দেখি আচৰিতে ॥
 আৰু বাৰম্বাৰ জৰী বান্ধিতে আনয় ।
 কাখৰ চাপিতে হৰে দেখিয়া বিস্ময় ॥
 তথাপি অজ্ঞানী চিনিবাক নপাৰিলা ।
 গড় ভিতাৰোত বুজ চান্ধত বাখিলা ॥
 কুৰিবেউ গৰখাই বহল অপাৰ ।
 কুৰিবেউ উচ্চ প্ৰস্থে পাঞ্চতৰ ॥
 দশ গজ যুদ্ধ গড় উপাৰে ভিতৰে ।
 গৰ বাজে পাজি জুৰি পখালি হাজাৰ ॥
 হেন গড় ভিতৰে বোঁজত তুলি থৈলা ।
 দুয়ো জনে বোঁচাঙ্গে উপাৰতে বৈলা ॥
 যি বেলা দুইহাক ধৰি আসামে লৈয়া গৈলা
 সিবেলা বিপ্ৰৰ ঘৰে উসমিস ভৈলা ॥
 মহা শোকে কান্দে সবে আকুলিত ভাও ।
 সেই বেলা পৰাই মিলিলা সিতো ঠায় ॥
 সৰ্ববশ্ব লুৰিয়া সবে গৃহত সোমাই ।
 ভাখেৰি ভিতৰে বৈলা ব্ৰাহ্মণী পলাই ॥
 সতানন্দ সৰ্বেশ্বৰ দুয়ো চলি গৈলা ।
 নৰ নাৰায়ণক দুই হান্তে দেখা পাইলা ॥
 আশীৰ্বাদ কৰি তান্তে গোচৰ দিলন্ত ।
 শুনিয়া নৃপতি গৰমালি পাঞ্চিলন্ত ॥

যিবা সবে বিপ্ৰৰ সৰ্বস্ব লুৰিছয় ।
 আমাৰ আদেশে ফিৰাই দিউক সমস্তই ॥
 শুনি গৰমালি বিপ্ৰ সজে চলি গৈলা ।
 লুটিয়াৰ সমস্তক যাই দেখা ভৈলা ॥
 গৰমালি নৃপতিৰ আদেশ কহিলা ।
 বিপ্ৰৰ সৰ্বস্ব সবে বাজ কৰি দিলা ॥
 সৰ্বস্বক পাই দ্বিজে গৃহত বহিলা ।
 যতেক পৰাঠি মানে সবে নিবৰ্তিলা ॥
 শুনা সৰ্বজনে ইতো চৰিত্ৰ শূৰান ।
 আত কিছু অসন্তোষ নকৰিবা মনে ॥
 ঈশ্বৰ চেমটাক শুনি তেজি আন কাম ।
 কহে নীলকণ্ঠে ডাকি বোলা বাম বাম ॥

সবে লোকে বোলে ঐত বৈবে নুহি ভাল ।
 ইতো ৰাজ্য এৰি আসা পলায়ো সকল ॥
 সতানন্দ বদতি শুনিয়ে পুত্ৰচয় ।
 শুনিলাহা লোকে সবে কি বোল বোলয় ॥
 পিতৃ আদেশ শুনি বুজি পাছে পুত্ৰগণ ।
 ৰাজ্য এৰি পলাইবাক কৰিলা যতন ॥
 ভাগ্যৰ ভাগিয়া ধন্য বাজ কৰি দিলা ।
 চিৰা চাউল দাসী দাস সমস্তে কৰিলা ॥
 বৰ এক খান নৌকা সাজিয়া আনিল ।
 সেই সেই বেলা ব্ৰাহ্মণীৰ দুহিতা জন্মিল ॥
 এক দশ দিন গতে শুদ্ধি য়েবে গৈলা ।
 যত বস্তু নাৱে তুলি যাইবা সাজে ভৈলা ॥
 পলাইলা ৰাজ্যৰ লোক আছিলেক যত ।
 পুত্ৰ দ্বাৰা সমে দ্বিজ চৰিলা নাওত ॥
 বৰদায়া হস্তে নীলাচলক এৰাই ।
 হাজো থানে প্ৰবেশিলা লোহিতে ভাঠিয়াই ॥

কেদাৰ কমল আদি মূৰ্ত্তি প্ৰকাশয় ।
 মণিকুট শিখৰতে মাধৱ আছয় ॥
 সতানন্দ দ্বিজে তৈতে নৌকা ৰাখিলন্ত ।
 মাধৱক সেবি কতো দিন বঞ্চিলন্ত ॥
 বৰভাগ গ্ৰামে এক দ্বিজ আছিলন্ত ।
 তাহান দুহিতা সৰ্বেশ্বৰক দিলন্ত ॥
 সৰ্বেশ্বৰে বিধিৱতে বিবাহ কৰিলা ।
 দেখি দ্বিজ সতানন্দে আনন্দ লভিলা ॥
 ৰত্নাপ্ৰতি পূৰ্ব্বথানে গৃহ সাজাইলন্ত ।
 পুত্ৰ ভাৰ্যা সমে দ্বিজ তৈতে থাকিলন্ত ॥
 মাধৱৰ সেৱা তথাছয় যত জন ।
 সবেয়ো বিপ্ৰক হেন বুলিলা বচন ॥
 ভাগৱত পাঠ কৰা মাধৱৰ থানে ।
 পৰিপোষ সমস্তে কৰিবো লাগে মানে ॥
 শুনি সতানন্দ দ্বিজ আনন্দে মনত ।
 মণিকুটে ভাগৱত পঢ়ি নিত্যে গান্ত ॥
 ভাগৱতী ভাগ পান্ত থানে মাধৱৰ ।
 ভাগৱতী ভৈলা সৰ্বেশ্বৰ ৰত্নাকৰ ॥
 দুই উক্ত দুই ভাই পঢ়ে ভাগৱত ।
 সুন্দৰ সুস্বৰ ধ্বনি ব্যাখ্যা নানা মত ॥
 শুনি লোকে মনত আনন্দ বৰ পাই ।
 প্ৰসংশা কৰন্তে ৰঞ্জে দুইক দুই চাই ॥
 সতানন্দ দামোদৰ থাকন্তে ভ্ৰমন্তে ।
 শুনা যেন কথা আৰু ভৈলেক তথাতে ॥
 এক দিনা পূজাৰ সময় দামোদৰ ।
 গহ্বৰত পশিলেক গৈয়া মাধৱৰ ॥
 সেই দিনা অদভুত সমস্তে দেখয় ।
 মাধৱৰ অৰ্চা দামোদৰত মিলয় ॥
 পূজাৰি ব্ৰাহ্মণে যত পুষ্প মালা দিলা ।
 মাধৱক চুই দামোদৰতে চৰিলা ॥

হেন দেখি সৱেয়ো গুণয় মনে মন ।
 মাধৱে দিলন্তু মাত্ৰ এভো কোন জন ॥
 সেহি ৰাত্ৰ সমন্তকে স্বপ্ন দেখাইলন্তু ।
 দ্বিজ দামোদৰ লই মাধৱে বোলন্তু ॥
 হেন স্বপ্ন দেখি সবে প্ৰভাতে উঠিয়া ।
 সবেও সবাতে কৈলা একান্তে মিলিয়া ॥
 সবেয়ো বোলন্তু দ্বিজ মনুষ্য নহয় ।
 ঈশ্বৰৰ অঙ্গ আৰু জানিলো নিচয় ॥
 এহি বোলে সবেয়ো চিত্তক দঢ়াইলন্তু ।
 পৰম গোৰুৱে সবে তাক আদৰন্তু ॥
 একদিন দামোদৰে গীতা পঢ়িলন্তু ।
 পাঞ্চটিকা মতে বাখ্যা মুখে কৰিলন্তু ॥
 সুন্দৰ সুস্বৰ ধ্বনি অমৃত বৰিষে ।
 হৃদয় দ্ৰৱিলা প্ৰেমে শুনয় হৰিষে ॥
 উগ মগ ভৈলা নিৰন্তৰে সভাখান ।
 সাক্ষাতে ব্ৰহ্মাতে যেন নিমজিলা মন ॥
 এহি মতে গীতা পাঠ যেবে সাক্ষ ভৈলা ।
 বিস্ময় মানিয়া সবে ঘৰাঘৰি গৈলা
 সবে বোলে সাক্ষাতে ঈশ্বৰ দামোদৰ ।
 অন্তে অন্তে এহি কথা ঘোষে নিৰন্তৰ ॥
 লোকৰ আনন্দ কৰাই তথাতে আছয় ।
 দ্বিজ ৰূপে দামোদৰ মূৰ্ত্তি সূৰয় ॥
 বৰভাগ্যে আৰু এক দ্বিজ আছিলন্তু ।
 তাহান দুহিতা ৰত্নাকৰক দিলন্তু ॥
 দ্বিজ ৰত্নাকৰে পাই বিবাহ কৰিলা ।
 পিতৃ মাতৃ ভাতৃ সমে আনন্দে ৰহিলা ॥
 এহি মতে কতো দিন আছন্তু তথাতে ।
 পাছে বৰপেটা থানে আইলা যেন মতে ।
 শুনিলন্তু দ্বিজ সতানন্দে হেন মত ।
 আছন্তু শঙ্কৰ বৰপেটা যে থানত ॥

সতানন্দে কৈলা পুত্ৰ সবাকৈ মাতিয়া ।
 যাইবে খোজো আমি বৰপেটাক লাগিয়া ॥
 বত্নাকৰ সৰ্বেশ্বৰ থাকা এতে দুই ।
 মাধৱৰ গণিকুটে ভাগৱতী ছই ॥
 দামোদৰ সঙ্গে লৈই বৰপেটা যাইবো ।
 যত বস্তু লাগে মানে সবে তৈতে পাইবো ॥
 যত বস্তু দাসী দাস সকলে থাকোক ।
 দাসী দাস চাৰি গুটি লগত দিয়োক ॥
 পিতৃৰ আদেশ হেন দুই শুনিলন্ত ।
 চৈই দিয়া নৌকা এক সাজি আনিলন্ত ॥
 ভোজন বসন শয্যা আন বস্তু যত ।
 দাসী দাস চাৰি গুটি তুলিলা নৌকাত ॥
 মাধৱক সেৱা কৰি মাধৱক স্মৰি ।
 ভাৰ্য্যা সমে দ্বিজে দামোদৰ সঙ্গে কৰি ॥
 নৌকাত চৰিলা যাই চাই নার বাইবে লৈলা
 সৰ্বেশ্বৰ বত্নাকৰ অসন্তোষে বৈলা ॥
 ব্ৰহ্মপুত্ৰ ভাঠিয়াই বৰলিয়া পাইলা ।
 বোঁৰয়া সোমাই বোৰা লোহিতক আইলা ॥
 বোৰালোহিত্যক ভাঠিয়াই আসিলন্ত ।
 গয়জান সোমাই বৰপেটাক পাইলন্ত ॥
 বৰপেটা উজাই তান্তীপাৰা দেখিলন্ত ।
 তাক এৰাই গোমাৰি কুচিক পাইলন্ত ॥
 বৰপেটা বিলত নাওক ৰাখিলন্ত ।
 চন্দ্ৰৱতী পুৰে দ্বিজবৰ উঠিলন্ত ॥
 তাহাতে থাকিল দ্বিজ গৃহৈক সাজাই ।
 যত বস্তু নৌকাৰ তুলিলা সেহি ঠাই ॥
 গৰখায়ৈ দিয়া আলি পদূলি বান্ধিলা ।
 হৰ কলি আক চৌপাশে বেড়ি দিলা ॥
 শয়ন বসন গৃহ ভোজনৰ থান ।
 অতিথি নিবাস দেৱ গৃহক নিশ্চাণ ॥

কুপ বাটঘৰো আন সমস্তে কৰিলা ।
 পুত্ৰ ভাৰ্য্যা সমে দ্বিজ তথাতে থাকিলা ॥
 সিতো গ্রামে যত দ্বিজ সজ্জন আছয় ।
 সতানন্দ দ্বিজ গৃহে সমস্তে আসয় ॥
 কদলিক আদি আন বস্তু কপিলন্তু ।
 কৃষি কৰ্ম্মে দাস দুইক নিযোজি দিলন্তু ॥
 শ্ৰীমূৰ্ত্তি শালগ্রাম পূজে নিত্যগত ।
 পঢ়ন্তু আনন্দে কতো গীতা ভাগৱত ॥
 এহি মতে তথা দ্বিজ আছে মহাসুখে ।
 শুনিলা শঙ্কৰদেৱ পুৰবাসী মুখে ॥
 আসিয়া আছন্তু দ্বিজ সদাচাৰি সন্ত ।
 হেন শুনি ভক্ত পাছি মাতি আনিলন্তু ॥
 সতানন্দ গৈয়া শঙ্কৰক দেখিলন্তু ।
 আসন্নিয়া ৰঞ্জে পুষ্প মালাক দিলন্তু ॥
 শ্ৰীশঙ্কৰে পুষ্প মালা শিৰত পিন্ধিলা ।
 আসানে বোসাই তাক ৰঞ্জে সাদৰিলা ॥
 কহিত আছিল পূৰ্বে কিনাম তোমাৰ ।
 কহিয়োক দ্বিজবৰ আগতে আমাৰ ॥
 ব্ৰাহ্মণ বদতি মহাপুৰুষ শুনিয়ে ।
 কোনজ ৰাজ্যতে পূৰ্বে আছিলো আমিহো ॥
 গোৰেশ্বৰত কামেশ্বৰে মাগিয়া নিলন্তু ।
 কায়স্থ ব্ৰাহ্মণ চৌদ্ধ ঘৰক দিলন্তু ॥
 ব্ৰহ্মানন্দ প্ৰভৃতি ব্ৰাহ্মণ সাত ঘৰ ।
 কায়স্থ সপ্তম লগুদেৱ শিষ্যতৰ ॥
 লগুদেৱ বংশে জাত শঙ্কৰ সাক্ষাত ।
 ব্ৰহ্মানন্দ বংশে আমি কহিলো তোমাত ॥
 আমাৰ গোতম গোত্ৰ অজ তোমাৰ ।
 দ্বিজ সতানন্দ নাম জানিবা আমাৰ ॥
 বত্ৰাপ্ৰস্থে ব্ৰহ্মানন্দ দ্বিজ থিত্তি ভৈইলা ।
 ববদোৱা গ্ৰামে লগুদেৱ গৈয়া বইলা ॥

সেহিবংশে তযু পিতৃ কুসুম ভৈলন্ত ।
 তেহে নিয়া মোক নলক্ষ্যাত থাপিলন্ত ॥
 পৰম সুহৃদ তেহে আমাৰ আছিল ।
 তোমাৰ প্ৰসাদে তেন্তে মোক্ষক লভিলা ॥
 ৰাজ্য ভগনত সবে ৰাজ্য গৈল ভাগি ।
 আপুনিয়ে আসি ভৈলা ইঠায়োক লাগি ॥
 আমিহো তথাৰ হন্তে হাজোক আসিলো ।
 সৰ্বেশ্বৰ ৰত্নাকৰ তথাতে ৰাখিলো ॥
 মণিকুটে ভাগৱত পঢ়ি দুই বৈইলা ।
 দামোদৰ মাত্ৰ মোৰ লগে আসি ভৈলা ॥
 তযু দৰশনে অভিলাশ আসি ভৈলো ।
 চন্দ্ৰৱতী পুৰে আমি থিতি ছয়া বৈলো ॥
 আমিহো সাধিবো গতি তাৰাৰ প্ৰকাশে ।
 দামোদৰ আসিয়া মিলিলা তযু পাশে ॥
 লোক সব নিস্তাৰিব ভকতি প্ৰচাৰি ।
 এহি কাৰ্য্যে তোৰা সবে আছা অৱতৰি ॥
 লোকক কৃপাই হৰি তিনি মূৰ্ত্তি ধৰি ।
 মনুষ্য স্বৰূপে বহি আছা ছদ্ম কৰি ॥
 এহি বুলি দ্বিজবৰে ৰঞ্জে থাকিলন্ত ।
 কৃপায়ে দ্বিজক বাক্য শঙ্কৰে বোলন্ত ॥
 ধন্য দ্বিজবৰ সন্ত বৈভব তোমাৰ ।
 পূৰ্ব্ব হন্তে পৰম সুহৃদ আমাৰ ॥
 তোমাক দেখিলো কিনো আনন্দ আমাৰ ।
 তুমি বিনে প্ৰিয়তম নাই কেহো আৰ ॥
 দ্বিজ ৰামৰামে মাধৱে সাদৰিলা ।
 সকলে সমাজে বেৰি তাক প্ৰশংসিলা ॥
 শঙ্কৰেয়ো বস্ত্ৰ পুষ্প চন্দনে ভূষিলা ।
 আশঙ্কা কৰিয়া দ্বিজে গৃহক চলিলা ॥
 শঙ্কৰৰ পাশে দ্বিজ গৈলা আন দিন ।
 দামোদৰ লগে গৈলা নাই ভিনাভিন ॥

পুত্ৰ সমে দ্বিজ গৈয়া অশেষ দিলন্ত ।
 এন্তে কোন বুলিয়া শঙ্কৰে পুছিলন্ত ॥
 তনয় আমাৰ এহি দামোদৰ নাম ।
 শঙ্কৰে বোলন্ত হাসি পূৰ্ণ মনকাম ॥
 সাদৰে দুইহাক আনাই আসন দিলন্ত ।
 পৰম কৌতুকে ত্ৰয়ো তাতে বসিলন্ত ॥
 দামোদৰ শঙ্কৰৰ আল ভায় ভৈলা ।
 দুইহান হৃদয় চিন্তি দুইতো লাগি বইলা ॥
 পৰম প্ৰেমত দুইৰো হৃদয় দ্ৰবিল ।
 দুইকো চাই দুইৰো নেত্ৰ লোতকে জুৰিলা ॥
 হেন ভাৱ দুইৰো দেখি লোকৰ বিস্ময় ।
 একে বস্তু আৰা দুই পৰম বিষয় ॥
 কতোক্ষণে থাকি পাছে শঙ্কৰে মাতিলা ।
 বামুণীৰ পোৱে আকুশলে আসিলা ॥
 ভাগৱত পঢ়া এতে শুশু সবে আমি ।
 সমস্তকে জানা তুমি যেন অন্তৰ্য়ামী ॥
 দামোদৰ বদতি সকলে কৰ্তা তুমি ।
 ভক্তি বৃক্ষ গাজিবাৰ তুমি নিজ ভূমি ॥
 অৱশ্যে পালিবো আমি আজ্ঞাক তোমাৰ ।
 কিছো কৃষি কৰ্ম্মে মতি আছয় আমাৰ ॥
 মাধৱে বোলন্ত কৰা উত্তম কৃষিষি ।
 এহি বুলি গীত এক কৰিলা হৰিষি ॥
 পৰমার্থ কথা তিনি তিনি বুজিলন্ত ।
 আন সবে ধান্য কৃষি বুলি মানিলন্ত ॥
 দামোদৰে বোলে পিতৃ পঢ়া ভাগৱত ।
 আমিযো পঢ়িবো কত তোমাৰ লগত ॥
 দামোদৰ বাক্য সতানন্দ মানিলন্ত ।
 শঙ্কৰৰ ঠাই ভাগৱত পঢ়িলন্ত ॥
 পৰম সুস্বৰ ধ্বনি বাখ্যা সুবোধিনী ।
 ভাগৱত পাঠক কৰন্ত দিনা দিনি ॥

কোন দিনা আসি দামোদৰেয়ো পঢ়ন্তু ।
 শঙ্কৰ মাধৱ আদি সবেয়ো শুনন্তু ॥
 অমৃত বৰিষে যেন সুছন্দ সুস্বৰে ।
 পৰম একাগ্ৰ মনে শুনে নিবন্তৰে ॥
 লোকক শুনাই যিটো বাক্য বুলিছন্তু ।
 তাহাক দেখয় কতো কৃষি কৰ্ম্মে জাত ॥
 আজি তোৰ ধন্য ভাণ্ডাৰোক পুৰি পাস্তু ।
 অতিথিক দিয়া গৃহ জন সঙ্গে খাস্তু ॥
 দামোদৰ দেৱৰ কোনিফট সত্যৱতী ।
 তাক বিহা দিবে সতানন্দে কৈলা মতি ॥
 বৰ জিজ্ঞাসিয়া ঠাই ঠাই বিচাৰিলা ।
 পাছে বৰ নগৰক দূতক পাঠাইলা ॥
 বৰ নগৰোৰ নয়া নগৰ গ্ৰামত ।
 জয়দেৱ আচাৰ্য্য আছন্তু সিথানত ॥
 তাহান তনয় চক্ৰবৰ্ত্তিবাসুদেৱ ।
 ৰূপে গুণে বিছাই সমান নাহি কেৱ ॥
 তান গৃহে ৰমানাথ দ্বিজ উপসন ।
 দেখিয়া আচাৰ্য্য তাক দিলন্তু আসন ॥
 ব্যৱহাৰে সাদৰিয়া পুছিলন্তু কথা ।
 কোন কাষে তুমি দ্বিজ আসি ভৈলা এথা ॥
 ব্ৰাহ্মণ বদতি সবে কথা কৈবো পাছে ।
 এন্তে কোন যিতো বসি আছে তযু কাষে ॥
 আচাৰ্য্য বোলন্তু এন্তে আমাৰ তনয় ।
 বাসুদেৱ চক্ৰবৰ্ত্তি নাম সুভনয় ॥
 শুনিয়া দ্বিজৰ মহা আনন্দ মিলিলা ।
 বংশাৱলি সমে কথা কহিবে লাগিলা ॥
 কামেন্দ্ৰৰে আনিচন্তু বিপ্ৰ সাত ঘৰ ।
 ব্ৰহ্মানন্দ ভট্টাচাৰ্য্য তাস্তে সপ্তন্তৰ ॥
 তাহান তনয় দেৱানন্দ নামে ভৈলা ।
 তান পুত্ৰ সতানন্দ নলক্ষ্যত বৈলা ॥

সৰ্বেশ্বৰ বত্নাকৰ দামোদৰ নাম ।
 সতানন্দ পুত্ৰ এন্তে তিনি অনুপাম ॥
 নলঞ্চাৰ পৰা হাজো নগৰে আসিলা ।
 সৰ্বেশ্বৰ বত্নাকৰ তথাতে থাকিলা ॥
 ভাৰ্য্যা সমে সতানন্দ দামোদৰ গজে ।
 বৰপেটা চন্দ্ৰপুৰে আছে মহাবন্তে ॥
 তাহান চুহিতা আছে নামে সত্যৱতী ।
 বৰ জিজ্ঞাসিবে আহি আছোহ সম্প্ৰতি ॥
 তোমাৰ তনয় এন্তে বৰ স্তশোভন ।
 কহা তোমাঠেৰে কথা সিজে প্ৰয়োজন ॥
 হেন শুনি জয়দেৱ বঙ্গমন ভৈলা ।
 আপুনাৰ বংশাৱলী কহিবাক লৈলা ॥
 কামেশ্বৰে আনা আমি কনৌজ দেশৰ ।
 সপ্ত ঘৰোৰ মধ্যে দ্বিজ আদি বৰ ॥
 আছিলন্ত ভূঞিয়া বৰ ভাগে সে ৰাজ্যৰ ।
 তানে পত্নি দময়ন্তী আতি স্প্ৰতিৰ ॥
 জয়দেৱ আচাৰ্য্য আমি তান গৰ্ভে জাত ।
 মোৰ পুত্ৰ বাসুদেৱ চক্ৰৱৰ্ত্তি খ্যাত ॥
 ভূঞা পৰলোক ভৈলা বৰ ভাগ ছাৰি ।
 নৱা নগৰত আমি কৰি আছো বাৰী ॥
 আমাঠেৰ কথা যত কহিলো তোমাত ।
 পুত্ৰৰ বিবাহ হৰে তোমৰ কুপাত ॥
 শুনি ৰামানাথ দ্বিজে মহাবন্ত ভৈলা ।
 বৰপেটা থানে সতানন্দ পাশে গৈলা ॥
 যত কথা তাহান আগত কহিলন্ত ।
 শুনি সতানন্দ বাসুদেৱক কহিলন্ত ॥
 আপুন চুহিতা সত্যৱতীক দিলন্ত ।
 বাসুদেৱ চক্ৰৱৰ্ত্তি বিহা কৰিলন্ত ॥
 কন্যা সমে অনেক ঘোঁতক দ্বিজে দিলা ।
 ভাৰ্য্যা সমে বাসুদেৱ গৃহক চলিলা ॥

তান মাতৃ-ৰতিকলা আগধৰি নিলা ।
 নানা স্তম্ভলে শিৰে দুৰ্ব্বাক্ষত দিলা ॥
 যথা ব্যৱহাৰে কৰি ভোজন শয়ন ।
 আপুন গৃহত বৈলা ৰঞ্জে দুয়োজন ॥
 পিতৃ গৃহে পঠাই পুত্ৰ কৰি ছয়ন ।
 ভাৰ্যা সমে থাকিলন্ত আপুন ভুবন ॥
 শুন! সৰ্ব্বজনে মনে তেজি অসন্তোষ ।
 পদ কৰণত মোৰ নধৰিবা দোষ ॥
 পৰম অজ্ঞানী আমি ৰচিলো পয়াৰ ।
 বাৰটিটো যত আৰ নকৰি বিচাৰ ॥
 গুৰুৰ চৰিত্ৰ খানি শুনি সবে নৰ ।
 নীলকণ্ঠ বদতি ঘৃষিয়ে দামোদৰ ॥

কেশৱ দাস ।

আত্ম পৰিচয় ।

শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ যিতো নামেসে কায়স্থ তান
পৰম পণ্ডিত গুণশীল ।
নানা হুস্ব দীৰ্ঘ ছন্দে ভাগৱত পদ বন্ধে,
মহা যত্নে ৰচনা কৰিল ॥
লোক নিস্তাৰণ হেতু বাঞ্চিলন্ত ধৰ্ম্ম সেতু,
যাৰ কাৰ্ত্তি গৈল বহু থান ।
ব্ৰহ্মণ্য পৰম গুণে তান সম আঁছে কোন,
সন্ত জনে কৰৈ যাক মান ॥
স্বধৰ্ম্মাকো নেৰিলন্ত ভকতাকো কৰিলন্ত,
পাষণ্ডক আলাপন কৈল ।
ৰাম কৃষ্ণ নাম স্মৰি পঞ্চভূত দেহা এড়ি,
বৈকুণ্ঠত গৈয়া গিত ভৈল ॥
মহিমা কহিবোঁ কত যিতো ধৰৈ তান মত,
ঈশ্বৰক অপ্রয়াসে জানে ।
জ্ঞানতো কন্মাতো কৰি ভকতি সে শ্ৰেষ্ঠ জানি,
মহাজনে বহু আক মানে ॥
চন্দ্র দিবাকৰ মানে যাৰ যশ থানে থানে,
গাইবেক থাকয় পদ যাৱে ।
অছাপি প্ৰশংসে যাক মহা মহা কৰি তাক,
জদিত পৰম প্ৰেমভাৱে ॥
কি কহিবোঁ তান গুণ মই মহা মুঢ় জন,
তান পদে মোৰ হোক ৰতি ।
আমিযো কায়স্থ জন হেন জানো গৰ্ব্বমন,
একো কালে নুহিকোক মতি ॥

তাহানে ভাতৃৰ নাতি যদিবা আমাক বোলৈ,
তথাপিহো তাহানে কিল্কৰ ।

কায় বাক্য মনে মই তাহানে দাসৰো দাস,
বুলিলোহো বাক্য দৃঢ়তৰ ॥

শুনিয়ে পণ্ডিত লোক দোষ নেদিবাহা মোক,
ভাগৱত শাস্ত্ৰ মহাগুঢ় ।

মই আতি অল্পজন শুদ্ধ নুহিকয় মন,
বুদ্ধিত পৰম মই মুঢ় ॥

কতো অৰ্থ ব্যক্ত ভৈল কতো অৰ্থ গুঢ় বৈল,
তাত মোৰ বুদ্ধিৰেসে দোষ ।

পণ্ডিতে দেখিয়া আক নিন্দা নুবুলিবা বাক,
নিজ গুণে ছয়োক সন্তোষ ॥

মুখে যেবে কৰৈ নিন্দা নুহি কৰৈ অভিনন্দা,
তাত মোৰ দুঃখ নজানয় ।

যিতো মহাজন হয় অল্প গুণকো লয়,
তাকে আতি বাহুল্য কৰয় ॥

বয়সত অল্প আতি একো গুণ নাহিকয়,
পণ্ডিত নুহিকো বহুতৰ ।

গুৰু শিক্ষা অনুসৰি টিকা ভাষ্য মত ধৰি,
পদ কৈলোঁ নৱম স্কন্ধৰ ॥

কথাৰ প্ৰস্তাব পাই নিবন্ধিলোঁ ঠাই ঠাই,
আনো পুৰাণৰ কিছূ মত ।

দোষ নেদিবাহা তাত হৰি কথা পাই যাত,
গাৱয় মহন্ত সৰ্ব যত ॥

নমো নমো কৃষ্ণ দেৱ দগুৱতে কৰোঁ সেৱ,
মই মহা গৰ্ববৰন্ত জন ।

তমু পাদ পদ্ম মনে স্মৰোঁক সৰ্বক্ষণে,
ৰক্ষা কৰা বাপ জনাৰ্দ্দন ॥

তযু গুণ নাম বাণী হে কৃষ্ণ পদ্ম পাণি,
 বোলোক বদনে নিৰন্তৰ ।
 বাম বুলিয়োক ডাকি সমাজ্যৰ লোকে ঢাকি,
 এড়ায়োক ঘোৰ যম ঘৰ ॥

ভাগৱত—নৱম স্কন্ধ ।

শুক নিগদতি ৰাজা শুনা মহাশয় ।
 নাভাগাৰ অম্বৰীষ ভৈলন্ত তনয় ॥
 তাহান মহিমা মই কি কহিবোঁ তাত ।
 ঋষিৰ সাপেও ক্ৰমা নভৈলেক যাত ॥
 হেন শুনি ৰাজা পাছে পুছিলা শুক্তত ।
 কৈয়ো কথা গুরু ইতো কথা অদভূত ॥
 নুৱাৰিলে ঋষি সাপে কিছু কৰিবাক ।
 শুনিবাক ইচ্ছা অম্বৰীষৰ কণাক ॥
 ৰাজাৰ বচন শুনি শুক্তে কহিলন্ত ।
 সাতো দ্বীপা পৃথিবীৰ ৰাজা পালিলন্ত ॥
 ইন্দতো অধিক ৰাজা শ্ৰীমন্ত ভৈলন্ত ।
 নুহিবাক নুৱাৰিলা মহামুনি সান্ত ॥
 স্বপ্ন সম মানিলন্ত ৰাজা সদা মনে ।
 নৰকৰ দ্বাৰ আক মানৈ মহাজনে ॥
 ভগৱন্ত বাসুদেৱে কৰিলা ভকতি ।
 বৈষ্ণৱ সৱত ৰাজা আতিশয় প্ৰীতি ॥
 ঈশ্বৰৰ ভকতিয়ে নৃপ মহাশয় ।
 আতি তুচ্ছ ইতো বিশ্ব দেখা মায়াময় ॥
 ইন্দ্ৰিয়ৰ বৃমাণে ঈশ্বৰতে দিলা ।
 এহি মতে ৰাজা পাছে বয়সক নিলা ॥
 কৃষ্ণ পাদ পদ্ম মাত্ৰ স্মৰিলন্ত মনে ।
 ঈশ্বৰৰ গুণ নাম বৰ্ণাইল বচনে ॥

দৃষ্ট দুই ঈশ্বৰৰ গৃহক মাৰ্জ্জিলা ।
 কৰ্ণে সদা শুনিলন্ত ঈশ্বৰৰ লীলা ॥
 মুকুন্দৰ থান দেখি আছিল নয়নে ।
 সদায়ে চাহন্তু ৰাজা আনন্দিত মনে ॥
 বৈষ্ণৱক আলিঙ্গিলা সদা মহাশয় ।
 তাসম্ভাৰ পৰা সবে মোক্ষ দেহা হয় ॥
 কৃষ্ণ পদে পদ্য লগ যিতো তুলসীৰ ।
 তাহাৰ গন্ধক মাত্ৰ লৈলা মহাবীৰ ॥
 নিবেদিলা ঈশ্বৰত অন্ন আদি যত ।
 তাবাকেসে ভুঞ্জিলন্ত ৰাজা মহাশাস্ত ॥
 ঈশ্বৰৰ ক্ষেমা পদে কৰিলা গমন ।
 শিৰে কৃষ্ণ পদে সদা কৰিলা বন্দন ॥
 চন্দনাদি ভগ্যা ৰাজা কৰিলা সদাই ।
 ঈশ্বৰৰ সেৱা হৱৈ যিমত উপাই ॥
 কামনা পূৰ্বকৈ তাকো ভোগা নকৰিলা ।
 নিঃশেষে দ্ৰব্যকে ঈশ্বৰত সমৰ্পিলা ॥
 যেন মতে বৈষ্ণৱ সহিতে প্ৰীতি আতি ।
 নানা ভাৱে কৃষ্ণ পাৱে কৰিলা ভকতি ॥
 সকলে কৰ্ম্মক ঈশ্বৰত সমৰ্পিলা ।
 এহিমতে মহাৰাজা পৃথিৱী পালিলা ॥
 অশ্বমেধ যজ্ঞে ঈশ্বৰক যজিলন্ত ।
 নিঃশেষে ভণ্ডাৰে ৰাজা দক্ষিণা দিলন্ত ॥
 বশিষ্ঠ গৌতম আত্মিৰাদি ঋষি চয় ।
 দক্ষিণাক পায়। ভৈল আনন্দ হৃদয় ॥
 প্ৰতিলোম ৰূপে যৈত সবস্বতী বন্ত ।
 তহিতে ৰাজাৰ আবে যজ্ঞ কৰিলন্ত ॥
 তাহানে ৰাজ্যত যত আছিল প্ৰজাগণ ।
 দেৱতো অধিক দেখি পুৰুষত মন ॥
 নানা বিধ অলঙ্কাৰ কৰে জ্যোতিষ্কাৰ ।
 একৈকক দেখি যেন দেৱৰ কুমাৰ ॥

যাহাৰ থানৰ প্ৰজা স্বৰ্গকো নোখোজে ।
 মুকুন্দৰ পাদ পদ্যে সদা মাত্ৰ ভজে ॥
 হৰি কথা বসে তাৰা সৰ্বাৰো জীৱন ।
 ঈশ্বৰৰ মূৰ্ত্তি সবে পাস্ত দৰিশন ॥
 এতেকেসে স্বৰ্গ পদ নোখোজে সদাই ।
 মোক্ষ পদ আদি কৰি তাকো বাঞ্ছা নাই ॥
 সিদ্ধৰ দুৰ্লভ ভাৱ পাইলে সেবে লোকে ।
 নাইকুখা তৃষা নপাইবেক ভয় শোকে ॥
 ৰাজাৰ ৰাজ্যৰ প্ৰজা সব সেহিমত ।
 তাসম্বাৰ মহিমা কৈবোঁ মই কত ॥
 প্ৰজা সকলৰ কথা এহি মানে থওঁ ।
 অশ্বৰীষে যি কৰিলা তাৰ কথা কওঁ ॥
 এহিমতে ৰাজা পাছে ভকতি কৰিলা ।
 স্বধৰ্ম্মে হৰিক ভজি প্ৰীতি আতি ভৈলা ॥
 কিছো কিছো কৰি বিষয়ক এৰিলন্ত ।
 কৃষ্ণ চৰণত মতি সদায়ে দিলন্ত ॥
 গৃহ পুত্ৰ দ্বাৰা বন্ধু সুহৃদ যতেক ।
 গজ বাজী বথ সেনা আছয় অনেক ॥
 অনেক অমূল্য বত্ত আছিল অসংখ্যাত ॥
 অনন্ত ভগ্নাৰ চয় আছয় ৰাজ্যত ॥
 চন্দ্ৰতাপ সিংহাসন আদি অসংখ্যাত ।
 তথাপিতো মতি তাত নাহিকে সাক্ষাত ॥
 এতেকত চিত্ত তান ভৈল বিষ্ঠা প্ৰায় ।
 কৃষ্ণৰ চৰণ মাত্ৰ চিস্তন্ত সদায় ॥
 বুলিবাৰি সাতো দ্বীপা পৃথিবীৰ ৰাজা ।
 কেন মতে তান্ত সবে পালিবেক প্ৰজা ॥
 ৰাত্ৰি দিনে তান মাত্ৰ ঈশ্বৰত মন ।
 জানিলো শত্ৰুৱে পীড়িলেক প্ৰজাগণ ॥
 ৰাজাৰ ভক্তিত তুষ্ক ভৈল ভগৱন্ত ।
 আপুনাৰ চক্ৰ পাছে তাহাক দিলন্ত ॥

সাতো দ্বীপা পৃথিবীক চক্ৰেসে পালিল ।
 যত শত্ৰু আছে মানে সবে সংহৰিল ॥
 বক্ষা কৰ্ত্তা ভৈল চক্ৰ সকলে প্ৰজাৰ ।
 তাহান ৰাজ্যত নাহি শত্ৰুৰ সঞ্চাৰ ॥
 বিষয়ত বৈৰাগ্যক তাহান্ দেখাইলোঁ ।
 ঈশ্বৰতো মহাভক্ত তাক মই কৈলোঁ ॥
 শূক নিগদতি ৰাজা শুনিয়োক এবে ।
 এহি মতে ভকতিক কৰা ৰাজা য়েবে ॥
 মহিষী সহিতে ৰাজা ত্ৰত আৰম্ভিল ।
 দ্বাদশী ত্ৰতক এক বৎসৰ কৰিল ।
 কৃষ্ণ পাদ পদ্ম মাত্ৰ চিন্তন্তু সদাই ।
 ইন্দ্ৰিয় বৃত্তি মাতে বিষয়ত নাই ॥
 কাৰ্ত্তিক মাসত ত্ৰত সাত্ৰ কৰিলন্তু ।
 তিনি দিন মানে উপবাসে আছিলন্তু ॥
 কালিন্দী জলত ৰাজা স্নান কৰিলন্তু ।
 মধুবনে ঈশ্বৰক নৃপে অৰ্চ্চিলন্তু ॥
 তেহো মহাসন্ত ৰাজা প্ৰজাক পালন্তু ।
 পৰম মহন্ত ৰাজা ভকতি কৰন্তু ॥
 এহিমতে য়েবে ঈশ্বৰক পূজিলন্তু ।
 ত্ৰাঙ্কণ সবৰ পাৰে পাছে নমিলন্তু ॥
 নমস্কাৰ কৰিয়া বিপ্ৰক দান দিল ।
 সুবৰ্ণে শৃঙ্গক খুড়া ৰজতে বান্ধিল ॥
 এহিকপ কৰি ষাঠি কোটি ধেনু দিল ।
 ত্ৰাঙ্কণ সবৰ পাৰে পাছে নমিলন্তু ॥
 নমস্কাৰ কৰিয়া বিপ্ৰক দান দিল ।
 বিপ্ৰ সকলক ৰাজা ভোজন কৰাইল ॥
 বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰে মন সবাৰো তোষাইল ।
 তুফু ছয়া বিপ্ৰগণে বুলিলা বচন ।
 পাৰণাক লাগি ৰাজা কৰিলা যতন ॥

ব্ৰাহ্মণ সবৰ আজ্ঞা ৰাজায়ে পাইলন্ত ।
 ভোজন কৰিবে লাগি নৃপে যে চাহন্ত ॥
 সেহি সময়ত আসি দুৰ্ব্বাশা মিলিলা ।
 তাক দেখি অশ্বৰীষে আনন্দে উঠিলা ॥
 বসিবাক লাগি ৰাজা আসন দিলন্ত ।
 অনন্দিত হুয়া ঋষি তাতে বসিলন্ত ॥
 সঅৰ্থে ঋষিক ৰাজা পূজা কৰিলন্ত ।
 দণ্ডৱতে চৰণত পৰি নাঁমলন্ত ॥
 চৰণত ধৰো ঋষি আনন্দে উঠিয়ো ।
 আমাৰ থানত আজি ভোজন কৰিয়ো ॥
 দুৰ্ব্বাসা বোলন্ত ৰাজা শুনা মহাশয় ।
 আৱশ্যক কৰ্ম্ম মোৰ কৰিতে লাগয় ॥
 মধ্যাহ্ন কালৰ কৰ্ম্ম এখানে কৰিবোঁ ।
 থাকিয়োক মহাৰাজা পাচত আসিবোঁ ॥
 এহি বুলি ঋষি কালিন্দীৰ তীৰে গৈয়া ।
 ব্ৰহ্মক কৰিল ধ্যান তাতে বুৰ দিয়া ॥
 দুৰ্ব্বাসাৰ কথা মই এহি মানে থওঁ ।
 নাভাগাৰ তনয়ৰ কথা আবে কওঁ ॥
 ঋষিক পঠায়া য়েবে আছা মহাশয় ।
 অৰ্দ্ধ দণ্ড মানে মাত্ৰ দ্বাদশী আছয় ॥
 হেন দেখি ৰাজা পাছে ভৈলন্ত বিমন ।
 ব্ৰাহ্মণক বুলি আছা কৰিবো ভোজন ॥
 ব্ৰাহ্মণক তেজি যদি কৰিলো ভোজন ।
 অধৰ্ম্ম সিজিবোঁ তেহোঁ হৈব ক্ৰোধক মন ॥
 ভোজন নকৰো যদি হৱৈ ব্ৰত নকৈ ।
 এহি চিন্তি ৰাজাৰ মনত মহা কৰ্ণ ॥
 উভয় শঙ্কট দেখি নৃপতি বিমন ।
 ঋষি সকলক চাই বুলিলা বচন ॥
 ব্ৰাহ্মণক অতিক্ৰম যেন মতে নয় ।
 দ্বাদশীৰো ব্ৰত সাক্ষ যেন মতে হয় ॥

অধৰ্ম্মে নপাৰে আবে যেন মতে মোক ।
 এহি কথা মোত ঋষি সবে কহিয়োক ॥
 অহো অহো ঋষি সবে বুলিলা ৰাজাক ।
 শুনিয়োক ৰাজ ঋষি আমাৰ কথাক ॥
 কেৱল জলক তুমি কৰিবোঁ পাৰণা ।
 ভোজন নুহিকে আপুনিয়ো মনে গুণা ॥
 ত্ৰত সান্ন দুই জানা জলক ভুঞ্জিলে ।
 আৰো একাক্ষণে আসি ত্ৰয়োদশী মিলে ॥
 ঋষি সকলৰ বাক্য ৰাজা শুনিলন্ত ।
 মহাশুদ্ধ ছয়া পাছে জল ভুঞ্জিলন্ত ॥
 অচ্যুতৰ চৰণক সততে চিন্তন্ত ।
 ঈশ্বৰৰ মূৰ্ত্তি ৰাজা মনত নেৰন্ত ॥
 ত্ৰাক্ষণক বাট চাই মহাৰাজা বৈলা ।
 শুনিয়োক কুক শ্ৰেষ্ঠ যেন কথা ভৈলা ॥
 দুৰ্ব্বাসাৰ সান্ন ভৈলা নিত্য কৃত্যচয় ।
 কালিন্দী জলৰ উঠিলন্ত মহাশয় ॥
 যমুনা কূলৰ পৰা ঋষি আসিলন্ত ।
 অম্বৰীষ মহানৃপে তাক দেখিলন্ত ॥
 নমস্কাৰ কৰিলন্ত তাক জানু শিৰে ।
 কৃতাজলি ছয়া নম্ৰে বৈলা মহাবীৰে ॥
 শুনা সভাসদ সব যুগুতি বচন ।
 কৃষ্ণৰ নামক মাত্ৰ কৰিয়ো যতন ॥
 সাধু সন্ন লৈয়া শুনিয়োক হৰি কথা ।
 ইহেন মনুষ্য জন্ম নকৰিয়ো বৃথা ॥
 পুত্ৰ দ্বাৰা ধন জন আত নকৰা আশ ।
 যমদূতে বান্ধি নিবে তাক নাই ত্ৰাস ॥
 বিষ্ঠাৰ গৰ্ভত পেলাইবেক উলটাই ।
 বিক্ষিবেক জিহ্বাক তপত্ৰ শালা বাই ॥
 যিতো মুখে নুবুলিলে ৰাম কৃষ্ণ হৰি ।
 চৰবতে দাস্ত সবাইবেক দূতে ধৰি ॥

নানা পাপ আচৰিল ঐত মহাৰত্নে ।
 যমদূতে কোবাইব লোহাৰ ডাঙে খঞ্জে ॥
 নমো নমো হে কৃষ্ণ মই দুৰাশয় ।
 কিঞ্চিতেক কৃপা মোকে কৰা কৃপাময় ॥
 শৰণ পশিলোঁ কৃষ্ণ কৰা নোক দায়া ।
 মই মহা পাতকীৰ দূৰ কৰা মায়া ॥
 তযু কপ হৃদয়ে মুখত তযু নাম ।
 তেবেসে নিস্তাৰা ডাকি বোলা বাম বাম ॥

বিমুড়ী

ঋষি পাছে দেখিলন্ত ।	নৃপতিয়ে ডুঞ্জিলন্ত ॥
চিতত নাহিকে শাস্ত ।	মহাক্ৰোধ কৰি চাস্ত ॥
তেলিয়াৰ যেন দাস্ত ।	ঋষি চোবাস্ত দাস্ত ॥
ঘনে ঘনে ফোকাবন্ত ।	ক্ৰোধে হাসি তুলিলন্ত ॥
ক্ৰকুটি কুটিল মুখ ।	মনত মিলিল দুঃখ ॥
তাহান দেখিয়া মুখ ।	কাৰো মনে নাহি স্মৃথ ॥
কাম্পয় সকলে গাৱ ।	যেন লাগি মহাবাৱ ॥
তাহান দেখিয়া ভাৱ ।	নাহিকে কাহাৰো বাৱ ॥
ক্ষুধায়ে পীড়িত ছয়া ।	বুলিলা সভাক চায়া ॥
মোৰ বাক্যো মন দিয়া ।	নিদাকৰণ আৰ হিয়া ॥
মোক নিমন্ত্ৰণ দিয়া ।	আগে অছে ইতো খায়া ॥
সবে ধৰ্ম্ম এড়িলেক ।	অধৰ্ম্মক কৰিলেক ॥
আপুনাৰ বড় দেখে ।	অল্ল কৰি মোক লেখে ॥
গৰ্বেৰ আশি নেদেখয় ।	কেন মতে হৃদি সয় ॥
ভকত বোলাই ইতো ।	ব্রাহ্মণক হেলে যিতো ॥
বৈষ্ণৱৰ নুহি মত ।	ইতো কৰৈ যত যত ॥
অতিথিক এড়ি থাই ।	শুনি আছা কোন ঠাই ॥
ধন জন আতি পাই ।	মহা গৰ্ব্ব বাঢ়ি যাই ॥
জানো যেবে ইতো খাইবে ।	মোক বোলৈ কিয় তেবে ॥

আৰো ফল দিব আবে ।	মোৰ হাতে কৈক যাইবে ॥
জাজ্বল্য অগনি প্ৰাই ।	চাহিবাক শক্য নাই ।
ক্ৰোধ আতি বাঢ়ি যাই ।	অগনিৰ সখা প্ৰাই ॥
থঙ্গৈ চক্ষু ফুৰাৱন্তু ।	সবে লোক পলাৱন্তু ॥
ভোজনৰ আশা ভঙ্গৈ ।	ৰাজাক মাতিলা থঙ্গৈ ॥
শুন অৰে অম্বৰীষ ।	তোৰ কৰ্ম দুৰ্গৰিষ ॥
মোৰ শাপ পৰ চণ্ড ।	পাৰ তই আক থণ্ড ॥
ধাৰি ক্ৰোধে উঠিলন্তু ।	জট। এক ছিন্দিলন্তু ॥
দশোদিশে প্ৰকাশিয়া ।	প্ৰজ্বলিত অগ্নি ছয়া ॥
প্ৰলয়ৰ অগ্নি সম ।	যেন কালানল বম ॥
দেহা জ্বলে নিকপম ।	তাহাক নাহিকৈ সম ॥
হাতে তীক্ষ্ণ খাণ্ডা ধৰি ।	চলি যাই শীঘ্ৰ কৰি ॥
কাষ্ট্ৰে ভূমি ভৰি ভৰে ।	চাই আছে লোকে ডৰে ॥
দেখিলন্তু অম্বৰীষে ।	কৃত্যানলে দহি আসে ॥
তৈৰ পৰা নুহিলন্তু ।	কৃষ্ণ কপ চিন্তিলন্তু ॥
দেখিলেক সৰ্বলোকে ।	পাইল মহাভয় শোকে ॥
মহাৰাজা নষ্ট হন্তু ।	শোকে লোক কান্দিলন্তু ॥
শুনা সভাসদগণ ।	কথাত দিয়োক মন ॥
ভক্তি কৰৈ যিতো নৰ ।	কাহাকে নকৰৈ ডৰ ॥
সাখী ভৈলা অম্বৰীষে ।	শুনা কথা সহৰিষে ॥
দুৰ্বাসায়ে শাপ দিলা	ভীতি কিছু নুপুজিলা ॥
কৃষ্ণতেসে তান মন ।	কি কৰিবে বিস্মিগণ ॥
জানি হৰি ভজিয়োক ।	সংসাৰক তৰিয়োক ॥
মোক ক্ৰোধ নকৰিবা ।	শাস্ত্ৰতো আকেসে পাইবা ॥
কহয় কেশৱ দাস ।	কৃষ্ণতেসে তান আশ ॥
ছাৰি ভাস ভূষ কাম ।	গলত বান্ধিয়ে নাম ॥
সমজ্যাৰ যত জনে ।	ৰাম বোলা যেনে যেনে ॥

শুক নিগদতি ৰাজা শুনা আবে পাছে ।

কৃত্যানলে খেদি আসে অম্বৰীষ কাছে ॥

ভকতৰ বন্ধাৰ নিমিত্তে ভগৱন্ত ।
 আপুনাৰ চক্ৰক ঈশ্বৰে দিয়াছিল ॥
 দেখিলন্ত চক্ৰে অম্বৰীযক দহয় ;
 আথেবেথে আসনৰ উঠি মহাশয় ॥
 মহাক্ৰোধে গৈয়া কৃত্যানলক পাইলন্ত ।
 যেন মহা অগ্নি সৰ্প গোট দহিলন্ত ॥
 ভস্ম কৰি কৃত্যানলে চক্ৰ মহাশয় ।
 এক কোটি সূৰ্য্য সম শৰীৰ জ্বলয় ॥
 প্ৰলয় কালৰ যেন দ্বাদশ আদিত্য ।
 প্ৰজা সংহৰিবে লাগি হৱয় বিদিত ॥
 তেন ৰূপ ত্ৰয়া চক্ৰ কৰিলা প্ৰকাশ ।
 যাহাৰ প্ৰকাশে প্ৰকাশয় দিশ পাশ ॥
 তাহান তেজক কোনে পাৰয় সহিতে ।
 চক্ষুক মুদিয়া সবে পৰিল ভূমিতে ॥
 দুৰ্ব্বাসায়ে দেখিলন্ত কৃত্য নষ্ট ভৈলা ।
 মহাভয়ে ঋষি পাছে পলাইবাক লৈলা ॥
 প্ৰাণ ৰাখিবাব কাৰ্য্যে ঋষি পলাই যান্ত ৷
 মাধৱৰ চক্ৰে পাছে তাক্ষ দেখিলন্ত ॥
 তাহান পাচত চক্ৰবেগে খেদি গৈলা ।
 হেন দেখি ঋষিৰাজ মহাভয় ভৈলা ॥
 যেন মহা অগনিয়ে সৰ্পক খেদয় ।
 সেহিমতে পলাই যান্ত ঋষি মহাশয় ॥
 মৈকে যান্ত দুৰ্ব্বাসায়ে চক্ৰে তৈকে যান্ত ।
 পলাইবাক আন একো উপায় নপান্ত ॥
 চক্ৰে তাপ দেন্ত বেগে শীঘ্ৰে চলি যান্ত ।
 দুখে ফোফাৱন্ত আতি তবধ ভৈলন্ত ॥
 শুখাইলেক অস্ত্ৰে পেট পীড়িত ভৈলন্ত ।
 চক্ৰে লাগ নেড়ন্ত পাছত খেদি যান্ত ॥
 শুখাই আতি অস্ত্ৰে ঋষি পথত পৰন্ত ।
 বস্ত্ৰ সোলকান্ত জটা মাটিত লোটন্ত ॥

পৰ্বতক যান্ত্ৰ ঋষি গহ্বৰে পশন্ত ।
 চক্ৰে তাত দেন্ত গাৱে তৈত নেড়ারন্ত ॥
 দশোদিশে পলাইলন্ত চক্ৰক ভয়ত ।
 নাই মনে শান্তি চক্ৰে তাপক দিলন্ত ॥
 সাগৰতো পশিলন্ত চক্ৰো পাছে যান্ত্ৰ ।
 সাগৰৰো উঠিলন্ত স্বৰ্গক গৈলন্ত ॥
 যৈকে যাই চক্ৰে তৈকে পাছকো নেড়ন্ত ।
 চেষ্টা পোড়া ভৈলা গাৱে দুঃখ লভিলন্ত ॥
 মনে গুণি ঋষি পাছে সত্য লোকে গৈলা ।
 ব্ৰহ্মাৰ পাৱত শীঘ্ৰে শৰণক লৈলা ॥
 পিতামহ মোক আবে কৰিয়ো বক্ষণ ।
 মাধৱৰ চক্ৰে মোক কৰন্ত্ৰ দহন ॥
 হেন শুনি ব্ৰহ্মা পাছে বুলিলা বচন ।
 মোহোৰ বাক্যত ঋষি কৰিয়োক মন ॥
 দেখা ইতো থান মোৰ বুলি সত্যলোক ।
 যাত প্ৰবেশিলে একো নাই ভয় শোক ॥
 শতেক বৎসৰ পৰমায়ু জানা মোৰ ।
 যিতো কাল অৰ্তি প্ৰভু পৰম দুৰ্যোৰ ॥
 তান কটাক্ষতে একে তিলে নষ্ট হৱে ।
 তাহান মহিমা কহি কোনে অন্ত পাৱে ॥
 ভৃগু আদি কৰি ঋষিগণ দেখি মানে ।
 যাহাৰ আজ্ঞাক শিৰে বহে সাৱধানে ॥
 তান ভকতৰ দ্ৰোহ আচৰিলা ঋষি ।
 পাইবা দুখ মনে তুমি চায়া বিমৰিষি ॥
 তোমাক ৰাখিৰে ঋষি নোৱাৰো নিশ্চয় ।
 হেন শুনি মনে মহা ভৈলন্ত বিন্ময় ॥
 কেশৱৰ চক্ৰে তাপ দেন্ত তাক আছে ।
 কৈলাসক দুৰ্বাসা গৈলন্ত শীঘ্ৰে পাছে ॥
 মহেশ্বৰ আগত পৰিয়া দণ্ডৱতে ।
 কাকুতি কৰিয়া বিনাৱন্ত অৱনতে ॥

পশিলো শৰণে মোক কৰা পৰিত্ৰাণ ।
 তোমাত বিনাই আৰ নেদেখোঁহো আন ॥
 গোবিন্দৰ চক্ৰে মোক ক্ৰোধ কৰিলন্তু ।
 মোৰ জীৱ ৰাখা আবে কৰি আন্ধ শাস্ত ॥
 এহি মতে ঋষিৰাজে য়েবে বুলিলন্তু ।
 দুৰ্ব্বাসাক সন্মুখিয়া হৰে মাতিলন্তু ॥
 শুনিয়োক ঋষি তুমি মই কথা কহোঁ ।
 ব্ৰহ্মা আদি কৰি সবে যাৰ আজ্ঞা বহোঁ ॥
 যাৰ লোম গৰ্ভত ব্ৰহ্মাণ্ড আসে যাই ।
 অনন্তো নপান্ত অন্ত মহিমা বৰ্ণাই ॥
 বুলিবাহা তুমি কিয় অধীন ভৈলাহা ।
 ইহাৰ উত্তৰ দেওঁ ঋষি শুনিবাহা ॥
 সনত কুমাৰে নাৰদাদি ঋষি চয় ।
 যাহাৰ মায়াৰ সবে নাজানো নিশ্চয় ॥
 হেন ঈশ্বৰৰ চক্ৰ পৰম দুৰ্জয় ।
 তাহান তেজক কোনে বাধিবে পাৰয় ॥
 হেন জানি ঈৰত পশিয়ে শৰণ ।
 এহি উপায়ে সে ৰহে তোমাৰ জীৱন ॥
 তেবেসে কুশল হৰে কহিলোঁ নিশ্চয় ।
 এহি বুলি মোঁন ভৈলা হৰ কৃপাময় ॥
 তৈৰ পৰা ঋষি হাসি শীঘ্ৰ চলিলন্তু ।
 চক্ৰে তান পাছে পাছে বেগে খেদিলন্তু ॥
 ঋষি পাছে পাইলা আতি থান নিৰুপম ।
 যাহাত নাহিকে মহা কালৰ বিক্ৰম ॥
 বৈকুণ্ঠ বুলিয়া যাক পৰম সুন্দৰ ।
 যাত যত আট্ছে প্ৰাণী কপ মনোহৰ ॥
 লক্ষ্মী সমে আছা সেহি থানে ভগৱন্তু ।
 যাহাৰ মহিমা সদা অনন্তে গাৱন্তু ॥
 হেন ঈশ্বৰক ঋষি পাছে দেখিলন্তু ।
 তথাপিতো চক্ৰে তান ওচৰ নেড়ন্তু ॥

চক্ৰেৰ তাপত মহাত্ৰাস আতি ছয়া ।
 ঈশ্বৰৰ আগে ঋষি পড়িলন্ত গৈয়া ॥
 দণ্ডুৰতে চৰণত দিয়া নিয়া শিৰ ।
 মহাভয়ে কাষ্টম্প তান সকলে শীৰ ॥
 অচ্যুত অনন্ত প্ৰভু পশিলোঁ শৰণে ।
 কৰিয়োক বক্ষা মোক দুৰন্ত মৰণে ॥
 জগতক স্ৰজা পালা তুমি নাৰায়ণ ।
 তোমাৰ চৰণে হেৰা পশিলোঁ শৰণ ॥
 তযু ভকতৰ দ্ৰোহ আচৰিলোঁ বাপ ।
 মহিমাক নজানিয়া দিলো মই তাপ ॥
 মোত পৰে মহাচুৰ্ঘ নাহি প্ৰভু আৰ ।
 যিখানি কৰিলো তাৰ ভৈল প্ৰতিকাৰ ॥
 পতিত পাবন প্ৰভু কৰিয়ো উদ্ধাৰ ।
 মহা পাতকীয়ো তৰৈ নাম লৈলে যাৰ ॥
 বুলিবাহা তুমি ভকতৰ দ্ৰোহী আতি ।
 তোমাৰ পাপৰ মই নেদেখো নিষ্ক্ৰতি ॥
 তাহাৰ উত্তৰ আবে শুনা জগবন্ধু ।
 তোমাৰ সমান নাই নাই কৃপাসিন্ধু ॥
 তযু নামে তাৰৈ মহা মহা পাতকীক ।
 তুমি মোক তাৰিবাহা কৈবোঁ মই কিক ॥
 কাল ভয় আসি যিতো শৰণ সময়ে ।
 সিতো কালে তাক চক্ষু মেলিয়ো নচাৰে ॥
 হেনয় অভয় পদে পশিলোঁ শৰণে ।
 বাখা বাখা প্ৰভু মোক অভয় চৰণে ॥
 তযু চক্ৰে তাপ প্ৰভু দিলন্ত আমাক ।
 নেদন্তোক আবে তাপ দিয়া তাক্ক হাক ॥
 এহি মতে ঋষি য়েবে জপিল বিস্তৰ ।
 সংক্ষেপ পদত কিবা কৈবোঁ বহুতৰ ॥
 তাহান বচন শুনি প্ৰভু ভগৱন্ত ।
 ঋষিক সন্মুখি কৃষ্ণে বাক্য বুলিলন্ত ॥

শুন্যক দ্বিজ ! মই মুখে স্বতন্ত্ৰ ।
 কেৱলে অধীন যেন ভৈলোঁ বৈষ্ণৱ ॥
 ভকত জনৰ প্ৰিয় মই আতিশয় ।
 ভকতেও মোত পৰে নজানে নিশ্চয় ॥
 মই ভকতত পৰে আন নজানোহো ।
 তোমাৰ আগত ঋষি দৃঢ় কৰি কহোঁ ॥
 বৈষ্ণৱ সবক মাত্ৰ কৰো মই ধ্যান ।
 মোক তেজি তাৰা আৰ নজানয় আন ॥
 দেখা ইতো কেনে মোৰ শ্ৰেষ্ঠ কলেৱৰ ।
 ভকতৰ দেখোঁ আত কৰি প্ৰিয়তৰ ॥
 আতো বাঞ্ছা নাই মোৰ ভকতক এৰি ।
 মহা স্নেহে বন্দী কৰি আছৈ প্ৰেম জৰী ॥
 দেখা মোৰ লক্ষ্মী এহো মহা প্ৰিয়তম ।
 বক্ষস্থলে স্থান তাক দিলোহোঁ পৰম ॥
 তাহাতো অধিক মোৰ স্নেহ ভকতত ।
 তোমাৰ আগত ঋষি কৈলো স্মৰস্বত ॥
 মই সে পৰম গতি জানা তাসম্ভাৰ ।
 মোত পৰে কিঞ্চিতেকো নেদেখয় সাৰ ॥
 গৃহ পুত্ৰ দ্বাৰা ধন জন প্ৰাণ চিত্ত ।
 মোত প্ৰীতি অৰ্থে সবে তেজিলা সমস্ত ॥
 ইহ পৰ লোকৰ স্মৃতি এড়ি আশ ।
 কেৱলে মোতে সে মাত্ৰ কৰিলে বিশ্বাস ॥
 কায় বাক্য মনে লৈলা মোতেসে শৰণ ।
 কেন মতে তেজিবাক মোৰ হৈবে মন ॥
 মোতে সে হৃদয় সবে বন্ধ কৰিলন্ত ।
 শত্ৰু মিত্ৰ উদাসীন একো নেদেখন্ত ॥
 সদা ভক্তি ভাৱে মোক বশ কৰিলন্ত ।
 তাসম্ভাৰ গুণ কহি নপাওঁ মই অন্ত ॥
 যেন মহা শাস্ত্ৰী সবে স্বামীক সেৱয় ।
 সেহি মতে মোক সেবা কৰে ভক্ত চয় ॥

নিষ্কামে কৰন্তু ভক্তি মোত ভক্তচয় ।
 দ্ৰব্যক আশায়ে নাৰী স্বামীক সেরয় ॥
 পৰিপূৰ্ণ হয় তাসম্বাৰ মন আতি ।
 ৰাত্ৰি দিনে মোৰ পাৰে কৰন্তু ভক্তি ॥
 স্বৰ্গ ব্ৰহ্মপদ তাকে কটাক্ষ নকৰে ।
 মোৰ প্ৰিয় নাহি আৰ তাসম্বাৰ পৰে ॥
 মোহৰ হৃদয় সাধু জানা সাৰে সাৰ ।
 সাধুৰ হৃদয় মোৰ পৰে নাহি আৰ ॥
 মোত পৰে তাসম্বাৰ আন চিন্তা নাই ।
 মই তাসম্বাক চিন্তো জানিবা সদাই ॥
 বিস্তৰ কহিবোঁ কিবা তোমাৰ আগত ।
 ইন্দ্ৰিয়ৰ বৃত্তি মোৰ খাটে ভক্তত ॥
 চিত্ত প্ৰাণ মন বৃত্তি তাসম্বাত দিলোঁ ।
 পৰম গোপনী কথা তোমাত কহিলোঁ ॥
 এতেকে তোমাৰ ভক্ত মহা বিলক্ষণ ।
 কেন হৈব মোৰ তাক্ষ এড়িবাক মন ॥
 মোৰ মহাশানোক্যাদি পদ চতুৰ্ভয় ।
 সেৱা ৰস পায় ভক্তে তাকে নলয় ॥
 বুলিবা চক্ৰক তুমি কৰা নিবাৰণ ।
 তাহান ভয়ত হন্তে কৰিয়ো ৰক্ষণ ॥
 আকো নপাৰোহো আবে শুনা মহাশয় ।
 মই আঙ্গ দিয়া আছোঁ ৰাজাক নিশ্চয় ॥
 অনাদোষে আপুনিয়ো দ্ৰোহ আচৰিলা ।
 তাক দেখি চক্ৰে মহা ক্ৰোধক কৰিলা ॥
 মই আবো বোলোঁ ঋষি শুনিয়ে বচন ।
 নাভাগৰ তনয়ত পশিয়ো শৰণ ॥
 শুনিয়েক ঋষি মই কহিবো তোমাত ।
 মোহৰ বাক্যত চিত্ত দিয়োক সাক্ষাত ॥
 বৈষ্ণৱক যিতো জনে কৰয় প্ৰহাৰ ।
 আপুনাক আপুনিয়ো চিন্তিলেক মাৰ ॥

মহন্তু সবৰ তপ গুণ বিছা চয় ।
 মোক্ষকো সাধিব ইতো জানিবা নিশ্চয় ॥
 দুৰ্জ্জন জনৰ হৰৈ ক্ৰোধৰ কাৰণ ।
 তাত হন্তে মহা দুখ হৰে উতপন ॥
 শুনিয়েক ব্ৰহ্ম ঋষি মোহৰ বচন ।
 অম্বৰীষ থানে তুমি কৰিয়ো গমন ॥
 তাক্স তুতি কৰিবাহা ঋষি মহাশয় ।
 তেবেসে তোমাৰ ইটো শৰীৰ ৰহয় ॥
 তেহো মহাভাগৱত কৰিবো বক্ষণ ।
 তযু দুখ দেখি তান হৈবে দুখ মন ॥
 এহি কথা কহি ভগৱন্ত মৌন ভৈলা ।
 অম্বৰীষ থানে ঋষি শীঘ্ৰে চলি গৈলা ॥
 তাক্স তাপ দিয়া বাস্তু চক্ৰ মহাশয় ।
 ভকৰ ভকৰ কৰি শৰীৰে লাগয় ॥
 বনাগিয়ে দহয় সৰল বৃক্ষ চয় ।
 চিনিতে নপাৰি ঋষি ভৈলা সেহিনয় ॥
 হৰিক চিন্তিয়া মহাৰাজা আছে বসি ।
 কতো দূৰ হন্তে ঋষি দেখিলা হৰিষি ॥
 ৰাজাৰ চৰণে ঋষি পৰিলন্ত গৈয়া ।
 চক্ৰৰ তাপত হন্তে মহা দুখ পায় ॥
 ৰাখিয়োক মোক আবে অম্বৰীষ বাপ ।
 চক্ৰক বোলন্ত তেহো এড়িয়োক তাপ ॥
 তোমাক মাৰিবে মই কৃতাক স্ৰজিলোঁ ।
 অহঙ্কাৰ কৰি মই যতেক বুলিলোঁ ॥
 তাৰ প্ৰতিফল মোৰ সকলে মিলিল ।
 আনো নানা বিধ বাণী কাকুতি কৰিল ॥
 ঋষিৰ স্নহদ ভাব দেখি মহাশয় ।
 পৰম ধাৰ্ম্মিক জানা নাভাগা তনয় ॥
 চৰণৰ পৰা হাত গুচাইলা ঋষিৰ ।
 সাবঢ়িয়া তুলি ধৰিলন্ত মহাধীৰ ॥

উঠা উঠা মহাঋষি পৰিহৰা ভয় ।
 তোমাৰ দুখক দেখি নসহে হৃদয় ।
 দুৰ্বাসাক পাৰ কৰি ৰাজা আগ ছয়া ।
 চক্ৰক সমুখে বৈলা স্তুতি আৰম্ভিয়া ॥
 শুনা সভাসদ পদ মহন্তৰ মন ।
 দুৰ্বাসায়ে বধিবাক কৰিলা যতন ॥
 তথাপিতো দায়ায়ে ৰাখিলা তান প্ৰাণ ।
 বিষ্ণু ভকতৰ সম পাইবা কোন থান ॥
 আৰ এক কথা কহো তাত মন দিবা ।
 বৈষ্ণৱৰ দ্ৰোহ কেহো জনে নাচৰিবা ॥
 দুৰ্বাসা পাইলন্তু দেখা কেনে মহাদুখ ।
 বৎসৰেক মানে তান নাছিলেক সুখ ॥
 ব্ৰহ্মা বিষ্ণু মহেশেয়ো যাক নাৰাখিলা ।
 দশোদিশ গুহা গিৰি পৰ্ববতে পশিলা ॥
 অম্বৰীষ ৰাজ ঋষি কৰিলন্তু ত্ৰাণ ।
 আন দ্ৰোহ আচৰি সাৰিব কোন থান ॥
 এতেকতে বৈষ্ণৱক কৰিব সৎকাৰ ।
 ভাগৱত শাস্ত্ৰে আক কহে বাৰম্বাৰ ॥
 হে প্ৰভো ! নমো তযু চৰণ যুগলে ।
 বৈষ্ণৱ সবক নমো মহা কোঁতুহলে ॥
 মই মহা অপৰাধী জানা নাৰায়ণ ।
 তোমাৰ চৰণে হেৰা পৰিলোঁ শৰণ ॥
 সিতো অপৰাধ আবে ক্ষমিয়োক বাপ ।
 হেনবা এৰাও ঘোৰ সংসাৰৰ তাপ ॥
 দাস কৰি লৈয়ো প্ৰভু কৰিলোঁ গোচৰ ।
 স্মৰন্তে কাম্পৈ হৃদি ঘোৰ যম ঘৰ ॥
 নাম বিনে নাই জানা সংসাৰ তাৰণ ।
 নামত সবেও শীঘ্ৰে পশিয়ে শৰণ ॥
 তযু ৰূপ হৃদয়ে মুখত তযু নাম ।
 এই দুই বাঞ্ছা মোৰ নাই আন কাম ॥
 কহয় কেশৱ দাস আতি শিশু মতি ।
 বোলা ৰাম ৰাম সবে হোক সদগতি ॥

অনন্ত আচাৰ্য্য ।

আত্ম পৰিচয় ।

সোঁমাৰ পীঠৰ সম পীঠ নাই আন ।
সততে থাকন্ত যাত ভৱাণী ঈশান ॥
সেহি পীঠ মध्ये আছে পুৰী নানা খান ।
কেহো নোহে বঙ্গপুৰ নগৰী সমান ।
যিতো বঙ্গপুৰত সাক্ষাতে ভগৱতী ।
দুৰ্গা ৰূপে আছা ৰাখি ৰাজাক সম্প্ৰতি ॥
দুৰ্গাৰ লগত থাকি সেহি দেৱগণ ।
শিৱ লম্বোদৰ সূৰ্য্য লক্ষ্মীৰো ৰমণ ॥
এহি দেৱ সকলে স্বকীয় অস্ত্ৰধৰি ।
তুই নৃপতিক ৰক্ষা কৰে যত্নকৰি ॥
বশিষ্ঠ জাহ্নবী যিতো পুৰীৰ উত্তৰে ।
জল দুৰ্গ ৰূপে বহি থাকে নিবন্তৰে ॥
পশ্চিমতো নামডাঙ্গ জলৰ গহন ।
সৰ্ব কালে বহে যাৰ নাই বিৰামন ॥
ডিম্বাবতী দক্ষিণতো বৰৈ পূৰ্বভাগে ।
এহি জল গঢ় বিধি স্ৰজি আছা আগে ॥
আৰু চাৰি গোটা দুৰ্গ আছে মূৰ্ত্তিকাৰ ।
মৈনাক পৰ্ব্ব উঠে সমান যাহাৰ ॥
তাহাৰ উপৰে কাষ্ঠ গঢ় আছে বান্ধি ।
যাৰ কথা শুনি শত্ৰু মৰে কান্দি কান্দি ॥
তাহাৰ ভিতৰে আছে ক্ৰমে গঢ়চয় ।
কতো ইষ্টাকাৰ কতো কতো শিলাময় ॥
তাহাৰ ভিতৰে পকি ঘৰ আছে যত ।
কোন জনে লিখিয়া তাহাৰ পাইবে অন্ত ॥

কৈলাস পৰ্বত হেন দেখিতে স্মৃঠান ।
 হীৰা মণি মৰকে ৰচিত থানে থান ॥
 তাত ভগ্নাগাৰ কৰি আছে যত যত ।
 স্বৰ্ণ ৰূপ তাত্ৰ কাংসে পূৰ্ণ স্বৰূপত ॥
 কতো সব পূৰি আছে দেবাজ বসনে ।
 কতো সব নানা মণি মাণিক ৰতনে ॥
 কতো সব গন্ধ দ্রব্য আছে পূৰ্ণ কৰি ।
 কতো থান নানা অস্ত্ৰে শস্ত্ৰে আছে ভৰি ॥
 শাৰী শাৰী নাৰীকল জাম পনিয়াল ।
 বস্ত্ৰা তাল আত্ৰ গুৱা নাৰঙ্গ কঠাল ॥
 আন নানা বৃক্ষ আছে নানা পুষ্পচয় ।
 নাম কহি কোনে তাক কৰিবে নিশ্চয় ॥
 সৰোবৰ বাপৌ কুপ দীৰ্ঘিকা তাহাত ।
 জলে পৰিপূৰ্ণ হৈয়া আছন্তু সাক্ষাত ॥
 কমল সকল তাত আছে পুষ্পে ভৰি ।
 তাতে মধু লোভে ক্ৰীড়ে ভ্ৰমৰা ভ্ৰমৰী ॥
 চৌপন্থে আলি কৰি আছে মনোহৰ ।
 আতি চিত্ৰ দেখি বক্ত বৰ্ণ পাষণৰ ॥
 তাহাৰ কাষৰে নগৰীয়া লোক যত ।
 জাতি ভেদে পাতি আছা কৰি নানা মত ॥
 নানা চিত্ৰ গৃহ সব সকলে প্ৰজাৰ ।
 তাক দেখি সন্তোষ নাপাইবে কোনে আৰ ॥
 সেই সে নগৰী জানা দুতি অম্মাৱতী ।
 তাতে শিৱসিংহ ভৈলা দুতি সুৰপতি ॥
 ৰূপে কন্দৰ্পৰ সম দানে বলি ৰাই ।
 ক্ষমাত ধৰণী সম ক্ৰোধে কদ্ৰপ্ৰাই ॥
 পৰাক্ৰমে দেখি যেন দাশৰথি ৰাম ।
 ধৰ্ম্মে ধৰ্ম্ম সূত যুধিষ্ঠিৰৰ উপাম ॥
 জ্ঞানত বিদূৰ সম বোলে সৰ্ববজনে ।
 গৰিমাৰ সমুদ্ৰত সম মোৰ মনে ॥

প্রতাপত ভাস্কৰ সদৃশ হৈল যাৰ ।
 কোনে বৰ্ণাইবেক তান গুণক অপাৰ ॥
 গুণৰ ভণ্ডাৰ কৰি স্রজি আছা বিধি ।
 যাৰ উপাসাত মনোৰথ হৈবে সিদ্ধি ॥
 প্রমথেশ্বৰী সে ভৈলা তান পটেশ্বৰী ।
 ৰূপে গুণে কৈতো যাৰ নাহি সৰিবৰী ॥
 সৰ্বদাঞ্জে সুন্দৰী যেন স্তবৰ্ণ প্ৰতিমা ।
 কোনে কহিবেক তাৰ গুণৰ মহিমা ॥
 ছত্ৰাকাৰ শিৰ তান দেখিতে সুন্দৰ ।
 কেশচয় শোভে তাত জিনিয়া চামৰ ॥
 কপালে তিলক জলে যেন শশধৰ ।
 ক্ৰূৰ দুই শোভে যেন ধনু অনঙ্গৰ ॥
 কুবঙ্গীৰ নেত্র যেন দুইগুটি লোচন ।
 ভ্ৰমৰ সমান জলে আতি স্নলক্ষণ ॥
 নাসা দুইক দেখি যেন কুসুম আকাৰ ।
 যাত পুষ্প বুদ্ধি নিতে হৰে ভ্ৰমৰাৰ ॥
 পূৰ্ণ চন্দ্ৰ সম জলে বদন কমল ।
 গুষ্ঠ দুই শোভে যেন পৰ্ব্ব বিশ্বকল ॥
 ডাৰিমৰ বীজ যেন দশনৰ পান্থি ।
 ঈষৎ হাস্যত নিতে কৰি থাকে কান্থি ॥
 কল্প সম কণ্ঠত জ্বলন্তু তিনি বেথা ।
 গ্ৰীৱাত দিলন্তু নানা মণি বত্ন দেখা ॥
 বক্ষঃস্থল শোভে অতি পীন পয়োধৰে ।
 স্বৰ্ণ কুন্ত দুই যেন দেখি সৰোবৰে ॥
 আজানু লম্বিত আছে ভুজ দুই খানি ।
 যাৰ শোভা দেখি বাসুকিৰ তেজ হানি ॥
 কৰতল দেখি যেন নৱ কিশলয় ।
 চন্দ্ৰ সম তাতে শোভা কৰে নখচয় ॥
 পদ্ম পত্ৰ সম তান শোভন্তু উদৰ ।
 অল্ল আহাৰতে হোৱে পৰম সুন্দৰ ॥

কক্কাল প্ৰদেশ তান আতি বৰ সৰু ।
 জিনিয়া আছন্ত যেন হবৰ ডম্বক ॥
 নিতম্ব বহল আতি দেখিতে সূঠান ।
 কবী শাৱকৰ জিমে উৰু যুগে তান ॥
 গুলফ দুইক দেখি মোহ হৰে মুনিজন ।
 পদ্যৰ পাকৰি সম ষাডুল চৰণ ॥
 দশ নখে চন্দ্ৰ জিনি তাত শোভা কৰে ।
 চৰণ পীঠতে ফুটি যেন তেজ পড়ে ॥
 প্ৰতাপে কালিকা যেন ক্ৰমাত ধৰণী ।
 পতিব্ৰতা ধৰ্ম্মে যেন বামৰ ৰমণী ॥
 বুদ্ধিত পাৰ্গত যেন আতি কাত্যায়নী ।
 বণে যেন মহালক্ষ্মী জগত জননী ॥
 দানে জিনিলেক কৰ্ণ বীৰৰ কীৰ্তি ।
 সমুদ্ৰতো অধিক যাহাৰ ধৈৰ্য্য নীতি ॥
 সৰ্ববাক্ষে সুন্দৰী সৰ্ববশুণে গুণৱতী ।
 যাৰ গুণ গণে তুষ্ট হৈয়া নৰপতি ॥
 ছত্ৰ সিংহাসন দিয়া পাতিলা নৃপতি ।
 বৰ জনা ৰাজা যেন প্ৰখ্যাত জগতি ॥
 সেহি ধৰি দুয়ো পুত্ৰৱতে প্ৰজা যত ।
 প্ৰতিপাল কৰে নকৰিয়া ভিন্ন মত ॥
 হৰি হৰ দুৰ্গাক ভজন্ত একমতি ।
 নিত্য নৈমিত্তিক কৰ্ম্ম নকৰিয় ক্ষতি ॥
 তান উপাসক আছে অনেক ব্ৰাহ্মণ ।
 বৃহস্পতি সম আতি পণ্ডিত গহন ॥
 তাসম্বাৰ সজ্জা থাকি মই ৰিণ্ডাহীন ।
 ৰাজা ছুজনাৰ হিত বাঞ্ছে প্ৰতি নিত ॥
 আপুনাৰ গুণে তুষ্ট হুয়া ভগৱতী ।
 দুজনা ৰাজাৰ কৰিয়োক একমতি ॥
 কৃতাজলি কৰি বোলো উমা মহেশ্বৰ ।
 দুজনা ৰাজাৰ শত্ৰু ক্ষয় কৰা নিৰন্তৰ ॥

পুখু কৃতাজ্জলি বোলো গোৰী সদাশিৱ ।
 দুজনা ৰাজাক কৰিয়োক চিৰঞ্জীৱ ॥
 শিৱ দুৰ্গা যাতো ভক্তি মুক্তিৰো কাৰণ ।
 তান ভক্তি বিনে নিসিজন্তু প্ৰয়োজন ॥
 চৰণত ধৰি বোলো ভৱানী শঙ্কৰ ।
 দুজনা ৰাজাৰ বংশ বঢ়ায়ো বিস্তৰ ॥
 এহি জানি সভাসদ হয় সাৱধান ।
 ভাষ ভষ ছাৰি ভজা ভৱানী ঈশান ॥
 এহি অৰ্থ চাৰিয়ো বেদৰ জানা সাৰ ।
 তেবে অপ্ৰয়াসে হৈবা সংসাৰৰ পাৰ ॥
 অনন্ত অচাৰ্য্যে ভনে এৰি আন বাণী ॥
 নিবন্তৰে বোলা নৰে শঙ্কৰ ভৱানী ॥

আনন্দ লহৰী ।

যদি বোলা মোৰ তই চিন্তা কোনৰূপ ।
 ইহাৰ কাহিনী কহো শুনিয়ো স্বৰূপ ॥
 অকণ চৰণ যুগ নৃপুৰে ৰঞ্জিত ।
 দশ নখে চন্দ্ৰ জিনি প্ৰকাশে তহিত ॥
 গুল্ফ দুইক দেখি মোহ হৰে মুনিগণ ।
 ৰাম কদলীক নিম্ভৈ উক দুই জন ॥
 বহল জঘন মধ্য ভাগ আতি সৰু ।
 কাঞ্চী বিৰাজিত হয় নিন্দয় ডম্বৰু ॥
 কৰি সৰে কুন্ত সম কুচ যুগ ভৰে ।
 অল্ল বাৰে মধ্য দেশ যেন ভাগি পৰে ॥
 আজামু লম্বিত তাতে ভুজ চাৰিখানি ।
 যাক দেখি বাসুকিৰ হৰে তেজ হানি ॥
 ধনু শৰ পাশ অক্ষুশক হাতে ধৰি ।
 শত্ৰু নাশ কৰিতে আছাহা দঢ় কৰি ॥

কস্মুসম কণ্ঠ নানা বত্ৰে বিৰাজিত ।
 ত্ৰিবলি বলিত কণ্ঠি সব বিলাসিত ॥
 পূৰ্ণচন্দ্ৰ জিনিয়া শোভন্তু তাতে মুখ ।
 যাক দেখি ভকতৰ মিলৈ মনে সুখ ॥
 ডাৰিমৰ বীজ নিন্দৈ দশনৰ পাস্তি ।
 ঈষৎ হাস্তত তাতে কৰি আছে কাস্তি ॥
 বাতুল অধৰ শোভে পক্কবিন্ধ সম ।
 নাসা তিল পুষ্পতো অধিক নিৰুপম ॥
 মৃগীৰ চক্ষুক নিন্দৈ নয়ন ত্ৰিতয় ।
 ক্ৰব যুগ অনঙ্গৰ ধনুক জিনয় ॥
 কপালত অৰ্দ্ধচন্দ্ৰে আছন্তু প্ৰকাশি ।
 সীমন্তত শোভে কাম সিন্দূৰৰ বাশি ॥
 এহিকপে মোহোৰ আগত ভগৱতী ।
 ব্যক্ত হোৱা কৰে হেৰা সহস্ৰ প্ৰণতি ॥
 যদি বোলা মোক চিন্তিবাৰ কোন স্থান ।
 ইহাৰ উত্তৰ মাৱ কহো সাৱধান ॥
 অমৃত সাগৰ মাৰো আছে দিব্য পুৰ ।
 যাক ৰাতি দিনে চিন্তে যত সুৰাসুৰ ॥
 তাহাৰ চৌপাশে কল্পবৃক্ষ আছে যত ।
 ফল পুষ্প পত্ৰ তাৰ দেখি নানা মত ॥
 সেহি বাঢ়ি মাৰো বত্ৰময় আছে দ্বীপ ।
 যাত শাৰী শাৰী শোভৈ উপবন নিপ ॥
 তাৰ মध्ये মঠ এক দেখি জ্যোতিৰ্ময় ।
 নানা বত্ৰে বিৰচিত মুক্ত স্বৰ্ণময় ॥
 সেহি মঠ মাজত ঈশ্বৰ সদাশিৱ ।
 আপুনি আসন হৈল জগতৰ জীৱ ॥
 তাহাতে বসিয়া নিতে থাকে ক্ৰোড়া কৰি ।
 নিজানন্দ ৰূপে তুমি জগত ঈশ্বৰী ॥
 এহি স্থানে তোমাক আৰাধৈ যোগীগণে ।
 ইন্দ্ৰিয়গণক দমি পৰম যতনে ॥

এহি তমু স্থূলৰূপ পৰম সুন্দৰ ।
 শুনিয়েক সুক্ষ্মৰূপ নাহি যাত পৰ ॥
 সংক্ষেপে কহিবোঁ পদ নকৰি বিস্তৰ ।
 তেবেসে যোগত মন হৈবে সমস্তৰ ॥
 গুদৰ উৰ্দ্ধত পদ্ম নামে মূলাধাৰ ।
 সূৰ্য্যৰ বৰ্ণ চাৰি পত্ৰ আছে যাব ॥
 সেহি পৃথিৱীৰ স্থান কৈলো নিষ্ঠকৰি !
 সাধিষ্ঠান স্পৰ্শ লিঙ্গ মূলত সুন্দৰী ॥
 অনলৰ সম বৰ্ণ ছয় পত্ৰ যাৰ ।
 সেহি সে জলৰ স্থান জানিবা দুৰ্বাৰ ॥
 নাভিৰ মূলত মণি পুৰক কমল ।
 নীল জীমূতৰ বৰ্ণ সম দশদল ॥
 অনলৰ থান সেহি কমলৰ মাৰো ।
 অনাহত কমলৰ শুনা আত বাজ ॥
 হৃদয় মধ্যত যিহো থাকে নিবন্তৰে ।
 বাহু দল তাৰ প্ৰবালৰ সমসৰ ॥
 সেহিতো কমল জানা সৰতৰ থান ।
 আত পৰে বিশুদ্ধ পদ্মৰ শুনা ঠান ॥
 ঘোল গুটি পত্ৰ তাৰ দেখি ধূম্ৰাকাৰ ।
 কণ্ঠত থাকন্তে তাৰ মহিমা অপাৰ ॥
 আকাশৰ থান সিতো পৰম সুন্দৰ ।
 আজ্ঞা নামে পদ্ম থাকে মধ্যত ক্ৰবৰ ॥
 শুক্ল বৰ্ণ দুই পত্ৰে শোভা কৰে যাত ।
 সেহি মনৰ গান জানিবা সাক্ষাৎ ॥
 শিৰৰ মধ্যত আছে যিহো পদ্মগোট ।
 শুক্লবৰ্ণ পত্ৰ সহস্ৰেক নোহে ছোট ॥
 তাহাৰ কণিকা মাৰো আছে সদাশিৱ ।
 সদানন্দ তৰ স্বামী জগতৰ জীৱ ॥
 চিত্ৰিলিত গাথি আছে এহি পদ্মগণ ।
 এহিতো বহুস্ত কথ্য যোগীৰো গহন ॥

তুমি থাকা মূলাধাৰ বাহিৰে স্তম্ভৰী ।
 হৰ আছে তযু পতি অনঙ্গৰ অৰি ॥
 তুমি কামাকুল হৈয়া ৰহিতে নাপাৰি ।
 ঘনে ঘনে চেগ চোৱা যেন বেষ্টানাবী ॥
 দুৰ্গম স্থানত আছে মোৰ পতি শিৱ ।
 তান সঙ্গ নগৈল নৰৈব মোৰ জীৱ ॥
 এক মূদ্ৰা শত ভাগ জিতো মূলাধাৰ ।
 তাৰ এভাগৰ সম কৰি কলেবৰ ॥
 সেহিকপে স্তম্ভমাৰ মধ্যে প্ৰবেশিয়া ।
 ছয় পদ্ব সমে ছয় তনুক ভেদিয়া ॥
 শীঘ্ৰ বেগে গৈয়া তুমি কৰি মহাৰঙ্গ ।
 ৰহন্ত স্থলত পাইলে নিজ পতি সঙ্গ ॥
 বিৰহ বহ্নিক নিবাৰিল তান সঙ্গে ।
 ক্ৰীড়া কৰি পতি সমে ভৈল মহাৰঙ্গে ॥
 পাছে বিমৰষি মনে পায় লজ্জা বৰ ।
 স্বামীৰ নিকটে থাকিবাক কৰা ডৰ ॥
 মনে বোলা মোক নাভাষিব ভাল আৰ ।
 কৰ্ম কৰি আছো যাতো আপুনি বেষ্টাৰ ॥
 অনাহতে দুৰ্গম পথক ভেদি আসি ।
 সকলে নাৰীৰে জনমাইলে উপহাসি ।
 পাছে পদ হস্তে ঘৰ্ম্ম সুখা বৃষ্টি কৰি ।
 ছয় ৰুদ্ৰ তনু সমে তিয়াইলা স্তম্ভৰী ॥
 সেহি পথে আসি পূৰ্ব স্থান পাইলা আৰ ।
 মূলাধাৰ বাহিৰত ত্ৰিকোণ আকাৰ ॥
 আপুনাক ভুজঙ্গৰ সমান কৰিয়া ।
 লজ্জা শ্ৰমে মেৰ দিয়া থাকিল শুতিয়া ॥
 এহি স্তম্ভ ৰূপ মাৱ কহিলোঁ তোমাৰ ।
 যাৰ প্ৰবলত লোক হৈইব নিস্তাৰ ॥
 তুমি স্থূল ৰূপে থাকা যিতো গৃহ মাঝে ।
 আতি মনোহৰ সিতো অশ্ৰেৰে বিৰাজে ॥

প্রথমতে তিনি কোণ নিৰ্মিয়া সূঠান ।
 তাত পৰে আঠ কোণ কৰিলা নিৰ্মাণ ॥
 দশ দশ কৰি কুড়ি কোণ তাত পৰে ।
 পাছে চৌধ কোণ আৰু নিৰ্মিলা ঈশ্বৰে ॥
 আত পৰে তিনি বৃন্ত বলয় আকাৰ ।
 চতুৰস্ৰ তিনি কোণি নিৰ্মিলা চাৰি দ্বাৰ ॥
 যারে ত্ৰিংশ ত্ৰয়োদশ চুক হৰে ঘৰে ।
 সেহি মতে তযু গৃহ বাটীলা শঙ্কৰে ॥
 উৰ্দ্ধ মুখ তিনি কোণ যিতো চাৰি গোট ।
 শ্ৰীকণ্ঠ চাৰিৰো নাম নহে আতি ছোট ॥
 অধো মুখ পাঞ্চ যিতো ত্ৰিকোণ তাহাত ।
 শক্তি হেন বুলি তাক জগতে প্ৰখ্যাত ॥
 তাত পৰে অষ্ট দল পদ্ম চমৎকাৰ ।
 আৰো নিৰমিলা পদ্ম সোহু পত্ৰ যাৰ ।
 এহি মতে প্ৰকাশে তোক্ষাৰ গৃহ খান ।
 হীৰা মণি মাণিক বচিত থানে থান ॥
 তাহাৰ মধ্যত বিশ্বৰূপে সদাশিৱ ।
 আসন হৈইলা তযু জগতৰ জীৱ ॥
 তাহাতে চড়িয়া থকা ৰাজৰাজেশ্বৰী ।
 এতেকে নাহিকে আন তযু সৰি বৰি ॥
 তোমাৰ সমান দেবী ব্ৰহ্মাণ্ড ভিতৰে ।
 উপমা দিবাৰ ঠাই নথৈলা ঈশ্বৰে ॥
 ইহেতু ব্ৰহ্মাক আদি কৰি কবিগণে ।
 তোমাৰ উপমা কৈতো নৈদে কোনোক্ষণে ॥

তল্ল তদ্বক অনুসৰি

তযু মল্ল কৈবে যত্ন কৰি,

প্ৰথমতে কহো মহিমা তল্ল শাস্ত্ৰৰ ।

চতুষষ্টি তল্ল আগে কৰি

তযু বাক্যে মদনৰ অৰি,

বশ কৰি থৈলা যত লোক নিৰন্তৰ ॥

অনিমাদি কৰি সিদ্ধি যত তাহাৰ উপায় নানা মত,
তন্ত্ৰ সকলত কহিছা কৰি গোপন ।

কেনে! তন্ত্ৰে আছে ধৰ্ম্ম যত কোনো তন্ত্ৰে অৰ্থ নানা মত,
কতো খানে কৰে কামৰ নানা সাধন ॥

মোক্ষৰ সাধন আছে যত কেনো কোনো খানে নানা মত,
হেন দেখি তুমি নভৈল শম্ভুৰ মন ।

কলিকালে যত লোক চয় বহু শাস্ত্ৰ চাইতে কৰি ভয়,
অনৰ্থ কৰিব নাজানি কোনো সাধন ॥

ইহেতু স্ততন্ত্ৰ তন্ত্ৰ নাম যাত ধৰ্ম্ম অৰ্থ মোক্ষ কাম,
তাকে পৃথিবীক আনিলা তোমাৰ পতি ।

সেহি সে তোমাৰ নিজ তন্ত্ৰ তাতে আছে নানা যন্ত্ৰ তন্ত্ৰ,
তাৰে সে মন্ত্ৰক উদ্ধাৰো তযু সম্প্ৰতি ॥

শিৱ শক্তি কাম বস্তুমতী লজ্জাৰ বিশাশি ৰতিপতি,
শিৱ শত্ৰু সমে জলৈখা পাচত তাৰ ।

পৰামাৰ শত্ৰু তাত পৰে জলৈখান্ত কৰি মহেশ্বৰে,
ইতো গুপ্ত মন্ত্ৰ উদ্ধাৰিলা তোমাৰৰ ॥

এহি মন্ত্ৰে যত বৰ্ণ সব তোমাৰ নামৰ অবয়ব,
আকে লোপামুদ্ৰা বিছা বোলে সৰ্ব্বজনে ।

তান্ত্ৰিক পণ্ডিতে আৰ অৰ্থ পাইবে অপ্রয়াসে নহে বাৰ্থ,
তেসম্বে নকৈবা অভক্তত অকাৰণে ॥

ইতো বিছা যিতো নৰবৰে নিষ্কাম কৰিয়া জপকৰে,
তাতে চতুৰ্ভৰ্গ মিলে তাৰ কৰতলে ।

যিতো এহি বিছা উপাসন্তু পঞ্চাঙ্গ বিধানে ভক্তিমন্ত্ৰ,
তাহাৰ মহিমা কি কহিবে ধৰণী তলে ॥

এহি জানি নৰলোকচয় এৰিয়োক যত বৌদ্ধনয়,
তন্ত্ৰ মন্ত্ৰ বিনে নাপাইবা কলিত গতি ।

তন্ত্ৰ শাস্ত্ৰ পঢ়ি মহাস্থখে উপদেশ লভি গুরু মুখে,
ইচ্ছ দেৱতাৰ চৰণে কৰা ভকতি ॥

বৈদিক দীক্ষাত বহু শ্রম তান্ত্ৰিকী দীক্ষাৰে একে সম,
এতেকে জানিবা সুলভ তদ্ব্যৰ্থ মত ।

অল্প আয়াসতে প্ৰয়োজন সিদ্ধি হৱে যিহে কৰে মন,
সংশয় নাহিকো যাতো শিৱৰ চৰণত ॥

অনন্ত আচাৰ্য্যে বোলে বাণী মোক দায়া কৰি শিৱবাণী,
হৃদয়ত মোৰ নিবাস কৰা সততে ।

গুৰুৰ চৰণে কৰি ৰতি ভৱানী তাৰিণী উমা সতী,
মৰি সৰ্ববজনে তান পদ পাইবা অন্তে ॥

লক্ষ্মীনাথ দ্বিজ ।

মহাভাবত—শান্তিপৰ্বৰ ।

নিগদতি যুধিষ্ঠিৰ শুনিয়ে গাঙ্গেয় ।
পোছো আউৰ কথা মোৰ মনৰ সংশয় ॥
যদিবা হোৱয় যিটো বিশিষ্ট নৃপতি ।
বোলা কেনে কাৰ্য্য সিতো কৰিবে সম্প্ৰতি ॥
ৰাজ্য ৰক্ষা কিমতে কৰিবে নবপতি ।
শত্ৰু জিনিবাৰ সিতো কেমনে যুগুতি ॥
যত্নে নিয়োজিবে ৰাজা কোন চাৰগণ ।
বিশ্বাসৰ পাত্ৰ কৰিবেক কোন বৰ্ণ ॥
ৰাজ ভৃত্য হৈবেক কেমন প্ৰাণীচয় ।
ৰাজ ভাৰ্যা ৰাজ পুত্ৰ হৈবে কেন নয় ॥
প্ৰপঞ্চি ইহাক মোত কহা পিতামহ ।
যদি তোমাসাৰ মোত আছে অনুগ্ৰহ ॥
ভীষ্মে বোলে শুন ধৰ্ম্ম মোহৰ বচন ।
প্ৰৱৰ্ত্তন কিমতে কৰিবে ৰাজাগণ ॥
কহিবো তোমাত মই যেন লয়ে মতি ।
শুন সান্নিধ্যানে তুমি পাণ্ডুৰ সম্ভতি ॥
প্ৰথমে জিনিবে আপোনাক ৰাজাচয় ।
তেবেসে জিনিতে পাৰে শত্ৰু সমস্তয় ॥
আপোনাক যিটো ৰাজা নপাৰে জিনিতে ।
সেহি জনে শত্ৰুক জিনিবে কেনমতে ॥
অহঙ্কাৰ আদি লোভ মোহ কাম ক্ৰোধ ।
জিনিলেক আক যিতো নৃপতি প্ৰবুধ ॥

জিনিলেক সিতো জনে ইন্দ্ৰিয় নিশ্চয় ।
 শত্ৰুক জিনিবে সেই ৰাজা শত্ৰু হয় ॥
 থানে থানে দুৰ্গ পাতি কৰিবে ৰক্ষণ ।
 সদায়ে সক্ষিত ৰাজা কৰিবেক ধন ॥
 আৰু কহো যুধিষ্ঠিৰ তোমাৰ আগত ।
 যেন যেন চাৰ ৰাজা লৈবেক সম্ভৱ ॥
 তাহাৰ লক্ষণ মই কৈবো প্ৰপঞ্চিয়া ।
 কুৰুৰ নন্দন আৰু শূনা মন দিয়া ॥
 পুৰুষৰ চিত্তক বুজিয়া ইচ্ছিততে ।
 শাস্ত্ৰ জ্ঞান তাহাত হৈবেক ভাল মতে ॥
 ক্ষুধা তৃষ্ণা সৰ্বলক্ষণে সহিবে লাগয় ।
 বলশ্ৰম পাইলে তাক শ্ৰম নোবোলায় ॥
 হেন চাৰগণ নিযোজিব থানে থানে ।
 নগৰে নগৰে বনে পুষ্পৰ উছানে ॥
 দেশে দেশে গ্ৰামে গ্ৰামে ৰাজ অভ্যন্তৰে ।
 প্ৰযত্নে ফুৰিব চাৰগণ নিৰন্তৰে ॥
 চাৰ বুলি চিনিতে নপাৰে একোজন ।
 জড় অন্ধ বধিবৰ ধৰিয়া লক্ষণ ॥
 মন্ত্ৰি সকলৰ গৃহে থাকিবে সদাই ।
 যত মিত্ৰ আছে তাৰ লৈব অভিপ্ৰাই ॥
 পুত্ৰৰ লগত চাৰ থাকিবে বহুশ্ৰে ।
 সততে ভাৰ্য্যাৰ মন বুজিব অৱশ্যে ॥
 নৃপতিৰ বশ্য ৰাজা আছে যত যত ।
 তাৰ অভ্যন্তৰে চাৰ থাকিব সতত ॥
 যেন অন্ত ৰাজ্যে নজানে ভাল মতে ।
 এহিমতে তাৰ নিযোজিব বুদ্ধিমন্তে ॥
 পৰ জনে নিযোজিয়া থাকে যিহে চাৰ ।
 তাক জ্ঞান হৈব ৰাজা কৰিয়া বিচাৰ ॥
 বজাৰে সমাজে আৰু সন্যাসীৰ ঠাৱে ।
 উছানৰ পণ্ডিতৰ সভাত স্বভাৱে ॥

আপোন দেশত আৰু গৃহৰ মধ্যত ।
 কৰিবে বিচাৰ আৰু শয্যা সমিপত ॥
 হেনসে প্ৰকাৰে চাৰ বিচাৰ কৰয় ।
 পৰচাৰগণ যিতো ৰাজা জ্ঞান হয় ॥
 সিতো নৃপতিৰ স্মৃতি হৈবেক সম্প্ৰতি ।
 কহিলো সাৰাংশ ইতো জানা মহামতি ॥
 চাৰ হীন ৰাজা যিতো থাকে কদাচিত ।
 মন্ত্ৰণা কৰিবে পাছে মন্ত্ৰীয়ে সহিত ॥
 বিপদ কালত যেন উপকাৰ পাই ।
 মিত্ৰতা কৰিব বলী নৃপতিৰ ঠাই ॥
 আজ্ঞা নিবাৰণে হীন নৃপতিৰ ঠাই ।
 হেনসে ৰাজাৰ জানা মিত্ৰ লুজুৰাই ॥
 দ্ৰব্য লভিবাৰ যাৰ উৎসাহ সম্প্ৰতি ।
 অতি গুণবন্ত ধৰ্ম্ম জানে মহামতি ॥
 বেদ বেদান্তত হৈব সদায়ে পাৰ্গত ।
 প্ৰজাগণ প্ৰতিপাল কৰে স্বধৰ্ম্মত ॥
 হেনসে ৰাজাৰ ঠাই হৈবে মিত্ৰৰতি ।
 তৰিবে হেলায়ে সিতো বিপদ দুৰ্গতি ॥
 পূৰ্বৰ অপকাৰী জন থাকয় দেশত ।
 আপুনি উৎক্লম ৰাজা মানিবে মনত ॥
 চলে বলে সিতো শত্ৰু মাৰিবে ৰাজাই ।
 সিতো নৃপতিৰ সৰ্বকালে স্মৃতি যাই ॥
 বলে বীৰ্য্যে হীন যিতো থাকয় নৃপতি ।
 উপায়ে গুচায় ৰাজ্য লৈবেক সম্প্ৰতি ॥
 যিতো ৰাজা মন্ত্ৰীয়েৰে প্ৰতি অনুক্ষণ ।
 উপায়েৰে দুইৰো ভেদ কৰিবে মন ॥
 আতি বুদ্ধিমন্ত যিতো নৃপতি হৈবেক ।
 ৰাজ্যক ইচ্ছায়ে সদা যুদ্ধ বৰ্জিবেক ॥
 সাম দান ভেদ আৰু তৃতীয় উপায়ে ।
 অৰ্থ পৰিগ্ৰহ নৃপে কৰিবে স্বভাৱে ॥

নানা ভাৱে বুলিবেক সাম্যতা বচন ।
 তাকে সাম বুলি কহি আছে প্ৰাজ্ঞজন ॥
 অনেক সুন্দৰ বস্তু দিবেক সম্প্ৰতি !
 শত্ৰুৰ মনত যেন বাঢ়িবেক প্ৰতি ॥
 আকে দান বুলি বাপু শুনা যুধিষ্ঠিৰ ।
 পূৰ্বেৰ আক কহিয়া আছয় মহাধীৰ ॥
 যদিবা প্ৰৱল সমে থাকয় ইচ্ছতা ।
 সৃজান মন্ত্ৰীয়ে সমে কৰয় মিত্ৰতা ॥
 অনেক প্ৰযত্নে তাৰ লগাইবেক ভেদ ।
 আক ভেদ বুলিয়া কহিলো পৰিচ্ছেদ ॥
 এহি তিনি উপায় কৰিবে জানা আগে ।
 তথাপি যুদ্ধক ইচ্ছা কৰিতে নলাগে ॥
 বাহুবলে যিতো ৰাজা অৰ্থক লভয় ।
 সেহি অৰ্থে ব্ৰাহ্মণক তুষিবে নিশ্চয় ॥
 প্ৰজাৰ উচিত কৰ লৈবেক নৃপতি ।
 সিতো নৃপতিক জানা নপায়ে দুৰ্গতি ॥
 অকাৰণে কদাচিতো নদণ্ডিব ৰাজা ।
 আত্ম পুত্ৰ সম কৰি পালিবেক প্ৰজা ॥
 বিবাদ পোছন্তে আগে থৈবক পণ্ডিত ।
 ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম যত কথা জিজ্ঞাসিব তাত ॥
 এহি মতে যিতো ৰাজা প্ৰবৰ্ত্তে সদাই ।
 তাহাৰ প্ৰতিষ্ঠা যশ দশো দিশে যাই ॥
 যি থানত ৰজ্জয় হৱে উতপন ।
 তাত নিযোজিব মন্ত্ৰী আপ্তহিত জন ॥
 যিটো যিটো দোষ নৰে কৰয় সম্প্ৰতি ।
 তাহাক উচিত দণ্ড দণ্ডিবে নৃপতি ॥
 হেনয় সমান দণ্ড ধৰয় সতত ।
 সিতো নৃপতিৰ ধৰ্ম্ম বাঢ়ে অপৰ্য্যন্ত ॥
 দণ্ডক নাজানে যিতো দুৰ্দ্ধ ৰাজাচয় ।
 নিতে পাপ সিদ্ধি হৱে ৰাজ্য নষ্ট হয় ॥

ইহাৰ কাৰণ কহো শুনা মনকৰি ।
 সিন্ধি চোৰ পাই নৰে আনিলেক ধৰি ॥
 নৃপতিৰ আগে তাক ভেটাইলেক নিয়া ।
 তাক দেখি নৃপতিৰ সম্পজিল দায়া ॥
 তাহাৰ উচিত দণ্ড শুনৈ বিঘাটন ।
 অশুকপে দণ্ড কৰি এৰিলা তেখন ॥
 যদি পুত্ৰ ভাৰ্য্যা আদি সুহৃদ সম্প্ৰতি ।
 তথাপি উচিত দণ্ডে দণ্ডিব নৃপতি ॥
 নদণ্ডিলে সমূলে পাপত যাই তল ।
 দেশত মিলয় বিঘ্নি নষ্ট হৱে বল ॥
 এতেকে পণ্ডিত হৈবে লাগয় নৃপতি ।
 তপস্যা সংযুক্ত হৈবে আতি শুদ্ধ মতি ॥
 দান দিয়া তুষিবেক দেৱতা ব্ৰাহ্মণ ।
 যজ্ঞ যজিবাৰু লাগি সদা হৈব মন ॥
 এহি গুণাবৃত যিতো হৈবে ৰাজাচয় ।
 তাহাৰ দেশত কিছু বিঘ্নি নিমিলয় ॥
 চিৰকালে ৰাজ্য ভোগ কৰিবে সম্প্ৰতি ।
 সদায়ে ধৰ্ম্মত তাৰ ভূমিবেক মতি ॥
 দান ধৰ্ম্ম তপস্যাত নাহিকয় ৰতি ।
 যশস্যা গুচয় স্বৰ্দ্ধ ছপাৰে সম্প্ৰতি ॥
 বলৱন্ত ৰাজায়ে পিড়িবে কৰে মতি ।
 তাৰ অভিপ্ৰায় ৰাজা বুজিয়া সম্প্ৰতি ॥
 দুৰ্গম থানক পাছে কৰিবে আশ্ৰয় ।
 যেন মতে শত্ৰুয়ে লজ্জিবে নপাৰয় ॥
 উচ্চত কৰিয়া গঢ় বান্ধিব যতনে ।
 তাহাত প্ৰবেশ হৈব সখা পৰিজনৈ ॥
 পথকো দুৰ্গম কৰিবেক আতিশয় ।
 পুনু পুনু সন্তে বাক্য নৃপতি বুলিব ॥
 অসংখ্য ভাণ্ডাৰ তৈত কৰিব যতনে ।
 ধন ধান্য তৈকে নিয়া ভৰাইব তেখনৈ ॥

নিবে নপাৰিয়া যিতো শম্যগণ থাকে ।
 শত্ৰুৰূপ কৰি ৰাজা মানিবেক তাকে ॥
 ক্ষেত্ৰত থাকয় যদি শম্য সমন্তয় ।
 তাকো নষ্ট কৰিবেক ৰাজা মহাশয় ॥
 নদী সব বান্ধি জল বৰাইবেক তথা ।
 জলদুৰ্গ প্ৰধান কহিনো ইতো কথা ॥
 সেই জল পৰিক্ষাক কৰিবে পূৰণ ।
 যাইবে য়েবে নপাৰয় তাত একোজন ।
 আতি বুদ্ধিমন্ত ৰাজা থাকয় যিজনে ।
 পৰহিত কাৰ্য্য নষ্ট কৰাইবে সিজনে ॥
 অৰণ্য দুৰ্গত যদি মনে পাৰে ভয় ।
 তাহাৰ উপায় কহো শুনা মহাশয় ॥
 ক্ষুদ্ৰ বৃক্ষ যত আছে মূলক ছেদিব ।
 পূজনীয় বৃক্ষ চয় যতনে ৰাখিব ॥
 বড় বড় বৃক্ষচয় আছয় যতেক ।
 তাহাৰ সকল শাখাগণ ছেদিবেক ॥
 সুন্দৰ কৰিয়া স্থান কৰাইবে নৃপতি ।
 যেন আন্যাসন্নে কৰিবাক পাৰে গতি ॥
 দ্বাৰ পুৰগণ সবে কৰিবে শঙ্কট ।
 লজিবে নপাৰে যেন দেখিতে প্ৰকট ॥
 সদাদ্বাৰ পুৰ ৰাজা কৰিবে এনয় ।
 তেবেসে শত্ৰুত হস্তে নাহিকয় ভয় ॥
 দ্বাৰে নিয়োজিয়া থৈবে বহু যন্ত্ৰ চয় ।
 একো যন্ত্ৰে যেন শত লোক নষ্ট হয় ॥
 প্ৰযত্নে ৰাখিবে যেন শত্ৰুৰে নপাৰে ।
 সময়ত আত্ম সন্মতি মাৰিবাক পাৰে ॥
 বৰ বৃক্ষগণ আনি প্ৰস্তুত থৈবেক ।
 বগৰাইলে যেন প্ৰাণী মৰয় শতেক ॥
 থানে থানে গৰ্ভচয় নিৰ্ম্মাণ কৰিব ।
 স্মৃতিশূলক নিয়া তাতে নিয়োজিব ॥

তৃণৰে নিৰ্ম্মিত যত থাকে গৃহগণ ।
 পক্ষ আনি তাক ৰাজ্য কৰাইবে লেপন ॥
 গৃহে তৃণগণ আনি থৈয়া আছে যত ॥
 বেলগাই থৈবে চৈত্ৰে অগ্নিৰ ভয়ত ।
 যদি শত্ৰুভয় আসি হোৱে উপস্থিত ।
 দিবা নকৰিবা পাক ৰাত্ৰিসে উচিত ॥
 দিবসত বহি ৰাজ্য সদা নিসেধিব ।
 হৱনৰ অগ্নি মাত্ৰ কেৱলে থাকিব ॥
 কমাৰ শালৰ অগ্নি ৰাখিব যতনে ।
 গৃহ অভ্যন্তৰে নথৈবেক একোজনে ॥
 দিবসত বহি জালয় যিতো প্ৰাণী ।
 তাক ধৰি নৃপতিয় দণ্ডিবেক আনি ॥
 ভিক্ষুক কুলাল উন্মত্ত দুষ্ক চিত্ত ।
 ৰাজগৃহে ইহাক নথৈবে কদাচিত ॥
 বাহিৰ কৰিয়া তাক নিবন্ধি থৈবেক ।
 জানা নৃপতিৰ দোষচয় গুচিবেক ॥
 বাহিৰত যিবা জন থাকিবো সম্প্ৰতি ।
 তীৰ্থে পঠাইবেক ৰাজ্য দেখয় যুগুতি ॥
 সভামধ্যে থাকিবাব দেখয় উচিত ।
 শয়ন স্থানক যাইবে হৱয় বিহিত ॥
 হেন বৰ্ণ চাই চাৰ লৈবেক নৃপতি ।
 সেহিতো ৰাজ্যক আবে নপাৰে দুৰ্গতি ॥
 নিৰ্ম্মিবেক ৰাজ পথ বহল কৰিয়া ।
 চল বুজি হাট পাট থৈবে নিয়োজিয়া ॥
 অৰ্থৰ ভাণ্ডৰে অগ্নি দুৰা গৃহগণ ।
 গৃহ কৰি প্ৰযত্নে ৰাখিবো যোদ্ধাগণ ॥
 অশ্বশাল গজশাল কৰাইবে যি থানে ।
 যেন তাসম্বাৰ বল বাঢ়ে অনুক্ষণে ॥
 পৰীক্ষা সকল বৃত্তি কৰিব সততে ।
 সেতু সব নিয়োজিবো কৰি ভাল মতে ॥

পৰৰ পীড়াত যিতো থাকে ৰাজাগণ ।
 অৰ্থচয় সন্ধিবেক কৰিয়া যতন ॥
 য়ত মধু ভৈলে যে ঔষধ যত যত ।
 অগ্ন তৃণ বনক ৰাখিবে স্বভাৱত ॥
 গুৰুতান কাৰ্ঠক কৰিবেক সঞ্চয়ন ।
 স্বভাৱে ৰাখিবে ৰাজা আউৰ কুশবন ॥
 অস্ত্ৰ শস্ত্ৰ গণক পাৰয় যত যত ।
 সন্ধিবেক যুদ্ধৰ সম্ভাৰ অপৰ্য্যন্ত ॥
 যিবা বস্ত্ৰ পাৰে ৰাজা সন্ধিবে তেখন ।
 সকল ঔষধি আৰ ফল মূলগণ ॥
 চাৰি বিধ বৈজ্ঞক ৰাখিবে মহামনী ।
 তেবে আয়ুস্মন্ত লোক নহৈবেক হানি ॥
 নৰ বৈজ্ঞ অশ্ব বৈজ্ঞ হস্তী বৈজ্ঞ আৰ ।
 গোবৈদ্য সমে চাৰি বৈজ্ঞ সাৰেসাৰ ॥
 নট যে নৰ্ত্তকীগণ বৰ বৰ মানে ।
 মায়াবী মনুষ্য সব লৈব ভাল মানে ॥
 ৰাজা কাৰ্য্য সততে সাধয় যিতো জন ।
 অৰ্থ দিয়া ৰাজা তাক কৰিবে পূজন ॥
 ব্ৰাহ্মণক নেদে দান নামানে দেৱক ।
 মৃদুতৰ কৰি তাৰ মুখে নাসে বাইক ॥
 অৰ্থলোভে সদা সিতো প্ৰাণীক হিংসয় ।
 চল পাইলে কদাচিতো মৰাইবে খোজয় ॥
 হেন সে জনক ৰাজা নথৈবে সঙ্গত ।
 তাৰ দোষে নৃপতিৰ ধৰ্ম্ম হৰে হত ॥
 যদি পুৰাতন ভৃত্য আৱৰ মন্ত্ৰীত ।
 এসম্বাত হস্তে ভয় মিলয় মনত ॥
 উপায় কৰিয়া তাক কৰিবে অধিন ।
 যথা যোগ্য অৰ্থ দিয়া পূৰিবেক মন ॥
 অনেক সান্তনা বাক্যে বুলিবে যুগুতি ।
 আপুনিয়ো তুচ্ছ হয় বুদ্ধিবেক মতি ॥

এভে। যদি তাৰ চিত্ত নেদেখয় ভাল ।
 তাক বধি নৃপতিয়ে গুচাইবে জঞ্জাল ॥
 আউৰ নৃপতিৰ কিছু কহিবো লক্ষণ ।
 যাক যাক প্ৰযত্নে ৰাখিবে ৰাজাগণ ॥
 আপোনাক ৰাজায়ে ৰাখিবে সৰ্ববক্ষণে ।
 অমাত্য গণক সদা ৰাখিবে যতনে ॥
 ভণ্ডাৰক দত্তক ৰাখিবে নৰেশ্বৰে ।
 মিত্ৰক ৰাখিবে যেন চিত্ত নিবিগৰে ॥
 সকলে জনক ৰাজা ৰাখিবে সততে ।
 আপোন নগৰ ৰাখিবেক ভাল মতে ॥
 এহি সপ্তাত্যেক ৰাজা জান যুধিষ্ঠিৰ ।
 আক বক্ষা কৰে যিতো নৃপতি সুখিৰ ॥
 আক ছয় গোটা গুণ কহো নৃপতিৰ ।
 সারধান মনে আক শুনা যুধিষ্ঠিৰ ॥
 বসিবাৰ অৰ্থে ৰাজা কৰাইবে আসন ।
 সদায়ে কৰিবে তাত অনু যে সন্ধান ॥
 পথত চলন্তে ৰাজা ফুৰিবে যতনে ।
 যেন পীড়া কৰিতে নপাৰে শত্ৰুগণে ॥
 শত্ৰুদত্ত আসনৰ লৈয়া অনুমান ।
 তেবে নৃপতিয়ে আৰোহিব সেহি যান ॥
 যুদ্ধক সম্মুখে চলে যিতো ৰাজাগণ ।
 বলৱন্ত বাচি সঙ্কে লৈবে বহুজন ॥
 অন্য জন সকলৰ জিজ্ঞাসিবে মন ।
 দ্বিধা ভাৱ নহে যেন কৰিবে যতন ॥
 য়েবে নৃপতিৰ সৰ্ব্ব কাৰ্য্য সিদ্ধি হয় ।
 ৰহিবে লাগিলে কোঠ কৰিবে আশ্ৰয় ॥
 এহি মত গুণ মই কৈলো ভিন্ন ভিন্ন ।
 কহিবো ত্ৰিবৰ্গ যুধিষ্ঠিৰ দিয়া মন ॥
 ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম আক কলিত নৃপতি ।
 বুদ্ধি ক্ষয় বুজিয়া কৰিব যথা মতি ॥

তিনি বৰ্গ সপ্তগুণ আৰু শৰ গুণ ।
 ইহাকে জানয় যিতো নৃপতি সজ্জন ॥
 সেহিতো পুৰুষ ব্যাঘ্ৰ ভুঞ্জিবে অবনী ।
 কহিলো তোমাত ইতো কথা মহামানী ॥
 স্বধৰ্ম্মে প্ৰজাক যিতো কৰে প্ৰতিপাল ।
 সেহি নৃপতিয়ে ৰাজ্য ভুঞ্জি চিৰকাল ॥
 প্ৰজা পালনত পৰে ধৰ্ম্ম নাহি আন ।
 অগ্নিৰাৰ বাক্যে ৰাজা লৈয়োক প্ৰমাণ ॥
 কৰ্ম্মে কাৰ্য্যে কৰি যিতো পালয় মেদিনী ।
 সেহি মতে ৰাজ্যৰ পালয় যত প্ৰাণী ॥
 সেহি নৃপতিৰ তপ ব্ৰত অনসন ।
 যজ্ঞ যজিবাৰ কিছু নাহি প্ৰয়োজন ॥
 প্ৰজাক পালনে সবে ধৰ্ম্ম সিদ্ধি পাই ।
 ইতো কথা তোমাসাত কহিলো বুজাই ॥
 শুন। সৰ্বজন ইতো কথা কচিকৰ ।
 শান্তিপৰ্বৰ ৰাজ ধৰ্ম্ম পৰম সুন্দৰ ॥
 ভীষ্ম সম ভকত নাহিকে একোজন ।
 তেন্তে বীৰ শয়নত কৰিছে শয়ন ॥
 পহৰিয়া গণ দিয়া আছে যুধিষ্ঠিৰ ।
 হৃদয়ত কৃষ্ণক চিন্তন্তু বীৰবৰ ॥
 অন্ন জল এৰিলেক ভোগ মনুষ্যৰ ।
 হৃদয়ত দেখা দেন্ত প্ৰভু দামোদৰ ॥
 ব্ৰহ্মানন্দ সুখে মজি থাকে গঙ্গাস্থত ।
 শৰীৰৰ যত দুখ নকৰে ইঙ্গিত ॥
 কৃষ্ণ যুধিষ্ঠিৰ ধনঞ্জয় বলী আৰ ।
 ভীমসেন সমে দুই মাদ্ৰীৰ কুমাৰ ॥
 এসম্মে সহিতে প্ৰতি দিনে যান্ত চলি ।
 ভীষ্মৰ চৰণে যাই কৰন্তু সেৱলি ॥
 কৃষ্ণে সমে মাটিত চোঁপাশে থাকে বসি ।
 যুধিষ্ঠিৰে ৰাজ নিতি পোছন্তু হৰিষি ॥

সেহিতো সম্বাদ ইতো পৰম পৱিত্ৰ ।
 বিশেষ বৈষ্ণৱৰ ইতো উত্তম চৰিত্ৰ ॥
 ইহাৰ প্ৰবেশ ভৈল যিজনৰ মতি ।
 কলুশ গুচিয়া সিতো শুদ্ধ ভৈল আতি ॥
 পঢ়ে বা পঢ়ায়ে ইতো শুনে যত্ন কৰি ।
 পুৰুষ উদ্ধাৰি যাই আপুনি নিস্তৰি ॥
 স্মৰে যিতো মহাভাৰতক একবাৰ ।
 আজন্ম প্ৰভৃতি পাপ থাকয় তাহাৰ ॥
 স্মৰণে মাত্ৰকে সৰ্ব পাপৰ নিৰ্ঘ্যান ।
 শুখান তৃণক বহি দহে যেন ঠান ॥
 মহাপুণ্য পদ ইতো মহাভাৰতৰ ।
 শ্ৰৱণে পলায় পাপ নিশেষ জন্মৰ ॥
 হেন জানি যতনে শুনियो কৰ্ণ ভৰি ।
 নিবন্তৰে নৰে ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

পিথুৰাম দ্বিজ ।

আত্ম পৰিচয় ।

জয় যুক্ত প্রতাপবল্লভ মন্ত্ৰীবৰ ।
সন্দিকৈ বংশত জন্ম গুণেৰ মন্দিৰ ॥
কৃষ্ণবৰ্ণ কলোৱৰ তৰুণী মোহন ।
সকলে সম্পূৰ্ণ অঙ্গ নাহি খতিখুন ॥
বুদ্ধিত সাগৰ আউৰ দানে কৰ্ণ সম ।
সদাই চিন্তিয়া থাকে গোবিন্দ চৰণ ॥
মুনি চন্দ্রে সিদ্ধ চন্দ্রে শকে মন্ত্ৰী হৈল ।
ৰণ কৰি শত্ৰু নাশি যশক বাখিল ॥
এয়া মাল গজ মাল সবে গুচিছিল ।
আপুনাৰ বুদ্ধি বলে সবাকৈ কৰিল ॥
ছত্ৰাকাৰে তিনি গোটা মঠ কৰিলন্ত ।
শিৱ দুৰ্গা জনাৰ্দ্দন মূৰ্ত্তি থাপিলন্ত ॥
শাস্ত্ৰে কহিয়াছে যত দানৰ বিধান ।
সাক্ষিত নকৰি ধন থাকে কৰি দান ॥
বিশ্বনাথ সীমা কৰি মানহ প্ৰাৰ্য্যন্ত ।
ধন্য পথে সমস্তকে পালন কৰন্ত ॥
এহি মতে মন্ত্ৰীবৰ নহৈব সদাই ।
তাহান কৃপাত আমি থাকি তিনি ভাই ॥
ভাৰতৰ শেষ কথা ৰচিলো পয়াৰ ।
দোষ দেখি বুদ্ধজন ক্ষেমিবা আমাৰ ॥
ভণে পিথুৰামে ধৰি চৰণে কৃষ্ণৰ ।
বোলা ৰাম ৰাম সবে তৰিয়ো সংসাৰ ॥

প্ৰাগজ্যোতিষ্পুৰত আমি থাকি অপ্রমাদে ।
 তান মনোৰথ সিদ্ধি হৌক সৰ্বদাই ।
 সদ কৰ্ম ফলাইক ব্ৰহ্মা পাদ ঠাই ॥
 যাবত থাকয় ভূমি তাৰে যম চয় ।
 মোৰ আশীৰ্বাদে সদা থাকোক নিচয় ॥
 মধু মাসে শনিবাৰে দুই ঘটি ৰাতি ।
 ৰাম কৰ মণিচন্দ্ৰে শকে সমাপতি ॥
 ভৰদ্বাজ কুলে জন্ম ধৰিয়া কলিত ।
 শাস্ত্ৰ চয় নাজানিয়া নভৈলো পণ্ডিত ॥
 কেৱলে কৃষ্ণৰ পাৰে কৰি আছো আশা ।
 আন একো মোৰ মনে নাহিকে ভৰষা ॥
 কৃষ্ণ পিতা মাতা বন্ধু জগত আধাৰ ।
 হেনয় কুপালু কৃষ্ণ জগতৰে সাৰ ॥
 কৃষ্ণেৰে ৰাখিয়া আছে সবাবো জীৱন ।
 যেন বায়ু অবিহনে সবাবো মৰণ ॥
 এতেকে কৃষ্ণৰ পাৰে কৰি আছো সাৰ ।
 সংসাৰ সাগৰে প্ৰভু কৰিবাহে পাৰ ॥
 ভাৰ্য্যা পুত্ৰ পৰিবাৰ নাহিকে বিস্তৰ ।
 দুই গুটি ভাই আছে সঙ্গত তোমাৰ ॥
 মোত পৰে দুখো নাহি এই পৃথিবীত ।
 ওৰেষা ক্ষেত্ৰক মোক নিয়া অচিৰতে ।
 এহি বাঞ্ছা কৰি আছো তব চৰণতে ॥
 দ্বিজ পিথুৰামে বোলে মোৰ এহি কাম ।
 দেশবাসী সকলৰ হৌক ৰাম ৰাম ॥

মহাভাৰত—মুঘল পৰ্ব ।

বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ে জন্মিজয় ।
 কৃষ্ণৰ বচন শুনি প্ৰণামি ধনঞ্জয় ॥
 পঞ্চাৰ্ববুদ চাৰি কোটি যাদব যুবত ।
 ধন ৰত্ন লৈয়া যাত্ৰা কৰিলা সমস্ত ॥

গৃহত ৰহিল বাল্য বৃদ্ধ নাৰী যত ।
 কৃষ্ণ বলভদ্ৰ দুই লড়িলা লগত ॥
 নৌকাত চড়িয়া পাছে ভৈলন্ত নিশেষ ।
 দূত পাঞ্চি আনিলন্ত ব্ৰাহ্মণ বিশেষ ॥
 স্নান দান কৰিলন্ত বিধিৰে বিধানে ।
 মন পূৰি ব্ৰাহ্মণক দিলা নানা দানে ॥
 হয় হস্তী বথ ছত্ৰ অলঙ্কাৰে মণ্ডি ।
 ধেনু ভূমি দিলন্ত দুৰ্গতি ষাউক খণ্ডি ॥
 দান অবসান হৈয়া যাদব সমন্ত ।
 বসিলা সমাজ পাতি সবেয়ো তীৰত ॥
 সুন্দৰ শৰীৰ দেখি বাহু বক্ষস্থল ।
 সবাবো প্ৰকাশে মুখ চন্দ্ৰৰ মণ্ডল ॥
 কালে চাপিলেক পাছে লুপ্ত ভৈলা জ্ঞান ।
 মধুময় স্তবাক কৰিলা সবে পান ॥
 আয়ু জ্ঞান হৰিলন্ত কৃষ্ণে সেই কালে ।
 বিজ্ঞান বিশ্ৰুতি সবে ভৈলন্ত বিহ্বল ॥
 ঢলো পৰো কৰে যেই যাকে তাকে বোলে ।
 অন্তো অন্তে বোলাবুলি উঠিলে কোটাল ॥
 কৃষ্ণে আৰোপি মাজে সবাবে গাৱত ।
 সবাকে সবেয়ো বোলে কৰিবোহঁ হত ॥
 কতো বোলে তোক আজি নিবো যমঘৰ ।
 কতো বোলে তোৰ আজি ছেদিবোহো শিৰ ॥
 কতো জনে চক্ষু পকাই বোলে থাক থাক ।
 কতো কতো জনে বোলে কোনে ৰাখে তোক ॥
 এহি বুলি বীৰ কাচে কাচিলা তেখনে ।
 ৰথত চৰিয়া সাজিলন্ত ধনু গুণ ॥
 কামদেৱ সমে যুদ্ধ লাগিলা দেৱৰ ।
 সুমিত্ৰা স্তবথে দুই কৰন্ত সমৰ ॥
 অক্ৰুৰ সহিতে কৃষ্ণে কৰন্ত সমৰ ।
 লাগিলন্ত সাত্যকি অনিৰুদ্ধৰ সমৰ ॥

সাৰণে স্নুসেনে আৰো কৰন্তু যে বণ ।
 সত্ৰাজিতে সমে ভানু প্ৰহাৰন্তু বাণ ॥
 এহি মতে পঞ্চাৰ্ববুদ আৰো চাৰি কোটি ।
 ছয়া বিমোহিত সবে যুজে জুলি বাটি ॥
 অবিচ্ছেদে নিৰন্তৰে শৰ বৰিষয় ।
 বাৰিষা কালৰ যেন মহা মেঘ চয় ॥
 প্ৰহাৰন্তে শৰ সব শূন্য ভৈল টোন ।
 তবে খড়গ চৰ্ম্ম ধৰি কৰে ঘোৰ বণ ॥
 খড়গ চৰ্ম্ম যুদ্ধ মানৈ কৰিলন্তু ভদা ।
 সিয়ো নাম ভৈলা পাছে লৈলা ঘোৰ গদা ॥
 গদাৰ উপৰ গদা পৰে ঠাতে ঠাত ।
 কতো কতো কোব গৈয়া পৰে শৰীৰত ॥
 এহি মতে গদা যুদ্ধ কৰিলা ডাঙ্গৰ ।
 খণ্ড খণ্ড হৈয়া গদা পৰিলা সবাৰে ॥
 অস্ত্ৰ নাহি কমৰ চান্তু আগ পাছ ।
 ঘোৰ ব্ৰহ্মশাপ আসি চাপিলেক কাষ ॥
 দেখে সমিপতে আছে গজিয়া মাদুৰি ।
 মদ্রোবন গণ গৈয়া লৈলন্তু উভাৰি ॥
 পৰম ক্ৰোধত আতি মহা সভায়ে ।
 মাদুৰি ধৰিয়া দুই দুইহাকো কোবাৰে ॥
 শৰীৰত পৰে যেন ব্ৰজৰ সন্ধানে ।
 ৰাম কৃষ্ণ বুলি যদুগণে ছাৰে প্ৰাণ ॥
 এহি মতে যদু বীৰ মৰিল বিস্তৰ ।
 কৃষ্ণক চাহিয়া বলো দিলন্তু উত্তৰ ॥
 আগতে সবেয়ো মৰে কিবা অছা চাই ।
 পাষণ সদৃশ দেখো তোমাৰ হিয়া ॥
 চলা তুমি আমি যাই ভাঙ্গোহো কন্দল ।
 যিবা কিছো শেষ আছে ৰহোক সকল ॥
 জেষ্ঠৰ বচন শুনি প্ৰভু ভগৱন্ত ।
 দুই ভাই পশিলন্তু সবাৰো মধ্যত ॥

হে যদু বংশ সব কি কাম কৰাহা ।
 কন্দল কৰিয়া দেখো যম ঘৰে যাহা ॥
 এভো প্ৰতি প্ৰতি বোলে শুনিয়ো বচন ।
 বংশৰ মধ্যত সবে এৰিয়োক বণ ॥
 বলোভদ্রে বোলে হেৰা অকুৰ খুৰাই ।
 বংশৰ মধ্যত তুমি শ্ৰেষ্ঠ সমুদাই ॥
 কেনে যুদ্ধ কৰা দেখো ভিন্ন পৰ নাই ।
 মোহোৰ শপত বণ এৰিয়ো সদয় ॥
 হেন শুনি ক্রুদ্ধ বৰ উঠিলা সবৰে ।
 বাম মাধৱক বোলে সবে বেঢ়ি মাৰ ॥
 ইহাঙ্ক মাৰিয়া আজি নিবো যম ঘৰ ।
 আমাক ভৎসিয়া ছয়ো দেখাৱন্ত বীৰ ॥
 এহি বুলি ধৰিলন্ত ছহাঙ্কো বেঢ়িয়া ।
 কৃষ্ণ বলোভদ্রে পাছে ক্ৰোধযুক্ত ভৈলা ॥
 মাতুৰি হানিয়া ছয়ো কোবাইবে লাগিলা ।
 গৰিস গৰিস কৰি ভূমিত পৰিলা ॥
 কৃষ্ণে মাৰিলন্ত বীৰ পঞ্চদশ শত ।
 সহস্ৰেক মানে বলো কৰিলন্ত হত ॥
 পঞ্চাৰ্ব্বদ তিনি শত কোটি নৱম নিযুত ।
 নৱলক্ষ মানে আৰো নৱ যে অযুত ॥
 সমস্ত সহস্ৰৰোধিক পঞ্চ শত ।
 মৰামৰি কৰি সমৰত ভৈলা হত ॥
 জনেকো নৰৈইলা কেহো মৰিলা সমূলে ।
 বাম কৃষ্ণ দুই ভাই বহিল কেৱলে ॥
 বংশৰ নিৰ্জান দেখি বলোৰ বিষাদ ।
 বোলন্ত মনত জানে কৃষ্ণৰ কপট ॥
 সাগৰ সঙ্গমে ইতো বংশ যে আমাৰ ।
 কালৰ হাতত সব ভৈলা ছাৰখাৰ ॥
 যদুবংশ নাম আজি হৈলন্ত নিসঞ্চ ।
 পিণ্ডক জলক লাগি নথাকিল সঞ্চ ॥

শূন্য দ্বাৰকাত আমি কি কৰিবো যাই ।
 তমু ত্যাগ কৰি যাইবো আপুনাৰ ঠাই ॥
 এহি বুলি বিলোদেৱ নাথাকিল ৰই ।
 পদ্মাসন কৰি তীৰে বসিলন্তু গই ॥
 ব্ৰহ্মত সমাধি পাছে ধৰিলন্তু ধ্যান ।
 শুক্ল সৰ্পে কপে গৈলা আপোনাৰ স্থান ॥
 ৰোহিনী তনয়ে য়েবে গৈল নিজ ঠাই ।
 একেশ্বৰ হৈলা কৃষ্ণ নাহিকে সহাই ॥
 বলোৰ শৱক পাছে ধৰি আন্ধোৱালি ।
 কৰন্তু ক্ৰন্দন শোকে প্ৰভু বনমালী ॥
 হৰি হৰি প্ৰাণ ভাই কি ভৈল বিলাই ।
 ৰোহিনী মৱত গৈয়া কিবা কবো যাই ॥
 বৃষ্ণ বংশে অৱতাৰ হৈলো দুই ভাই ।
 কৃষ্ণ বলভদ্ৰ নাম ঘোষে সৰ্বজন ॥
 কংস ভয়ে নন্দ গৃহে পিতৃ থৈলা নিয়া ।
 ধেমু চাৰিলোহো বনে গোপগণ লৈয়া ॥
 তোমাৰ সমান ভাই আৰ কৈত পাইবো ।
 দ্বাৰকা পুৰিত কাক চাহিয়া থাকিবো ॥
 এহি বুলি কৃষ্ণে পাছে কৰিলা গমন ।
 লাসে লাসে গৈয়া প্ৰবেশিলা ঘোৰবন ॥
 শিশু অশ্বত্থ বসিলন্তু আউজিয়া ।
 দক্ষিণ উকত বাম চৰণক থৈয়া ॥
 সেহি সময়ত ব্যাধ বনত ফুৰন্তু ।
 মৃগৰ আকাৰ পদ কৃষ্ণৰ দেখন্তু ॥
 শূতি আছে মৃগ বুলি তুলি লৈলা শৰ ।
 লক্ষ কৰি প্ৰহাৰিলা আতি দৃঢ়তৰ ॥
 ভেদিলন্তু গৈয়া পাছে পাৱত প্ৰভুৰ ।
 লাগিল জানিয়া ব্যাধ চাপিয়া ওচৰ ॥
 দেখে শৰ লাগি আছে কৃষ্ণৰ পাৱত ।
 মৰিলো মৰিলো বুলি পৰিলে ভূমিত ॥

তোমাক কৰিলো দ্ৰোহ ত্ৰিজগত নাথ ।
 চাহিবে নালাগে আৰ কাট মোক নাথ ॥
 হেন শুনি হাসি হৰি বুলিলা বচন ।
 কিঞ্চিৎভেকো ভয় তই নকৰিবি মনে ॥
 বালি সূত অঙ্গদ আছিলি দাপৰতে ।
 পিতৃ বধি মাৰো বুলি খুজি লৈলি বৰে ॥
 অতাপিয়ে বাখিলিহি সাপ ব্ৰহ্মণৰ ।
 মনুষ্য শৰীৰে তই চল স্বৰ্গপুৰ ॥
 এতেকে বোলন্তে আসি নামিলা বিমান ।
 বত্ৰৰ দীপিতি জ্বলে সূৰ্য্যৰ সমান ॥
 প্ৰদক্ষিণ কৰি ব্যাধ দণ্ডৱতে পৰি ।
 বিমানে চৰিয়া স্বৰ্গপুৰে গৈলা চৰি ॥
 আছন্তু জগত নাথ ব্যাধক পঠাই ।
 কোটি চন্দ্ৰ সূৰ্য্য সম ধৰি নিজ কাই ॥
 চক্ৰ আদি কৰি অস্ত্ৰ সবে মূৰ্ত্তি ধৰি ।
 কৃতাজ্জলি কৰি আছে চৌপাশে আবৰি ॥
 সেহি সময়ত গৈয়া দেখিলা উদ্ধৱে ।
 আশা মামা বুলি মাতিলন্তু কৃষ্ণদেৱে ॥
 কৃষ্ণৰ চৰণ গৈয়া উদ্ধৱে ধৰিলা ।
 চৰণত মাথা থৈয়া কান্দিবে লাগিলা ॥
 উদ্ধৱক চাই কৃষ্ণে বুলিলা বচন ।
 মোহোক লাগিয়া তুমি নকৰা ক্ৰন্দন ॥
 তুমি আমি দুয়ো যদি এৰো এই থান ।
 সবে অনাচাৰী হৈব গুচিবেক জ্ঞান ॥
 বদৰিকাশ্ৰমে হেৰা চলিয়োক তুমি ।
 নাৰদক তমু স্থানে পাচি দিবো আমি ॥
 উদ্ধৱক প্ৰবোধিয়া আছন্তু কেশৱ ।
 সেহি সময়ত গৈলা ঋষি যে মৈত্ৰেয় ॥
 মৈত্ৰেয়ক চাহি বুলিলন্তু কৃপাময় ।
 বিদূৰক নেদেখিলো এহি যে সময় ॥

এহি বুলি মৌদ্ৰত কৈলা মহাজ্ঞান চয় ।
 বিদূৰত কৈবা বুলি দিলন্ত বিদাই ॥
 সেহি সময়ত পাছে উদ্ধৰয়ে উঠি ।
 এৰিবে খোজন্তে যেন প্রাণ যাই ফুটি ॥
 দেখিবাক লাগি মনে বৈকুণ্ঠ পয়ান ।
 দুৰ ছয়া ৰহিলা লভিলা নিজ জ্ঞান ॥
 অনন্তবে পুণ্য কথা বথ সাৰথিৰ ।
 বথ এৰি গৈল কৃষ্ণ অৰণ্য ভিতৰে ॥
 কৃষ্ণক নেদেখি পাছে অৰ্চিত দাকক ।
 হা প্রাণনাথ কেনে এৰিলা আমাক ॥
 বথ সমন্বিতে শোকে ফুৰন্ত বিচাৰি ।
 শিশু অশ্বথৰ তলে দেখিলা মুৰাৰি ॥
 শৰ পাট বিস্তি আছে পৱত প্ৰভুক ।
 বথ হন্তে নামি পাৱে পৰিলা দাকক ॥
 সেহি সময়ত বথ গৈলন্ত উদ্ধক ।
 দেখি সাৰথিৰ ডৰে কম্পিলন্ত বুক ॥
 মনত বোলন্ত মোক এৰিলা দাকক ।
 এহি হেতু তোমাৰ বথ গৈলা নিজ ঠাৱে ।
 এহি বুলি মকমকি কৰন্ত ফ্ৰন্দন ।
 লোতকে তিস্তিলে যাই কৃষ্ণৰ চৰণ ॥
 দাককক চাই হৰি বুলিলা বচন ।
 দ্বাৰকাক লাগি শীঘ্ৰে কৰিয়ো গমন ॥
 মই এৰিবাক জানি বুৰাইবে সাগৰ ।
 বাল্য বৃদ্ধ বিধবাক কৰাগৈই পাৰ ॥
 কহিবা সকলে বাৰ্ত্তা সখি অৰ্জুনত ।
 দেখিবে নপাইলো মই এহি সময়ত ॥
 কিমতে বঞ্চিতবে সখি ছয়া একেশ্বৰ ।
 তাহাক লাগিয়া মোৰ পোড়ে কলৱৰ ॥
 পূৰ্বৰ সমান গৰ্ব্ব একো নকৰিবা ।
 কালক আপখি মনে নিয়মে ৰহিবা ॥

বালা বৃদ্ধ বিধবাক দিবা তেনে হাতে ।
 ইন্দ্রপ্রস্থে নিয়া থৈবে সবে ভাল মতে ॥
 এহি বুলি কৃষ্ণদেৱে নিজমে বহিলা ।
 কান্দি কান্দি দাক্কেৱো বিদায় কৰিলা ॥
 সেহি সময়ত আসিলন্তু দেৱগণ ।
 আকাশ জুৰিয়া আসে সবাৰে বিমানে ॥
 সবেয়ো বোলন্তু প্রভু আসা মোৰ স্থানে ।
 সবাৰে জানিয়া মন স্থান নাৰায়ণ ॥
 মহাজ্যোতিময় ৰূপ তেখনে ধৰিলা ।
 চক্ষু ফুটে বুলি দেৱে মুদিয়া বহিলা ॥
 সেহি কালে গৈলা কৃষ্ণ স্থানে আপোনাৰ ।
 গোলোক বাসিৰ ভৈলা আনন্দ অপাৰ ॥
 বহু সিংহাসনে কৃষ্ণ বসিলন্তু গৈয়া ।
 নিজ গণ ভূতা ৰঞ্জে বহিলা বেঢ়িয়া ॥
 নানাবিধ দ্রব্য বাধা পূজিলা বিশেষ ।
 স্বামী সেৱা কৰি থাকিলন্তু বাম কৰে ॥
 পুছে জন্মিজয় ৰাজা মুনিত বিনতি ।
 প্রপিতামহৰ মোৰ ভৈলা কেন গতি ॥
 তীৰ্থ কৰিবাক লাগি পাঞ্চিলন্তু দামোদৰ ।
 কোন স্থানে কিবা তীৰ্থ কৰিলন্তু বীৰ ॥
 কৈতনো পাইলন্তু বাৰ্ত্তা পয়ান প্রভুৰ ।
 সব শেষ কৈয়ো কথা নিৰন্তৰ ॥
 বৈশম্পায়ন বদতি শুনিয়ো জন্মিজয় ।
 কৃষ্ণত বিদাই কৰি বীৰ ধনঞ্জয় ॥
 হৰিদ্বাৰে গমন কৰিল বীৰবৰ ।
 স্নান দান কৰিলন্তু বিধি ব্যৱহাৰ ॥
 গণ্ডকী তীৰ্থক গৈলা তাত অনন্তৰে ।
 শালগ্রাম ৰূপে হৰি থাকে নিৰন্তৰে ॥
 তাত স্নান কৰি পাছে কৰিলা গমন ।
 প্রয়াগ তীৰ্থক গৈয়া পাইলা কতো দিন ॥

গজা যমুনাৰ তাত সঙ্কম বিশেষ ।
 দেখি অৰ্জ্জুনৰ ভৈলা মনত হৰিষ ॥
 বিছাপতি নামে এক দেখিলা ব্ৰাহ্মণ ।
 শিষ্য সকলৰ আগে কহে ভাৰত পুৰাণ ॥
 হেন দেখি অৰ্জ্জুনৰ উল্লসিত মন ।
 স্নান কৰি গৈলা সেহি ব্ৰাহ্মণৰ স্থান ॥
 সূন্দৰ শৰীৰ শ্যাম বৰ্ণ কলেৱৰ ।
 অতি নব যুবত দেখিতে মনোহৰ ॥
 উক কৰি কৰ সম ভুজ দুইখান ।
 বহল হৃদয় কৃষ কটি যে সূঠান ॥
 সদৃশ নয়ন মুখ চন্দ্ৰমাৰ কান্তি ।
 নিবিৰে দশন মেন মুকুতাৰে পান্ধি ॥
 কৃষ্ণৰ সমান ৰূপ দেখিয়া সম্প্ৰতি ।
 কৃতাঞ্জলি কৰিয়া পুছিল বিছাপতি ॥
 কৃষ্ণ ধনঞ্জয় তোৰা নৰ নাৰায়ণ ।
 একেশ্বৰে আসিলাহা কেনে মোৰ স্থান ॥
 এহি বুলি দিয়াইলন্ত বিচিত্ৰ আসন ।
 গোঁৱৰ কৰিল তাতে বসিলা অৰ্জ্জুন ॥
 ধনঞ্জয়ে বোলে শুক কথা শুনিয়োক ।
 কৃষ্ণ আক্ৰা শিৰে ধৰি আসিলো তীৰ্থক ॥
 তিনিয়ো লোকত দুমুঠ আছিলেক যত ।
 সমৰে মাৰিয়া তাক কৰিলোহো হত ॥
 জীৱ বধ পাপ মোৰ লাগিলা শৰীৰে ।
 কেনে দ্ৰোহ নাশ কৰে কহিয়ো সত্বেৰে ॥
 ব্ৰাহ্মণ বদতি শুনা নৰ কৃপাময় ।
 ইসৰ পাপক লাগি নকৰা সংশয় ॥
 এহি হেতু তোমা দুই ভৈলা অৱতাৰ ।
 পুছিল যি সব ফল কথা কহো প্ৰয়াগৰ ॥
 কৰ্ণোজ পুৰত এক ব্ৰাহ্মণ আছিল ।
 জন্মতনু হোম তান বিষ্ণু ভজাইল ॥

ডাঙ্গৰ দীঘল জড়ী বৃক্ষ আছে কাষে ।
 এক গোট বৃক্ষ সদা থাকে সেহি গছে ॥
 নানা দ্রব্য দিয়া পূজা কৰে সেহি ঠাই ।
 বোলে মোক দেখা দিয়া বৃক্ষৰ ওলাই ॥
 উদৰ পুৰিয়া ভুঞ্জি তুষ্ট ভৈলা বৃক্ষ ।
 ব্ৰাহ্মণৰ আগে পাছে ভৈলন্তু প্ৰত্যক্ষ ॥
 দেখি আনন্দিত ভৈলন্তু অপাৰ ।
 দৰিদ্ৰতা দুখ দূৰ কৰিয়ো আমাৰ ॥
 যক্ষ বোলে ভদ্ৰতনু বচনে তোমাৰ ।
 এহি বৃক্ষ মূলে ধন দিলো বহুতৰ ॥
 যত মানে লাগে তই নিয়ো মন পূৰি ।
 মোহোক নিতান্তে পূজিবিহি ভাল কৰি ॥
 এহি মতে বৃক্ষ বহু ধনক দিলন্তু ।
 ধন পায় ব্ৰাহ্মণৰ সম্পত্তি ভৈলন্তু ॥
 বৃক্ষ ব্যতিৰেকে আৰো নাজানন্তু আন ।
 কাল ক্ৰমে আয়ু যত গুচিলন্তু তান ॥
 মৰণক লাগি আছে অল্পমাত্ৰ দিন ।
 ব্ৰাহ্মণক যক্ষ চাই বুলিলা বচন ॥
 মোক এৰি ভজ তই বিষ্ণু দেৱতাক ।
 ব্ৰাহ্মণ বোলে কেনে বুলিলা আমাক ॥
 তোমাৰ প্ৰসাদে সুখ লভিলো বহুত ।
 এবে এৰিবোহো কেনে মৰণ কালত ॥
 পুনু পুনু বুলিলন্তু যক্ষয়ো বুজাই ।
 তথাপিহো ব্ৰাহ্মণৰ মতি নিফিৰাই ॥
 মনত ভাবিয়া যক্ষ কৰিলন্তু সাৰ ।
 প্ৰয়াগত পৰে গতি নাহিকয় আৰ ॥
 ভদ্ৰতনু লয়ে যদি বচন আমাৰ ।
 তাহান সঙ্গত আমি পাবো তৰিবাৰ ॥
 প্ৰয়াগ তীৰ্থত যদি মৰিবাক পাবো ॥

এহি বুলি যক্ষ পাছে ব্ৰাহ্মণক চাই ।
 মোহোৰ বচন তই নেৰিবি সদাই ॥
 ভদ্ৰতনু বোলে কেনে বুলিলা ইহাক ।
 মৰিলেয়ো নেৰিবোহো তোমাৰ আজ্ঞাক ॥
 শুনিয়া যক্ষৰ বৰ আনন্দিত মন ।
 পুনৰপি ব্ৰাহ্মণক বুলিলা বচন ॥
 এহি থানে আসি কালি বুধভ দেখিবি ।
 মোৰ আজ্ঞা কৰ যদি তাহাতে উঠিবি ॥
 কদাচিতো নানামিবি তাহাৰ উপৰ ।
 কাহাতো নকবি ইতো ইসব কখন ॥
 এহি বোলা বুলি কৰি ৰহিলা সিদিন ।
 প্ৰভাততে উঠি গৈলা ব্ৰাহ্মণ নিজ স্থানে ।
 বুধ ৰূপে ৰহি আছে যক্ষয়ো আপোনে ॥
 দেখে বুধভ এক আছে পৰম সুন্দৰ ।
 লাফ দিয়া উঠিলেক তাহাৰ উপৰ ॥
 ব্ৰাহ্মণক লৈয়া যক্ষ দিলেক লৱৰ ।
 দণ্ডেক ভিতৰে পাইলা পাৰ প্ৰয়াগৰ ॥
 গহিন জলক চাই দিলা জাম্প মাৰি ।
 তনু ত্যাগ ভৈলা দুইৰো প্ৰয়াগত পৰি ॥
 অক্ষয় স্বৰ্গৰ হস্তে বিমান আসিলা ।
 দিব্য ৰূপ ধৰি দুই তাহাতে উঠিলা ॥
 ততকালে গৈয়া স্বৰ্গপুৰে প্ৰবেশিলা ।
 নানা ভোগ ভুঞ্জি দুই তাহাতে ৰহিলা ॥
 শূনা ধনঞ্জয় বাপু প্ৰয়াগৰ ফল ।
 পৰ্শ মাত্ৰে ভস্ম কৰে পাতক সকল ॥
 দেখা যক্ষ শৰীৰকো কৰিলা উদ্ধাৰ ।
 ব্ৰাহ্মণ আছিল দেখা সেৱক যক্ষৰ ॥
 ইসবো তৰিয়া আছে প্ৰভাৱে তীৰ্থৰ ।
 কোন ক্ষুদ্ৰ ইটো আৰু পাতেক তোমাৰ ।
 বিশেষত ভাৰ তুমি হৰিলা ভূমিৰ ॥

সমৰে কৰিলা হতবুদ্ধি ক্ষত্ৰিয়ৰ ।
 তথাপিতো কৃষ্ণ বাক্য কৰিবাক লাগে ।
 দিনা ছয় প্ৰাতঃস্নান কৰিয়ো প্ৰয়াগে ॥
 হেন শুনি বচন বুলিলা ধনঞ্জয় ।
 তোমাসাৰ বাক্য আমি কৰিতে লাগয় ॥
 প্ৰয়াগত স্নান কৰি তোমাৰ স্থানত ।
 নিতে নিতে শুনিবোহো পুৰাণ ভাৰত ॥
 শুনি বিজ্ঞাপতি শিষ্য সমূহক চাই ।
 আন্ধ লাগি হেলা নকৰিবা কোনো যেন ॥
 যদু বংশে যেহি কৃষ্ণ সেহি নাৰায়ণ ।
 কুক কুলে নব ৰূপি এহি ধনঞ্জয় ॥
 তোমাৰা সবত আমি কহিলো নিচয় ।
 আচাৰ্য্যৰ বাণী শুনি শিষ্য নিৰন্তৰ ।
 বহিবাৰ থান কৰি দিলন্ত সুন্দৰ ॥
 অৰ্জ্জুন থাকিয়া তাতে লভিয়া সন্মান ।
 অকণদেৱো গৈয়া কৰে প্ৰাতঃস্নান ॥
 তাত অনন্তৰে পাছে বসন্ত সভাত ।
 ব্ৰাহ্মণৰ মুখে নিতে শুনন্ত ভাৰত ॥
 আপুনাৰ গুণ যত শুনিয়া শাস্ত্ৰত ।
 শ্ৰদ্ধা বাঢ়ি যাই সদা তাহান মুখত ॥
 এহিমতে ধনঞ্জয় তথাতে আছয় ।
 কৃষ্ণ সমে এৰাএৰি ভৈলা মাস ছয় ॥
 এত হন্তে বিমঙ্গল মিলিলা তাহাৰ ।
 বাম অঙ্গ বাম বাহু ফন্দে নিৰন্তৰ ॥
 আৰু এক নিশা স্বপ্ন দেখিলন্ত বীৰ ।
 যদু বংশ সমস্তেয়ো ছয়া দিগম্বৰ ॥
 গুৰুকুসুমৰ মালা সবাবো মাখাত ।
 দক্ষিণ দিশক যাই মহিষ বাহনত ॥
 কৃষ্ণ বলভদ্ৰ দুইকো তাহাতে দেখিলা ।
 চেতন লভিয়া পাছে বৰ ভয় পাইলা ॥

স্নান কৰি গৈলা পাছে ব্ৰাহ্মণৰ সঙ্গ ।
 দুঃস্বপ্ন দেখিয়া মনে নাহিকয় বঙ্গ ॥
 অৰ্জুনে বদতি শুনা ব্ৰাহ্মণ সকল ।
 আজি নিশাভাগে আমি দেখিলো সোপন ॥
 বস্ত্ৰ নাহিকয় গাৱে যাদৱ সবৰ ।
 মাথাত পিন্ধিছে মালা ওৰকুসুমৰ ।
 মহিষ যানত উঠি দক্ষিণক যাই ।
 মোৰ প্ৰাণ কৃষ্ণক দেখিলো সেহি ঠাই ॥
 আৰু এটা কথা আবে নুহিকয় ভাল ।
 নিৰন্তৰে ফন্দে দেখো মোৰ বাম ফাল ।
 ভাল মন্দ কথা গুৰু চিত্ত নোহে থিৰ ।
 জীৱন ধিকাৰ মোৰ বিয়োগে কৃষ্ণৰ ॥
 হেন শুনি বিছাপাতি বুলিলা বচন ।
 ভাল নুহিকয় ইতো কহয়ে উচন ॥
 দ্বাৰকা নগৰে তুমি চলিয়োক দ্ৰুতে ।
 শুভাশুভ কাৰ্য্য মানে দেখিবা সাম্প্ৰতে ॥
 শুনি ধনঞ্জয় উঠি প্ৰণাম কৰিলা ।
 দ্বাৰকাক চমুকৰি পথক ধৰিলা ॥
 পথতে যাহন্তে তান পৰিল মনত ।
 কৃষ্ণে বুলিলন্ত পূৰ্বেৰ দেৱতা সকলে ॥
 ছয়মাস অন্তে যাইবো আপোন নিলয় ।
 আগ বাঢ়িবাক লাগি আসিবো নিশ্চয় ॥
 মোক বুলিয়াছে কৃষ্ণে দুনাই দুনাই ।
 বিলম্ব নকৰি সখি আসা গৈই যাই ॥
 তথাপিতো কিয় মই বিলম্ব কৰিলো ।
 কৃষ্ণে এৰি গৈলে যদি জীৱন্তে মৰিলো ॥
 এহি আলোচিয়া মনে যাস্ত শোক কৰি ।
 সমিপক পাইলা গৈয়া দ্বাৰকা নগৰি ॥
 কতেখনে বীৰবৰ চাপিল ওচৰ ।
 দ্বাৰে বহিয়াছে দেখে নাৰী নিৰন্তৰ ॥

দেখি অৰ্জুনক সবে অকুলিত হৈয়া ।
 আসিল বুলিয়া কৃষ্ণ ধৰিল বেঢ়িয়া ॥
 কৃষ্ণ মুহিকয় পাছে অৰ্জুনক জানি ।
 কহিবে লাগিলা পাছে সকলে কাহিনি ॥
 কামদেৱ আদি কৰি কুমৰ সকলে ।
 গৰ্ভৱতী নাৰী কৰি ঋষিত পুছিলে ॥
 ভাণ্ডনাক জানি তাসম্ভাৰ ক্ৰোধানল ।
 হৈবে মুৰলীক তোমাসাৰ যমকাল ॥
 ঘোৰ ব্ৰহ্মসাপ পাছে তেথনে লাগিল ।
 বসন গুচায়া তান সবেয়ো দেখিল ॥
 কৃষ্ণত মুগ্ধ দিলা ৰাজাৰ আগত ।
 গুড়ি কৰি ৰাজা তাক খেপিলা জলত ॥
 পুৰে অদভুত পাছে ভৈলন্ত বহুত ।
 তাক দেখি সবে যাই কহিলা কৃষ্ণত ॥
 কৃষ্ণে নোলে চল সবে প্ৰভাসক যাওঁ ।
 ঘোৰ ব্ৰহ্মসাপ ইতো তেবেসে এৰাওঁ ॥
 প্ৰভুৰ বচনে সৰে ধন ৰত্ন লৈই ।
 কৃষ্ণ বলভদ্ৰ দুই লগে আছে গৈই ॥
 ভাল মন্দ বাৰ্তা আজি নপাইলোহো আমি ।
 কিবা জানাস যদি কহিয়োক তুমি ॥
 হেন শুনি অৰ্জুনৰ পৰিল মনত ।
 কৃষ্ণে কহি আছে তীৰ্থ যাত্ৰা সময়ত ॥
 মায়া বলে কৰিবোহো বংশক সংহাৰ ।
 এহি ভাৰ হৰিবাক নালাগে তোমাৰ ॥
 নিশ্চয়ে জানিলো আবে প্ৰভুৰ আশয় ।
 বংশক সংহৰি গৈলা গোলোক নিলয় ॥
 জানি ধনঞ্জয়ে কাকো উত্তৰ নেদিল ।
 যমক দেখিয়া তথা নিধালে পৰিলা ॥
 দেখি কন্যা সকলেয়ো বিস্ময় দেখিলা ।
 কিবাহেতু কৃষ্ণ সখি বিমূৰ্ছিত ভৈলা ॥

প্ৰভুৰ নিৰ্য্যান বাৰ্তা কৈত বা শুনিলা ।
 কহিবে খোজন্তে জানো চেতন হৰিলা ॥
 এহি বোলাবুলি কৰি কান্দিবে লাগিলা ।
 যিবা যৈত আছিলেক চাপিয়া আসিলা ॥
 কতো বাৰ্তা শোধে কতো ধাকুৰন্তু হিয়া ।
 দাকুৰ প্ৰবেশ তথা কৃষ্ণ বাৰ্তা লৈয়া ॥
 দেখে নাৰীগণে কান্দে চৌপাশে আবৰি ।
 মৃতকৰ বেশে আছে ধনঞ্জয় পৰি ॥
 দেখি দাকুৰ শোক জ্বলিলা দুগুণ ।
 কৃষ্ণৰ শৰীৰ জানো এহিতো অৰ্জুন ॥
 হাহা ধনঞ্জয় বাপ তয়ো যাস এৰি ।
 বাল্য বৃদ্ধ বিধবাক অনাথিতি কৰি ॥
 এহি বুলি আন্তৰাৱে কৰন্তু ক্ৰন্দন ।
 পাৰ্থ পাৱে ধৰি পৰি হৰিল চেতন ॥
 দেখিয়া সবাবো পাছে ধাতু উৰি গৈলা ।
 ভাল মুহিকয় বুলি কান্দিবে লাগিলা ॥
 লাজ কাষ মৰ্যাদাকো এৰি সব জন ।
 শোক প্ৰজ্বলিত গাৱে নাহিকে চেতন ॥
 কতো বেলি ধনঞ্জয়ে পৰিয়া আছিল ।
 হা প্ৰাণ কৃষ্ণ বুলি নয়ন মেলিলা ॥
 দেখি পাৱে ধৰি পৰি আচন্তু দাকুৰ ।
 বিশ্ৰুতি বিজ্ঞান হৈয়া পুনু মুদিলেক ॥
 সেই বেলি চেতনক লভিলা সাৰথি ।
 অৰ্জুনক মাতে ধীৰে বাৰ্তা কৈবে প্ৰতি ॥
 উঠা উঠা বুলি তাক ধৰিলেক তুলি ।
 কৃষ্ণ সূৰ্য্য অন্ত গৈলা মৰিলো সমূলি ॥
 তোমাক বুলিলে কৃষ্ণে সেই সময়ত ।
 দেখিবে নাপাইলো তাক অন্তিম কালত ॥
 শুনি অৰ্জুনৰ গাৱে শোকাগ্নি লাগিলা ।
 হিয়ে মুষ্টি হানি ঢলি ভূমিত পৰিলা ॥

দাককে দেখন্তু গারে তত্ব নাহিকয় ।
 মাথে জল দিয়া কিছুমানে যে বিঞ্চয় ॥
 যেনে তেনে কৰি উঠিলা অৰ্জুন ।
 সারথিক চাই কান্দি বুলিলা বচন ॥
 কেনমতে বংশ নাশ কৰিলেক হৰি ।
 মোক কাক দিয়া গৈলা আপোন নগৰি ॥
 তুমিবা নগৈলা কেনে প্রভুৰ লগত ।
 বার্তা কহিবাক কিবা পাঞ্চিল আমাত ॥
 কান্দি কান্দি দাককেও কহিবে লাগিলা ।
 যত্ন বংশি বীৰ মানে প্রভাসক নিলা ॥
 স্নান দান কৰিলেক বিধিৰ বিধানে ।
 মধুময় সুরামানে কৰিলন্তু পান ॥
 জ্ঞান নষ্ট হুয়া ক্রোধ উঠিল ডাঙ্গৰ ।
 অস্ত্র শস্ত্র ধৰি পাছে কৰিলা সমৰ ॥
 একো অস্ত্র নবহিলা কাহারো হাতত ।
 ঋষি সাপে গজি আছে মাদুৰি তাহাত ॥
 মূষলত গুড়ি কৰি পেলাই আছে জলে ।
 মাদুৰি গজিয়া বৈলা সেহিতে মূষলে ॥
 সেহি মাদুৰিক সবে লৈলেক উভাৰি ।
 কোবা কোবি কৰি সবে যাই মৰি মৰি ॥
 অসন্তোষ কৰি বলো কৃষ্ণক বুলিলা ।
 মাতি বুলি দণ্ড ভাঙ্গো শীঘ্র বেগে চলা ॥
 আসিয়োক দাদা বুলি তেথনে চলিলা ।
 দুই ভাই নানা ভাৱে বিস্তৰ বুলিলা ॥
 কালে গ্রসি আছে কথা কিছু শূশুনিলা ।
 মাৰ মাৰ বুলি ৰাম কৃষ্ণক বুলিলা ॥
 ক্রোধকৰি দুয়ো ভাই মাদুৰি লৈলেক ।
 দুতয় হাজাৰ আৰু পঞ্চম শতেক ॥
 মাৰিলন্তু দুয়ো পাছে পশিয়া মধ্যত ।
 জুলি বাটি ঘোৰা যুদ্ধ মাৰিলা সমস্ত ॥

জনেক নৰৈল বলো থাকিলন্তু দেখি ।
 ধাৰায়ে লোতক বহি যান্তু দুয়ো আখি ॥
 পদ্মাসন জুৰি বলো তীৰত বসিলা ।
 মূৰ্দ্ধাফুট কৰি তেহো নিজ থানে গৈলা ॥
 পাছে জেষ্ঠ ভাইক ধৰি কৰিলা বিলাপ ।
 বন মধ্যে বসিলন্তু জগতৰ বাপ ॥
 যাইবাৰ নেদেখি মই বিয়াকুল হৈলো ।
 বিচাৰি ফুৰন্তে বনে কৃষ্ণক দেখিলো ॥
 মূৰ্ত্তিধৰি অস্ত্ৰ সবে উপাসি আছন্তু ।
 আৰ এক পাত শৰ বিক্ষিছে পাৱত ॥
 বথ হন্তে দেও দিয়া পৰিলো পাৱত ।
 উৰ্দ্ধগতি হৈল পাছে সেহি সময়ত ॥
 মোক এৰিলন্তু কৃষ্ণ জানিলোহো মনে ।
 বিস্তৰ কান্দিলো ধৰি কৃষ্ণৰ চৰণে ॥
 পাছে আশ্বাসিয়া মোক বুলিলা বচন ।
 মোহোৰ বচন শুনা এৰিয়ো ক্ৰন্দন ॥
 চলিয়ো সাৰথি তই দ্বাৰকা নগৰে ।
 মোৰ অবিহনে পুৰি বুৰাইব সাগৰে ॥
 বাল্য বৃদ্ধ বিধবাক কৰা গৈই পাৰ ।
 সখি অৰ্জ্জুনত কৈবা বচন আমাৰ ॥
 ইন্দ্ৰপ্ৰস্থে লৈয়া যাইব কাহাকো নেৰিব ।
 পথত যাহন্তে কিছু বিঘিনি মিলিব ॥
 পূৰ্ববৰ সমান গৰ্ব নকৰিব সখি ।
 কাল বুজি থকিবেক আপুনাক ৰাখি ॥
 এহি মতে বাস্তৱী যেবে কহিলা নিশেষ ।
 ক্ৰন্দনৰ উৰ্ম্মি উথলিল চতুৰ দিশ ॥
 মুক্ষ মুক্ষ নাৰী যত আছিল সবৰে ।
 প্ৰভাসক লাগি কান্দি দিলেক লৱৰ ॥
 নিজ দাস দাসী যাই লগত কান্দিয়া ।
 দেখে বালি জুৰি আছে সমন্তে পৰিয়া ॥

নিজ নিজ স্বামী চিনি ধৰি বৰনাৰী ।
 অনেক বিলাপ কৰে ৰূপ গুণ স্মৰি ॥
 ক্রন্দন এৰিয়া সবে উপাই চিন্তিলা ।
 দূত সকলক চাই বচন বুলিলা ॥
 বিলম্ব নকৰ শীঘ্ৰে সাজি দিয়ে চিতা ।
 আশুগামী লগে যাইবো কিবা আছে চিন্তা ॥
 যজ্ঞ কাষ্ঠ দিয়া চিতা তেথনে সাজিলা ।
 স্বামী সকলকো লৈয়া তাহাতে উঠিলা ॥
 ব্রাহ্মণে কৰাইলা যত বিধি ব্যৱহাৰ ।
 সঙ্কল্প কৰিয়া অগ্নি লগাইলা সবাৰ ॥
 সাগৰৰ বালি জুৰি অগনি লাগিল ।
 আকাশৰ হস্তে পাছে বিমান আসিল ॥
 বিমানে উঠিল লগে নিজ নাৰী লৈই ।
 আপোনাৰ থানে থানে থাকিলন্ত গৈই ॥
 কৃষ্ণৰ মহিষী আৰো অষ্টম প্ৰধান ।
 প্ৰভুৰ বিয়োগে সবে এৰিলন্ত প্ৰাণ ॥
 কলিন্দী লক্ষ্মণা আৰো কালিন্দী সহিত ।
 ইসব প্ৰবেশ ভৈলা জানিবা লক্ষ্মীত ॥
 ভদ্ৰাসত্য মিত্ৰ বিন্দা এহি তিনি গৈই ।
 সবস্বতী শৰীৰত প্ৰবেশিলা যাই ॥
 সত্যভামা লয় গৈলা বসুমতী গাৱে ।
 জাম্বৱতী লয় গৈলা পাৰ্বতীৰ ঠাৱে ॥
 বৈৰতী প্ৰমুগ্ধ কৰি ৰামৰ ৰমণী ।
 দাক্ষকৰ মুখে কথা নিৰ্য্যানৰ শুনি ॥
 একাগ্ৰ কৰিয়া মনে চিন্তিয়া চৰণ ।
 শৰীৰ এৰিয়া গৈলা অনন্তৰ স্থান ॥
 উগ্ৰসেন বসুদেৱ ৰোহিণী দৈৱকী ।
 ৰাম কৃষ্ণ নাম ধৰি পাৰি ফুৰে উকি ॥
 চাৰিয়ো প্ৰবেশ পাছে ভৈলন্ত বনত ।
 কৃষ্ণক বিচাৰি ফুৰে চাৰিয়ো সতত ॥

চাৰিৰো দেখিয়া দুখ প্ৰভু ভুতপতি ।
 হৃদয়ত দেখা কৃষ্ণে দিলন্ত সম্প্ৰতি ॥
 কোটি সূৰ্য্য সম জ্যোতি শৰীৰ নিকজ ।
 ললিত বলিত চাক কপ চতুৰ্ভুজ ॥
 এহি মতে দেখিলন্ত হৃদয় কমল ।
 শোক মোহ গুচি ভৈলা চাৰিয়ো নিৰ্ম্মল ॥
 মনক নিয়মি কৃষ্ণ চৰণক ধৰি ।
 প্ৰাণ ত্যাগ কৰি গৈলা বৈকুণ্ঠ নগৰী ॥
 দেখা সভাসদ যদু বংশৰ সম্পদ ।
 তিলেকত নাশ ভৈলা পুৰিয়ো উচ্ছেদ ॥
 আকে জানি সম্পদক নকৰিয়ো আশা ।
 কৃষ্ণ চৰণক মনে কৰিয়ো ভাবষা ॥
 নমো নমো কৃষ্ণ দেৱ মোৰ নিজ স্ৰামা ।
 জন্মে জন্মে কৃষ্ণ পদ নেৰিবোহো আমি ॥
 আন একোমতি মোৰ নহৌক মনত ।
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ নাম সদা বহোক মুখত ॥
 মোৰ মন বৈবী দহিয়োক কৃপাময় ।
 সংসাৰ তাৰণ নৌকাকপ নাম চয় ॥
 দ্বিজ পিথু ৰামে ভণে কৃষ্ণ পাৱে ধৰি ।
 পাতেক ছাৰোক ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

ৰাম দ্বিজ ।

মুগাৰতী চৰিত্ৰ ।

চুলড়ি ॥ কুমৰ বদতি শুনা মহামতি
পাত্ৰ মন্ত্ৰী সমস্তই ।
যি সব বুলিলা সবে সত্য বাণী,
আত শঙ্কা নাহিকয় ॥
নিচয়ে বিবাহ কৰিবো কণ্ঠাক,
কহিলোহো সাজ কৰি ।
দায়া নাছাৰিবা ৰাজাক তুষিবা,
মোহোৰ কাৰণ কৰি ॥
কিন্তু এক খানি বোলো আমাসাৰ,
আছে হেন ব্যৱহাৰ ।
প্ৰথমতে মূল্য ধনক দিবেক,
তেবেসে বিহা কণ্ঠাৰ ॥
এতেকে আমাৰ ধনক দিবাৰ,
নাহিকে কিছু উপাই ।
যদিমে আমাক দিবাহা কণ্ঠাক,
কহ হেন কথা যাই ॥
যেবে নৰেশ্বৰে দিবে কিছু ধন,
নোহেকেসে বন্ধনৰ ।
তেবে তাক দিয়া কৰিবো নিবাস,
নিৱসে নিজ দেশৰ ॥
বুলিবাহা কেনে কোসন বন্ধন,
ধন দিবে নৰপতি ।
তাহাৰ সিদ্ধান্ত শুনা সবে শাস্ত,
মোৰ লয়ে হেন মতি ॥

যদি নৃপতিৰ সবে সদাগৰ,
দিবে মোক দায়া তৰে ।

তা'ৰ যত ধন কৰিবো গ্ৰহণ,
বহিবো ভিন্ন বাসৰে ॥

কণ্ঠ্যৰ নিমিত্তে যেহি ধন দিয়া,
সন্তোষ কৰি ৰাজাক ।

নানান উৎসবে নিজ ব্যবহার,
করিবো সঙ্গে বিহাক ॥

কুমৰৰ বাণী শুনি পাত্ৰগণে,
ৰাজাত কহিলা যাই।

শুনি নবপতি বঙ্গ কবি আতি,
বুলিলা পাছে দুনাই ॥

সমুদ্ৰৰ কোলে দিবা গৃহ এক,
সাজিয়োক ভাল কৰি ।

চৌপাশে বেড়িয়া জাপ গড় দিয়া,
দিবাহ পালি গ্রহিবি ॥

ৰাজ্যৰ আদেশে হেনয় প্ৰকাৰে,
নিৰ্ম্মিলন্ত ঘৰ খান ।

আপুনি নৃপতি কুমৰক তথি,
 থৈলা কৰি বঙ্গ মান ॥

একশত দাসী সুন্দরি যুবতী,
সেৱা কৰিবাক দিলা ।

একশত মন্ত মাতঙ্গ তুভঙ্গ,
সহস্রেক সমর্পিণী ॥

পঞ্চাশ হাজাৰ পৰম যোদ্ধাৰ,
পাইক দিলা বঙ্গ কৰি।

সকলে যোগান দিলা কৰি মান,
কুমৰৰ মন পূৰি ॥

যত সদাগর আছে আপুনার,
দীলা সবে কুমরক ।

কুমৰো অনন্দে বৈলা সেহি থানে,
সুমৰি ইষ্ট দেৱক ॥

পাচে নৰপতি স্তূত মহামতি,
আনি সদাগৰ চয় ।

যত বিবৰণ বিশ্বাসে কহিল,
 মন ভয়ত আঁছয় ॥

তাহাৰে মাজত [মনজিত নামে
বুদ্ধ এক সদাগৰ ।

কৰ যোৰ কৰি কুমৰৰ আগে,
দিলন্ত হেন উত্তৰ ॥

মই জানো প্রভু বোকাম নগৰ,
পাই যেনমত কৰি ।

থাইবার সমল একহি জনৰ,
লৈব তিনি ডিন্ধা ভৰি ॥

তেবে সেহি থান পাইবেক জানাহা,
শুনিছে গুরু মুখত ।

কিন্তু তুমি তাক যাইবাহা কিমত
বাঙ্কস সেনা বহুত ॥

হেন বাণী শুনি বুলিলা কুমৰ
হেৰ মনজিত বাপ ।

সকলে ভবষা তোমাতে অর্পিলো,
খণ্ডিয়োক মোর তাপ ॥

তইসে মোহোৰ নিজ বাপ মার,
পশিলে তোত শৰণ।

যেন মতে মই যাইবাক পাৰোহো,
কৰাহা সেহি যতন ॥

উপদেশ দিয়া দিয়োক পঠায়া,
পুনু চৰণত ধৰো ।

মনৰ বাঞ্ছন কৰিয়ো প্ৰণ,
আশা সমুদ্ৰত তৰো ॥

কুমৰৰ হেন কাৰুণ্য বচন,
শুনি বৃদ্ধ মনজিতে ।

আলচি মনত বুলিলা হেনয়,
আবে শান্ত হোরে চিত ॥

ভাল মতে তুমি সাজিয়ে মোদক,
পিঠা পৰমান ভাত ।

দক্ষি দুগ্ধ মধু চিনি চিৰা আঠৈ,
অমৃতক অসংখ্যাত ॥

বিশ্বাসে তাহাত মিশল কৰিয়া,
নানান ভাঙ্গ ধুতৰ ।

মহোৎসব কৰি সবাৰুে খুৱাইবা,
কৰিয়া উদৰ পূৰ ॥

তাহাকে ভুঞ্জিয়া সকলে লোকব,
হত হৈব শ্রুতি জ্ঞান ।

সেহি বেলা তুমি নৌকাত চড়িয়া,
কৰিবা বঙ্গে পয়ান ॥

হেন শূনি বীৰ সাধুব্বাদ কৰি,
কৰিলা হেন যতন ।

উদৰ ভৰিয়া সমস্তে লোকক,
কৰাইলা তথা ভোজন ॥

তাক খাৱা সবে অচেতনে পৰি,
থাকিলা ঘুমটি যাই।

মনজিত সদা— গরক সম্ভোষি,
কুমাৰে পাচে তথাই ॥

খৰোতৰ কৰি নৌকাত চড়িয়া,
দুয়ো এক মতি হুয়া ।

সমুদ্ৰৰ মাজে প্ৰচণ্ড মৰুতে,
তিলেকে ঠেকাইল নিয়া ॥

ইঠাইত সকল লোক অচেতনে,
আছি তিনি পৰমান ।

একো একো কৰি উঠিল সমস্তে,
পায়া সবে শ্ৰুতি জ্ঞান ॥

দেখে যুবৰাজ নাহিকে সমাজ,
আচৰিত কিনো ভৈলা ।

হাক নেৰিকলে সকলে থানত,
বিচাৰিবে সবে লৈলা ॥

নাপাই নথৈই পাছে ৰাজাত জনাইল,
শীঘ্ৰে একজন গৈয়া ।

শুনি নৰপতি চাইবাক চৌভিত্তি,
দিলেক সৈন্য পঠায়া ॥

ৰাজাৰ বচনে নদী গিৰি বনে,
বিচাৰিলা নিবন্তৰে ।

পালটি আসিয়া বিচাৰি নাপায়া,
ৰাজাত দিল গোচৰ ॥

হেন শুনি ৰাজা দুখ কষ্ট কৰি,
থাকিলা আপোন ঘৰে ।

আত অনন্তৰে শুনা যেন ভৈলা,
সিতো ৰাজ কুমৰৰে ॥

মহা বজ্জেন্দ্র ডিঙ্গাৰ উপৰে,
যান্ত য়েবে যুবৰাজ ।

পাছে সমিৰণ বেগৰ প্ৰভাব,
পাইলা সাগৰৰ মাজ ॥

দেবৰ ঘটন নাহিকে খণ্ডন,
 যাৰ যিবা হৈব গতি ।
 ঘোৰ বায়ু আৰ উঠিয়া তথাতে,
 ভাগিল নৌকা সম্প্ৰতি ॥
 সৰ্ববসে সহিতে সিতো সদাগৰ,
 সাগৰে গৈলন্ত তল ।
 একেশ্বৰে মাত্ৰ কুমৰে ভাসিয়া,
 ফুৰয় জলে কেৱল ॥
 কতো উঠে বুৰে কাউ বাউ কৰে,
 অগাধ জল মাজত ।
 পূৰ্বৰ কৰ্ম্ম সবে এক খানি পাট,
 পাইলন্ত তথা হাতত ॥
 তাহাতে ধৰিয়া কতো দিন গৈয়া,
 তিৰত উঠিলা যাই ।
 ত্ৰিপুৰ নগৰ নাম জানা তাৰ,
 যেন অম্মাৱতী প্ৰাই ॥
 পাছে তৈতে বসি মনে বিমৰষি,
 ক্ষণিক আছিল বীৰে ।
 সাত দিন তাৰ নাহিকে আহাৰ,
 কম্পয় সবে শৰীৰ ॥
 মুখে নোলাই মাত কম্পয় ভৰি হাত,
 তথাপিতো ধৈৰ্য্য ধৰি ।
 উঠি লাসে লাসে কৰিলা পয়ান,
 হিয়াতে কৃষ্ণক স্মৰি ॥

পদ

এহি মতে একেশ্বৰে যাস্ত বনে বন ।

যিবা ফল মূল পাৱে কৰিয়া ভোজন ॥

মহাঘোৰ অটব্য দেখিতে লাগে ভয় ।
 মহিষ দ্বিপিন তাত ভালুক আছয় ॥
 মনে সাস কৰি তাতে যান্ত ধীৰে ধীৰে ।
 লগত আছয় মাত্ৰ অসি চাপ তীৰে ॥
 অনন্তৰে তাৰ মাজে ৰাজাৰ নন্দন ।
 দেখিলন্ত ছাগল চৰায়ে এক জন ॥
 লম্ব পেট থুলন্তৰ মেঘৰ বৰণ ।
 নাক ফোৰ মুঠি গুঞ্জ সমান নয়ন ॥
 তাক দেখি কুমৰৰ জন্মিলন্ত ভয় ।
 বুদ্ধি বল সবে তাৰ যত ভৈলা ক্ষয় ॥
 লুকাইলা বনৰ আৰ হুয়া সেহি ঠাই ।
 সিয়ো দেখিলন্ত পাছে কুমৰৰ কাই ॥
 হৰিষে হাঁসিয়া পাছে বুলিল বচন ।
 অৰে ভাই ঝাণ্টে কহ তুমি কোন জন ॥
 কি কাৰণে ইতো ঘোৰ অৰণ্যে আসিলা ।
 মোহোক দেখিয়া কেনে বনত লুকাইলা ॥
 কুমৰে শুনিল হেন মনুষ্যৰ ভাষ ।
 সন্তোষে চাপিলা বীৰে তাৰ নিজ পাশ ॥
 মায়া কৰি কুমৰত পুছয় মধুৰে ।
 কিসক আছিল তুমি অৰণ্য ভিতৰে ॥
 ঝাণ্টে কহিয়োক তাক সাধো বুদ্ধি বলে ।
 অসাধ্য যে নাহি মোত শৰণ পশিলে ॥
 কুমৰে বোলয় শুন তুমি মহাজন ।
 কহো শুন যি কাৰণে ফুৰে বনে বন ॥
 এহি বুলি সকলে কহিলা পূৰ্ব্বাপৰ ।
নুবুজিলা কেৱলে যে মায়া ৰাক্ষসৰ ॥
 শূনি নিশাচৰে বোলে আসা মোৰ পাশে ।
 যথা যাস দিবো কৰি পথৰ উদেশে ॥
 এহি বুলি কুমৰক তাৰ ঘৰে নিলা ।
 হুতুৰা ভিতৰ কৰি ঘাৰ নিবন্ধিলা ॥

হাজাৰে হাজাৰে আসি তাহাতে আছয় ।
 কাকো কেৱে নেদেখই দেখি তমোময় ॥
 পাছে ৰবি অন্ত গৈল ৰজনী মিলিলা ।
 খায়া দায়া নিশাচৰ নিদ্ৰাত পৰিলা ॥
 ছুৰাৰ দ্বাৰে সিতো ঘুমটি গৈলন্ত ।
 একজন মনুষ্যত আতো মিলিলন্ত ॥
 বাহিৰৰ পৰা সিতো লগাইলেক মাত ।
 শুনা হেৰ কুমৰ যে কহয়ো তোমাত ॥
 শোভা নামে এহি দেৱ জানে নানা সন্ধি :
 কেন মতে আৰ হাতে ভৈলি তই বন্দী ॥
 মায়া কৰি আমাকে বাঞ্চিলে এহি ঠাই ।
 একোমতে আৰ হাতে এৰণ নযাই ॥
 হেন শুনি যুবৰাজে বুলিলা বচন ।
 ৰাক্ষসৰ মায়া বাপ বুজিবো কমন ॥
 আছে পূৰ্ব কৰ্ম মোৰ বিধিৰ ঘটন ।
 আবে কেন মতে বাপ গুচিবে বন্ধন ॥
 সেহি উপদেশ দিয়া কৰা উপকাৰ ।
 বাপৰ মাৰৰ পূণ্য বাঢ়োক তোমাৰ ॥
 পাছে সিতো বোলে শুনা ৰাজাৰ নন্দন ।
 আমাৰ নাহিকে বল ইহাক মাৰণ ॥
 অৰে ভাই উপদেশ শুনহ আমাৰ ।
 যেনে নিদ্ৰা গৈল যে ৰাক্ষস দুৰাচাৰ ॥
 সিচিকা তপত কৰি চক্ষুক বিক্ষিপা ।
 তেতিয়াক দ্বাৰ মেলি বাহিৰ যে হৈবা ॥
 নোহে যদি ঔষধক খুৱায়ে তোমাক ।
 তেবে তই নপাৰিবি কহিকো যাইবাক ॥
 পাচে যুবৰাজে শলা তপ্ত কৰি লৈলা ।
 লাসে লাসে ৰাক্ষসৰ ওচৰ চাপিলা ॥
 পৰি আছে নিশাচৰ নিদ্ৰা অচেতনে ।
 থিৰ কৰি দুয়ো চক্ষু বিক্ষিপা তেখনে ॥

তেখনে ছাগল মাজে লুকাই বহিলা ।
 বিপৰীত বার কাঢ়ি ৰাক্ষস উঠিলা ॥
 দুই হাত মেলিয়া দ্বাৰত বহিলন্ত ।
 বিক্ৰম কৰিতে সিতো চক্ষু নেদেখন্ত ॥
 আছিল যতক খাচী কুন্দুৰাৰ মাজ ।
 একে একে ঘাৰে ধৰি নিকলিলা বাজ ॥
 এক ছাগলেৰ চৰ্ম্ম বান্ধিয়া পিঠিত ।
 ছাগলেৰ সঙ্গে বাজ ভৈলা আচম্বিত ॥
 খাচী বুলি ৰাক্ষসে ধৰিলা কুমৰক ।
 হাত মুচৰিয়া বাবে ভৈল বাহিৰক ॥
 তেতিক্ষণে শীঘ্ৰ বেগে লৱৰেক নিলা ।
 ক্ৰোধে নিশাচৰে পাচে পাচে খেদি দিলা ॥
 লুকা দিয়া কুমৰ বহিলা এক ভিতে ।
 সৰ্ববস্থানে ৰাক্ষসে লাগিল বিচাৰিতে ॥
 চক্ষু নেদেখয় সিতো সেপিয়াৰে হাত ।
 খুজি লুৰি কুমৰক নপাইলন্ত তাত ॥
 পাচে বিষে কোপে সিতো বসিলা সে ঠাই ।
 হেন দেখি কুমৰেও বসিয়া সেঠাই ॥
 যতক মনুষ্য আছে ঘৰৰ ভিতৰে ।
 বন্দী হয় আছা সবে নিহল পাৱৰে ॥
 সবাকৈ কৰিলা মুক্ত ৰাজাৰ সন্তান ।
 আশিৰ্বাদ কৰি গৈলা যাৰ যিবা থান ॥
 খনিক কুমৰে এথা কৰিয়া বিশ্রাম ।
 পুনৰপি লবিলন্ত নগৰ ৰোকাম ॥
 ঘোৰ নিশাকাল মহা অৰণ্য গহন ।
 সিংহ ব্যাঘ্ৰ সৰ্প তাত ববাহ মেঠন ॥
 তাতো ভয় ছাৰিয়া একলে যান্ত চলি ।
 খনো জল খনো থল পায়ে মহাবলী ॥
 খনো বৰ উচ্চক উঠে অন্ধকাৰে ।
 তাত বসি কতোহো জিৰান্ত অনাহাৰে ॥

কতো বেলি পেট ভৰি পানীক পিৱন্ত ।
 কতো বৃক্ষ ফল পকা পাতক খাবন্ত ॥
 এহি মতে নৱ দিন যাহন্তে কুমৰ ।
 পাইল গৈয়া একথান বহুময় ঘৰ ॥
 গঢ় প্ৰাঞ্চি মনোহৰ পুষ্পৰ উজ্জান ।
 দীঘী সৰোবৰচয় আছে থানে থান ॥
 মনোময় বিচিত্ৰি য়েহেন অম্মাৱতী ।
 সেহি ঘৰে পশিলন্ত ৰাজাৰ সন্ততি ॥
 নেদেখন্ত বীৰে তাত প্ৰাণীৰ সঞ্চাৰ ।
 থান থান দেখন্তে লাগয় চমৎকাৰ ॥
 চতুস্পাশে চাইল তথা ৰাজাৰ নন্দন ।
 সেহি কালে মিলিল ৰজনী উপাসন ॥
 মিলিল মনত ভয় দেখি নিশা কাল ।
 নাজানি এখানে কিবা আছই জঞ্জাল ॥
 অহিতে থকিতে যোগ্য নুহিকে আমাৰ ।
 এহি বুলি অন্তৰিল নৃপতি কুমাৰ ॥
 পাৰিজাত আৰু ছয়া থাকিলা লুকাই ।
 সেহি বেলা ৰাক্ষসী মিলিল সেহি ঠাই ॥
 নিজ ঘৰ পশিল ভগিনী তিনিজন ।
 তাৰ শ্ৰেষ্ঠ জনা পাচে বুলিলা বচন ॥
 আৰে ভগ্নসব এথা আছে ইঠাৱত ।
 মনুষ্যৰ গন্ধ মই পাওঁ নাসিকাত ॥
 তবে আৰু জনী হেন দিলন্ত উত্তৰ ।
 মহা ঘোৰ অৰণ্য আক দেখি লাগে ডৰ ॥
 পশু পখী অসঞ্চাৰ ৰাক্ষসৰ থান ।
 হেন শক্তি আছে তান মনুষ্য পৰান ॥
 হেন শুনি ৰাক্ষসীয়ে বোলই পুনৰ্বাৰ ।
 তুমিসি জানাহা মনুষ্যৰ ব্যৱহাৰ ॥
 পশু পখী লজ্জিবাক নপাৰে যহিক ।
 প্ৰৱন্ধ কৰিয়া যাৱে মনুষ্য তহিক ॥

মনুষ্য বিষম জাতি জানে নানা সন্ধি ।
 মহা পৰিজাদিৰে কৰি আছে বন্দী ॥
 হেন বোলাবুলি কৰিলেক দুই জন ।
 শুনিয়া কুমৰে পাচে গুণে মনে মন ॥
 আজু ৰাক্ষসীৰ হাত কিমতে এৰাও ।
 একে প্ৰভু কৃষ্ণ বিনে আনক নাপাও ॥
 মাধৱ গোবিন্দ হৰি কৰিয়ো ৰক্ষণ ।
 এক মনে হৃদয়ত চিন্তে ঘনে ঘন ॥
 অনন্তৰে নিশাচৰী বোলে বায়েকত ।
 মাংস থাইতে ইচ্ছা মোৰ মিলিল মনত ॥
 একগুটি ছাগল অনিয়া দিবা মোক ।
 শোভাৰ ঘৰক লাগি ঝাণ্টে চলিয়োক ॥
 ভগিনীৰ শূনি তাই কৰুণা বচন ।
 শোভাৰ মন্দিৰে লাগি গৈলা তেতিক্ষণ ।
 দেখে সিতো পৰি আছে অচেতন হৈয়া ।
 চক্ষু দুই ফুটিল কধিৰে লিপ্ত কায়া ॥
 পাচে তাই বোলে দদা কি ভৈল তোমাৰ ।
 কোনে আসি কৰিলেক হেন অপকাৰ ॥
 শোভা বোলে শূনা আই তোমাত বিনাও ।
 কোথাৰ পুৰুষ নজানোহো নাওঁ গাওঁ ॥
 আসি নিশা কালে মোৰ নিদ্ৰাত বিক্ষল ।
 ধৰিতে নপাইলো সিতো লৱৰ মাৰিল ॥
 কোথাইক চলিলো মই নজানিলো তাক ।
 ✓ আচোক মোৰ কথা চাইবি আপুনাৰ ॥
 শোভাৰ মুখত শূনি হেনয় বচন ।
 শীঘ্ৰ বেগে নিজ ঘৰে কৰিলা গমন ॥
 অৰে ভগ্নগণ বৰ মিলিল অপাই ।
 এহি বুলি সবে কথা কহিলা বুজাই ॥
 ইতো থানে মনুষ্যৰ ভৈলেক জঞ্জাল ।
 থাকিবাক লাগি মই নাদেখোহো ভাল ॥

এতেক বচন বুলি যক্ষের কুমাৰী ।
 তেথানে পলাইল সবে ছাৰি ঘৰ বাৰি ॥
 পাচে যুবৰাজে বাজ ছয়া তাৰ হস্তে ।
 আৰবাৰ গমন কৰিল। বন পশ্বে ॥
 দশদিন অনাহাৰে পেটে নাহি ভাত ।
 বড় দুখে বসিলন্ত গাছৰ গোৰত ॥
 আচম্বিতে এক বৃদ্ধ আইল বিত্তমান ।
 গোৰাঙ্গ বৰণ চোঁত বস্ত্ৰ পৰিধান ॥
 এক থাল ভাত আনি দিল তাৰ আগে ।
 পুনৰপি অন্তৰ্দ্ধান ভৈল মহাভাগে ॥
 তাক দেখি কুমৰে চিন্তয় মনে মন ।
 নজানি বুঢ়ায়ে অন্ন দিলা কি কাৰণ ॥
 যিহোক সিহোক আগে কৰিবো আহাৰ ।
 প্ৰাণ সঞ্চলয় কৰি কিসৰ বিচাৰ ॥
 এহি বুলি যুবৰাজে ভোজন কৰিলা ।
 আঠগুণ তেজ যোল গুণ তেজ ভৈলা ॥
 পাচে তাৰ মনত হেনয় উপজিল ।
 যত দুখ কষ্ট মানে সবে পাসুৰিল ॥
 যদি একগুটি ঘোৰা ইঠাইত মিলয় ।
 তাতে চৰি যাইবে মই পাৰো নিসংশই ॥
 এমত চিন্তিল যদি ৰাজাৰ কুমাৰ ।
 ঘোটক দেখিল যে পাখৰ সোণাৰ ॥
 চল বল কৰে ঘোৰা থিৰ নোহে কাই ।
 তাতে চৰি যাইতে মই পাৰো নিসংসই ॥
 পৰম হৰিষে তাত চৰিলা কুমৰ ।
 চলিলন্ত ৰঙ্গে যেন বিদ্যাত সঞ্চাৰ ॥
 হাতে ধমুবাণ খড়গখান তীক্ষ্ণতৰ ।
 যাই অতিৰথী যেন কৰিতে সমৰ ॥
 অনন্তৰে পাইলন্ত বিচিত্ৰ এক থান ।
 মহা জ্যোতিৰ্ময় ইন্দ্ৰ নগৰৰ ঠান ॥

স্তবৰ্ণৰ ঘৰ সব বতনৰ খুলি ।
 যতকিত মাণিক মুকুতা হীৰা মণি ॥
 নেত্ৰৰ পতকাচয় শোভে চাৰি ভিতে ।
 চক্ষুত জমক লাগে নপাৰি চাহিতে ॥
 জৱলে সোণাৰ গঢ় মৰকত দ্বাৰ ।
 চতুৰ্দ্দিশে দৌল চয় দেখি চমৎকাৰ ॥
 শুদ্ধ স্তবৰ্ণৰ ঘট মাণিকে খচিত ।
 মধ্যাহ্ন কালৰ যেন উদয় আদিতা ॥
 চৌপাশ্ৰ পদূলি আলি সবে স্তবৰ্ণৰ ।
 থানে থানে থানি আছে দীৰ্ঘী সৰোবৰ ॥
 মৰকত খাটখৰি স্তবৰ্ণৰ পাৰ ।
 ফুলিছে কুমুদ তাত কমল অপাৰ ॥
 স্তবৰ্ণৰ ৰাজহংস চৰে চক্ৰবাক ।
 সাৰস যে খেৰকোটা বক পানীকাক ॥
 আনো ফুলি আছে ঠাই ঠাই আমোদিত ।
 স্তবৰ্ণৰ বৃক্ষচয় বতনে ৰচিত ॥
 (মাণিক মুকুতা ফল লাগি আছে তাত ।
 হীৰা মণি পদ্মৰাগে মাণিকে খচিত ॥
 কৰিছে নিৰ্ম্মাণ্য আতি গাছৰ গুৰিত ।
 নানা মধু ফল দধি দ্বত মধু ভাত ॥
 পায়স পিষ্ট মধু খণ্ড অসংখ্যাত ।
 * * * * * ॥
 খিৰিসা সৰ্কৰা আঠৈ লৱণ মোদক ।
 পশাৰে পশাৰে আছে ছকম অনেক ॥
 অনেক চটক চিত্ৰ বিচিত্ৰ সোণাৰ ।
 কাৰো মৰকত চক্ষু কাৰো মুকুতাৰ ॥
 জাকে জাকে উৰে পৰে বৃক্ষৰ ডালত ।
 মলয়া বহন্ত বার বহয় সতত ॥
 গুঞ্জৰে ভ্ৰমৰে কুলি স্তবৰ্ণৰ সদাই ।
 সিদ্ধ মুনি সকলৰো পুলকই কাঁই ॥

সকলে স্তব্ধময় বোকাম নগৰ ।
 দেখিয়া হৰিষ ভৈলা ৰাজ্যৰ কুমৰ ॥
 যত দুখ পাইলা পথে সবে পাসৰিলা ।
 গুচিলা দুৰ্গতি বিধি স্তম্ভসন ভৈলা ॥
 এক সৰোবৰ পাৰ বৃক্ষৰ তলত ।
 ঘটোকৰ নামি বীৰ হৰিষে মনত ॥
 বসিলা তহিতে স্তম্ভাতল পায়ৱাৰ ।
 ঘোৰাও কৰিলা পাছে আকাশে উৰাৰ ॥
 যেষে যুবৰাজ তথা বসিয়া আছন্তু ।
 মৃগী কপি চাহাপৰি তথা আসিলন্তু ॥
 স্তব্ধৰ মৃগী গুটি ভৈল আগুসাৰ ।
 দেখি ধনু বাণ লৈল ৰাজৰ কুমাৰ ॥
 লৰুড়িয়া মৃগ পশিলন্তু পুষ্পবনে ।
 কুমৰে খেদিয়া গৈল মাৰিবাক মনে ॥
 পাছে সেই মৃগ গৈল পুৰিৰ ভিতৰে ।
 তথা গৈয়া এক বনে হানিলা কুমৰে ॥
 সেই শৰ ঘাৰ বেগে মৃগী লৰু দিলা ।
 বিপৰীত ৰাৱ কাটি আদেশ হইল ॥
 অনন্তৰে যুবৰাজে পশিলা নগৰ ।
 থান থান দেখিলন্তু আতি মনোহৰ ॥
 তাৰ মধো এক মৃগ দেখি বত্ৰময় ।
 খচিত মুকুতা মণি মাণিকে শোভয় ॥
 চৌপাশে আচন্তু পুষ্প উঠানে বেঢ়িয়া ।
 আমোদিত্তে বাসয় সন্তোষ কৰে হিয়া ॥
 অগৰু চন্দন আৰ চম্পা নাগেশ্বৰ ।
 শত পাচি লৰুজ গুলাল বহুতৰ ॥
 জাঁই যুতি কেতকী মালতী বনমালা ।
 পাৰলি অশোক কুন্দ কদম্ব যে ভালা ॥
 দৰনা মকৰা গুটিমালা পাৰিজাত ।
 বন্দুলি বকুল সঙ্গ পুষ্প অসংখ্যাত ॥

কাঞ্চন মাধবী লতা শেৰালি নেৰালি ।
 শিৰীষ সেৱতী বজ্জামালি চুৰামালি ॥
 কুন্দ বজ্জ কাম বজ্জ মন্দাৰ তগৰ ।
 ফুলি ফুলি আছে সবে পুষ্প নিৰন্তৰ ॥
 বিচাই আছয় দুখসম ফেন তুলী ।
 তাহাত উঠিলে দুখ হৰয় সমূলি ॥
 শাৰি শাৰি আছে সুবৰ্ণৰ জাৰি খুৰি ।
 আছয় কপুৰ বতনৰ বটা ভৰি ॥
 কস্তুৰী কুমকুম নানা অগৰু চন্দন ।
 শাৰি শাৰি দেখিলন্ত ৰাজাৰ নন্দন ॥
 কন্যাগণ আছয় পৰম কপৱতী ।
 নাহি খতি খুন অঙ্গ সৱেয়ে নিন্দিতি ॥
 সবে দেৱতাৰ নাৰী ভুবন মোহিনী ।
 বহুল জাঙ্গনি পিন পয়েধৰ ধৰি ॥
 কেহো গীত গাৱে কেহো যন্ত্ৰ বজায়ি ।
 কেহো তাল বাৱে কেহো মৃদঙ্গ বজাই ॥
 কুমৰক দেখি সবে কৰিয়া আদৰ ।
 আগ বাঢ়ি আনি থৈলা খাটৰ ওপৰ ॥
 কেহো জনী বিচে শ্বেত চামৰৰ বাৱে ।
 কেহো জনী মৰ্দন কৰয় হাতে পাৱে ॥
 কেহো কেহো গাৱে ঘসে স্নগন্ধ চন্দন ।
 কেহো জনী কৰায় তাম্বুল ভোজন ॥
 কেহো জনী হাতে লৈয়া নানা উপহাৰ ।
 যোগাৱে আগতে নিয়া কুমৰে খাইবাৰ ॥
 তিনি দিন যুবৰাজ আছ হেন ভাৱে ।
 চাহাপৰি কুমাৰী নাদেখে সেই ঠাৱে ॥
 পাছে চাহাপৰি তিনি ভণ্ড কৰি সজে ।
 কুমৰক চাহিতে আসিলা মন ৰজে ॥
 দেখিয়া আনন্দে সবে কোঁতুকে চাহন্ত ।
 পূৰ্ণিমাৰ চন্দ্ৰ সম মুখ প্ৰকাশন্ত ॥

খিন মধ্যে দেহা হৰ ডম্বকৰ নই ।
 অৰুণ অধৰ দন্ত মুকুতা জলই ॥
 নয়ন কমল পাসি নাসিকা সুন্দৰ ।
 সুবলিত বাহু যুগ নিন্দে কৰি কৰ ॥
 চম্পাৰ পাকৰি দশ অঙ্গুলি উপৰে ।
 দশ নখ মণি যেন চন্দ্রে শোভা কৰে ॥
 উৰু দুই দেখি ৰাম কদলি সমান ।
 নতুন যৌবন দেহা সোণা দশবাণ ॥
 দেখি কুমাৰীৰ মনে কৌতুক জন্মিল ।
 পাছে চাহাপৰি নাৰী হেন জিজ্ঞাসিল ॥
 বৰ দুখ পায় আছে নৃপতি নন্দন ।
 নাদেখি মোহোক বড় কৰিছা ক্রন্দন ॥
 অসন্তোষে আতিশয় থিৰ নোহে চিত্ত ।
 এহি বুলি ভৈল কণ্ঠ আগতে বিদিত ॥
 আচম্বিতে যুবৰাজে তাহাক্কে দেখিল ।
 হৰাইবাৰ ধন যেন হাততে মিলিল ॥
 দেখি কুমাৰীৰ মনে কৌতুক জন্মিল ।
 পাছে চাহাপৰি নাৰী হেন জিজ্ঞাসিল ॥
 মন্দ স্তমধুৰ হাসে বোলে মুখ চাই ।
 মোৰ প্ৰাণ লৈয়া কেনে আসিলা পলাই ॥
 তোৰ শোক ঘাৱে বান্ধে বিয়াকুল আতি ।
 কত কষ্টে আসিলোহো মই কিবা দিন ৰাতি ॥
 এভেঁ এতে বেলি কেনে অদেখে আছিল ।
 এহি বুলি হাতে ধৰি কোলাত বসাইলা ॥
 মুখে মুখ দিয়া আলিঙ্গিল কতো বেলি ।
 যেন আকাশৰ চন্দ্র পাইলা হাত মেলি ॥
 অনন্তৰে কুমাৰীত বিনায়ে কুমৰ ।
 এতমান দুখ শোক দিলা কিবা তৰ ॥
 বাপ মার তেজিলো তেজিলো বন্ধু জন ।
 উচৰ্গিলো প্ৰাণ কৈলো বিদেশে গমন ॥

তোমাৰ নিমিত্তে মই ভুঞ্জিলো নিকাৰ ।
মোৰ মুখে কহিতে শক্তি নাই আৰ ॥
এহি বুলি আসন্তে মিলিল যত যত ।
সারশেষ কহিলন্তু কন্যাৰ আগত ॥

বিশুৰ ৰাম দ্বিজ ।

দাতাকৰ্ণ ।

শ্ৰীকৃষ্ণায় নমোনমঃ ।

পদ ।

জয় জয় ভগৱন্ত প্ৰভু দেৱ হৰি ।
ভকতৰ ভয়হাৰী অনন্ত মুৰাৰি ॥
যাহাৰ কৃপাত হোৱে মনোৰথ সিদ্ধি ।
প্ৰণামোহো নাৰায়ণ ভকতৰ নিধি ॥
ভাৰতৰ পদ কিছূ প্ৰচাৰিবে চাওঁ ।
যত্ন তুয়া পাৱে কিছূ অনুগ্ৰহ পাওঁ ॥
ৰাজা বোলে শুনিয়োক মুনিৰ নন্দন ।
কহিয়োক কৃষ্ণ কথা কৰিবো শ্ৰৱণ ॥
মুনি বোলে এক কথা শুনাই ৰাজন ।
যেই কপে লীলা কৰে ব্ৰজেশ নন্দন ॥
এক দিনা মন কৈল প্ৰভু গদাধৰ ।
কৰ্ণ কেন দাতা মই বুজিবো তাহাৰ ॥
এহি বুলি মনে মনে ভাবি নাৰায়ণ ।
মায়া কৰি হৈল প্ৰভু বৃদ্ধ যে ব্ৰাহ্মণ ॥
আতি বৃদ্ধ ৰূপ হৈল ছুই চক্ষু অন্ধ ।
কৰ্ণৰ নিকটে প্ৰভু চলিল গোবিন্দ ॥
চলিতে শক্তি নাই কাম্পে থৰথৰি ।
কৰ্ণৰ দুৱাৰে যাই প্ৰবেশিল হৰি ॥
দ্বাৰীক ডাকিয়া বোলে প্ৰভু গদাধৰ ।
ৰাজাত জনাও গৈয়া বচন আমাৰ ॥
মোৰ সমাচাৰ যাই কহিয়ো সত্ৰৰ ।
ৰাজাক আশীষ কৰি যাও আমি ঘৰ ॥

ব্ৰাহ্মণক দেখি দ্বাৰী ভয় ভৈলা মনে ।
 কৰ্ণৰ নিকটে দ্বাৰী চলিলা তেথনে ॥
 ৰাজাৰ আগত যাই দ্বাৰী কহে পাছে ।
 বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণ এক দ্বাৰে আসি আছে ॥
 ব্ৰাহ্মণৰ নাম শুনি কুন্তীৰ নন্দন ।
 শীঘ্ৰগতি আইলা যথা আচয় ব্ৰাহ্মণ ॥
 ৰাজা বোলে আজি মোৰ সার্থক জীৱন ।
 পাছ অৰ্ঘ দিয়া দিলা বসিতে আসন ॥
 গলত বসন দিয়া যোৰহাতে কয় ।
 কোন কাৰ্য্যে আগমন কহ মহাশয় ॥
 ব্ৰাহ্মণে বোলয় ৰাজা শুনহ বচন ।
 শুনি আছে ৰাজা তুমি বৰ পুণ্যবান ॥
 কালি কৰি আছে মই ব্ৰত একাদশী ।
 ভোজন কৰায়ে মোক আছে উপবাসি ॥
 আৰু এক আছে মোৰ মনৰ ভাবনা ।
 মাংস বিনা আমাৰ যে নহয় ভোজন ॥
 মাংসক আনিয়া মোক দিয়ে মহাশয় ।
 ভোজন আমাৰ তেবে বৰ তুষ্ট হয় ॥
 কৰ্ণ বোলে দ্বিজবৰ মন স্থিৰ কৰা ।
 আনিবো পশুৰ মাংস যত থাইতে পাৰা ॥
 ব্ৰাহ্মণে বোলয় শুন কৰ্ণ মহাশয় ।
 ভোজন কৰায়ে শীঘ্ৰে দুখ পাও মই ॥
 ৰাজা বোলে শুনিয়েক ব্ৰাহ্মণ ঠাকুৰ ।
 ক্ষেণেক থাকহ মাংস আনিবো প্ৰচুৰ ॥
 পক্ষী মাংস মৃগ মাংস যিবা কচি হয় ।
 আঞ্জা কৰা কিবা মাংস আনি দিবো মই ॥
 ব্ৰাহ্মণে বোলয় ৰাজা কিবা দিতে নৰা ।
 তেবেসে কহিবো আগে অঙ্গীকাৰ কৰা ॥
 ৰাজা বোলে অঙ্গীকাৰ অন্তথা নহয় ।
 যিবা মাংস থাইবে খোজা তাহা দিবো মই ॥

ধন্য ধন্য কৰ্ণ তুমি বুলিলা গোঁসাই ।
 তোমাৰ সমান দাতা ত্ৰিভুবনে নাই ॥
 বৃষকেতু নামে আছে তোমাৰ নন্দন ।
 তাহাকে কাটিয়া দিয়া কৰিবো ভোজন ॥
 স্ত্ৰী পুৰুষ দুইজনে কাটিবা কৰতে ।
 তাৰ মাংস ৰান্ধি দিবা আমাৰ সান্ধাতে ॥
 হাসিয়া কাটিবা পুত্ৰ নহৈবা কাতৰ ।
 এই বশ ৰহিবেক সংসাৰ ভিতৰ ॥
 কাতৰে কাটিলে পুত্ৰ মাংসক নখাইবো ।
 নৰক হৈবেক তোৰ আমি ঘৰে যাইবো ॥
 হেঠ মাথা হৈল কৰ্ণ এহি বাক্য শুনি ।
 সৰ্বনাশ হৈল বুলি মনে মনে গুণি ॥
 ৰাজা বোলে এত দিনে সৰ্বনাশ ভৈল ।
 দাতাকৰ্ণ নাম মোৰ এত দিনে গৈল ॥
 মায়া কৰি চলিবাক আইল কোনজন ।
 আবে মোৰ অনাৰ্থ মিলাইলা নাৰায়ণ ॥
 কৰ্ণ বোলে দ্বিজবৰ বসিয়ো আপুনি ।
 ভাৰ্য্যাত জিজ্ঞাসি মই আসিবো এখনি ॥
 পদ্মৱতী নামে আছে তাহাৰ ৰমণী ।
 তাহাৰ পাশক ৰাজা চলিলা আপুনি ॥
 ৰাণী বোলে কেনে ৰাজা বিৰস বদন ।
 কিসৰ নিমিত্তে দেখি উচাতন মন ॥
 কৰ্ণ বোলে পদ্মৱতী কহিবাৰ নয় ।
 কহিতে নপাৰি কথা বুক বিদাৰয় ॥
 কৈব হন্তে আইল এক বৃদ্ধ যে ব্ৰাহ্মণ ।
 বৰ নিদাকণ কথা কহিলা সিজনে ॥
 বৃষকেতু নামে আছে তোমাৰ নন্দন ।
 তাহাক কাটিয়া দেহ কৰিবো ভোজন ॥
 স্ত্ৰী পুৰুষ দুইজনে কাটিয়া কৰতে ।
 তাৰ মাংস ৰান্ধি দিবা আমাৰ সান্ধাতে ॥

পদ্মারতী বোলে প্রভু কি খুলিবো আৰ ।
 ইকথা শুনিয়া বুক বিদাৰে আমাৰ ॥
 পাপক বৎসৰীয়া শিশু কিছোৱে নাজানে ।
 পিতা মাতা ছই আমি কাটিবো কেমনে ॥
 ধন জন গজ বাজি অনূলা বতন ।
 ভণ্ডাৰ ছাৰিয়া দিবো যত আছে ধন ॥
 আপুনাৰ প্ৰাণ দিবো তোমাৰ সাক্ষাতে ।
 বৃষকেতু বাচা আমি নেদিবো কাটিতে ॥
 ৰাজা বোলে এই কৰ্ম্ম যদি নকৰিবো ।
 বিপ্ৰ ক্ৰোধ কৈলে তেবে নৰকে পৰিবো ।
 তুমি যদি বোলা পুত্ৰ নেদিবা কাটিতে ।
 কি কথা কহিবো যাই ব্ৰাহ্মণ সাক্ষাতে ॥
 পুনৰ্বাৰ ৰাজা বোলে শুনহ বচন ।
 পুত্ৰ দিয়া নাম ৰাখা ইতিনি ভুবনে ॥
 ৰাজা বোলে একবাৰ দিয়া অনুমতি ।
 দাতাকৰ্ণ নাম মোৰ ৰাখা পদ্মারতী ॥
 হেন কালে দ্বিজবৰ ডাক দিয়া কয় ।
 শীঘ্ৰ কৰি আইস কৰ্ণ বিলম্ব নসয় ॥
 অঙ্গীকাৰ কৰি আছা শুনা মহাশয় ।
 বোলা যে নৰিবা দিতে ফিৰি ঘৰে যায় ॥
 শুনিয়া দ্বিজৰ বাণী পদ্মারতী কয় ।
 অঙ্গীকাৰ কৰি আছা নেদিলি কি হয় ॥
 ৰাজা বোলে নেদিলিয়ে নৰকে নিবাস ।
 হৰে তাৰ শত জন্ম কহিলো আশেষ ॥
 এহি শুনি পদ্মারতী কহে দুঃখমনে ।
 পুত্ৰক কাটিয়া দিবো কহিয়ে ব্ৰাহ্মণে ॥
 এহি কথা শুনি কৰ্ণ অনুমতি পাইলা ।
 ব্যাসেৰ আদেশে কৰ্ণ দ্বিজ পাশে গৈলা ॥
 মহাভাৰতৰ পদ অমৃত সমান ।
 বিষ্ণুৰাম দ্বিজে ভণে বোলা ৰাম ৰাম ॥

পদ । ৰাজা বোলে দ্বিজবৰ শুন। মোৰ বাণী ।
 ক্ৰণেক বিলম্ব কৰা পুত্ৰ ডাকি আনি ॥
 এহি বুলি গৈলা কৰ্ণ পুত্ৰ ডাকিবাৰে ।
 বৃষকেতু বাচা কৈত খেলিছা বজাৰে ॥
 কোথা বাচা বৃষকেতু ডাকে ঘনে ঘন ।
 খেলা ছাৰি একবাৰ আস বাচা ধন ॥
 আইস আইস বুলি কৰ্ণ ডাকে আৰ্ত্তৰাৱে ।
 খেলা ছাৰি বৃষকেতু শুনিবাৰ পাৱে ॥
 বৃষকেতু শিশুগণে কহিতে লাগিল ।
 ডাকিছে পিতাই মই ঘৰে যাইতে হইল ॥
 হৈ আছে অনেক বেলা কিছু নাহি খাই ।
 খাইবাক লাগিয়া মোক ডাকিছে পিতাই ॥
 তোৰা সবে খেলা কৰি থাকিও হাঁসিয়া ।
 কি হেতু ডাকিছে পিতা জিজ্ঞাসিবো গৈয়া ॥
 এহি বুলি বৃষকেতু কৰিলা গমন ।
 পথ হৈতে ফিৰি আইলা কৰ্ণৰ নন্দন ॥
 বৃষকেতু দেখিয়া শোধয় শিশুগণ ।
 পথ হৈতে ফিৰি আইলা কিসৰ কাৰণ ॥
 বৃষকেতু বোলে এক কথা হৈল মনে ।
 কহিতে আইলো ফিৰি শুন। সৰ্ব্বজনে ॥
 অনিত্য শৰীৰ ভাই সদায় চঞ্চল ।
 থিৰ নহে হিয়া যেন পদ্ম পত্ৰ জল ॥
 বিদায় হইয়া যাও সবাৰ সাক্ষতে ।
 বাচি যদি থাকো ভাই আসিবো খেলিতে ॥
 বৃষকেতু সঙ্গীগণে যোৰহাতে বোলে ।
 আজিৰ সময় আইস সবে কৰি কোলে ॥
 প্ৰণমিয়া তথা হৈতে কৰিলা গমন ।
 পিতৃৰ চৰণে যাই কৰিলা বন্দন ॥
 পুত্ৰক দেখিয়া পাছে কৰ্ণ মহামতি ।
 কোলে কৰি লৈয়া গৈলা যথা পদ্মৱতী ॥

বৃষকেতু মুখ দেখি পদ্মারতা বোলে ।
 মৰিলি অভাগি বাচা আইস লও কোলে ॥
 দেহৰে অভাগি বাচা মোৰ বাক্য ৰাখ ।
 চান্দমুখে চুমা দিয়া মার বুলি ডাক ॥
 কান্দিতে লাগিল চাই বৃষকেতুৰ প্ৰাণ ।
 বৃষকেতু বোলে মাতা কান্দা কি কাৰণ ॥
 পদ্মারতী বোলে বাচা কহন নযাই ।
 কহিতে দাক্ষণ কথা বুক বিদাৰয় ॥
 বৃদ্ধ ব্ৰাহ্মণ এক কৈব হস্তে আইল ।
 তোমাৰ পিতৃক সেই সত্যক কৰাইল ॥
 কৰতে কাটিয়া পুত্ৰ কৰিবে বন্ধন ।
 উদৰ পূৰিয়া মাংস কৰিবে ভোজন ॥
 বৃষকেতু বোলে মাতা নিবেদি চৰণ ।
 ইহাক লাগিয়া তুমি কান্দা কি কাৰণ ॥
 পিতা মাতা দুইজনে মোৰ বাক্য লোৱা ।
 ব্ৰাহ্মণ সন্তোষ কৰা মোক কটি দিয়া ॥
 এবেসে জানিলো মোৰ সাৰ্থক জীৱন ।
 ব্ৰাহ্মণে আমাৰ মাংস কৰিবে ভোজন ॥
 ব্যাধিত হৈলে মৃত্যু কুমি ভক্ষ হয় ।
 মোৰ এই দেহা যাবে ব্ৰাহ্মণ সেবায় ॥
 বৃষকেতু বোলে মোৰ এত ভাগ্য হৈব ।
 আমাৰ অভাগ্য মাংস ব্ৰাহ্মণে যে খাইব ॥
 কৰতে কাটিয়া মোক কৰা দুই খান ।
 বিলম্ব হইলে উঠি যাইবে ব্ৰাহ্মণ ॥
 পুত্ৰৰ বচনে দুই কান্দিতে লাগিল ।
 লক্ষ লক্ষ চুম্ব তাৰ মুখ পদ্মে দিল ॥
 পুত্ৰক কৰিয়া কোলে কৰ্ণ পদ্মারতী ।
 ব্ৰাহ্মণৰ বিদ্যমানে গৈলা শীঘ্ৰগতি ॥
 অবিৰত বৃষকেতু কৃষ্ণগুণ গায় ।
 তিনিজনে প্ৰণমিলা ব্ৰাহ্মণৰ পায় ॥

গলায় তুলসি মালা পৰিল কোঁতুকে ।
 ৰাধা কৃষ্ণ দুটি নাম লেখি একে একে ॥
 পিতা মাতা চৰণত প্ৰণাম কৰিলা ।
 ব্ৰাহ্মণৰ পদধূলি সৰ্ববাস্ত্ৰে মাখিলা ॥
 পূৰ্ব মুখে বসিয়া ভাবে নাৰায়ণ ।
 কৰত ধৰিয়া ছয়ো দণ্ডায় তেখন ॥
 গোবিন্দ বোলয় ছয়ো কাতৰ নহৈবা ।
 হাসিয়া কৰত ধৰি পুত্ৰক কাটিবা ॥
 ৰাজ্য বোলে শুনা দ্বিজ নিবেদি বচন ।
 হাসিয়া কাটিবো পুত্ৰ দেখা বিচাৰমান ॥
 হাসিয়া কৰত ছয়ো হাতে তুলি লৈলা ।
 ধন্য ধন্য বুলি কৃষ্ণ হাসিতে লাগিলা ॥
 কৰত বৈসাই তেবে পুত্ৰৰ মাথাই ।
 আনন্দে বসিয়া শিশু কৃষ্ণ গুণ গাই ॥
 কাটিয়া পুত্ৰৰ মুণ্ড পেলাই ভূমিতলে ।
 কাটা মুণ্ড ভূমি পাৰি কৃষ্ণ কৃষ্ণ বোলে ॥
 ভূমিত পৰিয়া তবে বৃষকেতুৰ মাথা ।
 উচ্চৈশ্বৰে ডাকি বোলে কৃষ্ণ বৈল কোথা ।
 কৰ্ণ বোলে ধন্য ধন্য আমাৰ নন্দন ।
 তব হস্তে ৰক্ষা পাইলো অভাগিৰ প্ৰাণ ॥
 কাটিয়া পুত্ৰৰ মাংস বন্ধন কৰিলা ।
 পদ্মারতী পুত্ৰ মুণ্ড লুকাই ৰাখিলা ॥
 পদ্মারতী বোলে দ্বিজ ঘৰে চলি যাইবো ।
 বাচাৰ মুণ্ডক লই বিনাই কন্দিবো ॥
 অন্তৰে জানিলা তেবে ভকত বৎসল ।
 এই মুণ্ডে 'গুণবৰ'ৰ ৰাক্ষাসে অশ্বল ॥
 অন্ন ব্যঞ্জন ৰান্ধি কৰ্ণে যোৰহাতে কয় ।
 ভোজন কৰিতে শীঘ্ৰে আইস মহাশয় ॥
 শুন ওহে কৰ্ণ তুমি বোলয় শ্ৰীহৰি ।
 অশ্বল নহৈলে অন্ন খাইতে নপাৰি ॥

অম্বল ৰাঙ্গিয়া দেহ কৰ্ণ মহাশয় ।
 ভোজন আমাৰ তেবে বৰ সুখ হয় ॥
 ৰাজা বোলে কিবা দিয়া ৰাঙ্গিবো অম্বল !
 একখানি মাংস নাই ৰাঙ্গিছি সকল ॥
 গোবিন্দ বোলয় কৰ্ণ কহি তব কাষে ।
 পদ্মারতী পুত্ৰ মুণ্ড লুকাই ৰাখি আছে ॥
 সেই মুণ্ড দিয়া তুমি ৰাঙ্গিয়ো অম্বল ।
 বিবৰণ ৰাজা তোত কহিলো সকল ॥
 দ্বিজ বিষ্ণু ৰামে কহে ব্যাসৰ আদেশে ।
 কৰ্ণে কৃপা কৈল প্ৰভু ব্ৰাহ্মণৰ বেশে ॥
 মহাভাৰতৰ পদ পৰলোক ধাম ।
 পলাউক পাতক ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥

চৰি ।

ৰাজা বোলে ওহে ৰাণী শুনাহ আমাৰ বাণী
 ক্ৰন্দন কৰাহা কি লাগিয়া ।
 আমাৰ বচন লোৱা পুত্ৰ মুণ্ড আনি দিয়া
 অম্বল ৰাঙ্গিবো সেহি দিয়া ॥
 ৰাণী বোলে শুনা ৰাই হৃদি মোৰ বিদাৰয়
 কৈক গৈলা প্ৰাণ বুৰকেতু ।
 দশ মাস দশ দিন উদৰত দিলো ঠাই
 যতনা নিকাৰ তান হেতু ॥
 বসন ভূষণ হাড় কৰ্ণত কুণ্ডল আৰ
 গলে শোভে স্তবৰ্ণৰ মালা ।
 কটিত কিঙ্কিনি সাজে চৰণে নৃপুৰ বাজে
 কৰে শোভে স্বৰ্ণময় বালা ॥
 ৰাজা বোলে ৰাণী শুন পুত্ৰ মুণ্ড শীঘ্ৰে আন
 অম্বল ৰাঙ্গিবো শীঘ্ৰ কৰি ।
 পুত্ৰ মুণ্ড হাতে ধৰি কান্দে পদ্মারতী নাৰী
 লহ বুলি দিলন্ত সুন্দৰী ॥

কৰ্ণে মুণ্ড লইয়া হাতে অম্বল বান্ধিলা তাতে
 দ্বিজ বিষ্ণু বামে এহি গায় ।
 দাতাকৰ্ণ উপাখ্যান যিবা শুনে একমন
 ধন পুত্ৰ স্বৰ্গপুৰি পাই ॥
 নমো নমো নাৰয়ণ কৰা মোক পৰিত্ৰাণ
 মহা ঘোৰ পাপ সাগৰত ।
 সমস্ত সমাজে ঢাকি বাম বাম বোলা ডাকি
 তেবে তৰা যম যাতনাত ॥

অন্ন ব্যঞ্জন বান্ধি কৰ্ণে যোৰহাতে কয় ।
 বান্ধিলো অম্বল তুমি আইস মহাশয় ॥
 ব্ৰাহ্মণ বোলয় তুমি শুনা মহাশয় ।
 অন্ন ব্যঞ্জন তুমি কৰা চাৰি ঠাই ॥
 তুমি আমি পদ্মারতী শিশু একজন ।
 একেলগে চাৰিজনৈ কৰিবো ভোজন ॥
 আৰু এক কথা কহো কৰ্ণ পাতি শুনা ।
 নগৰৰ হন্তে এক শিশু মাতি আনা ॥
 ব্ৰাহ্মণৰ বচনক নকৰিলে হেলা ।
 নগৰৰ হন্তে ৰাজা গমন কৰিলা ॥
 পুত্ৰ শোকে মহাৰাজা চাৰিদিশে চাই ।
 হেনকালে বৃষকেতু দেখিলন্ত যাই ॥
 হৰষিত হৈয়া ৰাজা পুত্ৰ লৈলা কোলে ।
 লক্ষ লক্ষ চুম্ব খাই বদন কমলে ॥
 পুত্ৰক কৰিয়া কোলে পুলকিত কায় ।
 লোটাই পৰিল গৈয়া ব্ৰাহ্মণৰ পায় ॥
 কৰ্ণ পদ্মারতী দুয়ো যোৰহাতে কয় ।
 অপৰাধ ক্ষমা কৰা দিয়ো পৰিচয় ॥
 যদি প্ৰভো পৰিচয় নেদাহা আপুনি ।
 গলে চুৰি দিয়া প্ৰভু মৰিবো এখনি ॥

আৰো নানা তুতি নতি কৰি দুই জন ।
 ব্ৰাহ্মণৰ চৰণত পশিলা শৰণ ॥
 কৰ্ণৰ ভকতি দেখি প্ৰভু জনাৰ্দন ।
 নিজ মূৰ্ত্তি আপুনি ধৰিলা তেতিক্ষণ ॥
 শঙ্খ চক্ৰ গদা পদ্ম চতুৰ্ভুজ ধাৰী ।
 পৰিধান পীত বস্ত্ৰ মুকুন্দ মুৰাৰি ॥
 দেখিয়া প্ৰভুৰ মূৰ্ত্তি পৰি পদ তলে ।
 বাহু পচাৰিয়া কৃষ্ণ কৰিলন্তু কোলে ॥
 মুখে গদ গদ বাণী ধূলাই লোটাই ।
 আনন্দতে দুয়ো জনে নেত্ৰে নীৰ বহি ॥
 ব্ৰহ্মা আদি দেৱগণে নপান্ত ধিয়ানে ।
 হেন কৃষ্ণচন্দ্ৰ আইলা আমাৰ ভবনে ॥
 কৰ্ণক আশ্বাস কৰি দৈৱকী নন্দন ।
 বৈকুণ্ঠ নিবাসে হৰি কৰিলা গমন ॥
 এহি কথা যেই জনে কৰয় শ্ৰৱণ ।
 ৰোগ শোক দূৰ যাই বিপদ খণ্ডন ॥
 নমো নমো ভকত বৎসল দেৱহৰি ।
 অগতিৰ গতি প্ৰভু মুকুন্দ মুৰাৰি ॥
 পতিতক কৃপা প্ৰভু কৰা দামোদৰ ।
 তমু চৰণত মোৰ কোটি নমস্কাৰ ॥
 মই অধমৰ অক্ষৰত শুদ্ধ নাই ।
 হেন জানি জ্ঞানৱন্তে ক্ষেমিতে যুৱাই ॥
 কহে দ্বিজ বিষ্ণু ৰামে এৰি আন কাম ।
 পলাউক পাতক ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥

জয় নাৰায়ণ ।

আত্ম পৰিচয় ।

ক্ষেত্ৰৰ মধ্যত গ্ৰাম আহাতা প্ৰধান ।
অনেক গ্ৰামৰ মध्ये গাও একখান ॥
নিম্ন নাৰিকল গুৱা পাতা মূল যত ।
মৎস্যে শস্যে জলেয়ো সম্পূৰ্ণ আছে তাত ॥
আসোৱাৰ নামে গিৰি সেহি গ্ৰামেশ্বৰ ।
কুলত কায়স্থ পৰিনাতি শ্ৰীপাত্ৰৰ ॥
ৰূপে গুণে পণ্ডিত শ্ৰীমন্ত শুদ্ধাশয় ।
আসোৱাৰ গিৰি বুলি জগতে জানায় ॥
শ্ৰীমন্তৰ পুত্ৰ গোপীনাথৰ তিনি জাত ।
জ্যেষ্ঠ ত্ৰিলোচন নামে জগত প্ৰখ্যাত ॥
ভূষণৰ দুহিতাক বিহাৰি সূতি ।
তান ইফ গুৰুদেৱ হৈলা লক্ষ্মীপতি ॥
তাহান সন্ততি কবি জয় নাৰায়ণ ।
জুৰি নাম জপা নছাৰিবে নাৰায়ণ ॥

লক্ষ্মীপতি চৰিত্ৰ ।

শুনা শুনা সৰ্ব্বজনে ।
এক চিত্ত কৰি মনে ॥
মাধৱৰ পুৰি থান ।
কিছু কহো যেন ঠান ॥
হাজো নামে পটাস্তৰ ।
দৈকৰ্ণেসে সমসৰ ॥

হাজোৰ যতেক নৰ ।
 ভাগ্যৱন্ত নিৰন্তৰ ॥
 ধনে জনে বাঢ়ি যাই ।
 স্তুত্ব বিনে ছুত্ব নাই ॥
 মাধৱৰ প্ৰসাদত ।
 থাকে সদা আনন্দত ॥
 যদি ঘোৰ পাপ কৰে ।
 মাধৱ দৰ্শনে হৰে ॥
 ইহলোকে পুণ্য সাধে ।
 মৰিলে বৈকুণ্ঠে বঞ্চে ॥
 অনো মহা পাপীচয় ।
 নগৰত প্ৰবেশয় ॥
 মাধৱৰ দেখি মঠ ।
 পাপ হোৱে লটমট ॥
 সাক্ষাতে দেখিয়া হৰি ।
 কোটি পাপ দূৰ কৰি ॥
 পুণ্যৱন্ত হোৱে নৰ ।
 সমীপত মাধৱৰ ॥
 যিটোজনে এৰে প্ৰাণ ।
 তাহাৰ বৈকুণ্ঠে ঠান ॥
 হৈবে জানো স্বৰূপত ।
 শাস্ত্ৰে কহে এহিমত ॥
 পুণ্যৰ মাহাত্ম্য যত ।
 মোৰ মুখে কৈবো কত ॥
 মণিকুট গিৰি কাষে ।
 লুহিত বহন্তে আছে ॥
 গোকৰ্ণ গিৰিৰ কাছে ।
 উপভৱ তীৰ্থ আছে ॥
 আছে আৰু কামেশ্বৰ ।
 গণপতি লক্ষ্মোদৰ ॥

কেদাৰ কমল দুই ।
 আছে শিৱ লিঙ্গ হুই ॥
 মাধৱৰ ভাগ্যবৰ ।
 নিতে বাটা পান্তু হব ॥
 সবাৰে মধ্যত সাৰ ।
 মণিকুট চমৎকাৰ ॥
 গিৰি তুল্য মঠ ঠাই ।
 মণিকুট সম নাই ॥
 যাৰ পুণ্য গুণ আতি ।
 ত্ৰিভুবনে গৈলা খ্যাতি ॥
 দেখি আতি চক্ৰাকাৰ ।
 পৃথিৱী মধ্যত সাৰ ॥
 হেন মণি পৰ্বতত ।
 অশ্লৰক কৰি হত ॥
 সাক্ষাতে মাধৱ হৰি ।
 হয়গ্ৰীৱ ৰূপ ধৰি ॥
 জগতক নিস্তাৰণ ।
 হেতু আসি নাৰায়ণ ॥
 মণিকুট পৰ্বতত ।
 ব্যক্ত আছে আসনত ॥
 সূৰ্ণ ভূষণ চয় ।
 শৰীৰত প্ৰকাশয় ॥
 শ্যাম গাৱে পীতবাস ।
 মুখে দেখি মন্দ হাঁস ॥
 তুলসী পুষ্পৰ মালা ।
 অঙ্গত জ্বলয় ভালা ॥
 শিৰে চন্দ্ৰ আছে তুলি ।
 চামৰে থাকয় ঢুলি ॥
 আছে দণ্ড নানা মত ।
 চন্দ্ৰতাপ ওপৰত ॥

গন্ধে পুষ্পে নৈবেদ্যতে ।
 পূজা ভাগ দেই নিতে ॥
 বাত্ৰ য়ে বাজনা চয় ।
 ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম সবে হয় ॥
 গীতা ভাগৱত পদ ।
 কীৰ্ত্তনক অবিচ্ছেদ ॥
 কৰে নটুৱায়ে নাট ।
 নৰ্ত্তকীয়ো নাচে তাত ॥
 গন্ধৰ্ব্বৰ যেন গীত ।
 শুনি সদা স্তম্ভিত ॥
 ধৰ্ম্ম সূৰ্য্য প্ৰকাশয় ।
 পাপ অন্ধকৰি ক্ষয় ॥
 হেনয় হাজোৰ নৰ ।
 ভাগ্যৱন্ত নিৰন্তৰ ॥
 মাধৱৰ কৰ্ম্ম বিনে ।
 নাহি আন ৰাত্ৰি দিনে ॥
 আনো কৰ্ম্ম কৰে যত ।
 অৰ্পি সদা মাধৱত ॥
 মাধৱ মাধৱ নাম ।
 মুখে গাৱে অবিশ্ৰাম ॥
 হেন হাজো নৰচয় ।
 তাসম্বাৰ অংশ মই ॥
 পাইবে ইচ্ছা কৰে মনে ।
 কৃপা কৰা সৰ্ব্বজনে ॥
 ময় পাপী ছুৰাচাৰ ।
 যদি যোগ্য নোহোঁ তাৰ ॥
 তথাপি হাজোৰ লোক ।
 যেন কৃপা থাকে মোক ॥
 তোৰা য়েবে কৃপা জৰী ।
 দিয়া নিয়া বন্দী কৰি ॥

তেবে মাধৱৰ নাম ।
 শুনিবাহা অৱিশ্ৰাম ॥
 যত লীলা মাধৱৰ ।
 কহিবেক কোন নৰ ॥
 সুশোভন মঠ তলে ।
 সান্ধাতে মাধৱ জলে ॥
 মাধৱক দেখে যিটো ।
 মুকুত হোৱয় সিটো ॥
 হেনয় প্ৰভুৰ আগে ।
 লক্ষ্মীপতি মহাভাগে ॥
 বান্ধিলন্ত নাটঘৰ ।
 প্ৰীতি সাধি মাধৱৰ ॥
 মণিকুট পৰ্বতৰ ।
 ছত্ৰ হৈলা নাটঘৰ ॥
 মঠে দণ্ড সুশোভিত ।
 নৃত্যগীত চলে নিত ॥
 খট খটি হৈল পাৰ ।
 আসন পৃথিবী মাৰ ॥
 বহুগুণ পৰ্বতত ।
 আছে ময় কৈবো কত ॥
 মণিকুট পৰ্বতত ।
 শুনা তাৰ যেন মত ॥
 মাধৱৰ নাটঘৰ ।
 দেখিবাক মনোহৰ ॥
 ৰুৱা কামি গুৰি চাল ।
 বিচিত্ৰ সুন্দৰ ভাল ॥
 শিৰি জলে শাৰী শাৰী ।
 যেন তৰা ঝিকি পাৰি ॥
 থোম প্ৰকাশয় আতি ।
 উপৰত জলে চৌতি ॥

আন শিল্পীকাম চয় ।
 থানে থানে প্ৰকাশয় ॥
 হেন ঘৰ থানে মানে ।
 নতো দেখি একো মানে ॥
 ধন্য বেত বাঁস কাঠ ।
 ধন্য ঘৰ বাস্কা দাঠ ॥
 ধন্য তিথিকৰ আতি ।
 ধন্য ধন্য লক্ষ্মীপতি ॥
 নিজ যশ প্ৰকাশিলা ।
 ধন্য মাধৱৰ লীলা ॥
 বিচিত্ৰ সূন্দৰ ঘৰ ।
 সম্মুখত মাধৱৰ ॥
 বাস্কাইলন্ত লক্ষ্মীপতি ।
 সবাৰে আনন্দ অতি ॥
 নাটঘৰ যেন লয় ।
 সবাতে বিদিত হয় ॥
 কি কহিবো মূঢ় মতি ।
 এহি মতে লক্ষ্মীপতি ॥
 বাস্কাইলন্ত নাটঘৰ ।
 সাজকৰি নিৰন্তৰ ॥
 ঘৰ প্ৰতিষ্ঠিবে লাগে ।
 আলচিয়া মহাভাগে ॥
 যেন মহোৎসব আতি ।
 কৰালন্ত লক্ষ্মীপতি ॥
 শুনা তাক সাৱধানে ।
 সাধু সভাসদগণে ॥
 প্ৰণামো মাধৱ হৰি ।
 আছা বোধ ৰূপ ধৰি ॥
 সমস্তৰে হৃদয়ত ।
 আছা কৃষ্ণ স্বৰূপত ॥

ভকতি আশ্ৰয় কৰি ।
 তাতে ব্যক্ত হোৱা হৰি ॥
 ভকতি নাহিকে যাত ।
 নোহা নোহা ব্যক্ত তাত ॥
 নাহিকে ভকতি মোৰ ।
 ময় মহা পাপী ঘোৰ ॥
 তযু নামামৃত নদী ।
 বহে ব্ৰহ্মাক ভেদি ॥
 মোৰ মন মন্ত গজে ।
 তাতে যেন বঞ্চে মজে ॥
 তেবে সংসাৰৰ তাপ ।
 নপৰে মাধৱ বাপ ॥
 এহি কৃপা কৰা মোক ।
 হে সভাসদ লোক ॥
 তোৰাক কাতৰ কৰো ।
 দাস্তে তৃণ তুলি ধৰো ॥
 বোলে জয় নাৰায়ণে ।
 দোষ ক্ষমি সৰ্ববজনে ॥
 অনাথক কৃপা কৰি ।
 ডাকি বোলা হৰি হৰি ॥

পদ ।

শুনা সভাসদ এক চিন্ত কৰি মতি ।
 যেন মতে ঘৰ প্ৰতিষ্ঠিলা লক্ষ্মীপতি ॥
 নাট ঘৰ বান্ধি বাপু সাজ কৰিলন্ত ।
 গৃহৰ কৰ্ম্মক আৰ বাকী নথৈলন্ত ॥
 ঘৰ প্ৰতিষ্ঠিৰে লাগি আনন্দিত মন ।
 ভক্ত সমে আলচ কৰিলো বিতোপন ॥

মুখ্য মুখ্য শিশুক বুলিলা বাপু বাণী ।
 আমাৰ খৰচ দ্ৰব্য তোৰা দিবা আনি ॥
 চাউল চিৰা দুখ গুৱা পাণ আদি কল ।
 কৰ্ম্মৰ সময়ে দ্ৰব্য আনিবা সকল ॥
 তাসম্বাক আদেশ কৰিয়া এহি মত ।
 অনেক ভকত বাপু লৈলন্তু লগত ॥
 বস্ত্ৰ চিনি ঘৃত লোণ আনিবাক মনে ।
 গুৱাহাটী নগৰক গৈলা তারক্ষণে ॥
 আসিলন্তু লক্ষ্মীপতি আনন্দিত কৰি ।
 কবিৰত্ন বৰুৱাই নিলন্তু সাদৰি ॥
 কৃষ্ণ আসিবাৰ যেন পাণ্ডবে শুনিলা ।
 সেহিমতে কবিৰত্নে আগবাঢ়ি নিলা ॥
 চৰণত পৰি কৰিলন্তু তুতি নতি ।
 বৰুৱাৰ ভক্তিত তুষ্ট ভৈল লক্ষ্মীপতি ॥
 ধীৰে ধীৰে কবিৰত্নে বুলিলা বচন ।
 কি কাৰ্য্যে ই ঠাইক কৰিয়াছা আগমন ॥
 লক্ষ্মীপতি বোলন্তু আজ্ঞায়ে মাধৱৰ ।
 মণিকূট উপৰত বান্ধিলো নাটঘৰ ॥
 সেহি ঘৰ প্ৰতিষ্ঠিবে লাগয় সম্প্ৰতি ।
 যথা ব্ৰত কথা কহিলন্তু লক্ষ্মীপতি ॥
 বাপুৰ বচন শুনি অমৃতৰ লয় ।
 আছোক বৰুৱা মেক জনেও টলয় ॥
 কথা শুনি কবিৰত্নে বুলিলেক মাতি ।
 গোপালৰ পুত্ৰ ধন্য ধন্য লক্ষ্মীপতি ॥
 জগন্নাথ অংশ তুমি ব্যস্ত পৃথিৱীত ।
 তোমাৰ বচনে মোৰ দ্ৰবিলেক চিত্ত ॥
 তুমি সম প্ৰাণী নতো পাওঁ এক ঠাই ।
 মোক বশ্য কৰিলাহা তোমাৰ কৃপাই ॥
 তুমি ঈশ্বৰৰ অংশ জানিলো নিশ্চয় ।
 এহি বুলি আনি দিলা দিব্য এক হয় ॥

এহি ঘোৰা ওপৰত ফুৰিবাহা উঠি ।
 বাপু লক্ষ্মীপতিও লৈলন্ত মন তুষ্টি ॥
 আনো নানা দ্ৰব্য আনি দিলা বহুতৰ ।
 ভকতি দেখিয়া তুষ্ট গোপাল পুত্ৰৰ ॥
 পাছে লক্ষ্মীপতি দ্ৰব্য কিনিয় আনয় ।
 ভক্তৰ গতান কৰি দিলন্ত চলাই ॥
 বন্ধুৱাক আশীৰ্বাদ কৰি বুলিমাতি ।
 ঘোঁৰাত উঠিয়া আসিলন্ত লক্ষ্মীপতি ॥
 ভকত সবক বপু বুলিলা বচন ।
 বৈষ্ণৱক আনিবাক যায়ে ভক্তগণ ॥
 মহন্ত বৈষ্ণৱ সাধু আছে যত মানে ।
 নিৰন্তৰে আসন্তক মাধৱক থানে ॥
 তাৰাত জনাই মোৰ স্তুতি ভক্তলোক ।
 সত্বেৰে আসিব যদি কৃপা আছে মোক ॥
 ময় যাওঁ ভট্টাদেৱ আনিবাক প্ৰতি ।
 এহি বুলি চলিলন্ত বাপু লক্ষ্মীপতি ॥
 স্নমঙ্গল সময়ত যাত্ৰা কৰি গৈলা ।
 দিনে ৰাত্ৰি যাই বিয়াসকুছি প্ৰবেশিলা ॥
 যাই লক্ষ্মীপতি কথা শুনিলন্ত পাছে ।
 ভট্টদেৱ ঈশ্বৰ পূজা কৰি আছে ॥
 আথে বেথে লক্ষ্মীপতি ঘোঁৰাৰ নামিলা ।
 যৈত পূজা কৰে দেৱ তৈকে লাগি গৈলা ।
 পূজা সাজ কৰি গীতা পঢ়িয়া আছন্ত ।
 লক্ষ্মীপতি পিঠি ভাগে দ্বাৰে ৰহিলন্ত ॥
 ষষ্ঠ আধ্যা গীতা সাজ কৰিবাক আছে ।
 সেই বেলা ভট্টদেৱে দেখিলন্ত পাছে ॥
 পিঠি ভাগে লক্ষ্মীপতি দ্বাৰত আছন্ত ।
 গীতা থৈয়া চমকিতে দেৱ উঠিলন্ত ॥
 গোপাল পুত্ৰক প্ৰভু পূজিবাক মনে ।
 গন্ধ পুষ্প নৈবেদ্য লৈলন্ত তেতিক্ষণে ॥

খৰতৰ বেগে প্ৰভু গৈলা আগবাঢ়ি ।
 গোপাল পুত্ৰক মনে মানিলন্ত হৰি ॥
 দেখি লক্ষ্মীপতি পৰিলন্ত দণ্ডৱতে ।
 ভট্টদেৱে আলিঙ্গি ধৰিলা আনন্দতে ॥
 লক্ষ্মীপতি বোলে প্ৰভু গীতা পঢ়া আগে ।
 পূজা সাজ কৰি মোক সস্তাষিবে লাগে ॥
 ভট্টদেৱে বোলন্ত শুনিয়ে লক্ষ্মীপতি ।
 ময় জানো বাপু তুমি জগন্নাথ মূৰ্ত্তি ॥
 তোমাক এৰিয়া আৰু পূজিবো কাহাক ।
 কৈত আছে কৃষ্ণ বাপু দেখাও আমাক ॥
 একোমতে তোমাক নাপায় লাগ যেবে ।
 প্ৰতিমা আগত থৈয়া পূজে লোকে তেবে ॥
 আজি তুমি সাক্ষাতে আসিছা লক্ষ্মীনাথ ।
 মোৰ মনে মাধৱ তুমিসে জগন্নাথ ॥
 চৈতন্য মূৰ্ত্তিক এৰি জড়ক পূজয় ।
 ঘন ক্ষীৰ এৰি কোনে দুগ্ধক ভুঞ্জয় ॥
 এতেকে তোমাক মই পূজিবো সম্প্ৰতি ।
 কিবা প্ৰয়োজনে আসিয়াছা লক্ষ্মীপতি ॥
 শুনিলোহঁ স্নেহে আজ্ঞা পাই মাধৱৰ ।
 মণিকূট উপৰে বান্ধিলা নাটঘৰ ॥
 কিবা ঘৰ বান্ধা সাজ কিবা নাই হয় ।
 আপোনাৰ কুশল কহিয়ো সমুদয় ॥
 হেন শুনি লক্ষ্মীপতি বুলিলা বচন ।
 সমস্ত কুশল যাত তুমি সুপ্ৰসন্ন ॥
 প্ৰয়োজন পুছিলাহা কহিয়ো সমূলি ।
 সবে জন লৱে প্ৰভু তৰ পদ ধূলি ॥
 তুৱা পদ ধূলি লৈব মোৰ আছে আশ ।
 সিকাৰণে প্ৰভু আসি আছো তথু পাশ ॥
 মাধৱৰ আগে মণিকূট ওপৰত ।
 নাট মন্দিৰক বান্ধি কৰি সমাপত ॥

সেহি ঘৰ প্ৰতিষ্ঠিবে সম্প্ৰতি লাগয় ।
 একত্ৰ কৰিবো যত বৈষ্ণৱ আছয় ॥
 সবাৰে মাজত প্ৰভু তুমি মেক গিৰি ।
 ব্ৰহ্মাদিৰো মध्ये যেন প্ৰকাশন্ত হৰি ॥
 বৈষ্ণৱৰ মাজে প্ৰভু তুমি সেহি মত ।
 জানি সেৱা কৰোঁহোঁ তোমাৰ চৰণত ॥
 তুমি জগন্নাথ অংশ সাক্ষাতে মাধৱ ।
 তুমিসে গোপাল পিতৃ তুমিসে বান্ধৱ ॥
 কৃপা কৰি যেবে মোৰ বুলিছা আমাক ।
 তেবেসে সেবিলে প্ৰভু পাৰিবো তোমাক ॥
 যদি তযু অনুগ্ৰহ আছে মোক প্ৰতি ।
 হাজোক লাগিয়া তেবে চলিয়ো সম্প্ৰতি ॥
 বৈষ্ণৱ সবাৰ মাজে লোক বিত্তমানে ।
 তোমাক পূজিবো মই মাধৱৰ থানে ॥
 তেবেসে মোহোৰ জন্ম হোৱয় সাক্ষল ।
 যদি তুমি যোৱা তেবে মোৰ কোঁতুহল ॥
 যেন শুনি ভট্টদেৱে বুলিলন্ত বাণী ।
 নালাগে বুলিবে বপু আগে আছো জানি ॥
 তুমি জগন্নাথ আসি আছা যেতিক্ষণ ।
 তেখনে জানিবা মোৰ পালটিলা মন ॥
 মাধ জগন্নাথ মোক টানা হাতে ধৰি ।
 হাজোক নাযাই মই বৈবো কেনে কৰি ॥
 যেন তেন কৰি মোক নিয়া লক্ষ্মীপতি ।
 অৱশ্যে সাধিবে লাগে তযু মন প্ৰীতি ॥
 বুলিলন্ত লক্ষ্মীপতি কৰি নমস্কাৰ ।
 সেহি মতে নিবো আজ্ঞা যি হয় তোমাৰ ॥
 নৌকাত উঠিয়া যদি যাবা খোজা মনে ।
 নাৱ মানুহক প্ৰভু দিবোঁহোঁ এখনে ॥
 যদি বোলা দোলাৰ ওপৰে যাবো উঠি ।
 তাকে এতিক্ষণে দিবো তব মন তুষ্টি ॥

যদি বোলা যাবো স্নেহ পালৰ ওপৰে ।
 তাকো আনি প্ৰভু ময় দিবোহেঁ সত্বে ॥
 যদি বোলা ঘোৰাৰ উপৰে যাবো মই ।
 লগতে আছয় মোৰ দিবো এহি হয় ॥
 যদি বোলা উঠি ময় যাবো গজ পৃষ্ঠে ।
 তাকো আনি প্ৰভু মই দিবো নিষ্ঠে নিষ্ঠে ॥
 ইচ্ছা কৰি আছোঁ ধূলা লবো চৰণৰ ।
 খেনে তেনে নিবোঁ মণিকূটৰ উপৰ ॥
 অনন্তৰে ভট্টদেৱে বুলিলন্ত বাণী ।
 পাৰিবাহা লক্ষ্মীপতি মই আছোঁ জানি ॥
 আপুনি লক্ষ্মীৰ পতি হৈলা অৱতাৰ ।
 হস্তী ঘোৰা দিবা কোন অসাধ্য তোমাৰ ॥
 এক ৰূপে জগন্নাথ নৰ ৰূপ ধৰি ।
 গোপাল সখিৰ গৃহে আছা অৱতাৰি ॥
 নুহিকে মনুষ্য তুমি জানিছোঁ নিশ্চয় ।
 লোকে নাজানিয়া বোলে গোপাল তনয় ॥
 মণিকূট উপৰে বাঞ্চিলা নাটঘৰ ।
 কোন জনে হেন কৰ্ম সাধে মাধৱৰ ॥
 যাতে তুমি সাক্ষাতে আপুনি লক্ষ্মীপতি ।
 সিকাৰণে মাধৱৰ সাধিলাহা প্ৰীতি ॥
 তোমাৰ বচনে মই যাইবো নিশ্চয় ।
 নৌকাত পৰিয়া যাবো একো নলাগয় ॥
 তুমি আগ হোৱা বাপু ময় যাবো পাছে ।
 তোমাৰ সি ঠাইত বহু কৰ্ম কাৰ্য্য আছে ॥
 শুনি লক্ষ্মীপতি কৰিলন্ত নমস্কাৰ ।
 ঘোৰাত উঠিয়া আসিলন্ত পুনৰ্বাৰ ॥

কামদেৱ বিপ্ৰ ।

অশোক চৰিত্ৰ ।

ব্ৰাহ্মণৰ বেশ ধৰি প্ৰভু দেৱ শ্ৰীহৰি,
অশোকৰ গৃহে চলি গৈলা ।

ঘৰত আছয় কোন পৰদেশী ব্ৰাহ্মণ,
ক্ষুধায়ে মোহোৰ প্ৰাণ গৈলা ॥

পেটে অম্নে ছিঙ্গি যাই তিনি দিন অম্ন নাই,
ভাৰ্যা পুত্ৰ নাহিকে আমাৰ ।

গাৱত নাহিকে কানি মই বৰ অপৰাণি,
বৃদ্ধকালে ভৈলোঁ দেশান্তৰ ॥

তুমি বৈষ্ণৱাকৃতি যুৰিলন্ত চতুৰ্ভিতি,
মোক আজি কৰাহা ভোজন ।

নাহি মোৰ বাপ ভাই মাগি ফুৰো সৰ্বদাই,
লঘনতে ছাৰে মোৰ প্ৰাণ ॥

শুনিয়া অশোক ঋষি গাৱ চালি তেতিয়কণে,
ব্ৰাহ্মণক পাইলা দৰিদ্ৰন ।

আসিয়োক গুৰু বাপ খণ্ডোক সকল পাপ,
তুষ্ট হোক মোৰ পিতৃগণ ॥

মোৰ পুৰুষৰ ভাগ্য তোমাক পাইলোঁহেঁ লাগ,
ব্ৰাহ্মণক কৰাইবোঁ ভোজন ।

তুমি হেন ব্ৰাহ্মণক নতু দেখোঁ চিৰকালে,
সাক্ষাততে যেন নাৰায়ণ ॥

গৃহৰ ভিতৰ কৰি পখালিলা ছয়ো ভৰি,
 ব্ৰাহ্মণক কৰি বহু মান ।
 সেহি পাদোদক ধূলি পিতৃক তৰ্পন কৰি,
 শিৰে ধূলি কৰিলে গ্ৰহণ ॥
 পাত্ৰ অৰ্ঘ্য আচমনী মধুপৰ্ক দিয়া আনি,
 বিধিৱৰ্তে কৰিলা প্ৰণাম ।
 ছাৰি সবে আন কাম তৰি সবে যত আন,
 নিৰন্তৰে বোলা বাম বাম ॥

ব্ৰাহ্মণে বোলন্তু যে অশোক মহাশ্বশি ।
 মৃতকৰ শ্ৰাণ পাইলোঁ তোৰ ঘৰে আসি ॥
 এহি বুলি হৰি পাছে ঢাকন ঠেলিলা ।
 অন্তৰিল ঢাৰি খান সবাক দেখিলা ॥

দেখিয়া তেখনে অন্তৰিল নাৰায়ণ ।
 কেন মতে পাপীষ্ঠই মোক যাচা অন্ন ॥
 কিবা তোৰ ভাৰ্য্যা পুত্ৰ ঘৰে যাই মৰি ।
 কিমতে ভোজন কৰো গদধন কৰি ॥

জানিলোঁ সাক্ষাতে তই চণ্ডাল সমান ।
 প্ৰাণ যদি যাই তেৰে নুভুঞ্জিবো অন্ন ॥
 শৱ দৰশনে কৰিবাক লাগে স্নান ।
 তাক থৈয়া কেন মতে কৰাহা ভোজন ॥

এহি বুলি তেখনে উঠিলা নাৰায়ণ ।
 দেখিয়া অশোক শ্বশি ধৰিলা চৰণ ॥
 অশোক বদতি গুৰু শুনিয়েঁ বচন ।
 আপুনি জানাহা তুমি শাস্ত্ৰ যে পুৰাণ ॥

কৈত ধনজন পুত্ৰ আৰ পৰিবাৰ ।
 অসাৰ সংসাৰ সবে কিছো নহে সাৰ ॥
 কৈত পাইবোঁ ভাৰ্য্যা পুত্ৰ কৈত পাইবোঁ ঘৰ ।
 কোনেবা কাহাক দেখা কৰে উপকাৰ ॥

মৃত্যু ভৈলে যিতো জীউ যাই কোন থানে ।

যিবা পিণ্ড দান দেই পায় কোন জনে ॥

দুই নেত্র যাই চন্দ্ৰ সূৰ্য্যৰ পাশক ।

অগ্নিনী কুমাৰ যাই হৰৰ পাশক ॥

কৰ্ণৰ দেৱতা যাই গগণ আকাশ ।

পাৱনী গঙ্গায়ে যাই হৰৰ কৈলাস ॥

শৰীৰৰ বলবীৰ লৈয়ান্ত বৰুণে ।

কৰ্ণৰ সবস্বতী যাই বিষ্ণুৰ ভৱনে ॥

চাল মাংস মেধ মানে ভস্ম হয় যাই ।

যেন তাটকিয়া ফুৰে তাটক খেলাই ॥

যেহেন গৃহস্থ সবে তেজি যাই ঘৰ ।

মৰণ জীৱন জানা সেহি পটন্তৰ ॥

যিতো অন্তৰ্য্যামী হৰি আছে ত্ৰিদশত ।

তেহে ক্ষিতি হন্তে যাই বিষ্ণুৰ পুৰত ॥

সমস্ত দেৱতা যাই আপুনাৰ থান ।

কোন দেৱে তাক কবিবেক পিণ্ডদান ॥

যেন এক বৃক্ষে নানা পক্ষী লয় ঠাই ।

ৰজনী প্ৰভাত ভৈলে দশ দিশে যাই ॥

কোনেবা কাহাক দেখা কৰে উপকাৰ ।

সেহি পটন্তৰ ভৈলা পুত্ৰৰ আমাৰ ॥

মাধৱে বোলন্ত কিনো বৈষ্ণৱ প্ৰধান ।

ইহাৰ ভাৰ্য্যাৰ মই জিজ্ঞাসিবে মন ॥

বৈষ্ণৱৰ মন তুমি হৱে কেন কৰি ।

কেন মতে অন খাইবোঁ পুত্ৰ আছে মৰি ॥

টকান ধৰিয়া গৈয়া ব্ৰাহ্মণীৰ ঠাই ।

ধীৰে গৈয়া ব্ৰাহ্মণীৰ পাছে পালে ঠাই ॥

মাধৱ বদতি ওবে শুনিয়ো ব্ৰাহ্মণী ।

পুত্ৰ মৰি আছয় ভোজন কৰা তুমি ॥

চণ্ডালৰ বাপ তোৰ কিছু নাহি ধৰ্ম্ম ।

মাতৃ ছয়া কেনে এৰিলেক পুত্ৰমৰ্ম্ম ॥

দশ মাস গৰ্ভত বহিলি তই ভাৰ ।

পুত্ৰেসে কৰিতে পাৰে পুৰুষ উদ্ধাৰ ॥

গঙ্গা স্নান কৰিয়া গঙ্গাত পিণ্ডদান ।

পুত্ৰৰ নিমিত্তে স্বৰ্গে লোকে পাৰে থান ॥

এনয় পুত্ৰক লাগি এৰিলি সম্ভাপ ।

কিনো নিদাকণ ভৈলো তোৰ মই বাপ ॥

ব্ৰাহ্মণী বদতি প্ৰভু শুনিয়ে আতাই ॥

কৈত পাইলা পুত্ৰ জীউ কৈত পাই ভাই ॥

আসন্তে লাগতে আসে যাইতে যারে শূন্য ।

লগৰ সাৰথি যাই পাপ আৰু পুণ্য ॥

পুত্ৰৰ ধৰ্ম্মক মই নকৰোঁহে আশ ।

ভতেকে নাটকে দেখা ইতো গৃহবাস ॥

ৰাজ পথে থাকে যে মণ্ডল পত্ৰ খান ।

অনেক মনুষ্য তাতে হৰে একথান ॥

ক্ষণেক বিশ্রাম কৰি দশ দিশে যাই ।

মোহৰ পুত্ৰৰ ভাল তবোধ পৰাই ॥

হেন শূনি আশ্চৰ্য্য ভৈলন্ত চক্ৰপাণি ।

জানিলো নিষ্কান ভৈল আৰা দুয়ো প্ৰাণী ॥

যতেক জিজ্ঞাসি চাওঁ দেখোঁ সেই নয় ।

তাত পাছে নাৰায়ণে কন্তাত পুছই ॥

গোবিন্দ বদতি শুনিয়েক বৰনাৰী ।

প্ৰত্যক্ষ দেখিলো তোৰ স্বামী আছে মৰি ॥

কেন মতে তোহোৰ পেটত কচে ভাত ।

জানিলো জাতিত আৰ নাহিকে সজ্জাত ॥

মৎস্য মাংসে লোণে যে তাম্বুল উপভোগ ।

বিধবা নাৰীৰ ভুঞ্জিবাক নহে যোগ্য ।

স্বামীৰ লগত মৰি অনুগামী যাই ।
 আঠ কোটি বৎসৰ স্বৰ্গত সুখ পাই ॥
 মনুষ্যৰ গাৱত লোম আছে যত যত ।
 তত কালে থাকিবেক স্বৰ্গ ভুবনত ॥
 কন্যায়ে বোলন্ত গুৰু শুনিয়ে উত্তৰ ।
 কাৰ স্বামী কাৰ ভাৰ্যা কোত পাইবোঁ ঘৰ ॥
 স্বামীৰ লগত যিতো অনুগামী হয় ।
 আঠ কোটি বৎসৰ স্বৰ্গত সুখ পাই ॥
 পূৰ্ণ ৰথ ভৈলে পূৰ্ণ ৰূপী হৈবো পাতি ।
 সি সব মোক্ষক প্ৰভু নকৰো সজ্জাত ॥
 চিৰতন ধৰ্ম্ম আছে হৰি কীৰ্ত্তনৰ ।
 বৈকুণ্ঠ নগৰে থাকি পাপ হন্তকৰ ॥
 পূৰ্ণৰূপী গমনক মোৰ লাগে দৰ ।
 নুহিকয় স্বামী মোৰ ময়ো সাতপৰ ॥
 জলৰ বেগত যেন ভাসি যাই জাঁজি ।
 ক্ষণিতক থাকে গৈয়া বৃক্ষত আউজি ॥
 জলৰ বেগত ভাসি দশো দিশে যাই ।
 মোহোৰ স্বামীৰ ভৈলা তবোধ পৰাই ॥
 হেন শূনি মনে মনে গুণন্ত মাধৱ ।
 জানিলোঁ কন্যায়ে ভৈলা পৰম বৈষ্ণৱ ॥
 এহি বুলি তাত পাছে প্ৰভু নাৰায়ণ ।
 মৃতকৰ গাৱে হাত দিলা তেতিক্ষণ ।
 যেতিক্ষণে নাৰায়ণে গাৱে হাত দিলা ।
 নিদ্ৰাৰ জাগিয়া যেন উঠিয়া আসিলা ॥
 কৃষ্ণ কৃষ্ণ কৃষ্ণ মাত্ৰ কৰে ঘনে ঘন ।
 গোপাল গোবিন্দ হৰি গৰুড় বাহন ॥
 অনাথৰ নাথ প্ৰভু তুমি মোৰ গতি ।
 তোমাৰ চৰণে মোৰ নছাৰোক মতি ॥

বৈষ্ণৱৰ দুঃখ মই দেখিবোহো কত ।

এহি বুলি নাৰায়ণ ভৈলন্ত বেকত ॥

শঙ্খ চক্ৰ গদা পদ্ম গৰুড় বাহন ।

প্ৰত্যক্ষ স্বৰূপে দেখা দিলা নাৰায়ণ ॥

ভক্ত চানক্য দাস ।

অনন্ত চৰিত ।

[কোরামৰা সত্ৰ]

এহি মতে আনন্দতে কতো দিন গৈল ।
পাছে ৰাজ হুকুমে জগড়া গাত ভৈল ॥
অনেক জগড়া ভাত ধৰা আদি কৰি ।
তাৰ পদ নকৰিলোঁ বাহুল্যক ডৰি ॥
তথাপিতো ধন লোৱা জগৰৰ কথা ।
তাৰ কিছু কহো আবে শুনিয়ো ব্যৱস্থা ॥
গদাধৰ সিংহ ৰাজা আদেশ কৰিলা ।
সমস্তে সত্ৰকে ধন লৈবেক বুলিলা ॥
ৰাজদূত সবে পাছে সত্ৰে সত্ৰে পশি ।
নানা শাস্তি কৰিধন লৱয় আগ্ৰসি ॥
গোবিন্দ পুৰতো দূত প্ৰবেশিলা যাই ।
ভক্ত সবে মহাৰঞ্জে আছা নাম গাই ॥
যেহি বেলা দূত গোঁসাই গৃহত পশিলা ।
ভকত সবক গৈয়া বন্দীক কৰিলা ॥
টেকেলাই বোলে বাপ ৰাজাৰ কথাক ।
আসিছে তোমাক প্ৰতি শুনিয়োক তাক ॥
শুনি আতা উপায়ন সকল আনাইলা ।
ৰাজদূত সবে ৰাজ কথাক শুনাইলা ॥
ৰাজা বোলে দিয়ো চাৰি হাজাৰ টকাক ।
আৰু আজ্ঞা হুইছে গোঁসাই গৃহ পুৰিবাৰ
আৰু ঈশ্বৰৰ যত মূৰ্তি আছয় ।
ভাঙিবে লাগয় তাক জানিবা নিশ্চয় ॥

আৰু বোলে মোৰ ৰাজ্য নাম যিতো গায় ।
 কাটিবো তাহাক নিস্তে মোৰ দাই নাই ॥
 এহি আত্মা কহি দূত নিজমে ৰহিলা ।
 সবাৰে মুগুত ঘেন নিৰ্যাত পৰিলা ॥
 মহামৰ্ষ্যে কান্দে ভক্তে হুমহুমি কৰি ।
 চক্ষুৰ লোতক ধাৰে পৰে সবসৰি ॥
 নাৰী সবে কান্দে কান্দে বাপেক সকল ।
 সবে পত্ৰ বস্ত্ৰ শোকে ভৈ গৈল বিহ্বল ॥
 পাছে দূতসব সিতো পৰম প্রচণ্ড ।
 হৰি গৃহ পশি কৰিলেক লণ্ডভণ্ড ॥
 আসনত যত যত মূৰ্ত্তিক পাইলেক ।
 পাপীষ্ঠ সকলে সবে নমাই আনিলেক ॥
 কতো দাক্ষময় কতো সব পাথৰৰ ।
 কতো ধাতুময় মূৰ্ত্তি পৰম সুন্দৰ ॥
 ধাতুময় সকলক ভাঙিয়া লৈলেক ।
 দাক্ষময় পাথৰক জলে থেপিলেক ॥
 আছে এক জন মূৰ্ত্তি বাসুদেৱ নাম ।
 পৰম সুন্দৰ যাক নাহিকে উপাম ॥
 পূৰ্বত মাধৱদেৱে নিৰ্ম্মান কৰাইলা ।
 প্ৰতিষ্ঠা কৰায়া বাসুদেৱ নাম থৈলা ॥
 সুন্দৰ নটুৱা যিতো ভকত উত্তম ।
 বেলকাঠে মূৰ্ত্তি নিৰ্ম্মিলেক মনোৰম ॥
 শ্ৰীমন্ত মাধৱে কতো বৰিষ সেবিলা ।
 পুৰোত্তমদেৱে পাছে জনিয়াক দিলা ॥
 বেষাৰক গৈলা যেবে দেব পুৰোত্তম ।
 জনিয়া থানতে বৈলা মূৰ্ত্তি মনোৰম ॥
 চতুৰ্ভূজ দেৱে বিষ্ণুপুৰে সত্ৰ পাতি ।
 প্ৰতিমাক তৈতে নিলা শঙ্কৰৰ নাতি ॥
 পাছে আই লক্ষ্মী আইলা বৰদোৱা থানে ।
 তৈতে মূৰ্ত্তি থাপিলন্ত কতো দিন মানে ॥

আতা প্ৰভু পাছে কোৱামৰা সত্ৰ পাতি ।
 সেহি মূৰ্ত্তি থাপিলন্ত ভক্তিভাৱে আতি ॥
 যাহাৰ মহিমা সব কহন নযাই ।
 অন্ধো সৰো সেৱা কৰি চক্ষু আছে পাই ॥
 বোবায়ো অৰ্চনা কৰি স্পৰ্শ হোৱে মাত ।
 বন্ধায়ো তনয় পাৱে যাহাৰ কৃপাত ॥
 নিধনীৰ ধন হোৱে খোৰা লাঠি পাই ।
 যেহি বাজ্জা সেৱা কৰে সবে সিদ্ধি হয় ॥
 হেন বাস্তৱেৰ মূৰ্ত্তি আসনত আছে ।
 বিদূৰতে দুমুঠ সবে দেখিলেক পাছে ॥
 সেহিগোট গৌঁসাই বুলি আনিবাক গৈলা ।
 সমীপ চাপিয়া সিতো কিছু নেদেখিলা ॥
 অন্ধকাৰ দেখি দুমুঠে আসিল লহকি ।
 আউৰ গোটো খেদি গৈল দিয়া তৈকে উকি ॥
 সমীপ চাপিলা গৌঁসাই আনিবাক প্ৰতি ।
 তিৰিমিৰি অন্ধকাৰ দেখিলেক আতি ॥
 পাছে গুচি গৈল হাতে চক্ষু ঢাকি পাপী ।
 আৰোঁসব খেদি খেদি যাৱয় তথাপি ॥
 আচোক আনোক গৈয়া ওচৰো নপায় ।
 সমুদায় প্ৰতিমাক কেহো নেদেখয় ॥
 টেকেলা সকলে পাছে আলোচ কৰিল ।
 বোলে আজি ৰাতি ভৈল তাতে নেদেখিল ॥
 কালি আৰ মহিমা কৰিবো সবে ঠাই ।
 ঘৰে সমে অগ্নি লগাই কৰিবোহো ছাই ॥
 আজি আমি সকলে থাকিবো পৰ দিয়া ।
 ভকতে নিবেক চুৰি কৰিয়া আসিয়া ॥
 এহি বুলি দুমুঠ সবে আলোচন কৰি ।
 টক লগাই থাকিলেক নিদ্ৰা পৰিহৰি ॥
 আপোন গৃহত আতা আছা দুখমনে ।
 আসন ভিৰিয়া বসি নাম লন্ত ঘনে ॥

হৃদয়ত ব্যস্ত হুয়া গোঁসাই বুলিলা ।
 স্নেচৰ মাজত আবে মোহোক এবিলা ॥
 আসনতে আছে এবি আনিয়ো আক্ষাক ।
 দেখিবার লাগি শঙ্কা নকৰা ভোক্ষাক ॥
 এহি বুলি হৰি মূৰ্ত্তি অন্তৰ্দ্ধান ভৈলা ।
 আজ্ঞা পায় আতা প্ৰভু শিষ্যে চলি গৈলা ॥
 সেহি বেলা ৰাত্ৰি আবে হুয়া গৈল শেষ ।
 গোঁসাইৰ গৃহত আতা ভৈলন্ত প্ৰবেশ ॥
 টেকেলা সবাক পাছে দেখিলন্ত গৈই ।
 আন্তো অন্তো হাঁসি মাতি আছে কথা কই ॥
 বস্তি সব লগাই থৈয়া আছে দুয়ো পাশে ।
 তাৰ মध्ये পশি আতা যান্ত লাসে লাসে ॥
 প্ৰতিমাক পাই আতা কোলে তুলি লৈলা ।
 মূৰ্ত্তি এক আছে কাষে তাক থাপি থৈলা ॥
 যেনমতে বস্তুদেৱ নন্দ গৃহে যাই ।
 কৃষ্ণ থৈয়া কণ্ঠা লৈয়া আসিলা দুনাই ॥
 সেহি মতে আতা প্ৰভু মূৰ্ত্তি কোলে ধৰি ।
 আপোনাৰ গৃহে আনি থৈলা যত্ন কৰি ॥
 কৃষ্ণ কোলে লৈয়া যেন যান্ত বস্তুদেৱে ।
 পালি পহৰিয়া সবো নেদেখিলে কেৱে ॥
 সেহিমতে আতা পুৰুষকো নেদেখিল ।
 কতোক্ষণ আসি পাছে ৰজনী পুহাইল ॥
 হেন দেখি উঠিল টেকেলা সমস্তয় ।
 দেখে মূৰ্ত্তি গোট বসি আসনে আছয় ॥
 একগোটা উঠি গৈয়া আনিল তেখনে ।
 মাৰ মাৰি ভাঙি সবে হাসে যনে যনে ॥
 কালি ইটো মহিমা দেখাইলে কৰি বৰ ।
 আজি আৰ মহিমা কৰিলো সবে চৰ ॥
 যেন জৰাসন্ধে পৰ্ব্বতত জুই দিয়া ।
 হাসয় আনন্দে কৃষ্ণ মৰিল বুলিয়া ॥

সেহিমতে দুফট সবে হাসে মাতে চাই ।
 কিঞ্চিতেকো নুবুজিল সিতো অভিপ্ৰায় ॥
 পাছে জোন্তু লগাই গোঁসাই গৃহে জুই দিল ।
 টুপৰ ফালত সিতো অগনি লাগিল ॥
 আতা সমে ভক্তে চাহি আছে তথা দিয়া ।
 বোলে সবে সত্ৰ ভস্ম কৈল জুই দিয়া ॥
 চক্ষুৰ লোতক সমস্তবে পৰে জৰি ।
 নুমাইল অগনি জাপি গোট মান পুৰি ॥
 টেকেলা সকলে পাছে পুহু জোন্তু ধৰি ।
 গৃহৰ মধ্যত লগাইলেক ক্ৰোধ কৰি ।
 কিছুমানে চেষ্টাপোৰা হয় নুমাইলেক ।
 ৰাজদূত সকলেও চাহি আছে তাক ॥
 পুহু পুহু জোন্তু ধৰি অগনি লগাই ।
 আছোক লাগিবে জুই জুৰোও নুমাই ॥
 দেখি দূত সবে ক্ৰোধে বুলিলেক তথা ।
 ঢেকেৰী ভকত ইটো জানে বহু কথা ॥
 অগ্নিকো মাৰিলে ধৰে কিবা কৰিচয় ।
 দেখাহা তাতেসে ইটো ঘৰ নুপুৰই ॥
 এহিবুলি ক্ৰোধে গালি পাৰিলে বিস্তৰ ।
 অনাইল হাঙ্গাৰি পাছে লোক বহুতৰ ॥
 অস্ত্ৰ ধৰাই গৃহখান কাটায় পেলাইলা ।
 ঠাই ঠাই কৰি খেৰ কাষ্ঠক দৌলাইলা ॥
 পৰম সুন্দৰ গৃহ বিমান পৰাই ।
 দুফটসবে কটাই পুৰাই কৰিলেক ছাই ॥
 তাত পাছে ভকত সবক বন্দী কৈলা ।
 মহাক্ৰোধ কৰি বাক্য বুলিবাক লৈলা ॥
 জানা তোৰা সবে ৰাজ আজ্ঞা নমানাহা ।
 ধন আনিবাক কৈলো তাহাকো ননাহা ॥
 লঘু হেন দেখা আৰে ৰাজাৰ কথাক ।
 হেন শুনি আউৰ গোটে পাছে বোলে বাক ॥

ভকতৰ আগে ৰাজ আজ্ঞা কোন হয় ।
 তত্ৰ নেদেখিলে কিছু টকাক নেদয় ॥
 দেখাইবো তত্ৰৰ মুখ মোৰ দাই নাই ।
 শুনি আতা ধন অনাইলন্ত বিচৰাই ॥
 আপোনাৰো গৃহে ধন যতেক আছিল ।
 ধাৰে আনি সবে মিলি সহস্ৰেক দিল ॥
 আতা দূত সবকো সম্বোধি বোলে বাণী ।
 নোহো আমি তেনেমত ধন অঢ়া প্ৰাণী ॥
 গৃহতো আছিল যত লোকতো মাগিয়া ।
 হাজাৰেক টকা আমি দিয়াছো আনিয়া ॥
 শুনি ছুৰাচাৰ সবে ক্ৰোধত জ্বলিল ।
 ৰাজাৰ আজ্ঞাক দেখে তোৰা নমানিস ॥
 মান্য কৰি খোজো আমি ভকত বুলিয়া !
 তথাপিতো ধন আৰে নেদয় আনিয়া ॥
 লোণ আঙ্গুলিয়ে কিয় ঘৃত আসিবেক ।
 আজি আমি আৰ মান সবে সাধিবেক ॥
 এহি বুলি ধৰমাৰ কৰিয়া উঠিল ।
 সবে ভকতক ধৰি পয়া সাঙুৰিল ॥
 কিল ভুকু মাৰে ধৰি কোবোৱাই টানি ।
 দিবিবা নিদিবি ধন কহ সত্য বাণী ॥
 ছোট পয়া তন্ত্ৰ সবে বোলে ৰাম হৰি ।
 কতোহো ভকতে কান্দে হুমহুমি কৰি ॥
 দেখি আতা পুৰুষৰ শোকত্ৰুতি নাই ।
 দুয়ো নয়নৰ নীৰ ধাৰে বহি যাই ॥
 গদ গদ বাক্যে পাছে বুলিলা বচন ।
 হে ৰাজদূত সব হুয়োক প্ৰসন্ন ॥
 নমাৰা নমাৰা সবে ক্ৰোধ এৰিয়োক ।
 বিচাৰি আনিতে ধন দিনক দিয়োক ॥
 শুনি দূতসবে পাছে সঙ্কুৰি বসিলা ।
 ধন আনিবাক দশ দিন সংখ্যা দিলা ॥

চৌৰাৰ মধ্যত বৰ গৰাল কৰিলা ।
 তাতে সবে ভকতক ভৰাই ৰাখিলা ॥
 পাছে আতা পুৰুষে ধনক গোটাইলেক ।
 গাই গৰু মহিষ সবাকো বিকিলেক ॥
 ভকতৰ জল পাত্ৰ যতেক আছিল ।
 আপোনাৰো ধাতুময় পাত্ৰ সবে দিল ॥
 আই দুজনাবো আছে অলঙ্কাৰ যত ।
 খসিয়া আনিয়া তাক দিলন্তু সমন্ত ॥
 সবে মিলি পঞ্চশত টকামান ভৈল ।
 টেকেলা সকলে তাক লেখি জুথি লৈল ॥
 তথাপি নভৈল শান্ত দুৰ্জ্জনৰ চিত্ত ।
 যেন ভগা খোল পুৰু নপাৰি ৰচিত ॥
 ভকতক মাৰে ক্ৰোধ কৰি অতিশয় ।
 দশোদিশে পলাইল ভকত ছয়া ভয় ॥
 প্ৰাণ ৰক্ষা কৰি কতো পুত্ৰ ভাৰ্য্যা লই ।
 ঘোৰ অৰণ্যত পশি লুকায়া থাকয় ॥
 আতাৰ তনয় বামৰায় আদি কৰি ।
 দিশাদিশি কৰি সবে গৈলেক অন্তৰি ॥
 ষাঠি জন মান ভক্ত ৰহিল তহিত ।
 তাকে শাস্তি কৰে দুৰ্ঘট সব নিতে নিত ॥
 শেষ সময়ত যত দুখ ভক্তে আছে পাই ।
 কতেক কহিবো আবে সি সব বিলাই ॥
 এহি মতে দুখ ভুঞ্জি কতো দিন আছে ।
 ওপৰা টেকেলা এক আসিলেক পাছে ॥
 মধ্যাহ্ন বেলাত আসি চৌৰাত বহিল ।
 দেখি সবে ভকতৰ চুৰুতি উৰিল ॥
 পাঞ্চহাত মান দীৰ্ঘ কৃষ্ণবৰ্ণ কায় ।
 তাম্ৰবৰ্ণ কেশ আখি দাড়িগোফ নাই ॥
 কৰ্ণত বেগত মান কেক পিন্ধিচয় ।
 ভেল ভেল কৰি মছ মুখত বাসয় ॥

পৰম দুৰ্জ্জন কেচাইথোৱা নাম তাৰ ।
 ভকতক চাই দেই আঙ্গুলিৰ ঠাৰ ॥
 টেকেলা সবক সিটো গৰ্জ্জিবাক লৈল ।
 ৰাজাৰ আজ্ঞাক ভাল তোৰা সবে কৈল ॥
 ভকতে সহিতে কথা উমলি আছস ।
 ৰাজাৰ ধনক দেখি তাক নলৱস ॥
 এহি বুলি টেকেলা সবক ক্ৰোধে ধৰি ।
 দশ দশ কোব মাৰিলেক দৃঢ় কৰি ॥
 পূৰ্বৰ টেকেলা সব জানিবা চৌবিশ ।
 আৰু লগে চয় গোটা মিলি সবে ত্ৰিশ ॥
 ভকত সকল আছে গৰাল ভিতৰে ।
 ক্ৰোধে অনাইলেক বাহিৰক নিৰন্তৰে ॥
 ভক্ত সবে মুখে ৰাম কৃষ্ণ উচ্চৰয় ।
 তাহাৰ কাণত যেন সূচিয়ে তাৰয় ॥
 কি কেবকেবাই বুলি খণ্ডি উঠিলেক ।
 চাবুক ধৰিয়া হাতে লৈলে কোৱাইবেক ॥
 দেখইবো যমক কিয় নিদিয়স ধন ।
 মহাত্ৰাসে তৰতৰি কাম্পে ভক্তগণ ॥
 কাকো কিলারয় কাকো বান্ধি বগৰাই ।
 কাকো কাণে শলামাৰি পিঠিত কোবাই ॥
 কাহাৰো আঙ্গুলি চেপে কৰে উগ্ৰ শাস্তি ।
 হেন দেখি মাতিলন্ত শঙ্কৰৰ নাতি ॥
 তুমিতো ৰাজাৰ দূত জানা সবে কথা ।
 ভকতক শাস্তি কৰাই কোন ব্যৱস্থা ॥
 ৰাজাৰ উকিল হৈছে ধনক লৈবাৰ ।
 বিচাৰ কৰিয়া আমি দিলো বাৰে বাৰ ॥
 সম্প্ৰতি আন্ধাৰ হাতে টাকাগোটা নাই ।
 একমাস মানে মোক দিয়োক সংখ্যাই ॥
 মাগি ঋণ কৰি চাওঁ চহৰ ফুৰিয়া ।
 নপাৰিলে দিতে আৰ নাহি মোৰে নিয়া ॥

হেন শুনি সিটো পাপা বোলে ক্ৰোধে বাক ।
 জানিলোহো ভাণ্ডি তুমি চাহা পলাইবাক ॥
 পৰম পাতকী সিটো অজ্ঞানী বৰ্বৰ ।
 আতা পুৰুষকো বাক্য বুলিলা বিস্তৰ ॥
 হাকৰ হুকৰ কৰি বোলে সৰ্ব্ব আতি ।
 মৌন হয় বৈল মহা পুৰুষৰ নাতি ॥
 অসন্তোষ কৰি পাছে ভিতৰে গৈলন্ত
 পদ্মাসন ভিৰি বসিলন্ত মহাসন্ত ॥
 মুখে ৰাম নাম জপি নিয়মি মনক ।
 কৰিলা সাংক্ষাত কৰি শঙ্কৰ দেৱক ॥
 তাহান চৰণতলে থাপি আপোনাক ।
 পঞ্চভূত দেহা ইটো চান্ত এৰিবাক ॥
 সূৰ্ণ গোৰাঙ্গ ঘিটো শৰীৰ সুন্দৰ ।
 পৰিলেক বিবৰ্ণ হেনয় কলেবৰ ॥
 ৰঘু নামে একজন আছিল ব্ৰাহ্মণ ।
 পৰম চতুৰ তেন্তে ভকত শোভন ॥
 তেহেন্তে তৰ্কিছা মাত্ৰ ইটো সন্তোদক ।
 দেখে আতা পুৰুষে তেজন্ত শৰীৰক ॥
 বুৰিল বুৰিল বুলি কুতাঞ্জলি ধৰি ।
 কৰিবে লাগিলা তুতি পৰম সাদৰি ॥
 তুমি শঙ্কৰৰ নাতি ধৰ্ম্মৰ আচাৰ্য্য ।
 দেহত আছন্ত তুমি দেহ গুণে নাজ ॥
 গুৰুৰ আজ্ঞায়ে আছা ধৰ্ম্মক পালিয়া ।
 কিনো সতে যাইবেক খোজা আক্ষাক এৰিয়া ॥
 সবে ভকতৰ নাথ তুমি মুখ্য প্ৰাণ ।
 আপদে এৰিতে চাহা নিদি সমিধান ॥
 আপুনি সৰ্ববজ্জ তুমি ধৰ্ম্মে সদা থিত ।
 এসময়ে দেহত্যাগ নোহয় উচিত ॥
 লোকে কহিবেক দিতে নপাৰি ধনক ।
 মহাত্ৰাস হয় আতা এৰিলে দেহক ॥

হেন জানি দেহ এৰি থাক যোগ্য হুই ।
 নিশ্চল পুৰুষ তুমি আছা ব্যক্ত হুই ॥
 তুমি ব্যতিৰেকে আমি ভৈলোহো অনাথ
 হেন জানি নোৰিয়োক ভকতৰ নাথ ॥
 নিজীবোহো আমি সবে তোমাৰ বিৰহে ।
 জল বিনে মীন যেন জীৱন নৰহে ॥
 এহি মতে আতৈ বহু আগে তুতি পৰি ।
 আনো সবে কান্দে বাৱে আৰ্ত্তনাদ কৰি ॥
 গৰালৰ যতেক আছিল ভক্তগণ ।
 গৰাল ভাঙিয়া আসিলেক তেতিক্ষণ ॥
 আতাক দেখিলে আসি বিবৰ্ণ পৰিল ।
 দেখি ভক্তে শোকানলে বচন হৰিল ॥
 শ্ৰুতি জ্ঞান বুদ্ধি ধাতু আকাশে উড়িল ।
 মহাশোকে আৰ্ত্তবাৱে কান্দিবে লাগিল ॥
 হা নাথ কৈক যাহা আমাগাক এৰি ।
 কতো ভক্তগণে কান্দে নিচালে বাগৰি ॥
 টেকেলা সকলে পাছে আসিয়া চাহিল ।
 মৃতক পৰাই যেন শৰীৰ দেখিল ॥
 কেচাইখোৱা টেকেলাক বন্দী কৰিলেক ।
 বোলে ইহাৰেসে দোষে আতা মৰিলেক ॥
 দুইজনা আইৰ শোকে গাৱে শ্ৰুতি নাই ।
 কান্দন্তু পাৱত পৰি গুণক বৰ্ণাই ॥
 এহিমনে ৰৌক আবে ইসব ব্যৱস্থা ।
 শুনা সভাসদ সব কহো পাচ কথা ॥
 পাছে ৰঘু আতৈ আদি ভকত প্ৰবোধ ।
 সবাহাকে নিচুকাইলা কৰিয়া প্ৰবোধ ॥
 দুনাই কাকুতি কৰি বচন বুলিলা ।
 শঙ্কৰদেৱক তুতি অনেক কৰিলা ॥
 চৈত্ৰমাসে ডেৰপৰ বেলা মুৰ্ছা গৈলা ।
 এক প্ৰহৰেক মান আছে আৰ বেলা ॥

চতুস্পাশে নাম গাইবে লৈলা ভক্তগণ ।
 গুচিলেক শৰীৰ তেখনে বিবৰ্ণ ॥
 এদিনাতো কৰি আতি ভৈলা জ্যোতিৰ্ময় ।
 ৰাম বুলি উঠিয়া বসিলা মহাশয় ॥
 সমস্তে ভকতে পাছে আশ্বাস কৰিলা ।
 মহাপুৰুষৰ বাক্য সবাতে কহিলা ॥
 বোলে আতা পুৰুষে শুনিয়ো ভক্তগণ ।
 নাম গাই তুতি কৰিলাহা যেতিক্ষণ ॥
 তেতিক্ষণে গুৰুদেৱে বুলিলন্ত মোক ।
 ভক্তে নেৰে বাপু আবে তুমি থাকিয়োক ॥
 কতো বৰ্ষ থাকা মোৰ ধৰ্ম্ম প্ৰবৰ্ত্তায় ।
 তযু সঙ্গ জীৱ কিছু উঠিবে লাগয় ॥
 এহি বুলি নিজ স্থানে গৈল গুৰুস্বামী ।
 হৰি হৰি কত অপৰাধ কৈলো আমি ॥
 এতেকে বোলন্তে লোহো বহে নয়নৰ ।
 পৰম আনন্দ শুনি ভৈল ভকতৰ ॥
 গ্ৰামবাসী লোক সব বিস্তৰ আসিল ।
 শুনি তাসম্বাৰ মনে বিস্ময় মিলিল ॥
 ইসব প্ৰসঙ্গ আবে এহি মানে ৰৌক ।
 বোলা ৰাম ৰাম সবে সদগতি হৌক ॥

তুলৰি ।

শুনা সৰ্বলোক মহন্তৰ শোক,
 দুখৰ কাহিনি চয় ।
 কালৰ বেগত, সম্ভৱো বিকাৰ,
 সামান্যৰ কোন হয় ॥
 জানি সুখ দুখ, লাভ অলাভক,
 আক সবে পাছ কৰা ।
 ভক্তক সেবিয়া, ভক্তক বুজিয়া,
 শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰা ॥

সেহি ৰাত্ৰি পাছে, টেকেলা দুৰ্জ্জনে,
দেখিলে এক সপোন ।

দিব্য পুৰুষেক, গোৰ কলৈৱৰ,
সৰ্ববাস্তৱে মহা শোভন ॥

হাতত স্তব্ধ লাঠিক ধৰিয়া,
আগে তাৰ স্থিত ভৈলা ।

শুনবে অধম, পাতকী বৰবৰ,
বুলিয়া মাতিবে লৈলা ॥

মোহোৰ থানত, আসিয়া পাতকী,
আচৰিলি দ্ৰোহ বৰ ।

মোৰ নিজ দেহ, বাপুকেসে আবে,
বুলিলি বাক্য বিস্তৰ ॥

এহি মুখে গালি, পাৰিলি অধম,
বুলিয়া লাঠিক তুলি ।

তাৰ দুই গালে, বহুতৰ খুঙ্গা,
মাৰিলন্ত হ বুলি ॥

আৰবাৰ যদি, মোহোৰ থানত,
কৰস অনায়ে তই ।

নিকাৰ মৰণে, মাৰিবোহো তোক,
জানিবি তই নিশ্চয় ॥

আৰো নানা বাক্য, বুলিয়া ঈশ্বৰে,
অন্তৰ্দ্ধান হয় গৈল ।

কেচাইখোৱা দৃতো, নিদ্ৰাৰ জাগিয়া,
শয্যাতে উঠি বসিল ॥

বিপৰীত স্বপ্ন, দেখিয়া তাহাৰ,
মনত বৰ অস্থখে ।

হাত বুলাই চাই, গোটাগুটি বান্ধি,
আছয় আপোন মুখে ॥

প্রভাততে উঠি, শিয় কৰি সিটো,
 গৈলেক আতাৰ পাশে ।
 আতা পুৰুষক, দেখি দগুৱতে,
 পৰিল মহা তৰাসে ॥
 নজানিয়া বাপ, আচৰিলোঁ পাপ,
 ক্ষমা কৰা অধমক ।
 আতা বোলে ৰাজ,— দূত বাউল যেন,
 ভৈলাহা তুমি কিসক ॥
 সিতো বোলে প্রভু, আজি ৰাত্ৰি মই,
 দেখিলো আচৰ্য্য আতি ।
 অদ্ভুত ৰূপক, ধৰিয়া ঈশ্বৰে,
 মোক যগাইলেক ৰাতি ॥
 অনেক ভৎসনা, কৰিলে গঞ্জনা,
 লাঠিৰ খুন্দা মাৰিল ।
 সাধু বান্ধি বান্ধি, আছয় গালত,
 সমস্তে লোকে দেখিল ॥
 অনেক কাতৰ, কৰে পাপীবৰ,
 বোলে নানা তুতি বাক ।
 দেখিয়া ৰূপালু, মহাপুৰুষৰ,
 নাতি মাতিলন্ত তাক ॥
 যদি ভকতত, অপৰাধ হুইছে,
 ক্ষেমিবো তাক নিশ্চয় ॥
 এহি বুলি তাক, মধুৰ বচনে,
 অনেক আশ্বাস কৈল ।
 সেহি দিনা ধৰি, কেচাখোৱা দূত,
 আতিশয় শাস্ত ভৈল ॥
 পাছে আতা প্রভু, ঋণ কৰি আনি,
 কতো চৰহতো মাগি ।
 চতুৰ্থ হাজাৰ, ধন গোটাই আনি,
 দিলন্ত ৰাজাক লাগি ॥

টেকেলা সকল, নিবৰ্ত্তিয় গৈল,
জগৰা সত্ৰে ভাগিল ।

যৈতে যৈতে গৈয়া, পলাই আছিল,
ভকত সত্ৰে আসিল ॥

আতাৰ তনয়, সকলো আসিলা,
সবে পলোতক মুখে ।

পুনৰপি সবে, সত্ৰতে বঞ্চিলা,
কতো দুখে কতো সুখে ॥

বাজাৰ বচনে, হুই আছে নাম,
লৈবেক সত্ৰে নপাই ।

ৰান্ধনি গৃহত, বিশ্বাস কৰিয়া,
ভকতে নামক গাই ॥

একদিনা বসি, ভোজন বিহাৰ,
গীত গারে ভক্তগণ ।

আতা পুৰুষৰ, শূনি প্ৰেমভৰে,
শৰীৰ ভৈল মগন ॥

প্ৰেম আনন্দত, মহা পুৰুষক,
দেখিলন্ত আসনতে ।

পাইলো পাইলো বুলি চাব দিয়া তুলি,
আনিয়া লৈলা শিৰতে ॥

মহাপুৰুষৰ, আসন পাতিছা,
দশম পুস্তক থাপি ।

তাকে আকোৱালি, মাখাত ধৰিয়া,
নৃত্য কৰা ভক্ত ব্যাপি ॥

হুই হাত তুলি, নৃত্য কৰা কতো,
মাটিত পৰি বাগৰে ।

তথাপিতো পুথি, পেৰায়ে সহিতি,
শিৰৰ পৰা নপৰে ॥

এহি মতে কতো বেলি প্ৰেমাকুলে,
আছি মোঁন লুয়া বৈলা।

গুৰু ঈশ্বৰক, হৃদয়ক নিয়া,
চৰণ চিন্তিবে লৈলা ॥

এহি মতে ভক্তি, ভকতে সহিতি,
আচৰি আছন্ত বস্ত্ৰে।

পাছে বুঢ়া ৰাজা, সমস্তে সত্ৰকে,
আদেশ কৰিলা খন্ত্ৰে ॥

ছবি।

ৰাজা বোলে মোৰ ৰাজ্যো, যত মহাজন আছে,
থাকিব নলাগে ইঠাৱত।

কিবা বোধ দিয়া কহি, দুৰ্জ্জন সকলে মোৰ,
নষ্ট কৰিলেক ৰাজ্য যত ॥

ব্ৰাহ্মণীয়া সকলক, সদিয়াৰ অৰণ্যত,
থৈয়ো নিয়া বুলিলো নিশ্চয়।

সত্ৰ মেধি সকলক, টেকেলা তপাত নিয়া,
নাহিকয় কিঞ্চিতো সংশয় ॥

প্ৰচণ্ড আদেশ শুনি, সভাৰ যতেক লোক,
সবাহাবে মনত অস্থখ।

দেখি টেমা বৰুৱাই, বিমৰিষ কৰি চাই,
বুলিলা ৰাজাৰ চায়া মুখ ॥

দেৱতা ঈশ্বৰ তুমি, আদেশ কৰিয়া আছা,
সাধুসব খেদাইবাক প্ৰতি।

কিন্তু শঙ্কৰৰ নাতি, অহঙ্কাৰ শূন্য সাধু,
কৰামৰা ঠাকুৰ সম্প্ৰতি ॥

তান শত্ৰু মিত্ৰ নাই, যেহেন বালক প্ৰায়,
শাস্ত্ৰ প্ৰতিপত্তে সাধুবৰ।

তাক যদি অৰণ্যত, পাতিবেক নিয়া তেবে,
মৰিবেক ধৰি মহাজ্বৰ ॥

তোমাৰ পুথোৰ ৰাজা, সি দেশৰ আনিচন্ত,
 নুহি তেন্তে আমাৰ ৰাজ্যৰ ।
 তাৰা বোলে থাকিবাক, নেদে যদি বিদায়ক,
 যাওঁ তেবে দেশে আপোনৰ ॥
 হেনয় শুনিয়া পাছে, বৰ বৰুৱাক প্ৰতি,
 সম্মুখি মাতিলা মহাৰাজে ।
 আৰো মেধি সমস্তক, নিৰন্তৰে খেদাওঁক,
 সেহিতো ঠাকুৰ বাপু বাজে ॥
 পলায়া ফুৰন্তে মই, দেখিয়া আছোঁহোঁ তাক,
 সেহি গুটি হোৱয় ভকত ।
 থাকোক আপোন থানে, নিবাক নলাগে তাক,
 মই আবে দিলোঁহোঁ সন্মত ॥
 এহি মোৰ আজ্ঞা য়েবে, ভাঙ্গিবাক চাহে তেবে,
 কোনো জনে মোহোক মাতয় ।
 মোৰ আবে দাই নাই, সত্যে সত্যে কৈলো মই,
 কাটিবোঁহো তাহাক নিশ্চয় ॥
 শূনি পাছে বৰুৱাই, টেকেলা সবাক পাঞ্চি,
 সমস্তে সত্ৰকে ভাঙ্গিলেক ।
 কেবলে ঠাকুৰ আতা, বেতিৰেক যত সাধু,
 আছে মানে সবে চলাইলেক ॥
 কেশৱ গোঁসাই আদি, যতেক ব্ৰাহ্মণ সাধু,
 সত্ৰীয়াক সবাকৈ নিলেক ।
 যত আছে সত্ৰ মেধি, সবাহাঙ্গে টেকেলায়ে,
 টোকোলাইত নিয়া পাতিলেক ॥
 কতো বৰ্ম ভৈল য়েবে, গদাধৰসিংহ তেবে,
 তাক কালে কৰিলেক হত ।
 কদ্রসিংহ মহাৰাজা, ধৰ্ম্মপথে পালি প্ৰজা,
 মহাজন আনিলা সমস্ত ॥

কালি দাস ।

যম গীতা ।

ত্রিভুবন মধ্যত যম অধিকাৰী ।
ইন্দ্র-অম্ৰাৱতী যেন যমৰ নগৰী ॥
স্থানে স্থানে নানা বাজ বজায়ে বাজন ।
আনন্দতে সৰ্ব্বজনে কৰয় গমন ॥

অন্নশালা পানীশালা আছে থানে থানে ।
নানা পক্ষী নাদ কৰে শুনয় শ্রৱণে ॥
যমৰ পুৰীত আসি নাচে বিছাধৰী ।
কৰয় অনেক ৰতি যত দেৱ নাৰী ॥

জীৱক ভুঞ্জায় ৰাজা নানা যত্ন কৰি ।
শীতল স্নগন্ধি জল দেহত দণ্ডধৰি ॥
সংসাৰত অন্ন জল দিছে যিবা জন ।
যম পুৰে আসি সিতো পাৱে শত মান ॥

কুন্ত ভৰি জল দিছে বিছাধৰীগণে ।
পুণ্যৱন্ত জীৱক যে কৰয় ভজনে ॥
ইহাক জানিয়া কতো জনে কৰে সেৱা ।
পৰিয়া দূতৰ পাৱে মাগে অন্নজল ॥

যোৰ হাত কৰি পাপী বোলয় বচন ।
আজ্ঞা কৰা পুৰী মধ্যে যাইবোঁ এতিক্ষণ ॥
পাপীৰ শুনিয়া বাণী দূতে মনে হাসে ।
চাম জৰী দিয়া পাপী বান্ধে আগে পাছে ॥

দূতে বোলে শাস্ত্র চলা বাজাৰ গোচৰ ।
বিলম্ব হইলে ক্ৰোধ কৰিবে আমাৰ ॥
দূতে বোলে পাপী সংসাৰক গৈলোঁ কেনে ।
সংসাৰে নকৰি মেৰা গুৰুৰ চৰণে ॥

একাদশী নাহি কৰি তুলসী সেরন ।
কেন মতে চাহা পাপী ভাল ভাল স্থান ॥
পাপী সব লৈয়া যাই দূতে শীঘ্ৰ কৰি ।
পাত্ৰ মন্ত্ৰী লৈয়া ৰাজা আছে দণ্ডধৰি ॥

কৃষ্ণ সম যম ৰাজা লোহিত লোচন ।
পৰম শোভন ৰাজা গাৱে আভৰণ ॥
চাম জ্বৰী দিয়া বাহ্নে পাপা বিস্তাৰিত ।
যমক প্ৰণাম কৰে পৰিয়া ভূমিত ॥

শাৰী শাৰী পাপী সব ৰহে স্থানে স্থানে ।
দূতে বোলে পাপী আইসে তোমাৰ সদনে ॥
ধৰ্ম্মাধৰ্ম্ম নাহি কৰে হৰে পৰদাৰ ।
কুলাকুল নাহি মানে সিয়ো দুৰাচাৰ ॥

বিনা অপৰাধে পাপ কৰিছে সংসাৰে ।
নানা মতে ৰতি ক্ৰিয়া কৰিছে পামৰে ॥
গুৰু বৈষ্ণৱক নিন্দি হৰে পৰ নাৰী ।
কোন নৰ্কে পেলাইবোঁ বোলে দণ্ড ধৰি ॥

এতেক কহিলা যদি যমকাল দূতে ।
চিত্ৰগুপ্ত ডাকি আনি বোলে কালদূতে ॥
চিত্ৰগুপ্ত আসি য়েবে কৰিলা দৰ্শন ।
বসিবাক আনি দিলা ৰত্ন সিংহাসন ॥

যমে বোলে চিত্ৰগুপ্ত কৰহ বিচাৰ ।
কোন পুণ্যে পাপী সব পাইবেক নিস্তাৰ ॥
কোন পুণ্য কৰি পাপী ৰহে কোন স্থান ।
কৰ্ম্ম দেখি বিচাৰ কৰহ ভাল মান ॥

চিত্ৰগুপ্তে বোলে ৰাজা কৰ অৱধান ।
 যেই মতে কৰে পূণ্য সেই মত স্থান ॥
 যমে বোলে বৈষ্ণৱ যে আছে মুনিগণ ।
 ভাল মতে বিচাৰহ পূণ্যৰ লক্ষণ ॥

পাপীগণ ধায় আছে কৰাহ বিচাৰ ।
 পূণ্যৰ কাৰণে যেন পায় প্ৰতীকাৰ ॥
 যম আজ্ঞা পাই পত্ৰ মাতিলন্তু পাছে ।
 যাৰ যেন মত পূণ্য ফল সেই মতে ॥

গুৰু বৈষ্ণৱৰ নামে লৈবোঁ পদ ধূলি ।
 অতিথিক আশ্বাসিয়া প্ৰিয় বাক্য বুলি ॥
 চিত্ৰগুপ্ত বুজিলেক বৈষ্ণৱৰ মন ।
 এহি পূণ্য আছে ৰাজা ৰাখা ভাল স্থান ॥

ব্ৰাহ্মণ সবৰ কথা কহ পত্ৰ ধৰি ।
 যি কহিছোঁ কিছু পূণ্য কহিতে নপাৰি ॥
 কহিছোঁ কৰিতে পূণ্য ধৰ্ম্ম আছে সাক্ষী ।
 তোমাৰ পূৰ্বৰ কথা তাক আছে ৰাখি ॥

হেন কালে ধৰ্ম্ম আসি ৰাখিয়া কহিলা ।
 সাক্ষী তুমি যমৰাজে উত্তৰ বুলিলা ॥
 চিত্ৰগুপ্তে বোলে ৰাজা কিবা সোধা আৰ
 মুনিগণে দিয়া আছে উত্তৰৰ দ্বাৰ ॥

ইসব যে পাপ পূণ্য কৰিলেঁ লক্ষণ ।
 ডাকিয়া আনিয়া পাছে যত পাপাগণ ॥
 নাহি ভজা গুৰু পদে বৈষ্ণৱ চৰণ ।
 ভক্ষ্যক ভক্ষ্য যেনে কৰিছা দুৰ্জ্জন ॥

বল কৰি আছা সবে একাকাৰ কৰি ।
 বলাৎকাৰ কৰি আছা পাপী পৰ নাৰী ॥
 যমে বোলে চিত্ৰগুপ্ত কৰাহা বিচাৰ ।
 বিচাৰৰ ফলাফল মোৰ অধিকাৰ ॥

পাপীৰ পাপক বিচাৰহ ভাব মতে ।
 চিত্তগুপ্তে বিচাৰয় শুনিয়া তহিতে ॥
 যমে বোলে চিত্তগুপ্ত কি বোলা বচন ।
 পাপী সব কথা তেবে পুছো বিবৰণ ॥
 কোন পুণ্য কৰি আছা কোন আচৰণ ।
 সত্য কৰি কহা সবে স্বৰূপ বচন ॥
 পাপী বোলে এত পাপ আমি নাহি কৰি ।
 বুজিয়া বিচাৰ কৰা ধন্য অধিকাৰী ! ॥
 শুনিয়া পাপীৰ কথা হাসে সবে প্রজা ।
 আপুনি পাপীত কথা সোধে যমৰাজা ॥
 মিছা বোলা পাপী সব ! ভয়ক যে আখি ।
 তোহোৰ পাপৰ যেবে বহু আছে সাক্ষী ॥
 অষ্ট দিশপাল চন্দ্ৰ সূৰ্য্য যে বৰুণ ।
 ৰাত্ৰি দিনে মাংস ভক্ষ কৰা কোন জন ॥
 শুনিয়া আছয় তাৰ যত পাপ দেখি ।
 তাৰ পাপ পুণ্যৰ এসব আছে সাক্ষী ॥
 কাম ত্ৰোধ লোভ মোহ এহি চাৰি জন ।
 যতেক ইন্দ্ৰিয় সাক্ষী দিলা জনে জন ॥
 সাক্ষী মুখে কথা শুনি যম অধিকাৰী ।
 আজ্ঞা দিলা পাপীক মাৰিতে ডাঙ্গ বাৰি ॥
 ফলাফল কৰিবাব আদেশিল কাল ।
 যাৰ যেই পাপত ভুঞ্জাইতে যমকাল ॥
 শুনিয়া পাপীক দূতে কহয় বিচাৰ ।
 কোন মতে নাহি তোৰ পুণ্যৰ সঞ্চাৰ ॥
 মাৰেঁ। বুলি যমদূতে বৰ ডাক ছাৰে ।
 দেৰ হস্ত ডাঙ্গ ধৰি পাপীক বে মাৰে ॥
 চাৰি দিশে পাপী সব কৰয় বোদন ।
 আপুনি দিলেক সাক্ষী যত অঙ্গগণ ॥

যাহাক লাগিয়া আৰ্য্য ভুজ্জায়ে যেমন ।
সেই জন সাক্ষী আসি দিলা জনে জন ॥
পাপ 'পুণ্য দেখিতে আমাৰ অধিকাৰ ।
ধৰ্ম্মশীল জনক আমাৰ নমস্কাৰ ॥

কেনে কৰি আছা পৰ দ্রব্য চুৰি কৰি ।
মিত্ৰ ভাঙ্গি কেনে হৰি আছা পৰ নাৰী ॥
ক্ৰোধে আজ্ঞা দিয়া ৰাজ্য দূতে লৈয়া যাই
যিমত কৰিছা পাপ সিমত মিলাই ॥

ভাৰতত যত পাপ কৰা দুৰাচাৰ ।
যমপুৰে আসি তই হইবি ছাৰখাৰ ॥
নানা দুঃখ ভুঞ্জৰাবে যমৰ আদেশে ।
যেই পাপ সেই কুণ্ড কৰাহা প্ৰবেশ ॥

মহাৰক্ত কুণ্ড এক দেখি ভয় ভীত ।
সহস্ৰ যোজন কুণ্ড নৰকে শোভিত ॥
সেই কুণ্ডে পেলাই কণ্টকে বিক্ষে গাৱে ।
যি জনে ব্ৰাহ্মণ হিংসা ভাৰতে কৰয়ে ॥

ৰৌৰৱ নামেতে কুণ্ড দেখিতে গম্ভীৰ ।
সহস্ৰ যোজন ইতো দেখি তাৰ নীৰ ॥
কুণ্ডীৰ সমান কীট দেখি অগ্নি জ্বলে ।
দুঃখ পাৱে পাপী নিজ কৰ্ম্মৰ যে ফলে ॥

ডকা চুৰি কৰি যিতো হৰে পৰ ধন ।
ৰৌৰৱ যে কুণ্ডে হৈবে তাহাৰ গমন ॥
পৰিত্ৰাণ নাহি পাপী কান্দে উচ্চৈশ্বৰে ।
লক্ষ ডাক্ষ মাৰে যেবে পাপীৰ শৰীৰে ॥

তপত তৈলত পাপী ধৰিয়া পেলাই ।
ত্ৰাহি ত্ৰাহি বুলি পাপী গৰাগৰি যাই ॥
তপ্ত পানী লাগি গাৱে পাপী পুৰি যাই ।
পৰম দগধ পাপী যিতো দুঃখ পাই ॥

বন্ত নামে কুণ্ড আছে তাহার অন্তৰ ।
 ঢেঙ্কা মাৰি পাপীক লৈ কুণ্ডৰ ভিতৰ ॥
 উঠিতে নপাৰে পাপী কৰে হাই হাই ।
 গাৰু পাকে মাংস ইতো গ্রাসি গ্রাসি খাই ॥

এহি মতে বৈলা পাপী কুণ্ডৰ ভিতৰ ।
 সহস্ৰ যুগক লাগি নাহিকে নিস্তাৰ ॥
 মহেৰেছে নামে কুণ্ড শুনহ বচন ।
 ধুম্র অক্ষকৰে কুণ্ড সহস্ৰ যোজন ॥

যিজনে বিধবা ভগ্নি হবে দুৰাচাৰ ।
 গাৰু পকাই তাক কৰে ছাৰখাৰ ॥
 অগ্নি লোহা লোহাকাৰ কুণ্ডৰ চৌপাশে ।
 গাৰু পকাই মাংস শৰীৰতে ভুঞ্জে ॥

এহি মতে ভুঞ্জে পাপী লই পৰিত্ৰাণ ।
 কৰ্ম্য দোষে ভুঞ্জি পাপী নৰক ভঞ্জন ॥
 ধৰ্ম্মমাতৃ শ্মশুৰীক হবে গোত্র নাৰী ।
 আন্তনাতে কান্দে পাপী সেহি কুণ্ডে পৰি ॥

আচম্বিতে পৰি যাই পাপীৰ মুণ্ডে বাৰি ।
 কান্দিতে লাগিলা পাপী আন্তনাদ কৰি ॥
 দ্বাদশ বৎসৰ বৈলা কুণ্ডৰ ভিতৰ ।
 সহিতে নপাৰে পাপী কীটৰ কামৰ ॥

গোৰ নৰকত বৈলা নাহিকে নিস্তাৰ ।
 কীট সমে পচা মাংস কৰয় ভোজন ॥
 সেহি কুণ্ডে পাপী সব আছয় পৰিয়া ।
 নৰক ভুঞ্জয় পাপী কান্দিয়া কান্দিয়া ॥

গোকুণ্ড নৰকৰ কথা শুন্য সৰ্বজন ।
 কীটে খাই পাপীৰ মুণ্ড কৰয় ক্রন্দন ॥
 গালি দিয়া অতিথিক খেদে যিবা জন ।
 গোকুণ্ড নৰকে হৈরে তাহার গমন ॥

কন্যা বেচি যিবা জনে আছে ধন খাই ।

পচা মাংস খাই সেই নৰকে পৰয় ॥

কুণ্ডত পৰিয়া পাপী কৰে ধৰফৰ ।

কিটৰ কামৰে পাপী নাহিকে নিস্তাৰ ॥

কৰত কুণ্ডৰ কথা শুনহ বচন ।

পচা মাংস পচা বক্ত কৰয় ভক্ষণ ॥

বেশ্যা দ্বাৰে বহি আছে কৰে ডকা চুৰি ।

সেহি কুণ্ডে সেহি পাপী আছে তাতে পৰি

কনিষ্ঠা মাতৃক হৰে স্তবর্ণ হৰণ ।

কৰত কুণ্ডত হৈবে তাহাৰ গমন ॥

ব্রাহ্মণৰ হৈবে যাৰ গায়ত্ৰী পতিত ।

মণি নামে কুণ্ড আছে তহাত পতিত ॥

ভূমি চেপি মিচা কহে ব্রাহ্মণী হৰণ ।

সেই পাপে দ্বিজ জনা কুণ্ডতে যে থান ॥

স্বামী চক্ষু চাই যিটো কটুন্তৰ বোলে ॥

সেই সব নাৰী জনা সেহি কুণ্ডে পৰে ॥

গাৰুড়া কীটেহে তাৰ মুণ্ড খাই কাৰি ।

স্বামীক এৰিয়া অণু পতি ভজে নাৰী ॥

লোহাৰ প্ৰতি গৰ সমে অঙ্গৰা কৰয় ।

তামা সোণা আৰু কপা যি জনে হৰয় ॥

পচা মাংস খাই কুণ্ডে সি জনে জীৱই ।

নিৰামিষি ভুঞ্জো বুলি সামিষক খাই ॥

পশু জ্ঞানী পাপী সিতো নৰকে পৰয় ।

লোকত কহয় ব্ৰত কৰি আছোঁ মই ॥

মদ গৰ্বেৰ গুৰুক যে কটুন্তৰ বোলে ।

পচা মাংস বক্ত খাই সেই পাপৰ ফলে ॥

লোহা লোণ তিল যদি বিক্ৰয় ব্ৰাহ্মণে ।

দুগ্ধ দধি স্নাত বেচি নৰকত পৰে ॥

ব্রাহ্মণৰ ধন হৰে যি সব পাপাৰ্ঠ ।

অৱশ্যে পৰিব পাপা ঘোৰ নৰকত ॥

যত দিন চন্দ্ৰ সূৰ্য্য থাকিব আকাশে ।

তাতক পুৰুষ তাৰ নৰকত পশে ॥

গুৰু অগ্নে বৈসে যিবা ভাল দ্ৰব্যাসনে ।

ক্ৰিমি নামে কুণ্ড আছে তাহাত পতনে ॥

চান চাহে লোণ বিছে যদি যিবা নাৰী ।

চুৱানৰ কুণ্ডত পেলাইবে ঢকা মাৰি ॥

লোহাৰ প্ৰতিমা কৰে দেখি তলবল ।

সেহি নাৰীক ধৰিয়া দিবেক সেহিফল ॥

নিষ্পাপী জনক যদি কুমন্ত্ৰ শিকাই ।

সিতো পাতকীয়ো যাই নৰক ভুঞ্জয় ॥

শাস্ত্ৰী নাৰীৰ সত্য ভঙ্গ কৰে যিবা জন ।

সপ্তম পুৰুষ তাৰ নৰকত থান ॥

জলন্ত অগ্নি তাক কৰয় ভক্ষণ ।

গুৰু বৈষ্ণৱক নিন্দা কৰে যিবাজন ॥

নৰকত পৰি পাপী কান্দে উচ্চৈস্বৰে ।

পকাৰ কামৰে মাংস ভোজন যে কৰে ॥

গোবধ ব্ৰহ্মবধ নৰবধ কৰে ।

সেই পাপে সেই পাপী কুন্তী পাকে পৰে ॥

মিছা কথা কহে যিভো মিছা সাক্ষী দেই ।

কাল কুণ্ড নৰকত তাহাক পেলাই ॥

ৰজস্বলা নাৰীক যে যিবা জনে হৰে ।

আপোনাৰ কৰ্ম্ম দোষে হৈবে ছাৰখাৰে ॥

বন্তৰ কুণ্ডত তাৰ বুৰাৰে শৰীৰ ।

পচা মাংস বন্ত তাৰ কৰয় আহাৰ ॥

কুজ্ঞান কুমন্ত্ৰ আনি যিজনে শিখাই ।

সমস্ত পুৰুষ তাৰ নৰকে ভুঞ্জয় ॥

কুস্তিৰৰ জলে যিবা অনুগামী যাই ।
অনুগামী গৈলে যেবে স্বামী স্মৃতি পাই ॥
স্বামী বাক্য নমানিয়া স্বামীক পাৰে গালি
পচা মাংস খাই যেবে অষ্টমে কপালি ॥

জ্যেষ্ঠ ভ্ৰাতৃ ভাৰ্য্যাক হৰয় যিতো জন ।
বক্ত কুণ্ডে তাহাক পেলাই দূতগণ ॥
ভিক্ষুকৰ ধন দেখি যেই জনে হৰে ।
তাহাক পেলাইবে দূতে কুণ্ডৰ ভিতৰে ॥

তপত সবহ ধৰি জিহ্বাক তানয় ।
যমৰ যাতনা শুনি মূনি ভৈলা ভয় ॥
ফুৰিয়া যে মহাক্ষেত্রে তপ্ত পাপী খাই ।
যমপুৰে গৈলে যেৱে অপমান পাই ॥

ব্রহ্মা বোলে নাৰদ ! যে শুনহ বচন ।
পাপীৰ নৰক কথা কৈলোঁ বিচক্ষমান ॥
কালিদাসে বোলে ভাই ! স্মৰহ হৰি ।
তেবেসে তৰিবা ঘোৰ যমৰ নগৰী ॥

কালিয়ুগে দেখ ভাই ঘোৰ অহংকাৰ ।
এহি যুগে তৰিবাৰ হৰি নামে সাৰ ॥
ইহাক জানিয়া নৰে হৈবা সারধান ।
শুক পদে ভজিয়োক হৰিত শৰণ ॥

তেবেসে তৰিবা ঘোৰ যমৰ নগৰী ।
বিষ্ণু দূতে লৈয়া যাই বৈকুণ্ঠ নগৰী ॥
তাক জানি নৰলোকে এৰা আন কাম ।
নিবন্তৰে নৰে ডাকি বোলা বাম বাম ॥

बानन्द ।

শঙ্কৰ চৰিত ।

ভুবন ঈশ্বরী নামে এক নারী
 চুহিত। বামবায়ব ।

পৰম সাদৰে বিহাইলন্ত তাক,
শুক্লধ্বজ নৃপবৰ ॥

তেন্তে এক দিনা শঙ্কৰ দেৱৰ,
গীতক বঙ্গে গাইলন্ত ।

শুরুধ্বজে শুনি পরম আনন্দে,
পুছিবে তান্ত্র লৈলন্ত ॥

হেন মত গীত কৈতো নতু শুনো,
যাত প্রাস মনোহর ।

ভুবন ঈশ্বরী কহিবে লাগিলা,
ই চৰিত্ৰ শঙ্কৰৰ ॥

সৰ্বদা গুণাকৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰ
অংশ যেন ঈশ্বৰৰ ।

মহা ধৈর্য্যারম্ভ পৰম মহন্ত,
গল্পীৰে যেন সাগৰ ॥

আমার পিতৃ হস্ত শ্রেষ্ঠ ভাই,
সকলে গুণে মণ্ডিত।

পৰম ধৰ্ম্মিষ্ঠ শিষ্ট সদাচাৰ,
অত্যন্ত দিব্য পণ্ডিত ॥

সাম্প্রতে আছন্ত নাম উপদেশ,
দেস্ত লোক সমস্তক ।

শুনি রাজা পাছে দূতক পাঞ্চিল,
আনিবাক শঙ্করক ॥

শুনি দূতে যাই শঙ্কৰক পাই,
ৰাজাৰ আজ্ঞা কহিয়া ।

আদৰ পূৰ্বৰকে নগৰক নিল,
বাচক নাৱে তুলিয়া ॥

মহান্সেহে ৰাজা শঙ্কৰ দেৱক,
সমীপতে বাসা দিলা ।

পাছে শুক্লধ্বজে বহুবিধ ভাৱে,
শঙ্কৰক আদৰিলা ॥

মহা ধীৰ বীৰ গহিন গম্ভীৰ,
শুক্লধ্বজ নাম তান ।

মন্ত্ৰী নৃপতিৰ অম্বুজ নিমিত্তে,
বোলয় ছোট দেৱান ॥

তেন্তে এক দিনা শঙ্কৰ দেৱক,
সমজ্যাক লাগি নিলা ।

কেন মত ইতো বৈকুণ্ঠৰ থান,
কহিয়ে বুলি পুছিলা ॥

ৰাজাক সম্বুধি শঙ্কৰে বোলন্ত,
কথা শুনা বৈকুণ্ঠৰ ।

সপ্তম স্বৰ্গৰ উপৰে প্ৰকাশে,
থান থান মনোহৰ ॥

ব্ৰহ্মা মহেশ্বৰ উপৰে প্ৰকাশে,
বিষ্ণুৰ সিতো আলায় ।

কোটি সূৰ্য্য সম প্ৰকাশ কৰয়,
অতিৰেক জোতিষ্ময় ॥

পঞ্চ বিধ ভক্ত সবৰ আলায়,
বেশ যেন ঈশ্বৰৰ ।

যত নাৰীগণ সবে লক্ষ্মী সম,
দেখিতে আতি সুন্দৰ ॥

পদ্ম উতপল ৰঞ্জিয়া আহয়,
অসংখ্যাত সৰোবৰ ।

তাৰ মধুলোভে গুঞ্জিয়া ফুৰয়,
কোটি কোটি মধুকৰ ॥

চাৰি গোটা পাৰ পৱালে বান্ধিছে,
খটখটি ফটিকৰ ।

সুগন্ধ শীতল সুনিৰ্ম্মল জল,
ভৰি আছে নিৰন্তৰ ॥

অত্যেয সৰালি কাৰণ চকোৰ,
কোটা ডাউক পক্ষী চয় ।

সেহি সৰোবৰে আনন্দে ভ্ৰময়,
তনু নানা ৰত্ন ময় ॥

উপৰে পাবত বৃক্ষ সব আছে,
দেখিবাক সুশোভন ।

দেবদাক পদ্ম বচি পাৰিজাত,
মন্দাৰ হৰি চন্দন ॥

অশোক চম্পক বকুল বন্দুলি,
কদম্ব নাগকেশৰ ।

সৰ্ব কালে তাত ফুলিয়া থাকয়,
পুষ্পচয় মনোহৰ ॥

মণ্ডল আকাৰে গুণ্ডি বান্ধি আছে,
সুবৰ্ণে ৰত্নে ৰচিয়া ।

যত বৃক্ষ আছে কম্পতক্ৰ সম,
আনন্দ মিলে দেখিয়া ॥

সেহি বৃক্ষে পৰি নানা চিত্ৰ পক্ষী,
মণ্ডিণা শুক শালিক ।

ময়ূৰ কোকিল ফেঞ্চাক প্ৰৱতি,
পাৰবত পুণ্ডৰীক ॥

মউপিয়া নাট মহিধি খঞ্জন,
আনো পক্ষী নিবস্তৰ ।

হীৰা মৰকত কতোহো বজত,
কতো স্বৰ্ণ বৈদূৰ্য্যৰ ॥

ইন্দ্র নীলময় কতো পক্ষী চয়,
আনন্দতে মগ্ন চিত্ত ।

কতো নাম ডাকে কতো শুনি থাকে,
কতো গারে গুণ গীত ॥

নানা বাগ বঙ্গ স্বৰতো ভালয়,
পথাত পুৰয় গান ।

যত জীৱ জন্তু আছে সি থানত,
হৰি বিনে নাই আন ॥

অসংখ্য সুন্দৰী হাতে যন্ত ধৰি,
আনন্দে তৈতে ভ্রময় ।

সুললীত গীত দ্ৰবে যাত চিত্ত,
শুনি বোম সিহবয় ॥

কোটি কোটি গৃহ প্রকাশ কৰয়,
শাৰী শাৰী কচিকৰ ।

ঈশ্বৰে নিৰ্ম্মিত দেখিতে বিচিত্র,
কান্তি যেন আদিত্যৰ ॥

লক্ষ্মী সমসৰ ত্ৰিদশ ৰমণী,
নাৰীগণ লৈয়া সজে ।

বৈমানিকগণ পৰম আনন্দে,
গুণ গীত গারে বজে ॥

হৰিৰ থানক কৰে আয়াযাত,
চতুৰ্ভুজ প্রজাচয় ।

ঈশ্বৰক দেখি হুয়া মহা সুখী,
আনন্দে চিত্ত দ্ৰবয় ॥

সাতখান দ্বাৰ পদ্ম ৰাগে দিল,
মাণিকে কৰি ৰঞ্জিত ।

দুই পাশ তাৰ পৱালে নিৰ্ম্মিল,
ৰত্নে কৰি বিৰচিত ॥

মৰকত স্তম্ভ গ্রন্থিত কৰিলা,
শৃঙ্খল লগাই সোণাৰ ।

দ্বাৰ ওপৰত ফটিক বাৰত,
জিঞ্জিৰি দিলে হীৰাৰ ॥

প্ৰবাল বৈদূৰ্য্য জৰিকৃত্য কৰি,
বাট দিল সুবৰ্ণৰ ।

কতো মৰকত কতো ফটিকৰ,
ফলি সম মনোহৰ ॥

প্ৰত্যেকে দ্বাৰক দুই জন কৰি,
দ্বাৰী সবে ৰক্ষা কৰে ।

তাসম্বাৰ আবে ভিন্ন ভিন্ন কৰি,
নাম শুনা নিবন্তৰে ॥

কুমুন্দ সুনন্দ নন্দ পুষ্প দণ্ড,
প্ৰবল জয় বিজয় ।

কুমুদাঙ্গ বিশ্ব— সেন সূতদেৱ,
দেখিতে আতি বিস্ময় ॥

জয়ন্ত উজ্জ্বল তাক চৈধ্য জন,
সাত্যকক আদি কৰি ।

দ্বাৰ দুই পাশে বসিয়া থাকন্ত,
মনোহৰ বেশ ধৰি ॥

শঙ্খ চক্ৰ গদা সাৰঙ্গক ধৰি,
প্ৰকাশ আতি কৰয় ।

সৰাৰো শিৰত ৰত্নৰ কিৰীটি,
কুণ্ডল কৰ্ণে জ্বলয় ॥

বক্ৰ দাক চয় প্ৰকাশ কৰয়,

ইন্দু নীল বাখৰৰ ।

সুবৰ্ণৰ বলি মহতি মাণ্ডলি,

জৰিত কৰি বত্ৰৰ ॥

সুবৰ্ণৰ চালি পতা কৰি দিল,

চিত্ৰ কৰি মণিময় ।

তিনিয়ো তৈলোক্য উপমা দিবাক,

যোগ্য আৰ নাহিকয় ॥

সেহি মন্দিৰত অনন্ত শয্যাত,

বসিয়া থাকন্ত হৰি ।

জগত জননী লক্ষ্মীয়ে সেৱন্ত,

চামৰক কৰে ধৰি ॥

চাক চতুৰ্ভুজ নীল মৰকত,

জিনি শৰীৰৰ কান্তি ।

নাসা তিল ফুল অধৰ বাতুল,

দশন মুকুতা পাশ্চি ॥

পূৰ্ণ চন্দ্ৰ সম বদন মণ্ডল,

আয়ত দুই লোচন ।

সুসম কপোল তিলক শোভয়,

দেখিবাক সুশোভন ॥

ছত্ৰাকৃত শিৰ বত্ৰৰ কিৰীটি,

সূৰ্য্যে যেনে প্ৰকাশয় ।

বক্ৰ কেশ চয় তাহাত শোভয়,

দেখিতে বঙ্গ মিলয় ॥

সুবৰ্ণৰ দুই মকৰ কুণ্ডল,

গণ্ডস্থল প্ৰকাশয় ।

নৱ দিবাকৰ যেন মণিবৰ,

কৌজুভ গাঁলে শোভয় ॥

গলে বনমালা আপাদ লম্বিত,
 মালা গন্ধ মুকুতাৰ ।
 উৰু স্থলে গ্ৰীবা আতি সুশোভয়,
 মণিময় হেমহাৰ ॥
 বৰি কৰ গোঁৰ সচ্চস শৰীৰ,
 প্ৰকাশয় পীতবাস ।
 বাহুত কেয়ুৰ বত্নৰ কঙ্কন,
 কৰত কৰে প্ৰকাশ ॥
 দশো আঙ্গুলিত অঙ্গুষ্ঠি সোণাৰ,
 নখমণি চন্দ্ৰ সম ।
 দুই কৰ তল বক্ত স্তনিশ্চল,
 দেখিবাক নিৰূপম ॥
 কটিত মেখলা বত্নৰ কিঙ্কণী,
 তাতে পাটভুনি পীত ।
 উৰুৰাম কল চৰণে বত্নৰ,
 নূপুৰে কৰে বঞ্জিত ॥
 দশো আঙ্গুলিত সুবৰ্ণ উজ্জলি,
 বৈদূৰ্য্য হিৰে বঞ্জিয়া ।
 নখমণি চয় প্ৰকাশ কৰয়,
 চন্দ্ৰৰ ৰশ্মি জিনিয়া ॥
 ৰাজা পদতলে অঙ্কুশ কমলে,
 তাতে ধ্বজ বক্ৰ যব ।
 সেহি চৰণক ভকতে চিন্তয়,
 মনত কৰি উৎসব ॥
 সুক্ষ্ম সুক্ষ্ম পাৰি— সদ উপাসয়,
 আনন্দ কৰি মনত ।
 অৰ্চনাদি সিদ্ধি মূৰ্ত্তি ধৰি তৈত,
 আছে হয় অৱনত ॥

হৰিৰ গৃহত চাৰিয়ো পাশত,
চতুৰ্ভূজ প্ৰজা চয় ।

ঈশ্বৰ আজ্ঞায়ে যাৰ যৈত থান,
নিয়মৰূপে আছয় ॥

মূৰ্ত্তি ধৰি তৈতে সিতো বৈকুণ্ঠত,
হৰিৰ সবে বিলাস ।

চৈধ্যয় ভুবন সবে মৰ্য্য হয়,
তথাপি নাহি বিনাশ ॥

পঞ্চবিধ মুক্তি যিমত প্ৰকাৰে,
ভিন্নে ভিন্নে শুনিয়োক ।

হৰি সমন্বিতে একে লগে বঞ্চে,
তাহাকে বুলি সালোক্য ॥

শাস্তিক মুক্তিৰ হৰিৰ নিকটে,
ঈশ্বৰৰ সমসৰ ।

হৰিৰ নিকটে জানিবাহা থান,
সামীপ্য মুক্তি সবৰ ॥

একত্ৰ মুকুতি তাহাক বুলিয়া,
ব্ৰহ্মত যি যাই লীন ।

অৱতাৰ শক্তি যাহাত বিজয়,
সাপ্তজ্যৰ এহি চিন ॥

কেৱল ভকতি সবে থাকে তৈত,
নামক কৰি কীৰ্ত্তন ।

তাসম্বাক ৰিন্তে সদায়ে নেৰন্ত,
গুণগ্ৰাহী নাৰায়ণ ॥

সদায় আনন্দ— ময় বিষ্ণুলোকে,
মায়াৰ নাহি সঞ্চাৰ ।

যত নৰ নাৰী আছে সি থানত,
কাহাৰো নাহি বিকাৰ ॥

কাম ক্ৰোধ লোভ মোহ হিংসা ঘেৰ,
মদমত্ত অহঙ্কাৰ ।

ঈৰিষা অসুয়া মাৎসৰ পৈশৃণ্য,
দন্তু দৰ্প তিৰস্কাৰ ॥

শোক মোহ জৰা মৃত্যু ক্ষুধা তৃষা,
আদি ব্যাধি নিৰন্তৰ ।

উৎপত্তি প্রলয় শীত উষ্ণ আদি,
নাহিকে সিতো লোকৰ ॥

মহা প্রলয়তো বিনাশ নোহয়,
নাহি মাৰি মৰকত ।

নাহি প্রাণ ভয় সম্ভোষে বঞ্চয়,
বিষ্ণুৰ সিতো থানত ॥

তিনি ত্ৰৈলোক্যৰ সেব্য মহাস্থান,
হৰিৰ সিতো আলায় ।

চৈধ্যয় ভুবন উপমা দিবাৰ,
যোগ্য আৰ নাহি কয় ॥

কোটি কোটি ব্ৰহ্মা ব্ৰহ্মাণ্ড সহিতে,
আসিয়া যদি পৰয় ।

বৈকুণ্ঠ বাসীৰ লোমপৰ নয়,
কহিলোঁ আক নিশ্চয় ॥

ৰাজা হুই অশ্ব— মেধ ৰাজা পায়,
যজ্ঞ কৰে নিৰন্তৰে ।

স্বধৰ্ম্ম সন্ন্যাস ব্ৰতক আচৰে,
তীৰ্থ ভ্ৰমে বহুতৰে ॥

জ্ঞানক কৰ্ম্মক কৰে আচৰণ,
একান্তিক কৰি চিন্ত ।

ইসব সাধনে সিতো বৈকুণ্ঠক,
নপায় কদাচিত ॥

কবিৰাজ চক্ৰবৰ্তী ।

আত্ম পৰিচয় ।

ইন্দ্ৰৰ বংশত ৰুদ্ৰসিংহ নৰপতি ।
সৌমাৰ দেশৰ পতি ভৈল। মহামতি ॥
যাৰ শুদ্ধ যশে পূৰি আছে বসুমতী ।
হৰি হৰ দুৰ্গা পাৰে যাৰ সদা ৰতি ॥

তাহাৰ প্ৰথম পুত্ৰ শিৱসিংহ ৰাই ।
দেৱতা বিপ্ৰত ভক্তিমন্ত শুদ্ধ কাই ॥
ধৈৰ্য্যত সাগৰ সম ক্ৰোধত অগনি ।
প্ৰতাপত সাক্ষাৎ যেন প্ৰচণ্ড দিনমণি ॥

দানত কৰ্ণৰ সম ক্ষমাত ধৰণী ।
যশস্বীৰ মধ্য যাক প্ৰথমতে গণি ॥
কন্দৰ্পৰ দৰ্প হৰে যাৰ ৰূপ দেখি ।
কামিনী বিমোহ হৰে যাহাক নিৰেখি ॥

নামত প্ৰথমেশ্বৰী শুদ্ধ সুক্ষ্ম জায়া ।
ইন্দ্ৰৰ ৰমণী যেন আদিত্যৰ ছায়া ॥
কমল লোচনী বৰবালা চন্দ্ৰমুখী ।
যাহাৰ দৰ্শনে নৰ নাৰী হৰে সুখী ॥

ৰাত্ৰি দিনে স্বামী পাৰে কৰন্তু ভকতি ।
দেৱ দ্বিজ শুশ্ৰৱাত সদা যাৰ ৰতি ॥
স্বামীৰ আজ্ঞাক কিঞ্চিতেকো নলঙ্ঘয় ।
দুৰ্গা পদপঙ্কজক সততে সেৱয় ॥

হেন শিরসিংহ রাজা প্রথম ঈশ্বরী ।
 মনুষ্য লোকত যেন শির মহেশ্বরী ॥
 তাহান আদেশ মালা শিৰোগত কৰি ।
 কবিৰাজ চক্ৰবৰ্ত্তী মতি অনুসৰি ॥
 পুৰাণৰ শ্ৰেষ্ঠ ব্ৰহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ ।
 কৃষ্ণ জন্ম খণ্ড তাতে পৰম প্ৰধান ॥
 সাগৰ সংকাশ আৰ গুঢ় অভিপ্ৰায় ।
 সাবশেষে কোন নৰে আৰ অৰ্থ পাই ॥
 তথাপিতো পদবন্ধে দেশ ভাষা ধৰি ।
 মতি অনুসাবে বিৰচিলোঁ যত্ন কৰি ॥

ইন্দুবংশে উতপন দশ দিকপাল অংশে,
 স্বৰ্গৰাজা ভৈলা সৌম্যৰত ।
 দানী মানী কাস্তিমন্ত নৃপতিৰ গুণরন্ত,
 ইষ্টদেৱ সেৱনত ৰত ॥
 অনন্তৰে তান বংশে দশ দিকপাল অংশে,
 গদাধৰ সিংহ নৰপতি ।
 মথি অৰি সাগৰক লৈয়া যশ অমৃতক,
 সদা প্ৰজা পালনত ৰতি ॥
 তাহান প্ৰথম সূত ৰুদ্ৰসিংহ নামযুত,
 গুণরন্ত ভৈলা নৰপতি ।
 যশরন্ত ধৈৰ্য্যরন্ত অতি শুদ্ধ বুদ্ধিমন্ত,
 একো অঙ্গে যাৰ নাহি ক্ষতি ॥
 দেৱতাৰ মৰ্ঠগণ কৰি যিতো নিকপণ,
 দেৱ পদে কৰিলা ভকতি ।
 গুণরন্ত জন জানি বিদেশৰ হন্তে আনি,
 বহু ধন দিলা মহামতি ॥

সেহি ৰুদ্ৰসিংহ বাই ভোগ অৱসান পাই,
 স্বৰ্গলোকে গৈয়া ৰহিলন্ত ।
 তাহান তনয় বৰ মনোহৰ কলেৱৰ,
 শিৱসিংহ নৃপতি ভৈলন্ত ॥
 দানত কৰ্ণৰ সম দুফট দমনত যম,
 ধৈৰ্য্যত সাগৰ সমসৰ ।
 প্ৰভাপত দিনমণি শত্ৰুত যেহেন গণি,
 নৃপতিৰ গুণৰ সাগৰ ॥
 যাৰ ৰূপ নিৰেখিয়া কামিনী মুহিত হৈয়া,
 আপুন পতিক পাসৰাই ।
 পণ্ডিত ব্ৰাহ্মণে যাই যাৰ সন্নিহত পাই,
 আনন্দ ৰসত মগ্ন হই ॥
 বেদ পথ অনুসৰি দেৱ গৃহচয় কৰি,
 নিৰ্ম্মল ভকতি উপাৰ্জ্জিলা ।
 কৰি নানা স্বস্ত্যয়ন দুৰ্গতি কৰিলা ছন্ন,
 ধন দিয়া বিপ্ৰক তুষিলা ॥
 তাহান ভৈলেক জায়া অতি সুললিত কায়া,
 ৰত্নকান্তি নামে মহাসতী ।
 সুললিত অঙ্গচয় দেখি মুনি মোহ হয়,
 বদনে জিনিছে নিশাপতি ॥
 সুললিত দীৰ্ঘ কেশ যেন পাৰ্ব্বতীৰ বেশ,
 একো অঙ্গ নাহি ক্ষতিখুন ।
 শাস্ত্ৰ পথ অনুসৰি স্বামীত ভকতি কৰি,
 প্ৰকাশ কৰিছা সতীগুণ ।
 হেন মহা নৃপতিৰ ৰত্নকান্তি মহিষীৰ,
 আদেশ ৰত্নক শিৰে ধৰি ।
 কবিৰাজ দ্বিজবৰ পদ বন্দি মাধৱৰ,
 বিৰচিলা ভাষা বন্ধ কৰি ॥

ব্রহ্মবৈবৰ্ত্ত পুৰাণ ।

গোলোক বৰ্ণন ॥

অনন্তৰে দেখিলন্ত বিৰজা তটক ।
সেহি থানে দেখিলন্ত মহা বিস্ময়ক ॥
শুদ্ধ ফটিকৰ বৰ্ণ বিৰজাৰ তট ।
দেখিতে সুন্দৰ শুক্ল যেন দিব্য পট ॥

মুকুতা মাণিক মণি বত্নৰ আকৰ ।
থানে থানে জন্মি আছে পৰশ পাথৰ ॥
কৃষ্ণ শুক্ল পীত বহু মণিৰ সঞ্চয় ।
ঠাৱে ঠাৱে অনেক ৰঞ্জিয়া প্ৰকাশয় ॥

দেখিতে আশ্চৰ্য্য আতি জন মনোহৰ ।
কোনো থানে প্ৰকাশে অক্ষুৰ প্ৰবালৰ ॥
ব্ৰহ্মাৰো অদৃশ্য যিতো আশ্চৰ্য্য দায়ক ।
দেখি যাত হেন নিধি সমুদ্ৰ স্থানক ॥

কোনো থানে প্ৰকাশিছে ইন্দু নীলমণি ।
কোনো থানে পদ্মবাগ যোহেন অগনি ॥
কোনো থানে মৰকত মণি বিৰাজিত ।
কোনো থানে স্ৰামন্তক কচক শোভিত ॥

অমূল্য ৰতনময় হৰিত বৰণ ।
কোনো থানে প্ৰকাশি আছে মণিগণ ॥
নতু দেখি নতু শুনি যিতো মণিচয় ।
হেন মণিগণ কোনো থানে বিৰাজয় ॥

কোনো থানে ব্ৰজ নাম মণি-বত্ন ভাসে ।
কোনো থানে মনোহৰ কৌন্তুভ প্ৰকাশে ॥
কোনো কোনো প্ৰদেশত বিহাৰৰ স্থান ।
প্ৰকাশ কৰিয়া আছে নিৰ্ম্মল সূঠান ॥

এহি মতে আশ্চৰ্য্য দেখিয়া দেৱগণে ।

তাহাৰ পাৰ্শ্বক চলিলন্ত বঙ্গ মনে ॥

দেখিলন্ত পাছে শত শৃঙ্গ গিৰিবৰ ।

ক্ৰীড়াৰ পৰ্বত সিতো ৰাধা মাধৱৰ ॥

তথাত প্ৰকাশি আছে তৰু পাৰিজাত ।

আনো বনগণ প্ৰকাশয় অসংখ্যাত ॥

চৌপাশে আৱৰি আছে কল্লতৰু বনে ।

বেঢ়িয়া চৰিছে বঙ্গে কামধেনু গণে ॥

কোটি এক যোজন উৰ্দ্ধৰ প্ৰমাণত ।

দশ কোটি যোজনৰ প্ৰমাণ দীৰ্ঘত ॥

পথালি পঞ্চাশ কোটি যোজন প্ৰমাণ ।

তাহাৰ শিখৰে ৰাস মণ্ডল প্ৰধান ॥

গঢ়ৰ আকাৰ দশ যোজন বিস্তৰ ।

বৰ্তুল আকাৰ আতি দেখিতে সুন্দৰ ॥

কোনো থানে লিপি আছে অগৰু চন্দন ।

কোনো থানে কস্তূৰী কুঙ্কুম বিলেপন ॥

তাতে আছে পুষ্পৰ বাটিকা দশ শত ।

ফুলি আছে স্নগন্ধ কুসুম অবিৰত ॥

মধু লোভে ভ্ৰমৰৰ শব্দ মনোহৰ ।

কুহুঁ কুহুঁ নাদ তাতে শুনি কোকিলৰ ॥

ক্ৰীড়াৰ বস্তুয়ে যুক্ত ৰতিৰ ভৱন ।

তাৰ মাঝে মাঝে প্ৰকাশয় বিতোপন ॥

ৰত্নৰ মণ্ডপ সেহি ৰাস মণ্ডলত ।

থানে থানে প্ৰকাশয় দশ কোটি শত ॥

ৰত্নৰ জখলা সেহি ৰত্ন মণ্ডপত ।

উত্তম ৰত্নৰ কুন্ত প্ৰকাশে উৰ্দ্ধত ॥

হৰিত বৰণ মণিময় স্তম্ভচয় ।

ৰাস মণ্ডৰ মাঝে প্ৰকাশি আহয় ॥

তাক বেড়ি বস্ত্ৰ বৰ্ণ মণি প্ৰকাশয় ।

শুভ্ৰ মধ্যত ইন্দু নীল বিৰাজয় ॥

মণ্ডলক বেড়ি বস্ত্ৰগঢ় প্ৰকাশয় ।

মণ্ডলৰ মাঝে জলে বস্ত্ৰ মণি চয় ॥

বস্ত্ৰময় কপাটে সহিত দ্বাৰগণ ।

ৰাস মণ্ডলত প্ৰকাশয় বিতোপন ॥

গুপ্ত গ্ৰন্থি কৰি আছে সেহি দুৱাৰত ।

আত্মৰ পল্লব প্ৰকাশয় উপৰত ॥

কস্তূৰী কুমুম দ্ৰব অগৰু চন্দন ।

সেহি দুৱাৰত কৰি আছে বিলেপন ॥

নেহি ৰাস মণ্ডলত আনন্দিত মনে ।

বেড়ি আছে কোটি কোটি গোপ কণ্ঠাগণে ॥

বস্ত্ৰময় অলঙ্কাৰে মনোহৰ বেশে ।

বস্ত্ৰৰ মালায়ে বিৰাজিত কৰ্ণদেশে ॥

কেয়ূৰ কঙ্কণ বস্ত্ৰময় প্ৰকাশয় ।

চৰণত বস্ত্ৰময় নৃপুৰ বাজয় ॥

বস্ত্ৰময় মনোহৰ কুণ্ডল যুগলে ।

প্ৰকাশ কৰিয়া আছে চাক গগুস্থলে ॥

হস্তৰ আঙ্গুলি চয় ললিত বলিত ।

বস্ত্ৰৰ অঙ্গুৰিগণে তাতে বিৰাজিত ॥

কপালত প্ৰকাশয় অলকাৰ পান্থি ।

তাৰ তলে সিদ্ধুৰৰ বিন্দু কৰে কান্থি ॥

চাক চম্পকৰ বৰ্ণ শৰীৰৰ কান্থি ।

পক ডাডিমৰ বীজ দশনৰ পান্থি ॥

লিপি আছে শৰীৰত চন্দনৰ জল ।

চকিত হৰিণী সম নয়ন তৰল ॥

পিঙ্গি আছে পীত বস্ত্ৰ আতি মনোহৰ ।

পক বিশ্বফল নিন্দি প্ৰকাশে অধৰ ॥

শৰত কালৰ পূৰ্ণ চন্দ্ৰ যেন মুখ ।
 কামুক জনৰো যাক দেখি মিলৈ সুখ ॥
 শৰত কালত যেন ফুলিছে কমল ।
 তাহাৰ সদৃশ দেখি নয়ন সকল ॥
 কস্তূৰী সহিতে কাজলৰ ৰেখা চয় ।
 নয়নৰ কাষৰত প্ৰকাশ কৰয় ॥
 শিৰত প্ৰকাশে সুললিত কেশ খোপা ।
 তাহাতে পিন্ধিয়া আছে মালতীৰ খোপা ॥
 সেহি পুষ্প মধু লোভে গুঞ্জ গুঞ্জ কৰি ।
 মধুকৰগণে আছে শিৰক আবৰি ॥
 লয়লাস ভাৱ ধৰি কৰয় গমন ।
 গজৰাজ খঞ্জনক কৰিছা গঞ্জন ॥
 মদনৰ ধনু যেন ভ্ৰুব বিৰাজয় ।
 মুখত মধুৰ মন্দ হাস্ত প্ৰকাশয় ॥
 গৰুড়ৰ চপু যেন নাসিকা শোভন ।
 কাম বাণে জৰ্জৰিত হেন লক্ষি মন ॥
 গজৰাজ গতিৰ সমান স্তন ভাৰে ।
 অতি শীঘ্ৰ বেগ ধৰি চলিতে নপাৰে ॥
 বহল নিতম্ব যুগ কঠিন শ্ৰোণিৰ ।
 গুৰু ভাৰে দেখি যেন আনন্দ শৰীৰ ॥
 নিশ্চল দৰ্পণ লৈয়া কৰ পঙ্কজত ।
 আপুনাৰ মুখক চাহিছা উৎসুকত ॥
 কৃষ্ণৰ ক্ৰীড়াক মনে স্মৰি স্মৰি ।
 আছন্ত সকলে সুৰতক মনে কৰি ॥
 বাধিকাৰ চৰণ পঙ্কজ সেৱনত ।
 মনক নিয়ম কৰি থাকন্ত সতত ॥
 হেনয় সুন্দৰীগণে বাধাৰ আজ্ঞায়ে ।
 যিহোঁ বাস মণ্ডলক ৰাখন্ত সদায়ে ॥

তিনি লক্ষ পৰিমাণ দিব্য সৰোবৰে ।
সেহি বাস মণ্ডলক বেড়ি শোভা কৰে ॥
শ্বেত বক্ত নীলবৰ্ণ সৰোবৰ চয় ।
সৰোবৰ সকলক বেড়ি প্ৰকাশয় ॥

গুঞ্জ গুঞ্জ শব্দ কৰি মধুকৰ গণে ।
মধু লোভে পদ্মত পৰিছে ঘনে ঘনে ॥
বিকশিত পুষ্পৰ বাটিকা সহস্ৰেক ।
প্ৰকাশ কৰিয়া আছে যাত অতিৰেক ॥

কোটি গৃহ আছে কুঞ্জ বনে বিৰচিত ।
সুগন্ধ পুষ্পৰ শযাগণে সমন্বিত ॥
তাত থাপি আছে উপভোগ বস্তুগণ ।
কপূৰ তাম্বুল জল বসন ভূষণ ॥

অভ্যন্তৰে প্ৰকাশে বত্ৰৰ দীপগণ ।
ধূল চামৰ চয় নিম্বল দৰ্পণ ॥
সেহি কুঞ্জ মণ্ডিত বিচিত্ৰ পুষ্পৰ ।
মালাগণ প্ৰকাশয় অতি মনোহৰ ॥

দেৱগণে দেখি সেহি বাস মণ্ডলক ।
পৰ্বতক ছাড়ি চলিলন্ত বাহিৰক ॥
পাছে দেখিলন্ত তাতোদিক স্তলক্ষণ ।
পৰম সুন্দৰ যিহে নিত্য বৃন্দাবন ॥

বাধা মাধৱৰ সিতো অতি প্ৰিয় বন ।
বাধা কৃষ্ণেৰে সিতো ক্ৰীড়াৰ ভবন ॥
তাত প্ৰকাশিয়া আছে কল্পতৰুগণ ।
নাহিকে দুৰ্লভ তাত যাৰ যাত মন ॥

বিৰজা নদীৰ তীৰ সলিলে মিশ্ৰিত ।
কুসুমৰ কস্তূৰীৰ গন্ধে আমোদিত ॥
হেন মন্দ মাকতে কম্পিত বৃন্দাবন ।
সুগন্ধে সন্তোষি আছে সমস্তৰে মন ॥

তাত প্ৰকাশিয়া আছে নবীন পল্লব ।
থানে থানে শুনি কোকিলৰ মৃদু স্বৰ ॥
কোনো থানে আছে কেলিকদম্ব বিস্তৰ ।
পত্ৰৰ পুষ্পৰ ভৰে আতি মনোহৰ ॥

মন্দাৰ চন্দন চম্পা গন্ধে আমোদিত ।
সুগন্ধ পুষ্পৰ গন্ধে আতি সুগন্ধিত ॥
তাহাতে প্ৰকাশে আত্ৰ তাল নাগৰজ ।
নাৰীকল পলশ বদৰী মাতুলজ ॥

খৰ্জুৰ গুবাক জম্বু আমৰা জম্বীৰ ।
ডাড়িম কদলী বেলগাছ তেন্তুলীৰ ॥
সুপক মধুৰ মনোহৰ ফল চয় ।
ডালে ডালে সমস্ত বৃক্ষত বিৰাজয় ॥

অশ্বথ শাল্ললি লিম্ব ডিমকু পিয়াল ।
বৃন্দাবন মধ্যো শোভা কৰে তৰু শাল ॥
আৰু নানা তৰু ভেদ সকলে সহিত ।
চৌপাশত কল্লতৰু বনে আবৰিত ॥

মল্লিকা মাধৱী কুন্দ কেতেকী মালতী ।
যুতি আদি প্ৰকাশিছে পুষ্পৰ সংহতি ॥
আটে কুৰি কোটি মান কুন্দ কুসুমৰ ।
মন্দিৰ সকলে শোভা কৰে মনোহৰ ॥

সেহি বৃন্দাবন মাঝে মধুৰ লোভত ।
ভ্ৰমৰে মধুৰ নাদ কৰিছে সতত ॥
ৰত্নময় অলঙ্কাৰে শৰীৰ শোভিত ।
হেনয় সুন্দৰী গোপ কন্যায়ে বেষ্টিত ॥

পঞ্চাশত কোটি গোপ সুন্দৰী কন্যায়ে ।
তাহাক ৰাখিয়া থাকে ৰাধাৰ আজ্ঞায়ে ॥
দ্বাদশ অধিক কুৰি কানন তাহাত ।
মনোহৰ ৰমণীয় প্ৰকাশে সাক্ষাত ॥

বৃন্দাবন মাঝে আছে পৰম নিৰ্ম্মল ।
কেৱলে নিৰ্জ্জল সিতো অধিকে উজ্জল ॥
তাৰ মাঝে নিৰ্ম্মি আছে সুপক মধুৰ ।
ফলভৰে মনোহৰ বিটপী প্রচুৰ ॥

গোষ্ঠ গণে আছে সেহি বৃন্দাবন মাঝে ।
নানা বৰ্ণ মনোহৰ গোপগণ বিৰাজে ॥
কৃষ্ণৰ সমান ৰূপ গোপৰ বালক ।
পদ্মাশত কোটি মান কৃষ্ণৰ সৈৱক ॥
তাহাতে প্ৰকাশে তাসম্ভাৰ গৃহগণে ।
নিৰ্ম্মাণ কৰিছে যাক অমূল্য ৰতনে ॥
হেনয় পৰম ৰম্য দেখি বৃন্দাবন ।
গোলোকক চলিলন্ত ৰঞ্জে দেৱগণ ॥

বৰ্ত্তুল আকাৰ কোটি যোজন বিস্তাৰ ।
ৰত্ন গঢ়ে বেঢ়ি আছে তাত চাৰি দ্বাৰ ॥
সুবৰ্ণে ৰঞ্জিত বেত্ৰ ধৰিয়া হস্তত ।
দ্বাৰী হৈয়া গোপগণে আছে দুৱাৰত ॥

যিতো আছে ভক্তগণ গোপ সমস্তৰ ।
তাৰ পদ্মাশত কোটি আশ্ৰম সুন্দৰ ॥
বহুবিধ কান্তিমন্ত ৰতনে নিৰ্ম্মিত ।
নানাবিধ ভোগ বস্তু সকলে সহিত ॥

কৃষ্ণৰ পৰম ভক্ত গোপ সমস্তৰ ।
শত কোটি আশ্ৰম প্ৰকাশে ৰুচিকৰ ॥
ততোধিক সুন্দৰ কৰিয়া দিবা ৰত্নে ।
নিৰ্ম্মাণ কৰিছে গোলোকত যাক যত্নে ॥

ৰমানন্দ দ্বিজ ।

আত্ম পৰিচয় ।

শুনা বিজ্ঞান ইতো শাস্ত্র থান,
মহামোহ পৰ্দা যাব ।

নাহি সিঁচা ছাল আত্মাৰ বিচাৰ,
কেৱল ভক্তিৰ সাৰ ॥

বাৰাণসী হন্তে আইল ইতো শাস্ত্র,
নপাইলন্ত একোজনে ।

শ্ৰীৰমানন্দে প্রকাশিলা আক,
জগত উদ্ধাৰ মনে ॥

ইহাৰ অৰ্থত মহাজন সব,
স্তুতি ৰহি থাকে চাই ।

কথা গীত সূত্র ভটিমা পয়াৰ,
প্রতি দিলা ঠাই ঠাই ॥

মহামোহ বুলি আঙ্গ নাম দিলা,
নাট কৰিবাক লাগি ।

ভকত সকলে বিচাৰি গাৱয়,
যিতোজন বসভাগী ॥

কতো দিনে পাছে শুনিলোঁ ভাৱনা
সত্ৰে কৈলা একবাৰ ।

তৈসানিৰে পৰা কৰন্তা নভৈল,
মহামোহ নাট সাৰ ॥

পাছে নিৰঞ্জন দেৱ আধিপত্য,
ভৈলা সত্ৰ আউনী আটি ।

মহাগুণৱন্ত ধৰ্ম্মতো শ্ৰীমন্ত
কবি গুণে পৰিপাটি ॥

পাছে অনুদিনে গুরু কৃপা গুণে,

ভকত সকলে পাঠি ।

বসত বসব ভারনা কৰিবে,

মন ভৈলা সমুদাই ॥

যাৰা সবে আত প্রবন্ধ কৰিলা,

শুনা মুখ্য কিছু নাম ।

ওজা নৰোত্তম বাম নিৰঞ্জন,

প্রহ্লাদক অনুপাম ॥

কৰ্ণাভরণক লক্ষণ ভাৰতী,

নিশ্চল গতি গোকুল ।

গায়নৰ ওজা পদ্মানন্দ আতা,

কৃষ্ণানন্দ নাহি তুল ॥

জয়দেৱ আদি তিনি চাৰি মাসে,

আৱৰ ভকত সঙ্গে ।

কামৰূপে কাক— তিব মন্দিৰত,

ভাৱ কৰিলন্ত ৰঞ্জে ॥

বহু বিধ লোকে ৰঞ্জে চাহিবাক,

আসিলন্ত নৰ নাবা ।

সভাৰ মহিমা কি কহিনোঁ আৰ,

ৰঞ্জে চাৱে শাৰী শাৰী ॥

অমৃতৰ ভাণ্ড মহামোহ নাট,

ভকতে পান কৰয় ।

আতি অদভুত কণা গীত শুনি,

বুদ্ধ সবে প্রসংশয় ॥

এহি প্রেম ভক্তি ৰসৰ আশ্পদে,

জ্বলিল আমাৰ ৰতি ।

দুখ সাগৰৰ মাৰে কিছু মোৰ,

নিমজি ৰহিল মতি ॥

ভক্ত বৈষ্ণৱৰ অনুমতি পাই,
 আপুনি গাইবাক চাওঁ ।
 এৰিয়োক দাই ভকতে সদাই,
 সবাবো পাৰে বিনাওঁ ॥
 ইতো তত্ত্ব সাৰ আত্মাৰ বিচাৰ,
 পুৰা অৰ্থ নুবুজিলোঁ ।
 কথাৰ আসয় প্ৰস্তাব নজানি,
 আগ পাচ কৰি দিলোঁ ॥
 ইতো মোৰ মহা বুদ্ধিৰ দোষক,
 ক্ষমি কৰা প্ৰৰিত্ৰাণ ।
 নকৰিয়ো নাশ কৰি আছেঁ আশ,
 তুমি সব সৰ্বজ্ঞান ॥
 নমো নমো ৰাম তুমি পূৰ্ণ কাম,
 পুৰিয়ো মন বাঞ্ছিত ।
 শুদ্ধ চিন্তে বাণী বোলায়েঁ আপুনি,
 সদায়ে থাকি হৃদিত ॥
 মই বুদ্ধি ক্ষীণ ভকতি বিহীন,
 তুমি কৃপাময় বন্ধু ।
 পাপ সাগৰত পৰি তল যাওঁ,
 তাৰিয়েঁ কৰুণা সিন্ধু ॥
 তোমাৰ অকণ চৰণ পদ্মত,
 নছাৰোক মোৰ কাম ।
 এহি সাৰ কৰি বোলা হ'ৰি হ'ৰি,
 হুয়ো সবে আত্মাৰাম ॥

মহামোহ ।

শুদ্ধ নিগদতি শুনিয়োক আত পৰে ।
 যেন মতে মহামোহ নাম নৃপবৰে ॥
 বাৰাণসী ক্ষেত্ৰে ভৈলা নৃপতি প্ৰধান ॥
 সমৰে প্ৰচণ্ড কোটি মহেন্দ্ৰ সমান ।

হেন শুনি মনে পাছে পুছিল। দুনাই ।

কহিয়ো সকলে তুমি মোহোত বুজাই ॥

মহামোহ নৃপতিৰ কথা যত যত ।

শুনিবাক ইচ্ছা মোৰ মিলিলা মনত ॥

নৃপতিত খাটি থাকে কোন পাত্ৰগণ ।

তাৰ সৈন্য সামন্তৰ কহিয়ো লক্ষণ ॥

কতবা জন্মৰ ভাগো পাইলোঁ স্তুধিবাক ।

আবে কৃপাময় দায়া কৰিয়ো আমাক ।

তোমাৰ মুখত কথা শুনু যত মানে ।

নথণ্ডে তৃপ্তি যেন অমৃতৰ পানে ॥

হেন জানি আছে মোক তাৰিবা আপুনি

হৰিক স্মৰিয়া জীৱে মাতিলন্ত গুণি ॥

শুনিয়োক মন ভাই স্বৰূপ কাহিনী ।

মহামোহ নামে ৰাজা ত্ৰৈলোক্যতে জানি ॥

শঙ্কৰৰ অংশ ত্ৰৈলোক্যতে বীৰ সাৰ ।

ব্রজা ৰুদ্ৰ ইন্দ্রক দিলন্ত যিতো ধাৰ ॥

সংকৰ্শণ বৰ পাই কাকো নগণয় ।

বাৰাণসী ক্ষেত্রে থাকে নৃপতি অজয় ॥

মোহমায়া নামে তাত ভৈলা অধিপতি ।

জগতকে মায়াত ৰমাইলা নিয়া মতি ॥

তাহাতে ভৈৰৱী কন্যা বেকত ভৈলন্ত ।

কাল ক্ৰমে আনি তাক বিহা কৰিলন্ত ॥

নন্দো ভৃঙ্গী দুই ভাই দুই পুত্ৰ ভৈলা ।

যাত হন্তে ভোগ্য ক্ষয় কৰিবাক লৈলা ॥

এহি মতে মহামোহ নৃপতি নিশ্চলে ।

চৈধ্য ভুবন জিনিলেক বাহুবলে ॥

ধৰ্ম্ম অর্থ কাম মোক্ষ সাৰ জিনি লৈলা ।

বেদ নীতি ধৰ্ম্মক তলত পাৰি থৈলা ॥

পাত্ৰ মন্ত্ৰী সমন্বিতে থাকে মহাৰঞ্জে ।
কৃষ্ণত বিমুখ কৰে জীৱক দুঃসঞ্জে ॥
লোভ মোহ কাম ক্ৰোধ চাৰি পাত্ৰ তাৰ ।
কাহাকেও কটাক্ষ নকৰয় দুৰাচাৰ ॥

আলস্য ঘুমতি ভয় শোক দুঃখমন ।
ক্ষুধা তৃষ্ণা জন্ম মৃত্যু কুবুদ্ধি কুমন ॥
হিংসা মদ মাৎসৰ্য্য পৈশুণ্য নিন্দা বাদ ।
ঈশা অসূয়া আদি যতোক প্ৰমাদ ॥

চক্ষু কৰ্ণ নাসা জিহ্বা ইন্দ্ৰিগণ যত ।
গাৱে গাৱে কৰে ৰতি অধৰ্ম্ম পথত ॥
দুঃসঙ্গৰ সঙ্গী হুয়া বৈলা দেৱগণ ।
ৰাত্ৰি দিনে ভোগ্য কাশী কৰয় যতন ॥

গন্ধৰ্ব্বে গাৱয় বিজাদেৰে বাজ বাই ।
অপেন্সৰাগণে নাচে ভাৱ দৰশাই ॥
যতোক ৰমণী আছে হাতে তালধৰি ।
মনক মুহিয়া গীত গাৱে ৰঙ্গ কৰি ॥

তাক দেখি কামুকে কামুৰি কতো খাই ।
কুকুৰে ভক্ষক যেন মানি থাকে চাই ॥
সেহি মতে মোহৰ নগৰে লোক যত ।
সবাৰো বাঢ়িল মন অধৰ্ম্ম পথত ॥

থানে থানে ৰজ তম দেখি নিৰন্তৰ ।
জলে ভৰি আছে তাত বহু সৰোবৰ ॥
শৰালি প্ৰভৃতি পক্ষী ৰক্ত পীত বৰ্ণ ।
নানা বিধ পুষ্প আছে দেখিতে শোভন ॥

মদন কামৰ সিতো বিহাৰৰ বন ।
লহু লহু বহে তাত মলয় পবন ॥
পুষ্পৰ সুৰভি গন্ধে আমোদ মনত ।
গুঞ্জৰে ভ্ৰমৰে মধু পানে হুয়া মত্ত ॥

কতো কতো আগ হুয়া বমণী আছয় ।
 ফল ফুল ভৰে ডাল ভাঙ্গিয়া পৰয় ॥
 মহামায়া পুৰি যেন ইন্দ্র নগৰি ।
 তাতে বতি প্রীতি থাকে নানা ক্রীড়া কৰি ॥
 ক্ৰোধৰ নগৰ যেন শুনিয়োক তাক ।
 ধৰ মাৰ কিলাকিলি নুশুনয় হাক ॥
 কৰে অহঙ্কাৰ দ্রোহ আচৰে লোকৰ ।
 গৰু ব্ৰাহ্মণক মাৰি ফুৰে নিৰন্তৰ ॥
 যন্ত্ৰক নিষেধি কৰে অধৰ্ম্মত বত ।
 সাধুক পীড়য় পিতৃ মাতৃ কৰে হত ॥
 সকলে চণ্ডাল তাৰ সৈন্য যত মানে ।
 ক্ৰোধে সূৰা পানে বীৰে থাকে সেহি থানে ।
 লোভৰ নগৰ কথা শুনা আত পৰে ।
 খাওঁ খাওঁ বুলি ফুৰে লোক নিৰন্তৰে ॥
 ঘাহাৰ জিহ্বাৰ পানী পৰে সবসৰি ।
 সকল বস্তুক আনি ভুঞ্জে চুৰি কৰি ॥
 ঘৰে ঘৰে ফুৰে তাৰ মনে লোভ আছে ।
 তাপৰিবে নপাৰি ভুঞ্জয় গৈয়া পাছে ॥
 জিতেন্দ্ৰিয়ে লাজে লোভ সম্বৰ কৰয় ।
 লুভীয়া জনৰ লাজ ভয় নাহিকয় ॥
 আত পৰে কহো শুনা মোহ নগৰত ।
 মোহ জৰী টানি টানি লগাৰে পাৱত ॥
 বিশ্বামিত্ৰ পৰাশৰ মুনিৰ মনক ।
 তেথনে মোহয় দেখি কামিনী জনক ॥
 সমস্তে লোকক মুহি আছে দুৰাচাৰ ।
 মোহৰ সমান বীৰ আছে কোন আৰ ॥
 ধন নাৰী আদি কৰি মোহৰ সঙ্গতি ।
 সেহি নগৰত থাকে মোহ মন্দমতি ॥

এহি মতে চাৰি বীৰ চাৰি নগৰত ।
 পৰম আনন্দে থাকে দুঃসঙ্গ পুৰত ॥
 কিঞ্চিতেকে ধৈৰ্য্য ভাৱ নাহিকে মনৰ ।
 ত্ৰক্ষাণ্ডৰ দুঃখে লাগ লৱে নিবন্তৰ ॥

সদ্ব ৰজ তম তিনি গুণৰ ভিতৰ ।
 সদায়ে চঞ্চল ভাৱ নুগুচে চিত্তৰ ॥
 যতেক অনর্থ মানে সমস্তে কৰয় ।
 বিষয় বিষ্ঠাত যেন শৃকৰে লুটয় ॥

কামৰ বৃত্তিয়ে কতো কাম জৰে ধৰে ।
 ক্ৰোধৰ বৃত্তিয়ে কতো কিলাকিলি কৰে ॥
 লোভৰ বৃত্তিয়ে কতো ভুঞ্জিবে খোজয় ।
 মোহৰ বৃত্তিয়ে পাই এৰিয়া নেদয় ॥

হিংসাৰ বৃত্তিয়ে কতো প্ৰাণী হিংসা কৰে ।
 এহিমতে দুঃসঙ্গ কণ্টক নিবন্তবে ॥
 গাৱে গাৱে আপোন স্নভাৱে কৰে বল ।
 কোনে সীমা কৰি তাক কহিবৈ সকল ॥

এহি মতে পাত্ৰ মন্ত্ৰী সমে নৃপবৰ ।
 আপোনাৰ বলে ৰাজ্য মাৰয় সকল ॥
 হয় হস্তী পদাতি সবাক পুড়ি আনি ।
 আপোনাৰ বশ্য কৰি লৈলা সবে প্ৰাণী ॥

দশ দিশপালৰ বিভব যত আছে ।
 দেৱতা গণক বশ্য কৰিলন্ত পাছে ॥
 পূৰ্বে যেন হিৰণ্যাক্ষ দৈত্য দুৰাশয় ।
 গাৱে গাৱে দেৱতাক কৃত্য কৰায় ॥

এহি মতে মহামোহ সূৰ্য্যক অনাই ।
 চক্ষুত দিলন্ত স্থান কামিনী দেখাই ॥
 কৰ্ণে দিশ দেৱে আসি কুকথা শুনয় ।
 নাসিকাত অশ্বিনী কুমাৰে ত্ৰাণ লয় ॥

জিহ্বাত বকুণ দেহে স্নাদক দিলেক ।
 বচনত বিষ বহি বজারে অনেক ॥
 চক্ষু বায়ু দেহে আসি মার্জজন কৰয় ।
 হস্তত থাকিয়া ইন্দ্রে কুকৰ্ম্য কৰয় ॥
 গুহা স্থানে যম বাজা লিঙ্গে প্রজাপতি ।
 অহঙ্কাৰে আসি কদ্র দেহে কৰে গতি ॥
 সমস্তে দেহক আনিলেক বলে ধৰি ।
 তোমাতে বহিল চন্দ্র জানা নিষ্ঠ কৰি ॥
 বৌদ্ধ কপে চিত্তে বাস্তবের বিজ্ঞানে ।
 মইয়ো সংসারত পৰে তোহোৰ নিদানে ॥
 আনিলেক দেহতা গণক জিনি বলে !
 জিনি লৈলা মহামোহ নৃপতি নিশ্চলে ॥
 বারণে দিলেক যেন সমস্তকে পীড়া ।
 গন্ধৰ্বদৰ নাৰী আনি কৰিলেক ক্রীড়া ॥
 ত্রৈলোক্যৰ ভোগ্য ভূঞ্জে বারণ প্রমত্ত ।
 পাছে বামদেহে তাক কৰিলেক হত ॥
 মহামোহ পাপ মতি পাপক আচৰি ।
 বিবেকৰ হাতত আপুনি যাইব মৰি ॥
 কৈত শুনি আছা অধৰ্ম্মত আছে জয় ।
 কালে কালে ভগৱন্ত বিনাশ কৰয় ॥
 ধৰ্ম্মৰ বিনাশ নাই সকলে কালত ।
 সমস্তে ধৰ্ম্মৰ বাসা হৰিৰ নামত ॥
 হেন হৰি নামত বহোক মোৰ মতি ।
 এহি অনুগ্রহ কৰা বাপ যত্নপতি ॥
 তোমাৰ দাসবো দাস কৰি নিয়া মোক ।
 তেবেসে নিস্তৰেঁ ইতো ঘোৰ পবলোক ॥
 তযু ভকতৰ পদ বেণু শিৰে ধৰি ।
 বৌক এহি মানে কৃপা কৰা দেহহৰি ॥

নমো নমো নিজ গুণ ৰূপী কৃষ্ণদেৱ ।
 তযু নামে ৰতি হোক নবাঞ্ছোহো কেৱ ॥
 নিৰন্তৰে ইন্দ্ৰিগণে এৰি আন কাম ।
 জপোক সঘনে ডাৰ্কে বোলা ৰাম ৰাম ॥

এহি মতে মহামোহে চৈধ্যয় ভুবন জিনি,
 জগতকে বশ্য কৰিলন্ত ।
 হৃদয় পুৰত মহা সৎসঙ্গ নগৰ থান,
 আছে হেন কথা শুনিলন্ত ॥
 বুলিলন্ত বীৰ গণ মোহোত নবৰি কোন,
 আছে ৰাজ্য পৃথিবী মণ্ডলে ।
 তাৰ কিনো ভৈলা গহ ভাঙ্গিবো সকল মহ,
 আমি সমে গৈলা সমদলে ॥
 হেন শুনি পাত্ৰ গণে পৃথিৱীত দিনাৱন্ত,
 থাকা তুমি পৰম কল্যাণে ।
 চৈধ্যয় ভুবনে হেৰা তুমি কাক ডৰ কৰা,
 আমি সব আছোঁ বিছামানে ॥
 তোমাৰ বীৰত্ব চয় যিতো যিতো নজানয়,
 তাকে ঝাল দিবাক লাগয় ।
 আচোক মনুষ্য দেৱ ইন্দু চন্দ্ৰ আদি কৰি,
 ব্ৰহ্মা ৰুদ্ৰে তোমাক ডৰাই ॥
 হেন শুনি মহামোহে মায়াক মাতিয়া পাছে,
 বুলিলন্ত মধুৰ বচনে ।
 যদি পুৰ নগৰত মায়াৰ জঞ্জাল পাতি,
 সৎসঙ্গ নগৰ কৰা ছন্ত ॥
 হেন শুনি মহামায়া ৰাজ্যক ৰোলন্ত চায়া,
 মই মায়া ত্ৰৈলোক্যতে সাৰ ।
 ব্ৰহ্মা ৰুদ্ৰ ইন্দু আদি সবাকো মুহিয়া আছোঁ,
 মনুষ্য সকল কোন ছাৰ ।

মই কটাক্ষতে মুহি
আঁচঁ স্তম্ভাশ্ৰু যত,
কোনে মোৰ আগে হৈব থিৰ ।
নকৰিবা মনে ভীত
সাধিবো তোমাৰ হিত,
থাকিয়ো কল্যাণে মহাবীৰ ॥
এহি বুলি মহামায়া
ধৰি বেশ দিব্য কায়া,
জলমল লোকক দেখাই ।
দেৱতাৰ অপ্ৰচাৰ
বত্ৰময় অলঙ্কাৰ,
তিৰিমিৰি চাহান নযাই ॥
শশী পৃথিৱীৰ কাশ্চি
মুখে অল্ল অল্ল হাসি,
দন্ত মুকুতাৰ পান্ধি নয় ।
নেত্ৰৰ কটাক্ষে ঠেঁশ
জগত মোহিনী বেশ,
কৰ্ণ দুইত কুণ্ডল জ্বলয় ॥
বান্ধি উচ্চ কৰি খোপা
মালতী পুষ্পৰ খোপা,
পাৰিজাত কৰিলেক নাশ ॥
কপালে তিলক শোভে
বত্ৰ গলপতা গলে,
সাতসৰি উপৰে প্ৰকাশ ॥
হৃদয় মধ্যত দুই
কমল উদিত হুই,
নবীন যৌবন মনোহৰ ।
বুলন্তে বসন উদি
কতো থাকে চক্ষু মুদি,
লাসবেশে মোহে নিৰন্তৰ ॥
দিব্য নেত সাৰি গাৱে
সংসাৰ মোহিণী ভাৱে,
আগবাঢ়ি পাচগুছি যান্ত ॥
দৰশাৱে কাষ পিঠি
কাহাকো সন্মুখ দৃষ্টি,
দেখি যেন লোকে মোহ পান্ধ ॥
বত্ৰৰ মেখলা আনি
কঢ়িত বান্ধিলা টানি,
হালে মধ্য দেহ বতাসত ।
বত্ৰৰ কঙ্কণ কৰে
কণ জুন কৰি বাজে,
পদ্ম গোটি চলোৱে হাতত ॥

কতো মানে মোহ ধনতে কৰই,
কতো কামিনীক দেই ।

কতো ঐশ্বর্য্যত মনক বাখয়,
পাছে যাতনাক নেই ॥

এহি মতে মায়া পাতয় জঞ্জাল,
বিবেক পুৰত যাই ।

হাস লাস কৰি ভঙ্গি ভাব ধৰি,
কতো থাকে মুখ চাই ॥

কাকো ধন জন ঐশ্বর্য্য দিৱয়,
কাৰো ক্ষণে কৰে নাশ ।

বিয়াগৰ শোকে পুৰি মৰে লোকে,
দেখি মায়া কৰে হাস ॥

আনো অসংখ্যাত পাতিলন্ত মায়া,
সৎসঙ্গ নগৰে যাই ।

বিবেকৰ সৈন্য় নটলয় মন,
কটাক্ষ কৰি নচাই ॥

যম যাতনাক নকৰন্ত ভয়,
পুল্ল ভাব্যা শোক দূৰ ।

শৰীৰ হৰাইলে মনে দুঃখ নাই,
আনন্দ স্থখ প্রচুৰ ॥

ভকতি খলিত কৰিবাক লাগি,
আসিলা মায়া কিটাই ।

ভক্তি পূৰ্ণ যাৰ তুচ্ছ মায়া তাৰ,
জানা কিছু ভয় নাই ॥

হৰি নাম ধৰ্ম্মে যাৰ মন বৈলা,
ভকতি কৰিবে প্রতি ।

তাহাৰ মনক টলাইবাক লাগি,
আছয় কাৰ শকতি ॥

মায়াৰ চৰাই বৈকুণ্ঠক যাই,
 হৰি অংশ জীৱ চয় ।
 কেহো জনে টেৰ কৰিয়ো নচাইলা,
 দেখি মায়া ভৈলা ভয় ॥
 বিবেকৰ লোক যতোক আছয়,
 মায়াৰ হাত সাৰিল ।
 সাৰি যাই দেখি মায়াৰ মনত,
 পৰম দুঃখ মিলিল ॥
 লাজে অধোমুখে কৰি মহামায়া,
 সৎসঙ্গ পুৰ চড়াইল ।
 দুঃসঙ্গ নগৰে প্ৰবেশিলা পাছে,
 মনে মহালাজ পাইল ॥
 পাছে মহামোহে মায়াত পুছিল,
 সাধিলা কাৰ্য্য আমাৰ ।
 বিবেকৰ মন মুহিয়া জীৱক,
 কিমান দিল সংসাৰ ॥
 তোমাৰ কটাক্ষ দৃষ্টিক দেখিয়া,
 কোন জন হৈব থিৰ ।
 ই তিনি ভুবনে তোমাক জিনন্তা,
 নাহি জানো একো বীৰ ॥
 মোহৰ এতেক বচন শুনিয়া,
 লাজে ভৈলা অধোমুখ ।
 বিবেক পুৰৰ মহিমা শুনিয়া,
 নিবেদিল যত দুঃখ ॥

ৰামমিশ্ৰ ।

আত্ম পৰিচয় ।

গৰগ্ৰাম নগৰৰ ৰাজাৰ স্বশুৰবৰ,
নেয়োগৰ মধ্যম তনয় ।
মন্ত্ৰী মাঝে অগ্ৰগণী পক্ষীৰ গৰুড় যেনি,
যাৰ গুণ দেশে দেশে কয় ॥
দানী মানী সন্তু শিষ্ট হৰিপৰ চিত্ত নিষ্ঠ,
দাতা যেন ৰাধাৰ তনয় ।
মন্ত্ৰণাত ৰাজধৰ নাছিলেক যাত পৰ,
পাত্ৰৰো নাছিল যাত পৰ ॥
বৃহস্পতি বিদ্বৰত মন্ত্ৰণা আছিল যত,
সেই মন্ত্ৰ জানিবা কিঞ্চিত ।
পাত্ৰ সকলৰ আগে কহিছিল মহাভাগ,
নৃপতিৰ সাধি সদা হিত ॥
হেন মন্ত্ৰা গৃহে আসি লৈয়া পূৰ্ব পুণ্য ৰাশি,
কনিষ্ঠ তনয় ভৈলা জাত ।
সঙ্গৰ কমল প্ৰাই যাত পৰে আন নাই,
ভদ্ৰসেন নামত প্ৰখ্যাত ॥
হৰি পদ কমলৰ যাৰ মুখ মধুকৰ
মধুপানে মন্ত্ৰ সৰ্বদাই ।
হিত উপদেশ শাস্ত্ৰ পাৰিজাত তুল্য ইতো,
ভ্ৰমৰ পৰিল ঘ্ৰাণ পাই ॥
ৰাজনীতি কৰি ৰতি ভদ্ৰসেন শুদ্ধ মতি,
আদেশিলা পদ নিবন্ধনে ।
দোষ গুণ পৰিহৰি বোলা সবে হৰি হৰি,
অল্লমতি ৰামমিশ্ৰ ভণে ॥

পৰাশৰ গোত্ৰে জাত ৰামমিশ্ৰ নামে খ্যাত,
 দিচৈ গ্ৰামে যাহাৰ বসতি ।
 ফুকনৰ আজ্ঞা পাই হিত উপদেশ চাই,
 বিৰচিলা পদ যথা মতি ॥

হিতোপদেশ ।

জম্বুদ্বীপ হন্তে আসি আছে শুক,
 আনি হোৱা সম্ভাষণ ।
 বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰে সন্তোষিয়া মন,
 পঠাই দিয়া এখন ॥
 নন্দ নৃপতিক চানক্য মাৰিলে,
 পঠায়া তীক্ষ্ণ দূতক ।
 শুশ্ৰূষা কৰিয়া দূতক পঠায়া,
 সময়ন্তি কৰিয়োক ॥
 তাত অনন্তৰে বিধিৱতে ৰাজা,
 কৰিলা সভা নিৰ্ম্মাণ ।
 দূতক পঠাই শুক সৈন্য দুইকো,
 অনাইলা মাতি তেখন ॥
 আসন দিয়ায়া পুছিলেক ৰাজা,
 আসি আছ কিবা কাজ ।
 হেন শুনি শুকে কহিবে লাগিল,
 শুনিয়োক মহাৰাজ ॥
 জম্বুদ্বীপ পতি আমাৰ নৃপতি,
 তেহে ৰাজৰাজেশ্বৰ ।
 আমাত কৰিয়া আজ্ঞা কৰি আছে,
 তেহেহেস্তে তযু উপৰ ॥

রাজ্য কাম যদি তাহান আছয়,
জীরনত প্রয়োজন ।

মোর আস্তা ধরি আসি শীঘ্র করি,
নমোক মোর চরণ ॥

আস্তাক নধরে প্রণাম নকরে,
চলি যাউক স্থানান্তর ।

দূতৰ বচনে কোপ জ্বলি গৈলা,
নৃপতি রাজহংসৰ ॥

জীরনত আশ আছে নাই আর,
মোক বহু নিন্দাকরে ।

ইতো অল্প জন মাতিবাক আক,
নপারয় পুৰস্তুৰে ॥

মেঘবর্ণে বোলে শুনিয়োক দেৱ,
মাৰোহো দুষ্ট শুকক ।

সর্ববস্ত্র মন্ত্রীয়ে সান্ত্বনা করিলা,
রাজ্যক বাক্যে কাকক ॥

মন্ত্রী বোলে রাজা সভা নোহে সিতো,
যাত বুদ্ধ নাহিকয় ।

বুদ্ধ নোহে সিতো সভাত থাকিয়া,
ধর্ম্য বাক্য নোবোলয় ॥

সিতো ধর্ম্য নয় যাত সত্য নাই,
সত্য নোহে ছল যাত ।

নোহে সত্য সিতো যাত ছলে পাই,
করে উপসত্য যাত ॥

শ্লেচ্ছ জনো যদি দূত হয় যাই,
বধিবাক নুযুরাই ।

দূত সব জাত নৃপতির স্তম্ভ,
যদি বড়া কথা পাই ॥

তাহাক বধিবৈ নপাৰে নৃপতি,
ইতো পুত্ৰ দুই জন ।

শুনা মহাৰাজা ইহাত কহঙু,
অপৰ আছে বচন ॥

আপুন উৎকৰ্ষা পৰৰো উৎকৰ্ষা,
দূত সবে সদাকয় ।

সদায় অবধ দূত অপৰাধ,
নৃপতি কোনে ধৰয় ॥

মন্ত্ৰীৰ বচনে মেঘবৰ্ণ ৰাজা,
দুয়ো শান্ত হুয়া বৈল ।

শুকে কোপ মনে উঠিয়া তেথনে,
আপুন ৰাজ্যে চলিল ॥

মন্ত্ৰী চক্ৰবাকে প্ৰবোধ কৰাই,
আনিলেক পালটাই ।

কনক কুণ্ডল চাড় হাৰ দিয়া,
তুষিয়া দিলা পঠাই ॥

বিন্ধ্য নামে গিৰি পাইলে শুকে যাই,
নমিলা ৰাজাক পাই ।

চিত্ৰবৰ্ণ ৰাজা মাতিবে লাগিলা,
শুকৰ মুখক চাই ॥

কিবা তযু বার্তা কেন মত দেশ
কহিয়ো শুক সত্ত্বৰ ।

শুকে বোলে বার্তা সংক্ষেপে কহিবো,
কি কৈবোঁ আক বিস্তৰ ॥

যুদ্ধৰ উদ্যোগ কৰিয়ো নৃপতি,
কৰ্পূৰ দ্বীপ প্ৰধান ।

যেন অত্মাৱতা দ্বীপৰ সম্পতি,
নৃপতি ইন্দু সমান ॥

তার গুণ গণ বর্ণাইবাক প্রতি,

মোহোর সামর্থ্য নাই ।

যদি দৈবযোগে সিতো দেশ পারা,

আপুনি দেখিবা যাই ॥

শুকর বচন শুনি চিত্রবর্ণ,

ইফ লোক সব আনি ।

মজ্জণা করিবে লাগিল নৃপতি,

বুলিলা সবাকৈ বাণী ॥

বিগ্রহ করিতে যেন উপদেশ,

কহিয়োক ইফ জন ।

অবশ্যক পুনু করিবোঁ বিগ্রহ,

বুলিলোঁ নিফ বচন ॥

অসন্তোষ ভৈলে বিপ্র নফ যাই,

সন্তোষে নৃপতি চয় ।

লাজ পরিত্যাগে কুলস্ত্রীর নাশ,

লাজ নাশে বেশা হয় ॥

দীর্ঘদর্বি নামে বৃদ্ধ মন্ত্রী বোলে,

শুনিয়ে সংগ্রাম বিধি ।

অস্ত্র নজনাক সঙ্গে লৈয়া গৈলে,

সংগ্রামত নাহি সিদ্ধি ॥

মিত্র ভৃত্য মন্ত্রী আনন্দ হৃদয়ে,

বুলিবে দৃঢ় বচন ।

ভয় জন্মিবেক শত্রুগণ মনে,

বিসহ করি তেখন ॥

তুমি চিত্রবর্ণ বিগ্রহের ফল,

যি কালে চিস্তিত হয় ।

সেহিসে নিমিতে বিগ্রহ করিবে,

সবারো তেবে লাগয় ॥

রাজা বোলে মন্ত্রী সেনা বল মোর,
করা তুমি নিৰ্বোধন ।

তাসম্বাক মন্ত্রী দান দিয়া তুমি।
যাহাক যেন বর্তন ॥

ক্ষণ বেলা চাই শুভ মূহূর্ত্তত,
যাত্রাক দিবে ঘুরাই ।

মন্ত্রী বোলে যাত্রা কৰণ উচিত,
নৃহিকয় মহাবাই ॥

অবিচারে কস্মি কবয় আৰম্ভ,
অজ্ঞানে আপদ স্থান ।

গুণলুক্ক গণে বিচারি কৰয়,
সম্পদ লাভ প্রধান ॥

শত্রুর বলক নকরি বিচার,
প্রবেশয় মূঢ় জন ।

খড়গৰ ধাৰক সাবটি ধৰিলে,
নিশ্চয় হোৱে মৰণ ॥

ৰাজা নিগদতি শুনিয়ে সম্প্ৰতি,
উৎসাহ ভঙ্গ নকৰ ।

পৰক জিনিয়। পৰ ভূমি যেন,
লভিব পাওঁ সত্বৰ ॥

যেমন উপায়ে পৰবৰ ভূমিক,
আক্ৰম কৰিতে পাৰি।

তেমন উপাই আমাত কহিয়ে,
তয বন্ধি অনুসরি ॥

গৃধ্রে বোলে দেব যি কথা পুছিল,
কহিবো তাক তোমাত ।

যেমনে কহিবোঁ। তেনে আচরিবোঁ,
 তবে ফল হোৱে জাত ॥

নৃপতিৰ যত অক্ষুণ্ণ নাহি,

মন্ত্ৰণা কি কৰে তাত ।

শাস্ত্ৰত আছয় লোকে নাচৰয়,

কি কৰে শাস্ত্ৰে সাক্ষাত ॥

ঔষধিক যদি বোগীয়ে জানিলে,

বোগ শান্ত তাত নাই ।

মন্ত্ৰণাক যেন পৰে নজানয়,

কৰিতে তেন যুৱাই ॥

আপুন দেশক অতিক্ৰমিবাক,

নৃপতিৰ যোগ্য নয় ।

যথা যোগ্য মই শুনিয়া আছোহো,

কৰিবা কৰিতে নয় ॥

নদী গিৰি বন দুৰ্গ বিষয়ত,

যৈতে যৈতে ভয় হয় ।

লগে সেনা বল লৈয়া কোঁতুহল,

সেনাপতি যাইব তয় ॥

বলিষ্ঠ পুৰুষ সঙ্গ লৈব বাচি,

সেনাপতি যিবা জন ।

সবাবো আগত সিহঁত চলিবেক,

সংগ্ৰামক কৰি মন ॥

ভাৰ্য্যা সমে ৰাজা মধ্যত চলিব,

ভণ্ডাৰৰ যত ধন ।

অল্প বল লোক মধ্যত চলিব,

কৰিয়া ধন ৰক্ষণ ॥

দুই পাশে অশ্ব সব চলি যাইব,

তাৰ কাছে ৰক্ষণ ।

বথৰ কাষতে গজ গণ যাইব,

পদাতি পদ ৰক্ষণ ॥

ৰুগীয়া দুঃখীয়া সেনাক আশ্বাসি,
 পাছে যাইব সেনাপতি ।
 সেনা গণ লৈয়া মন্ত্ৰী গণ সমে,
 চলিবেক নৰপতি ॥
 বিষম থলত গজে কৰি গতি,
 জলে পুনু পৰ্বতত ।
 অশ্বত চৰিয়া কৰিবেক গতি,
 নৃপতি সম থলত ॥
 মেঘৰ আগমে গজত চড়িব,
 ফুৰিবে পাঙ্গ স্থলত ।
 মেঘৰ আগমে প্ৰসস্থ বোলয়,
 গজ মন আগ্ৰহত ॥
 মনে নপাই তত্ত্ব কৰি বিচাৰত,
 হস্তী সকলৰ যান ।
 অন্ত্ৰ কালত জানিবা নৃপতি,
 তুৰঙ্গ যান প্ৰধান ॥
 সকল থলত সকল কালত,
 যান পতি সকলৰ ।
 সৈন্তে দুৰ্গে মাৰ্গে এমন গমন,
 লক্ষণ নৃপ সবৰ ॥
 ভাল বোধা যদি বখীয়ান থাকে,
 নকৰি নিদ্ৰা প্ৰধান ।
 যোগ নিদ্ৰা মাত্ৰ কৰিব নৃপতি,
 বহিব যোগীৰ থান ॥
 বন পৰ্বতত ৰাজাক ৰাখিব,
 সৈন্ত গণে ভাল মত ।
 বন পৰ্বতক মৰ্দন কৰিয়া,
 আক্ৰমিবে শত্ৰু যত ॥

পৰ দেশে ৰাজা প্ৰবেশ কালত,
 বনবাসী প্ৰজা যত ।
 তাসম্বাক আগ কৰিয়া নৃপতি,
 চলিবে তাৰ পাচত ॥
 সি থলত ৰাজা সি থলত কোষ,
 কোষ বিনে ৰাজা নয় ।
 আপোন প্ৰজাক দিবেক লাগয়,
 ভক্ষা ভোজ্য যিবা হয় ॥
 খাইবাক পাইলে সে যুদ্ধক কৰয়,
 প্ৰাণকো উৎসৰ্গি যাই ।
 মনুষ্য দাস মনুষ্য নোহয়,
 অৰ্থৰেমে দাস প্ৰায় ॥
 গোঁৱৰ লাঘৱ যত পুৰুষৰ,
 ধনাধন নিবন্ধন ।
 পৰস্পৰে সবে বক্ষণ কৰিয়া,
 বুজিব কৰি যতন ॥
 যদি অল্ল সৈন্য বেজৰ মাৰাত,
 কৰিতে তাক লাগয় ।
 সৈন্যৰ আগত পদাতি নৃপতি,
 তইবাক লাগে নিশ্চয় ॥
 শত্ৰুক আৱৰি ধৰিবেক সৈন্তে,
 প্ৰজাক কৰি পীড়ণ ।
 বথ অস্ত্ৰ সমে কৰিব সমৰ,
 নৌকায়ে লোক তৰণ ॥
 বৃক্ষে গুল্মে যাত আবৰি থাকয়,
 হস্তী নৌকা নচলয় ।
 ধনু খড়গ বাক ধৰিয়া তাহাক,
 যুঝিবেক প্ৰজাচয় ॥

আপুন বেগক শিথিল করয়,
সততে যে সব থলে ।

প্রবল অগ্নিক যেন নিমারয়,
পায়া বর্ষিষণ জলে ॥

প্রাকার পৰিখা সবক খসাই,
যাইবেক বত্ন মেলাই ।

নৃপতিৰ মেল সবৰ মাঝত,
হস্তী সব বল নাই ॥

নিজ অঙ্গ সমে মাতঙ্গক লোকে,
অষ্ট উড়, বুলি কয়।

দুই দণ্ড মুণ্ড লাজ চাৰি তৰি,
এহি অমি যুদ্ধ হয় ॥

আতেসে হস্তীক অক্ষাযুদ্ধ বুলি,
শাস্ত্রৰ ইতো বচন ।

গড় জঞ্জালক অশ্ল সমস্তক,
বল সে মানি শোভন ॥

থল বিগ্রহত অর্চাধিৰ ৰাজা,
বিজয় হোৱে লোকত ।

ইহাৰ উক্ত শুনায়োক যেন,
কহিছে অন্য শাস্ত্ৰত ॥

হয়ত চৰিয়া যিতো যুদ্ধ কৰে,
দেৱৰ সিতো দুৰ্জয় ।

তাঁর বৈবাহিক যদি দূরে থাকে,
তথাপি হস্তে থাকয় ॥

সমস্তে প্রজাৰ পালন প্রথমে,
যুদ্ধ কাৰা প্রযোজন ।

দিশ ভাল মন্দ বিচাৰ কৰিব,
পতিৰ কাৰ্য্য শোভন ॥

সংগ্রামে শকত জানে অস্ত্র যত,
বিষকতি যাৰ নাই ।

স্বভাৱতে সুৰ ক্ষত্ৰিয় প্ৰচুৰ,
জিনিছে শ্ৰম সদাই ॥

হেনয় ক্ষত্ৰিয় নৃপতিৰ জানা,
উত্তম বল বোলয় ।

প্ৰভুৰ সন্মতে যত প্ৰজা মানে,
যেমনে যুদ্ধ কৰয় ॥

বহু ধন দিয়া তেমত প্ৰকাৰে,
যুজাইবাক নপাবয় ।

হেন জানি ৰাজা প্ৰজা সকলক,
উৎসাহ দিবে লাগয় ॥

সাৰ ভঞ্জন অসাৰ ভঙ্ককো,
বেকতে ভঞ্জন কৰাই ।

প্ৰসন্ন নোহয় স্থান নাহি কয়,
দিবাৰ ভাগ হৰাই ॥

কাল মাত্ৰ ষাই প্ৰতিকাৰ নাই,
বৈৰাগ্য ইতো লক্ষণ ।

আপুন প্ৰজাক পীড়ণ কৰিব,
শত্ৰু জিনিবাৰ মন ॥

অতিশয় ৰূপে শত্ৰুক জিনিবে,
নথৈবে শেষ কিস্কিত ।

সুখ সাধ্য হয় শত্ৰুৰ পীড়ণ,
উপায় ইতো নিশ্চিত ॥

ৰাজাৰ পুত্ৰক ভেদ কৰাইবেক,
প্ৰলোভ তাকে দেখাই ।

শত্ৰুৰ বলৰ আকৰ্ষণে ৰাজা,
ই পুনো বৰ উপাই ॥

দান মান কৰি সৈন্যক সন্তোষি,
আপুনে হৈব ভূষণ ।

সেহি সময়ত ৰাজায়ে বোলন্তু,
মন্ত্ৰীৰ শুনি বচন ॥

এতেক উপায় কিসক লাগয়,
শুন্যোক মন্তীগণ ।

আপুন উদয় পরবেসে গ্লানি,
তিনি দুই আচরয় ॥

তাক দূৰ কৰি কতো মন্ত্ৰাংগে,
বাকা কৰে প্ৰচাৰণ ।

হেন বাকা শুনি সবে মন্ত্রীগণে,
হাসিয়া बोলে বচন ॥

কোনো প্রাণীগণ উচ্ছৃঙ্খল সদা,
কোনো শাস্ত্র জ্ঞানী হয়।

তিমিৰ তেজৰ একে কালে কৈত,
দেখিয়া আছ নিচয় ॥

[illegible]

বাজায়ো হিবণ্য গৰ্ভৰ থানক,
তেখনে দূত পঠাই ॥

হিৰণ্য গৰ্ভত কহিলেক দৃতে,
শুনियो বাজা সাম্প্রত ।

চিত্রবর্ণ রাজা সসৈন্যে আসিয়া,
লুণ্ঠা আছে উপগত ॥

মলয় পর্বতে আসি বহি আছে,
সসৈন্যে সিতে। জম্ভাই ।

দুৰ্গাৰ শোধন অপেক্ষক ৰাজা,
কৰিতে তযু যুৱাই ॥

গৃধ্ৰ মহামন্ত্ৰী দূতৰ বাক্যত
 লথিয়া বোলে বচন ।
 আমাৰ ইতো বিশ্বাস কথাক,
 জানিল ইতো কেমন ॥
 আমাৰ লোকে আৰ সঙ্গৈ বাই,
 কৰি আছে নিকপণ ।
 চক্ৰবাকৈ বোলে আন নাহিকয়,
 কাকে সে হৈব এমন ॥
 ৰাজা বোলে ইতো কথা নসম্ভবে,
 মেঘবৰ্ণ তেন নয় ।
 কথাক কহন্তে শুকক মাৰিব,
 প্ৰবৰ্ত্তি পূৰ্বেৰ আছয় ॥
 শুকৰ পাচতে যুদ্ধক উৎসাহ,
 কৰিয়া তাৰা আছয় ।
 চিৰকাল যাওঁ আমাৰ থানত,
 আছিল সিতো নিশ্চয় ॥
 মন্ত্ৰী বোলে তভো আগন্তুক জন,
 শঙ্কিব প্ৰভু লাগয় ।
 ৰাজা বোলে কতো আগন্তুক জন,
 উপকাৰে প্ৰবৰ্ত্তয় ॥
 হিত আচৰয় পৰো বন্ধু হয়,
 বন্ধুয়ো পৰ অহিত ।
 দেহতে জন্ময় ব্যাধি হিত নয়,
 অৰণ্যও সাধে হিত ॥
 অপৰ বচন শুন মন্ত্ৰীগণ,
 আগন্তুকো হোৱে হিত ।
 বীৰবৰ নামে শূদ্ৰ নৃপতিৰ,
 আছিলেক এক ভৃত্য ॥

অল্পকাল মানৈ সেৱা কৰি সিতো,
সাধিল হিত ৰাজ্যৰ ।

চক্ৰবাকে বোলে কেমন প্ৰকাৰ,
কহিয়ে কথা তাহাৰ ॥

ৰাজা নিগদতি মন্ত্ৰীগণ প্ৰতি,
ই পুনো কথা প্ৰধান ।

বীৰবৰ নামে নৃপতিৰ আছে,
সৰোবৰ ক্ৰীড়া স্থান ॥

কৰ্পূৰ মঞ্জৰী নামে ৰাজহংস,
তাইত আসকতি ভৈলোঁ ।

কৰ্পূৰ লোকৰ দুহিতাৰ সঙ্গে,
সেহি সৰোবৰে গৈলোঁ ॥

বীৰবৰ নামে ৰাজ্যৰ কুমাৰ,
দেশান্ত হন্তে আইল ।

ৰাজদ্বাৰে বহি দুৱাৰীৰ মুখে,
ৰাজ্যৰ আগে জনাইল ॥

বৰ্ত্তনক আসে যাউবোঁ ৰাজ পাশে,
ৰাজ্যৰ মঠ নন্দন ।

ৰাজ সেৱা কৰি ৰাজ পাশে বৈবোঁ,
কৰা ৰাজ্য দৰিশন ॥

কুমাৰৰ বাক্য দ্বাৰ পালে নিয়া,
ৰাজ্যত দিলে ভেণ্টাই ।

সেহি সময়ত কুমাৰে বোলে,
নৃপতিৰ লাগ পাই ॥

আমাৰাত দেৱ ! আছে প্ৰয়োজন,
দিয়োক তেবে বৰ্ত্তন ।

শূদ্ৰ ৰাজ্য বোলে কতক বৰ্ত্তন,
কৰিয়োক নিকপণ ॥

বোলে বীৰবৰ প্ৰত্যেক দিনৰ,
সুবৰ্ণৰ চাৰি শত ।

মোহোৰ বৰ্তন ভক্ষ ভোজ্যে লাগে,
কহিলো কৰি বেকত ॥

ৰাজা বোলে কত সামগ্ৰী আছয়,
অত টকা তোত যাই ।

বীৰবৰে বোলে দুই বাছ খড়গ,
তিনি আছে মোৰ ঠাই ॥

ৰাজা বোলে অত টকা দিবে লাগি,
মোৰ প্ৰয়োজন নাই ।

হেন শুনি বীৰ— বৰো চলিলেক,
আপুন থানে ঢুলাই ॥

মন্ত্ৰীগণে বোলে দিনা চাৰি মানে,
বৰ্তন দিয়োক দেৱ ।

ইহাৰ স্কৰপ বুঝো আমি সবে,
কেন মতে কৰে সেৱ ॥

কোন উপযুক্ত ইতো বৰ্তনক,
কৰয় ইতো গ্ৰহণ ।

মন্ত্ৰীৰ বচনে ৰাজায়ে তেমনে,
অনাইল তাক তেখন ॥

কপূৰ তাম্বুল দিলন্ত নৃপতি,
সুবৰ্ণৰো পাক্ষ শত ।

সুবৰ্ণকো পাই বীৰবৰে জানা
কৰিলেক যেন মত ॥

দেৱ ব্ৰাহ্মণক অৰ্দ্ধভাগ দিলা,
অৰ্দ্ধভাগ দুঃখিতক ।

ভাৰ্য্যা পুত্ৰ লাগি তাৰ অৰ্দ্ধভাগ,
ভাঙ্গিলা ধৰ্ম্মে বিভক্ত ॥

এহি মতে চিত্ত নিয়োজন কৰি,
সমাপিয়া নিত্যকৃত্য ।

ভক্ষ ভোজ্য কৰি হাতে খড়্গ ধৰি,
উপাসয় প্রীতিনিহিত ॥

যিকালত বাজা আপুনি পাঞ্চয়,
তেবে গৃহ লাগি যাই ।

নপাঞ্চিলে সিতো হাতে খড়্গ ধৰি,
উপাসি থাকে সদাই ॥

শুনা সৰ্বজন এৰা আন মন,
নীতিক তোৰা আচৰা ।

আচৰিলে নীত বুদ্ধি হৰে স্থিত,
কৃষ্ণত ভকতি ধৰা ॥

ভাৰতবৰ্ষত কলিৰ যুগত,
নব তনু আছি পাই ।

ভজনৰ যোগ্য নবতনু বিনে,
আন জন্ম নাই নাই ॥

গুৰু ঈশ্বৰ চৰণে শৰণ,
কায় বাক্য মনে ধৰি ।

গান আজ্ঞা মানি ভজা চক্ৰপাণি,
সুদৃঢ় বিশ্বাস কৰি ॥

তপ জপ হোম দান তীৰ্থ স্নান,
ইসবৰ যত ফল ।

গুৰু ঈশ্বৰ সেৱাত সকলে,
মিলি আসি অধিবল ॥

শ্রৱণ কীৰ্ত্তন কৰা অনুক্ষণ,
যত সমাজিক জন ।

সংসাৰ সাগৰ তৰিবাৰ হেতু,
ধৰিয়ো কৃষ্ণ চৰণ ॥

তোমাৰ কৃপাত হোৱে আসি জান,
আচৰণ মহা শুদ্ধ ।

আচৰিলে পাই হৰিক সদাই,
ধেনুত যেমতে দুগ্ধ ॥

পৰম কৃপালু হৰি বিনে জানা,
মোৰ গুৰু নাহি কেৱ ।

তাহান চৰণে পশিয়া শৰণ,
অকপটে কৰা সেৱ ॥

কলিৰ যুগত ভাৰত ভূমিত,
নবতনু আছা পাই ।

আপুন কৰ্ত্তব্য সাধিবাহা য়েবে,
ফুৰা হৰি গুণ গাই ॥

মই মহাপাপী নজানোহো একো,
গৰুতো অধম গৰু ।

চৰণ সেৱাত কৃপাকৰি থোউ,
তুমি পুনু কল্লতক ॥

পৰম পতিত নজানো অধম,
নিয়োক প্ৰভু উদ্ধাৰি ।

ইতো গ্ৰন্থ পদ কৰিতে নুৱাৰোঁ,
ৰাখিয়োক ভৃত্য কৰি ॥

দেৱ ব্ৰাহ্মণক কিছোকো নজানো,
ভদ্ৰসেন আজ্ঞা কাম ।

ৰামমিশ্ৰে ভণে সমজ্যাৰ জনে,
ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥

কৃষ্ণ চতুৰ্থীত শুনি কাকণ্য ক্ৰন্দন ।

শৃঙ্গ ৰাজা বোলে এৰে আছা কোন জন ॥

কুমাৰ বদতি মই আছোঁ বীৰবৰ ।

ৰাজা বোলে কোনে কান্দে বুকিয়ো সত্ৰৰ !

ৰাজাৰ আগত বাৰবৰ নিগদতি ।
 যেনে আজ্ঞা কৰা তেনে কৰিবোঁ সম্প্ৰতি ॥
 হাতে খড়্গধৰি অন্ধকাৰ নিশা যাই ।
 চিন্তিবে লাগিল; ৰাজা তাহাঙ্ক পঠাই ॥
 উচিত নোহয় পাঞ্চিবাক এক জন ।
 অন্ধকাৰ নিশা ৰাজ কুমাৰ শোভন ॥
 ইহাৰ পাচতে আজি মই চলি যাইবোঁ ।
 ভাল মন্দ যিবা তাৰ নিদৰ্শন পাইবোঁ ॥
 তান পথ অনুসৰি খড়্গ ধৰি যাই ।
 নগৰৰ বাজ ভৈলা তান পাছে যাই ॥
 বীৰবৰে দেখে দূৰে কান্দে নাৰী জন ।
 তৰুণ বয়সী নাৰী ৰূপত শোভন ॥
 প্ৰফুল্ল কমল যেন বদন মণ্ডল ।
 তাৰা যেন ঝাঁকি পাৰে ভূষণ সকল ॥
 শ্ৰীফল সদৃশ স্তন হৃদয়ৰ মাঝে ।
 মেঘ ফুটি চন্দ্ৰ দুই যেন ভৈল বাঝে ॥
 বীৰবৰে বুলিলেক তাক্ষ লগ পাই ।
 কোন তুমি কেনে কান্দা থাকা কোন ঠাই ॥
 নাৰী বোলে এহি ৰাজ্যে শূদ্ৰ নৰেশ্বৰ ।
 তাৰে লক্ষ্মী তাৰে থান থাকো নিৰন্তৰ ॥
 তাৰ বাহুবলে কৰি আছে প্ৰতিপাল ।
 নাহি শ্ৰম স্তখে বঞ্চে। তাৰে বাঞ্ছে। ভাল ॥
 আবে কৈক যাইবোঁ মই কৈত লৈবোঁ ঠাই ।
 আতে সে কান্দোহো আন প্ৰয়োজন নাই ॥
 যতেক আপদ তাৰ আছে প্ৰতিকাৰ ।
 আপদৰ হস্তে কৰো উপায়ে উদ্ধাৰ ॥
 এহি শুনি বীৰবৰে পুছিলো উপাই ।
 কেন মতে হবে পুণ্ডু বহিবাৰ ঠাই ॥

লক্ষ্মী বোলে এৰে শুনিয়োক বীৰবৰ ।
 উপায় আছয় এক আত বহিবাৰ ॥
 শক্তিবৰ আছে যিহে তোমাৰ তনয় ।
 বত্ৰিশ লক্ষণ তাৰ শৰীৰে আছয় ॥
 সৰ্বমঙ্গলাকে দিয়া তাকে বলি কৰি ।
 তেবে শৃঙ্গ নৃপতিৰ বহে বসুন্ধৰী ॥
 অমঙ্গল গুচে ভৱানীৰ প্ৰসাদত ।
 সৰ্ব মঙ্গল সাধে সকলে কাৰ্য্যত ॥
 তেবে পুনৰ্বাৰ মই বহিনোঁ ইহাত ।
 এহি বুলি অন্তৰ্দ্ধান ভৈলেক তথাত ॥
 তৈৰ হস্তে বীৰবৰ নগৰক যাই ।
 নিজৰ ভাৰ্য্যাক তেহে তুলিল জোগাই ॥
 নিদ্ৰা এৰি ভাৰ্য্যা পুল্লে শয্যাত বসিল ।
 বীৰবৰে লক্ষ্মী বাক্য সমস্তে কহিল ॥
 লক্ষ্মী বাক্য শুনি আনন্দিত শক্তিবৰ ।
 স্বামী বক্ষা যাইবে মোৰ ধন্য কলেবৰ ॥
 দেবী ভোগ লাগিবেক মোৰ কলেবৰ ।
 ৰাজ্য বক্ষা যাইব কাৰ্য্য সিঁজিব নৃপৰ ॥
 কৰিয়ো সত্ৰৰ বিলম্বক নুযুৰাই ।
 পৰ অৰ্থে দেহ ত্যাগ শ্লাঘাতকে পাই ।
 পৰ অৰ্থে ধন জীৱ পণ্ডিত তেজয় ।
 নিশ্চিতত প্ৰাণ ত্যাগ সবে নৰে কয় ॥
 কুৎসিত শৰীৰ ইহে অনিমতে যাই ।
 কাৰ্য্য অৰ্থে যাইবে আত নৰে শ্লাঘনই ॥
 মাতৃ বোলে হেন যদি কৰণ নযাই ।
 বৰ্ত্তন নিমিত্তে ধাৰ কমনে এৰাই ॥
 এহিমতে আলোচিয়া চিন্তিয়া উপাই ।
 সবে গুচি গৈল সৰ্ব মঙ্গলাৰ ঠাই ॥

সর্বমঙ্গলাক পূজি বোলে বোবব ।
 ভয়োক প্রসন্ন সাধা বিজয় নৃপৰ ॥
 শূদ্র যে নৃপতি মহা সেরক তোমাৰ ।
 কৰিয়ো গ্রহণ দেবী তান উপহাৰ ॥

এহি বুলি পুত্র শিব কৰিলা ছেদন ।
 দেবীৰ আগত দিলা কৰি নিবেদন ॥
 তাত পাছে বোববৰে কৰিয়া চিন্তন ।
 যত বিত্ত লৈলোঁ তাৰ ভৈলেক স্তজন ॥

নৃপতিব বিত্তৰ সৃজিলোঁ গুই ধাৰ :
 নিষ্ফল জীৱন অপুত্ৰক মোৰ আৰ ॥
 এই বুলি মনে সিতো কৰি আলোচন ।
 আপুনাৰ শিব কাটি কৈলা নিবেদন ॥

স্বামীৰ পুত্ৰৰ শোকে তান প্ৰিয়া জায়া ।
 দেৱীত নিবেদি তেন্তে তেজিলেক কায়া ॥
 জীয়ান্তা মৰন্তা লোকে মোৰ কেনাজত ।
 বল্লভৰ গৈয়া আছে ইপুন লোকত ॥

ইহান সমান লোক নাহি নুপজিব ।
 এমন আশ্চৰ্য্য কৰ্ম্ম কোনো কৰিব ॥
 এমন ভৃত্যৰ আগ কেনে আছো চাই ।
 ভৃত্য এৰি ৰাজ্য মোৰ প্ৰয়োজন নাই ॥

এহি চিন্তি শিবচ্ছেদ কৰিবাক মনে ।
 খড়্গ তুলি শূদ্র ৰাজা ধৰিলা তেখনে ॥
 সর্বমঙ্গলা দেবী অনন্তৰে জানি ।
 দেখে শূদ্র ৰাজা মোৰ প্ৰাণ কৰে হানি ॥

প্ৰত্যক্ষে আসিয়া দেবী ধৰিয়া হাতত ।
 বুলিলা বচন পাছে তাহান আগত ॥
 তোহোৰ নিমিত্তে পুত্ৰ ভৈলোঁহেঁ প্ৰসন্ন ।
 এমন সাহস তোৰ ভৈল অকাৰণ ॥

জীৱন পৰ্য্যন্তে তোৰ ৰাজ্য ভঙ্গ নাই ।
সান্টাঞ্জে নমিলা ৰাজ্য তান দুই পাই ॥
নৃপতি বদতি দেবী হুয়োক প্ৰসন্ন ।
ৰাজ্য জীৱনত মোৰ কিবা প্ৰয়োজন ॥

মোক অনুকম্পা যদি আছয় তোমাৰ ।
আৰ অনুগামী যাইবোঁ কহিলোহো সাৰ ॥
দেবী বোলে পুত্ৰ মোৰ বুজ অভিপ্ৰাই ।
তোত পৰে ধৈৰ্য্যৱন্ত পৃথিবীত নাই ॥

চলিয়োক ৰাজ্যে তোৰ মিলোক বিজয় ।
পুত্ৰ দাৰা সমে ভূত জীয়েক নিশ্চয় ॥
সৰ্বদাঙ্গ সম্পূৰ্ণ হোক তোমাৰ ভূতৰ ।
ৰাজ্যৰ প্ৰসাদে সব পাইল বীৰবৰ ॥

নিদ্ৰাৰ জাগিয়া যেন উঠিলা সত্ৰৰ ।
ভাৰ্য্যা পুত্ৰ সমে সিতো গৈল নিজ ঘৰ ॥
অলক্ষিত ভাবে ৰাজ্য তৈৰ হন্তে যাই ।
শুতিয়া ৰহিল ৰাজ্য মঞ্চত সোমাই ॥

বীৰবৰ প্ৰভাতে ৰহিল দ্বাৰে যাই ।
নৃপতি পুছিল কিবা জানিলা সি ঠাই ॥
বীৰবৰে বোলে নাৰী ক্ৰন্দন কৰিল ।
দেখিলোঁহেঁ মাত্ৰ গৈই তথাতে হৰিল ॥

আত পৰে জানা ৰাজ্য কিছু বাৰ্তা নাই ।
তান বাক্য শুনি ৰাজ্য চিন্তিলা উপাই ॥
মহা সত্যৱন্ত এন্তে শ্লাঘনীয় হয় ।
অপ্ৰিয় বচন যাতু কদাপি নকয় ॥

প্ৰিয় বাক্য বোলে নহি কঠিন বচন ।
বীৰ হুয়া আত্মশ্লাঘা নকৰে কথন ॥
সৎপাত্ৰে দান দেই বৃষ্টি ধাৰা প্ৰাই ।
সদায় প্ৰশান্ত ভাৱ নিষ্ঠ বতা নাই ॥

আহান্তে আছয় মোৰা পুৰুষ লক্ষণ ।
 কদাচিতো যাৰ সম নোহে আন জন ॥
 এহি চিস্তি নিশাক বঞ্চিলা নৰ ৰাই ।
 শিষ্ট সভা পাতিলেক প্রভাতেকে চাই ॥
 সভাত বসিয়া কৈলা তাহান প্রস্তুত ।
 কোন বা প্রসাদ দিবো ইহাৰ উচিত ॥

দ্বিজ বিশ্বেশ্বৰ ।

সত্য নাৰায়ণৰ—পাঞ্চালী ।

উল্কামুখ নামে এক নৃপতি আছিল ।
নদী তীৰে মহাযত্নে সত্যক পূজিলা ॥
আপুনাৰ নিজ সৈন্য সংহতি কৰিয়া ।
কৰন্তু সত্যৰ সেৱা পাঞ্চালী পঢ়িয়া ॥

তাতে এক সদাগৰ নৌকা বাহি যান্তু ।
মনুষ্ট্যৰ শব্দ শুনি নৌকা ৰাখিলন্তু ॥
জিজ্ঞাসিলা সদাগৰে প্ৰতি জনে জনে ।
কি কাণ্য কৰাহা তোৰা কাহাক সেৱন ॥

সবে বোলে সেৱা কৰে সত্য নাৰায়ণ ।
বল্ৰ আৰম্ভেসে সবে নৃপতি নন্দন ॥
পুনৰপি সদাগৰে পুছে বাবে বাৰ ।
ইহাক সেৱিলে হৈব কোন উপকাৰ ॥

অপুত্ৰৰ পুত্ৰ হোৱে নিধনায়াৰ ধন ।
অন্ধ জনে চক্ষু পাৱে বন্ধ বিমোচন ॥
কামনা কৰিয়া যদি কৰয় সেৱন ।
যেই বৰ মাগে তাকে দেই নাৰায়ণ ॥

পুনৰপি সদাগৰে বুলিলা বচন ।
আমাৰ কামনা এক শুনা সৰ্বজন ॥
পুত্ৰ কন্যা মোৰ ঘৰে কিছু যে নভৈলা !
অপুত্ৰ কৰিয়া মোক বিধাতা অজিলা ॥

এতেকে তোমাৰ স্থানে কৰিলো বিনয় ।
কিবা পুত্ৰ কিবা কন্যা মোৰ গৃহে হয় ॥
তেবেসে জানিবো দৃঢ় সত্য নাৰায়ণ ।
স্বৰ্ণ পতাক দিয়া কৰিবোঁ সেৱন ॥

লোকে বোলে শুনা সাধু আমাৰ বচন ।
কৰ নাৰায়ণ সেৱা হৈবেক কুমাৰ ॥
দস্ত সদাগৰে বোলে কামনা কৰিয়া ।
স্বদেশে চলিলা সাধু নৌকাত চৰিয়া ॥

সত্বেৰে পশিলা গৈয়া আপোন নগৰে ।
প্ৰযত্নে পূজিয়া তাৰ লৈয়া গেল ঘৰে ॥
আনন্দিত সদাগৰ চতুৰ্দোলে চৰি ।
পুৰে প্ৰবেশিলা চতুৰঙ্গ দলে বেঢ়ি ॥

এহি মতে নানা দিন আছে লক্ষপতি ।
গৰ্ভৰ লক্ষণ পাছে হৈলা লীলাৱতী ॥
কতো দিনে সাধু ঘৰে এক কন্যা হৈলা ।
নানা বাছ ভাণ্ড আনি মঞ্জল কৰিলা ॥

শিশুকাল গৈল তাৰ বাঢ়িল যৌবন ।
চিন্তিতে লাগিলা সাধু বিবাহ কাৰণ ॥
কাঞ্চন নগৰ এক পুৰি অনুপাম ।
বণিজ্জ কুলত জাত শঙ্খপতি নাম ॥

মদন মোহন ৰূপ আতি মনোহৰ ।
বৰিয়া আনিল লক্ষপতি সদাগৰ ॥
বহুত আৰম্ভে বিহা কৈলা শঙ্খপতি ।
যেমত সুন্দৰী কন্যা অপৰূপৱতী ॥

সত্য সেৱা নকৰিয়া কন্যা বিহা দিলা ।
জামাতাক সঙ্গে কৰি বাণিজ্যে চলিলা ॥
সমুখে দেখিলা এক ৰাজাৰ নগৰ ।
সেই ৰাজ্যে নৌকা লগাইলেক সদাগৰ ॥

সেহি স্থানে বাসাবাৰি কৰিলা নিৰ্ম্মাণ ।
 বিকিতে কিনিতে তৰে পাতিলা দোকান
 চোৰ পঠাই দিলা ৰাজা অন্তৰস পুৰে ।
 ৰাজাৰ যতক ধন চুৰি কৈলা চোৰে ॥
 ৰাজা ঘৰ চোৰ কটোৱাল কাম্পে ডৰে ।
 সাড়া কাড়া দিয়া ফুৰে বাজাৰে বাজাৰে ॥
 বিচাৰি চাইলা তাৰা চোৰক নাপায়া ।
 কান্দিতে লাগিলা তাৰা আত্মঘাত হয় ।
 এইকপে দুঃখ ভয়ে কৰয় ক্ৰন্দন ।
 অন্তৰীক্ষে সান্তনা বুলিলা নাৰায়ণ ॥
 আকাশী বচন শুনি চতুৰ্দ্দিশে চাইলা ।
 বচন শুনিলা মাত্ৰ কিছো নেদেখিলা ॥
 শুনা শুনা বোলে পাছে সত্যনাৰায়ণে ।
 এই বেটা চুৰি কৰি বসিছে দোকানে ॥
 আকাশী বচন শুনি চমকিত হয় ।
 সাধুৰ নিকটে গৈলা শীঘ্ৰগতি ধায়া ॥
 শ্বশুৰ জামাতা দুই একত্ৰে বান্ধিয়া ।
 ৰাজাৰ নিকটে চোৰ ভেণ্টাইলন্ত নিয়া ॥
 লুটিয়া নিলেক ধন চোৰৰ নৌকাৰ ।
 প্ৰকুপিত হয় বোলে ৰাই ৰাজেশ্বৰ ॥
 বন্দীশালে ৰাখা নিয়া দ্বাদশ বৎসৰ ॥
 দাক কটোৱালগণ ৰাজ আজ্ঞা পাই ।
 পোতাশালে বন্দী কৈলা শ্বশুৰ জোৰাই ॥
 এহি মতে বন্দী সাধু দ্বাদশ বৎসৰ ।
 লোকে বুঝিবাবে কহে দ্বিজ বিশ্বেশ্বৰ ॥
 সাধুৰ যতক কথা ৰৌক এহি মানে ।
 গৃহৰ যতক কথা শুনা সৱধানে ॥
 সাধু ধন দিয়া গৈলা বাণিজ্য কৰিতে ।
 খৰচ ভৈলেক সবে পন্থ নিৰিক্ষতে ॥

থাল ঝাড়ী লোতা গাৰু যতেক আছিল।
 সাধুৰ বিলম্ব দেখি সবে বেচি খাইলা ॥
 পৰিধান বস্ত্ৰ আৰো অঙ্গ অভৰণ।
 সকলে বেচিলা তাৰ। কৰিলা ভিক্ষণ ॥

জিজ্ঞাসিলা পানে থানে প্ৰতি জনে জন।
 কোনো নকহিলা সাধু আহিব এখন ॥
 দাসী কৰ্ম্ম কৰি তাৰ। যে পায় মুজুৰী।
 তাকে লৈয়া দিন খাটে নানা ছুঃখ কৰি ॥

উদ্দেশ্য নাপায়া তাৰ। কান্দিয়া বিকলে।
 কোৰটেৰ ধন নাই গৃহেৰ সমলে ॥
 আৰ দিন প্ৰভাততে সাধুৰ কুমাৰী।
 নিজ ব্যৱহাৰে গৈলা ব্ৰাহ্মণৰ বাৰী ॥

দেখে বিপ্ৰ বসি আছে সত্যৰ সেরনে।
 কৰঘোৰে প্ৰণামিলা ব্ৰাহ্মণৰ স্থানে ॥
 প্ৰসাদ লভিয়া পাছে শিবত বন্দিলা।
 কহিতে লাগিলা কথা কান্দিয়া কান্দিয়া ॥

বাপ আৰ স্বামী মোৰ আসয় যাবত।
 এহি মতে সেৱা আৰম্ভ কৰিবোঁ তাৱত ॥
 কাতৰ দেখিয়া তেঁৱে বুলিলা ব্ৰাহ্মণ।
 মন চিন্তে পূজা তুমি সত্যনাৰায়ণ ॥

যদি কৃপায়ুক্ত প্ৰভু হৱই তোমাৰ।
 বাপ আৰ স্বামী তোৰ আসিবেক ঘৰ ॥
 এবে উপদেশ তেঁৱে কৰিলা ব্ৰাহ্মণ।
 দগুৱত কৰি গৈলা আপোন ভৱন ॥

দেখিয়া জননী ক্ৰোধে বুলিলা সত্ৰৰে।
 এত বাত্ৰি আছিল। তুমি কাহাৰ মন্দিৰে ॥
 কিহেতু বিলম্ব তুমি কৰি কোন খেলা।
 কোন বস পায়। তুমি এত ব্যাজ কৈলা ॥

কলারতী বোলে শুনা আমাৰ উত্তৰ ।
 কি কাৰণে ব্যাজ হৈল অবধান কৰ ॥
 এক অদভুত আমি দেখিলোঁ নয়নে ।
 সত্যনাৰায়ণ সেবে ত্ৰাণ্ণ সজ্জনে ॥
 কলিয়ুগে সত্যনাৰায়ণ অৱতাৰ ।
 যেই যে কামনা কৰে সিদ্ধি হৱে তাৰ ॥
 মইতো কামনা কৈলো সিহেতু উপায় ।
 পিতা আৰু স্বামী মোৰ আসোক নিশ্চয় ॥
 য়াৱতে শৰীৰে মোৰ থাকয় জীৱন ।
 তাৱতে কৰিবো সেৱা সত্য নাৰায়ণ ॥
 এহি কথা লীলৱতী শুনিলা শ্ৰৱণে ।
 কৰিতে সত্যৰ সেৱা বঞ্ছ ভৈলা মনে ॥
 মায়ে কীয়ে দুইজনা ভিক্ষায়ে চলিলা ।
 সত্য নাৰায়ণ প্ৰভু আনন্দিত ভৈলা ॥
 পাইলেক যত দ্ৰব্য কি কৰিবো তাৰ ।
 বেলা অৱসানে তাৰা আইলা নিজ ঘৰ ॥
 সেৱাৰ ব্যৱস্থা কৈলা যি হয় উচিত ।
 ইচ্ছা মিত্ৰ বন্ধুবৰ্গ কুল পুৰোহিত ॥
 কৰিলা সেৱন তাৰ কৰিয়া ব্যৱস্থা ।
 লীলৱতী কলারতী ৰাজাৰ দুহিতা ॥
 প্ৰসাদ বাণ্টিয়া দিলা প্ৰতি জনে জনে ।
 দণ্ডৱত কৰি গৈলা আপুনাৰ স্থানে ॥
 এহি ৰূপে সেৱা তাৰা কৰে দিনে দিনে ।
 ভকত বৎসল প্ৰভু দয়া ভৈলা মনে ॥
 কেদাৰ মাণিক্য পুৰে ৰাজ্য সত্যযান ।
 স্বপ্নত কহিলা গৈয়া ৰাজ্য বিচুমান ॥
 ৰাত্ৰি নিশা ভাগে ৰাজ্য শূন্য আছন্ত ।
 ত্ৰাণ্ণৰ বেশে প্ৰভু স্বপ্ন দেখাইলন্ত ॥

উঠা উঠা সত্যবান কত নিদ্রা যাস ।
 আমি সত্যনাৰায়ণ চক্ষু মেলি চাস ॥
 লক্ষপতি শঙ্খপতি দুই সদাগৰ ।
 বন্দী কৰি বাখিয়াছ দ্বাদশ বৎসৰ ॥
 ৰাজ্য ৰক্ষা প্ৰাণ ৰক্ষা চাহ নৃপবৰ ।
 শীঘ্ৰ কৰি চাৰি দিয়ো আমালৰফৰ ॥
 স্বপ্ন দেখি প্ৰভাতে উঠি নৃপমণি ।
 চাৰক সম্মুখি ৰাজা বুলিলন্ত বাণী ॥
 শুন্য ভায়া কটোৱাল আমাৰ বচন ।
 বন্দীশাল হস্তে আন চৌৰ দুই জন ॥
 এহি শূনি কটোৱাল সহৰে চলিল ।
 সাধু বিদ্যমানে আসি সকলে কহিল ॥
 কথা শূনি আনন্দিত সাধুৰ নন্দন ।
 ৰাজাৰ নিকটে গৈলা অৰিত গমন ॥
 শঙ্খপতি বোলে তুমি শূন্য লক্ষপতি ।
 আজি স্ত্ৰপ্ৰভাতে গৈলা সকলে দুৰ্গতি ॥
 ৰাজা বোলে সদাগৰ শূন্য বচন ।
 আজিয়ে কৰাইবোঁ তোৰ বন্ধ বিমোচন ॥
 পুনৰপি পুছে ৰাজা কৈয়া তব সাৰ ।
 কোন দেশে বাসা বাৰী কি নাম তোমাৰ ॥
 সাধু বোলে বত্ৰপুৰে আমাৰ বসতি ।
 বৰ্ণিজ কুলত জন্ম নাম লক্ষপতি ॥
 বাণিজ্য কৰিতে আইলোঁ নগৰে তোমাৰ ।
 শঙ্খপতি নামে এহি জামাতা আমাৰ ॥
 চৌৰ বুলি কাৰাগৰে বাখিলে আমাৰ ।
 নকৈলা বিচাৰ তুমি দ্বাদশ বৎসৰ ॥
 সাধুৰ বচনে লজ্জা পাইলা নৰপতি ।
 নাপিত আনিয়া ক্ষৌৰ কৰাইলা সম্প্ৰতি ॥

তৈলকুৰ গাৱে ঘসি স্নানক কৰাইলা ।
 বসন ভূষণ দিয়া সাধুক তুষিলা ॥
 বহুবিধ অন্ন পানে হৰষিত মন ।
 ৰাজা বিজ্ঞমানে কহে সাধু দুই জন ॥
 আজ্ঞা লৈয়া দেশে তেৱে কৰিলা গমন ।
 চলি যাই চিৰকাল বন্ধু দৰিশন ॥
 ৰাজা বোলে শুনা আজ্ঞা ভাণ্ডাৰী মদন ।
 নৌকা ভৰি দেশে নিয়া যত লাগে ধন ॥
 পূৰ্বৰ যতেক ধন আনিছা লুটিয়া ।
 শীঘ্ৰ কৰি দেশে নিলা নৌকাত ভৰিয়া ॥
 এহি আজ্ঞা শুনি ধন তুলিলা নৌকাত ।
 বিদায় কৰিতে গৈলা ৰাজাৰ আগত ॥
 ৰাজাক প্ৰণাম কৈলা ভূমিত পৰিয়া ।
 শাস্তনা কৰিলা ৰাজা কৰযোৰ হুয়া ॥
 গলা ধৰি সত্যবান বুলিলা তাহাক ।
 নাজানিয়া দুঃখ দিলো ক্ষমিবা আগাক ॥
 সাধু বোলে ৰাজা তুমি ৰাজৰাজেশ্বৰ ।
 তোমাক কি দোষ দিবোঁ কল্প দোষ মোৰ ॥
 আলিঙ্গন আহ্লাদ লভিলা লক্ষপতি ।
 নিজ দেশে চলিলা সন্তত শঙ্কাপতি ॥
 দ্বিজ বিশ্বেশ্বৰে বোলে শুনা সৰ্ববনৰ ।
 এহিকপে প্ৰভু দেখা দেস্ত সেবকৰ ॥
 নৌকা বাহ বাহ কৰি বোলে সদাগৰ ।
 নৌকাক চলাইলা শীঘ্ৰে দেশে যাইবাব ॥
 মধ্যাহ্নত স্নান কৰি কিছু মাত্ৰ খাই ।
 নৌকা চলাই যাই ৰাত্ৰি দিনে ভেদ নাই ॥
 নক্ষত্ৰ সঞ্চাৰে যেন নৌকাৰ চলন ।
 দেখিয়া কুপিত ভৈলা সত্যনাৰায়ন ।

শীঘ্র গতি নদী তীৰে কৰিলা গমন ।
 সন্তাসীৰ বেশে প্ৰভু দিলা দৰিশন ॥
 কি ভৰা ভৰিয়া নেহ কহিয়ে সত্বৰ ।
 ত্ৰিদশ ঈশ্বৰ প্ৰভু জিজ্ঞাসে সাধুব ॥
 সত্যৰ কপটে তাৰ বুদ্ধি নাশ ভৈলা ।
 লতা পাতা ভৰি আছে ডাকিয়া কহিলা ॥
 যি বুলিলা সেই হৌক বোলে নাৰায়ণ ।
 লতা পাতা ভৈলেক নৌকাৰ যত ধন ॥
 কতো দূৰ সদাগৰে নৌকা লৈয়া গৈলা ।
 ভৰা নাই নৌকা তাৰে ভাসিয়া উঠিলা ॥
 বজ্ৰ ঘাত পৰিলা তাহাৰ যেন মুণ্ডে ।
 স্তব্ধ ভৈলা সদাগৰ বাক্য নাহি তুণ্ডে ॥
 নৌকা লৈয়া সদাগৰ সমুদ্ৰ কোলে ।
 ডাৰি মাৰি পাইক সবে কান্দে উচ্চৰোলে ॥
 হাহাকাৰ শব্দ কৰি স্তম্বে গোসাই ।
 গলা গলি কৰি কান্দে শিশুৰ জামাই ॥
 বজ্ৰঘাত শব্দে নসয় বচন ।
 পৰিলা ভূমিত সাধু ভৈলা অচেতন ॥
 কান্দিয়া কান্দিয়া থিৰ ভৈলা সদাগৰ ।
 শঙ্খপতি বোলে পাছে যুৰি দুই কৰ ॥
 আমি নিবেদন কৰো শুনা মহামতি ।
 আমাৰ বচন যদি কৰহ সম্প্ৰতি ॥
 এহি যে সন্তাসী বসি আছে নদী তীৰে ।
 শীঘ্ৰ গতি চলি য়াৰা তাহাৰ গোচৰে ॥
 জোৰাইৰ বচনে সাধু সত্বৰে চলিলা ।
 সন্তাসীৰ কাছে গৈয়া দগুৱত হৈলা ॥
 কোন দেৱ হৱা গোসাই কোন অৱতাৰ ।
 কোন দোষে সৰ্বনাশ কৰিলা আমাৰ ॥

চৰণে ধৰিয়া বোলে বণিক নন্দন ।
 কৃপা কৰা প্ৰভু মই লৈলোহো শৰণ ॥
 সত্য নাৰায়ণে বোলে শুনা লক্ষপতি ।
 কি কাৰণে কৰা তুমি এতেক প্ৰণতি ॥

আমি কি কৰিতে পাৰো বোলাহা বচন ।
 পূৰ্বৰ কথাক তুমি কৰিবা স্মৰণ ॥
 উল্কাযুথ নামে ৰাজা মায়া নদী তীৰে ।
 তাহাৰ সমীপে নৌকা ৰাখিলা সত্ৰৰে ॥

পুছিল কৰাহা তোৰা কাহাৰ সেৱন ।
 তাহাতে কামনা কৰি গৈলা নিজ স্থান ॥
 পুত্ৰ কন্যা মোৰ যদি কিছূ মাত্ৰ হয় ।
 সূৰ্য পতাকা দিয়া সেৱিবো নিশ্চয় ॥

বৰ দিলোঁ কন্যা ভৈলা বিহা দিলা তাৰে ।
 এতবৰ দুঃখ ভৈলা আমাৰ অন্তৰে ॥
 বন্দীশালে দুঃখ দিলোঁ দ্বাদশ বৎসৰ ।
 তেৱে লীলাৱতী সেৱে মোক নিবন্তৰ ॥

প্ৰসন্নতা ছয়া পাছে আমি দিলোঁ বৰ ।
 বৰ মাগে লীলাৱতী যুৰি দুই কৰ ॥
 কন্যা বোলে সাধু সঙ্কে জামাতা আসোক ।
 সি কাৰণে সপ্ন মই দেখাইলোঁ ৰাজ্যক ॥

প্ৰবন্ধে ছোৰাইলো মই কহিলোঁ তোমাৰে ।
 পূৰ্ব কথাত স্মৰণ কৰাইলোঁ নিবন্তৰে ॥
 নৌকা লৈয়া দেশে যাস পৰম হৰিষে ।
 কোঁতুক দেখিতে আইলো সন্তসীৰ বেশে ॥

জিজ্ঞাসিলোঁ কিবা বস্তু আছে সদাগৰ ।
 তুমি বোলা লতা পাতা নৌকাৰ উপৰ ॥
 কপটে হৰিলোঁ ধন দিলোঁ লতা পাতা ।
 শুনিয়ো কহিলোঁ মই পূৰ্বাপৰ কথা ॥

এতেক কহিলা যদি সত্যনাৰায়ণ ।
পূৰ্ববৰ বৃত্তান্ত সাধু কৰিলা স্মৰণ ॥
গলত বসন বান্ধি বোলে সদাগৰ ।
লক্ষ মুদ্ৰা বন্ধা থৈলোঁ তোমাৰ গোচৰ ॥

গৃহে যাই প্ৰথমতে কৰিবোঁ সেৱন ।
হেন কালে চৰে আসি কহিলা কখন ॥
ঘাটে আইলা সদাগৰ ধন মাল লৈয়া ।
সত্বেৰে জনাইলা পাছে অন্তঃপুৰে গৈয়া ॥

স্বামী আসিলা বুলি বঙ্গ ভৈলা মনে ।
কলারতী প্ৰসাদক গৈলা থানে থানে ॥
দ্বৰিত গমনে কৈলা অগৰু মাৰ্জ্জন ।
স্বামীক দেখিতে গৈলা খঞ্জন গমন ॥

সুত ধৰ্মী সাধুৰ ৰমণী লীলারতী ।
প্ৰসাদ নাথাই গৈলা যথা নিজ পতি ॥
তাতে সত্যনাৰায়ণে কিছু পাইলা চল ।
শঙ্খপতি সাধুৰ নৌকা ঘাটে গৈলা তল ॥

ডাহিন বামতে তবে চাহে সদাগৰ ।
জামাতা নেদেখি সাধু ভৈলা শোকাতুৰ ॥
জামাতা জামাতা বুলি ডাকে ঘনে ঘনে ।
ভূমিত পৰিয়া সাধু ভৈলা অচেতনে ।

বিপদে পৰিলোঁ বুলি কহে বিশ্বেশ্বৰ ।
লেচাৰি কৰিলা এক পদ মনোহৰ ॥

কান্দে সাধু কৰিয়া বিবাদ ।

নানা বত্বে ভৰা ভৰি অবিলম্বে আইলোঁ পুৰি,
তাতে হেন মিলিল প্ৰমাদ ॥

কলারত্নী কোলে করি পৃথিবীত গড়া গড়ি,
কান্দে সাধু সৰ্বজন মনে ।
কন্যা মোর শিশু মতি স্বামী বিনে নাহি গতি,
কোন হেতু অকাল মরণে ॥

কলারত্নী বোলে বাপ শরীর নসহে তাপ,
প্রাণ পূরে প্রভু নাদেশিয়া ।
সেরিলাম নাৰায়ণ সবৈ ভৈলা অকাৰণ,
মরিবৌ সাগরে বাপ দিয়া ॥

মাঝে জীয়ে গলাগলি কান্দে সাধু লক্ষপতি
কোন হেতু কৈলা নাৰায়ণ ।
কহে দ্বিজ বিশ্বেশ্বর জীয়ে তোৰ প্রাণেশ্বর,
দয়া করে যদি নাৰায়ণ ॥

দীন দ্বিজবৰ ।

পাঞ্চালী ।

মাধৱ-স্লোচনা ।

ধূৱা—জয় হৰি বোলা মুখে, জয় ৰাম বোলা স্মৃথে ।
তৰিয়া সংসাৰ সিন্ধু যাওঁ মহা স্মৃথে ॥

মাধৱে শুনিলা চন্দ্ৰকলাৰ বচন ।

বুলিবে লাগিলা পাছে থিৰ কৰি মন ॥

কেন মতে স্লোচনা দৰশন পাইবোঁ ।

সাগৰৰ পাৰ ছই কেন মতে যাইবোঁ ॥

কোন চিন ধৰি কন্যা চিনিবোহেঁ যাই ।

কহিয়ে স্তম্ভৰী মোত ইসব উপাই ॥

চন্দ্ৰকলা বোলে শুনা কথা যুবৰাজ ।

উপায় কৰিলে তযু সিজিবেক কাজ ॥

বাম অঞ্জে আছে কৃষ্ণতিল এক গোট ।

স্বৰ্ণ পৰ্বতে যেন অঞ্জনৰ ফোট ॥

সেহি চিনে চিনিবাহা কন্যা স্লোচনা ।

অতি ৰূপৱতী সৰ্ব গাত্ৰ স্লক্ষণা ॥

আছয় গন্ধনৌ নামে তাহান মালিনী ।

তাইৰ অনুগ্ৰহে তুমি কণা পাৱা চিনি ॥

আছে এক ঘোড়া উচ্চৈঃশ্ৰবা হস্তে জাত ।

ভদ্ৰশ্ৰৱা নামে ঘোড়া তোমাৰ শালত ॥

সেহি ঘোড়া চৰি হৈবা সাগৰৰ পাৰ ।

কথা শুনি আনন্দ মিলিল মাধৱৰ ॥

সৈন্য সব লৈয়া নিজ নগৰে আসিলা ।

স্নান কৰি চন্দ্ৰকলা গৃহক চলিলা ॥

ঘৰে আসি মাধৱৰ বিয়াকুল মন ।
আপোনাৰ ঘোড়া শালে কৰিলা গমন ॥
সুলোচনা মাধৱৰ এহি ইতিহাস ।
পদবন্ধে দ্বিজবৰে কৰিলা প্ৰকাশ ॥

ধূৱা—সদায়ে বদন বোলা হৰি কৃষ্ণ নাম ।
লভিবা স্ত্ৰফল মনকাম ॥

কৰযোৰে মাধৱে বোলন্ত ঘোটকক ।
কোনে নিবা পাৰা মোক সাগৰ পাৰক ॥
শুনিয়া ঘোটক সব অন্তো অন্তো চাই ।
কেৱে কিছু নুবুলিলা বৈলা ঘাস খাই ॥

স্বলক্ষণ এক ঘোড়া কুৎসিত শৰীৰ ।
মাধৱক বচন বুলিলা ধীৰে ধীৰ ॥
তোমাক নিবাক পাৰেঁ সাগৰৰ পাৰ ।
শুনা যুবৰাজ কহো দুখ আপোনাৰ ॥

স্বপ্নত নেদেওঁ কেন মত ধান মাস ।
দিনে ৰাত্ৰি পাওঁ এক মুঠি চেৰা ঘাস ॥
জোৰা দিয়া জৰী সব আমাৰ গাৱত ।
যত দুঃখ পাওঁ মই তোমাৰ শালত ॥

নহয়ে ভ্ৰমণ জানা প্ৰতিপাল বিনি ।
দ্বত তৈল কাঠ বিনে নজ্বলে অগনি ॥
নানা অলঙ্কাৰ পিন্ধে আনো ঘোড়া চয় ।
কাঠৰ কুকুৰ কিবা সিংহ সম হয় ॥

একক্ষণে পৃথিবীক পাৰোহো ভ্ৰমিতে ।
শুনিয়া মাধৱে পাছে লাগিলা বুলিতে ॥
মোৰ পিতা কৰিলে যতেক তযু দোষ ।
ক্ষমিয়ো সকলে তাপ এৰ অসন্তোষ ॥

যদি লোকে তাপ দেই উত্তম জনত ।
নথাকন্ত চিৰকাল সাধুৰ হৃদিত ॥
অগনি তাপত যদি তপ্ত হৱে জল ।
অগনি বিয়োগে শীঘ্ৰে হৱয় শীতল ॥

যদি কুশ দেহা তভে আছে গুণগণ ।
দাঁপৰ অগনি যেন দহে মহাবন ॥
এহি বুলি ঘোটকক নমি যুৱৰাজ ।
আপুনি ঘোটক নিয়া কৰিলন্ত সাজ ॥

শুভক্ষণে ঘোটকত চৰিলা কুমাৰ ।
প্ৰাচেষ্ট দাসক লৈল ঘোড়াৰ উপৰ ॥
মহাবেগে পাইলা সাগৰৰ পাছে পাৰ ।
বিচাৰি পাইলন্ত পাছে মালিনীৰ ঘৰ ॥

মালিনীক বোলায় ওৰে শুনিয়োক আই ।
এক নিশা অতিথিক মোক দিয়া ঠাই ॥
মালিনী সাদৰে নিলা আপোনাৰ ঘৰ ।
মাধৱে বঞ্চিলা নিশা কয় দ্বিজবৰ ॥

ধুৱা—ভাই বাম বোলা নৰে, বদন ভৰিয়া ভাই,
বাম বোলা নৰে ॥

প্ৰভাত কালত উঠিলন্ত মহাভাগ ।
সাবশেষ কথা কৈলা মালিনীৰ আগ ॥
মালিনী কহিলা আজি অধিবাস হৈব ।
কালি কন্যা বিহা কৰি বিছাধৰে নিব ॥

শুনিয়া মাধৱ বৰ মিলিলাহা ত্ৰাস ।
হাঁ আই কি কৰিলোঁ ভৈলোঁ সৰ্বনাশ ॥
যাক লাগি বন্ধু বৰ্গ ছাৰিলোঁ সকল ।
যত যত্ন কৈলোঁ ভৈলা সকল বিফল ॥

তথাপি শ্ৰমত সিদ্ধি কহে সৰ্বলোক ।
 শ্ৰমত নিসিজে যদি এড়ি দিবোঁ শোক ॥
 এহি বুলি কুসুমৰ মালাকে গাঠিলা ।
 পুষ্পৰ পত্ৰত সৰ্ব কাৰ্য্যক লেখিলা ॥

বিক্ৰম ৰাজাৰ পুত্ৰ যশোদা মাধৱ ।
 চন্দ্ৰকলা কৈলা মোত তযু গুণ সৱ ॥
 শুনি তযু ৰূপ গুণ ভৈলোঁ বিমোহিত ।
 সাগৰ তৰিয়া আইলোঁ ঘেটকে সহিত ॥

ভজিয়ে কামিনী মোক পশিলোঁ শৰণ ।
 মইসে জানিছোঁ তযু ৰূপ গুণ গণ ॥
 কমলাৰ যত গুণ ভ্ৰমৰে জানয় ।
 নজানয় তাক জানা ভেক সমস্তয় ॥

আঙ্গুঠি সহিতে পাছে সেহি মালাখান ।
 মালিনীৰ হাতে দিলা মাধৱ সজান ॥
 মালিনী বিস্ময় কৰি সেহি মালা নিলা ।
 কন্যাৰ আগত দিয়া ভয়ে অন্তৰিলা ।

পুষ্পৰ পত্ৰত কন্যা দেখিলা অক্ষৰ ।
 পঢ়ি মালিনীত কথা পুছে নিৰন্তৰ ॥
 মালিনী কহিলা মাধৱৰ ৰূপ গুণ ।
 দ্বিজবৰে ৰচিলা পাঞ্চালী সবে শুন ॥

ধূৱা—ভবতৰণ হেতু শ্ৰীৰাম নাম,
 সকল নিগমে এহি সাৰ ॥

শুনিয়া বিস্ময় ভৈলা কন্যা সুলোচনা ।
 পত্ৰৰ পিঠিত পূৰ্ণ লেখি বিচক্ষণা ॥
 যুবৰাজ ! তোমাৰ লিখন মই পাইলোঁ ।
 তযু ৰূপ গুণ শুনি মনেৰে ভজিলোঁ ॥

কিন্তু মোৰ আজি হৈব শুভ অধিবাস ।
বিবাহ মিলিব কালি কাৰ্য্য ভৈলা নাশ ॥
ত্ৰিবিধম নৃপতিৰ পুত্ৰ বিছাধৰ ।
তাতে মোক পিতৃ দিয়া চাই আছে বৰ ॥

বিবাহ সভাত মই বৰৰ আগত ।
প্ৰদক্ষিণ কৰিয়া ডাঙ্গিবো বামহাত ॥
যিজনে উৰ্দ্ধক নিবে মোৰ হাতে ধৰি ।
সিজনে মোহোৰ পতি কৈলোঁ নিষ্ঠকৰি ॥

ইসব কথা ক কন্যা লেখিলা মালাত ।
বিনয় কৰিয়া দিলা মালিনীৰ হাত ॥
মালিনীও লেখা দিলা মাধৱৰ হাত ।
কুমাৰে পঢ়িলা পত্ৰ কৰিয়া সাক্ষাত ॥

পত্ৰ চায়া মাধৱৰ উল্লাসিত মন ।
পূৰ্ণ পত্ৰ লেখি দিলা এহি বিচক্ষন ॥
তোমাৰ সন্মত প্ৰিয়া মোহৰ সন্মত ।
তোমাক ডাঙ্গিয়া নিবো থাকি আকাশত ॥

তোমাক লাগিয়া মই তৰিলোঁ সাগৰ ।
ছাৰিলোঁহেঁ নিজ দেশ জ্ঞাতি নিৰন্তৰ ॥
মালিনীয়ে পূৰ্ণ পত্ৰ দিলা কন্যা আগে ।
পত্ৰ চায়া কন্যা কথা কহে অনুৰাগে ॥

শুনিয়ে মালিনী মোৰ মনৰ হাত্ৰাস ।
নদেখি ভজিলোঁ বৰ কৰি অজিজ্ঞাস ॥
কেমন সুন্দৰ বৰ দেখিবোঁ নয়নে ।
ভজৈ তেবে স্বামী যদি ভাল দেখে মনে ॥

মালিনী বোলয় আই আসা মোৰ ঘৰ ।
স্নান কৰিবাৰ ছলে চলা সৰোবৰ ॥
শুনি সুলোচনা মালিনীৰ হাতে ধৰি ।
মালিনীৰ ঘৰে পশিলন্তু শীঘ্ৰকৰি ॥

দেখিলা মাধৱ বীৰ শুতিয়া আছয় ।

ৰূপ দেখি স্তুলোচনা লভিলা বিস্ময় ॥

নিৰখিতে বাঢ়ি যাই নয়ন তৃপ্তি ।

মনত কৰিলা থিৰ এহি মোৰ পতি ॥

মালিনী বোলয় বীৰ শুতিয়া আছয় ।

নিদ্ৰাত পুৰুষ জানা মৃত্যুক আহ্বানয় ॥

নিদ্ৰাৰ তুলিয়া মই দেখাও কুমাৰ ।

সৰস পাঞ্চালী ভণে দীন দ্বিজবৰ ॥

ধূৱা—ছাব শয়ন সূখ, দেখা প্ৰিয়াৰ মুখ ।

উঠা উঠা দেৱ যুবৰাজ ॥

বাণী শুনি মালিনীৰ জাগিয়া মাধৱ বাৰ,

শয্যাত বসিয়া ভৈলা সাজ ॥

জাগিয়া দেখিলা পাছে কন্যা এক বসি আছে,

বাম অঙ্গে আছে কৃষ্ণ তিল ।

এহি স্তুলোচনা কন্যা ত্ৰিজগতে জানে ধন্য,

মনে জানি আনন্দ মিলিলা ॥

মাধৱে বোলন্ত বাণী শুনয়ো সজনী ধনা,

কতো ভাগ্যে তোমাক দেখিলোঁ ।

দেখিয়া তোমাৰ মুখ দূৰ গৈলা মন দুখ,

সুখময় সাগৰে মজিলোঁ ॥

বদন দেখন্তে তোৰ জীৱন জনম মোৰ,

সাফল ভৈলেক প্ৰাণ প্ৰিয়া ।

মোহোক ভজিয়া সুখী হয়োঁ তুমি চন্দ্ৰমুখী,

মোৰ প্ৰাণ ৰাখিওঁ ভজিয়া ॥

তোমাক কৰিবো দৃষ্টি বিধাতা কৰিয়া সৃষ্টি,

যতেক সুন্দৰী সংসাৰত ।

যতেক সুন্দৰ আন কৰি আনি এক থান,

থৈলা বিধি তমু শৰীৰত ॥

শুনিয়া হেন সূচনী হাসিয়া বোলয় বাণী,
 লাজতে বসন ঢাকি মুখ ।
 পত্ৰতে লেখিছো আমি তুমিসে আমাৰ স্বামী,
 এৰ প্ৰভু হৃদয়ৰ দুখ ॥
 বিদায় দিয়োক আবে আপোন ঘৰক যাইবে,
 বিধিয়ে যি কবে হুইবে সেই ।
 কুমাৰে বোলয় বাণী শুন সুবদনী ধনী,
 যাওঁ হেৰা বচন লোগাই ॥
 আতো থাকো বোলা ঘেবে অহঙ্কাৰ সিজো তেবে,
 যেই কৰা আপোন ইচ্ছাই ।
 তাক্ষ নমস্কাৰ কৈলা সুলোচনা ঘৰে গৈলা,
 দ্বিজবৰো এহি গীত গাই ॥

ধুৰা—চলিলা আপোন ঘৰে গজেন্দ্ৰ গামিনী হে ॥

সুলোচনা চলি গৈলা আপোনাৰ ঘৰ ।
 অনন্তৰে সময় মিলিলা বিবাহৰ ॥
 ত্ৰিবিধম নৃপতিৰ পুত্ৰ বিছাধৰ ।
 কাছি পাৰি আসিলন্ত কাৰ্য্যো বিবাহৰ ॥

গুণকাৰ ৰাজা পাছে পাতিলা উৎসৱ ।
 মঞ্জল কৰিবে লৈলা দিব্য নাৰীসব ॥
 হেম ঘট ধৰি নাৰীগণে আনে জল ।
 কণ্ঠাক কৰাইয়া স্নান কৰে স্নমঞ্জল ॥

কণ্ঠাক অনেক ৰত্নে কৰিয়া ভূষিত ।
 জোকাৰ কৰয় কতো কতো গাৱ গীত ॥
 উভয় দলৰ মহাশব্দ উঠিলা ।
 হস্তী ঘোটকৰ ৰাৱে শব্দ পুৰিলা ॥

অনেক মঙ্গল বাত বাৰে পৰি চানি ।
কাহাৰ শব্দ কেহো থিতাতে নুশুনি ।
নটীগণে নৃত্য কৰে নটে গাৰে গীত ।
দ্বিজবৰে বচিলা পাঞ্চালী মনোনীত ॥

ধুৰা—টোল বাজে মৃদঙ্গ বাজে, নানান মধুৰ বাত বাজে তৰে ॥

কতো দিব্য বীণা বাৰে কতো স্মৃতিত গায়ে,
কতো ৰুদ্র বাৰে কৰি লাংস ।

কাচিয়া কন্যাক পাছে আনিলা বৰৰ কাছে,
যেন লক্ষ্মী প্ৰকাশ কৰন্তু ॥

বৰ প্ৰদক্ষিণ কৰি বাম বাহু তুলি ধৰি,
সুলোচনা ৰহিলা দড়াই ।

মাধৱ স্ততিয়া বৈলা প্ৰচেষ্ট ভাবিবে লৈলা,
আছোহো সফেট সব পাই ॥

বিধিয়ে বঞ্চিলে তাক অভাগি নিদ্ৰাত থাক,
মই আনো সেই কন্যা যাই ।

যদি সেই কন্যা পাওঁ ইহাক এৰিয়া যাওঁ,
দাস হুইতে প্ৰয়োজন নাই ॥

অনেক ভাৱনা কৰি প্ৰচেষ্ট ঘোৰাত চৰি,
চলি গৈলা পথে আকাশৰ ।

কন্যাৰ বাম হাতে ধৰি মনে মহাৰঙ্গ কৰি,
তুলি লৈলা ঘোৰা উপৰত ॥

গৈয়া সিদ্ধু পাৰ পাই কন্যাৰ বদন চাই,
বুলিবে লাগিলা মন্দমতি ।

মাগৰৰ পাৰ আইলোঁ কাঞ্চি নামে পুৰি পাইলোঁ,
যেন দেখা জ্বলে অম্ৰাৱতী ॥

জানিবা প্ৰচেষ্ট মই নাহি প্ৰিয়া সংশয়,
বিজ্ঞাধৰ মাধৱৰ ভাই ।

মোক আলিঙ্গন দিয়া প্ৰাণ ৰাখা প্ৰাণ প্ৰিয়া,
দ্বিজবৰে পাঞ্চালী ৰচয় ॥

ধুৰা—ভাৱে দেৱী স্লোচনা হে ॥

প্ৰচেষ্ঠক জানি সতী চিন্তে শোক কৰি ।
সমূলি মৰিলাঁ অভাগিনী হৰি হৰি ॥
কৈক যাইবো কি কৰিবো শোকে বুক ফাটে ।
হেন সে দাক্ষণ বিধি লেখিলা ললাটে ॥

কৈত বৈলা পিতৃ মাতৃ কৈত বিছাধৰ ।
কৈত বৈলা প্ৰাণ নাথ মাধৱ কুমাৰ ॥
দেওঁ ধিক ধিক ধিক বিধিৰ ঘটনা ।
ইসব ভাবিয়া পাছে বোলে স্লোচনা ॥

বিবাহ কৰিয়ে মোক কৰিয়ে গ্ৰহণ ।
অবিবাহে মোক তুমি নকৰা গ্ৰহণ ॥
এৰিয়োক কাম ভাৱ ৰাখিয়োক মন ।
বিবাহৰ উপহাৰ আনিয়ো এখন ॥

আদৰি কোমল কৰি বুলিলা বচন ।
বুজিতে নৰিলা তাক প্ৰচেষ্ঠ দুৰ্জ্জন ॥
শুনি প্ৰচেষ্ঠৰ বৰ ৰঙ্গ ভৈলা মন ।
কন্যাত খুজিয়া লৈলা হাতৰ কঙ্কন ॥

ঘোটকে সহিতে তাতে সুন্দৰীক থৈলা ।
উপহাৰ আনিবাক সিতো চলি গৈয়া ॥
কি কৰিবোঁ কৈক যাইবোঁ স্লোচনা ভাবে ।
ইহেন শঙ্কটে মোক কোনে নিস্তাৰিবে ॥

ইহাতে থাকিবে প্ৰতি নেদেখোঁ উচিত ।
তীৰ্থে গৈয়া মৰোঁ যোৱে নোহে সিয়ো হিত ॥
বিছাধৰ মাধৱ যে প্ৰচেষ্ঠ দুৰ্জ্জন ।
মোৰ গাৱে বধ দিয়া ছাৰিবে জীৱন ॥

তিনিয়ো মৰিবে জানো মোহোৰ বিয়োগে ।

মৰিবাক লাগি গঙ্গা সাগৰৰ যোগে ॥

এতেকে চলিবোঁ মই সেই তীৰ্থ প্ৰতি ।

বিষ্ণুকে ভজিয়া তৈতে কৰিবো ভকতি ॥

হৰি তৃষ্ণ হৈলে পাইবো স্বামী মাধৱক ।

অৱশ্যে দেখিবোঁ তৈতে তিনিয়ো জনক ॥

এহি বুলি কন্যা ঘোটকত চৰি গৈলা ।

দ্বিজবৰে সবস পাঞ্চালী এহি কৈলা ॥

গঙ্গা সাগৰৰ যোগে যিতো তাৰ্থ বৰ ।

তাতে চন্দ্ৰবংশী এক আছে নৰেশ্বৰ ॥

নামত স্নসেন তাৰ নগৰে চলিলা ।

পাছে স্নলোচনা এহি মনত ভাবিলা ॥

সহজে যুবতী তাতে বিবাহৰ শেষ ।

ৰাজাৰ আগত কেনে কৰিবোঁ প্ৰবেশ ॥

পাছে ইন্দ্ৰজালি মায়া কৰি তেতিক্ষণ ।

সুন্দৰ পুৰুষ যেন দেখি সৰ্বজন ॥

সুধৰ্ম্মা সভাত যেন পশিলা জয়ন্ত ।

হেন দেখি ৰাজা কথা তাত পুচ্ছিলন্ত ॥

কৈব হন্তে আসি আছা তুমি কোন জন ।

শুনি প্ৰণামিয়া পাছে বুলিলা বচন ॥

ৰাজাৰ কুমাৰ মই নামে বীৰবৰ ।

আসি আছোঁ মহাৰাজ তোমাৰ নগৰ ॥

প্ৰবৰ্ত্তি থাকিবোঁ মই তোমাৰ দেশত ।

সকল অশক্ত কৰ্ম্ম কৰিতে শকত ॥

ৰাজা বোলে বীৰবৰ বহিয়ো এখন ।

নাহিকে সংশয় তযু কৰিবোঁ পোষণ ॥

ৰাজাৰ বচনে বহিলন্ত বীৰবৰ ।

দ্বিজবৰ ৰচিলা পাঞ্চালী মনোহৰ ॥

ব্যাস মুনি কহন্তু শুনিয়ে মুনিবৰ ।
 যেন কথা তৈল পাছে আত অনন্তৰ ॥
 সূসেন ৰাজাৰ সঙ্গে আছে বীৰবৰ ।
 আতি দায়া কৰি তাক ৰাখিলা চাকৰ ॥
 এক দিন সেই দেশে বিঘিনি মিলিলা ।
 ভীমনাথ নামে এক গণ্ড প্ৰবেশিলা ॥
 পৰ্বত আকাৰ তাক চাহন নযাই ।
 মাৰে প্ৰজা সব ধৰি শয্য সব খাই ॥
 কাকো চেলেকন্তু কাকো খৰগে হানই ।
 চৰণে পিসয় কাকো লাঙ্গুলে মাৰই ॥
 মহানাথ কৰে হৃদয়ত লাগে ত্ৰাস ।
 আচোক মাৰিব তাক যাবো কোন পাশ ॥
 ভাগে প্ৰজাগণ কৈতো নাপাৱন্ত থিত্তি ।
 মিলিল প্ৰলয় পলাৱন্ত চতুৰ্ভিত্তি ॥
 সবে গৈয়া নৃপতিত কৰিলা গোচৰ ।
 মহাৰাজা ৰাখিয়ে মিলিলা অথন্তৰ ॥
 গণ্ড এক আসি আছে নামে ভীমনাথ ।
 প্ৰজা সব মাৰে শয্য কৰিলা উচ্ছাদ ॥
 শূনি ৰাজা মনত বিস্ময় পায় বৰ ।
 চল বীৰবৰ বুলি পাঞ্চিলা সত্ৰৰ ॥
 শূনা বীৰবৰ শীঘ্ৰে গণ্ডক মাৰিয়েঁ ।
 আপদৰ হন্তে প্ৰজাগণ উদ্ধাৰিয়েঁ ॥
 ভাল বুলি বাৰবৰে ৰাজাক নমিলা ।
 হাতে শূল ধৰি মহাকোপে চলি গৈলা ॥
 দেখিলন্তু গণ্ড গোটে শূতিয়া আছয় ।
 পৰ্বত আকাৰ তাক দেখি লাগে ভয় ॥
 পাছে বীৰবৰ হাতে শূল তুলি লৈলা ।
 গণ্ডক সম্মুখি আছে গৰ্জ্জিবাক লৈলা ॥

শুনা অৰে ভীমনাদ ! গণ্ড দুৰাচাৰ ।
 তেজিয়েঁ। নিদ্ৰাক তোৰ মিলিলন্ত মাৰ ॥
 আপুনি আৰ্জ্জিয়া পাপ বৃক্ষ যে সফল ।
 কালত ফলিত ভৈলে ভুঞ্জি তাৰ ফল ॥
 যতেক মাৰিলি প্রজা তাৰ নাহি লেখা ।
 সি সব সহিতে যম পুৰে হৌক দেখা ॥
 শুনি ভীমনাদে নিদ্ৰা ছাৰি তেতিক্ষণ ।
 ফুৰাৱন্ত কোপে দুই অৰুণ নয়ন ॥
 বুলিবে লাগিলা বীৰবৰক সম্মুখি ।
 নকৰিব গৰ্ব অৰে শুন মন্দ বুদ্ধি ॥
 জানিলোঁহেঁ আজি তোৰ আয়ু ভৈলা ক্ষয় ।
 মোক দেখি কোন প্রাণী জঁৱন্তে আছয় ॥
 মোক মাৰিবাৰ তোৰ এতমান সাস ।
 অগ্নিত ফৰিঙ্গ যেন মৰিবাৰ চাস ॥
 এতেকে বোলন্তে বীৰ হুঙ্কাৰ কৰিলা ।
 গণ্ডক লাগিয়া শক্তি গোট প্ৰহাৰিলা ॥
 প্ৰাণ ছাৰি পৃথিৱীত পৰিলন্ত গণ্ড ।
 কম্পিলা ধৰণী ভৈল বদন প্ৰসন্ন ॥
 গঙ্গা সাগৰৰ তীৰে ছাৰিলা শৰীৰ ।
 কধিৰে লিপিত যেন শিখৰ গিৰিৰ ॥
 গণ্ডক মাৰিয়া বীৰে চলিলা নগৰে ।
 জয় জয় কৰে প্ৰজাগণ নিবন্তৰে ॥
 পদ্ম পুৰাণৰ ইতিহাস মনোহৰ ।
 শুনা সৰ্বজন দীন গাই দ্বিজবৰ ॥
 ব্যাস নিগদতি শুনা জয় মনি অপাৰ ।
 পথে চলি যাহন্তে দেখিলা দ্বিজবৰ ॥
 বিমান উপৰে এক পুৰুষ স্তম্ভৰ ।
 গলে তুলসীৰ মালা গাৱে পীতাম্বৰ ॥

প্ৰসন্ন বদনে শ্যাম চতুৰ্ভুজধৰ ।
বিষ্ণু দূত গণে লৈয়া যাহান্ত সাদৰ ॥
দ্বিতীয় আদিত্য যেন দেখি আকাশত ।
নম্ৰ ভাৱে বাঁৰবৰে তাহাত পুছন্ত ॥

তুমি কোন কৈব হন্তে আসি আছ কোথা ।
শুনি ভীমনাৰ্দ্দে কহিবাক লৈলা কথা ॥
পুৰুষৰ বেশে তুংগি আছাহা স্তম্ভৰী ।
শুনিয়ে আমাৰ বাৰ্ত্তা কহো নিমট কৰি ॥

ধৰ্ম্মবুদ্ধি নামে আছিলন্ত নৰেশ্বৰ ।
পৃথিৱী পালিলা চাৰি হাজাৰ বৎসৰ ॥
যাগ দান অনেক কৰিলোঁ পুণ্যচয় ।
কিন্তু এক অকাৰ্য্য কৰিলোঁ বৰ মই ॥

পাষণ্ডৰ বাক্যে ব্ৰাহ্মণত কোপ কৰি ।
অগ্নি অপৰাধে তাৰ ভূমি আছোঁ হৰি ॥
সেহি অপৰাধে মোক বিধাতা দণ্ডিলা ।
সেহি ক্ষণে মোৰ ৰাজ্য সম্পত্তি খণ্ডিলা ॥

ৰাজ্যতাৰ গুচিলা শোকতে দহে মন ।
কতিপয় দিনে মোৰ মিলিলা মৰণ ॥
যমদূতে নিয়া চিত্ৰগুপ্তত জনাইলা ।
চিত্ৰগুপ্তে মোৰ কৰ্ম্ম যমত জনাইলা ॥

ধৰ্ম্মবুদ্ধি নামে ইতো নৃপতি আছিলি ।
কৰিলা অনেক ধৰ্ম্ম প্ৰজাক পালিলা ॥
কিছু পাপ আছে আৰ জনা মহাশয় ।
খল বাক্যে বিপ্ৰবৃত্তি হৰিয়া আছয় ॥

ব্ৰাহ্মণৰ বৃত্তি যিহে হৰে দুৰাচাৰ ।
অৱশ্যে জানিবা কৰিলন্ত বধতাৰ ।

* * * * *
কল্প কোটি শত নৰ কত দিয়া ঠাই ॥

আপুনি বা পৰে দিয়া হৰে ব্ৰহ্মবৃত্তি ।
 কুলে সমে নৰ্কে পৰে নাহিকে নিষ্কৃতি ॥
 পৰদত্ত বৃত্তি যিতো নৃপতি বাখৰ ।
 শত গুনে পুণ্য পাত্ৰ কহিলোঁ নিশ্চয় ॥
 যমৰ বচনে নৰকত দিলা ঠাই ।
 চিৰকাল আছিলোঁ নৰকে পক্ষা খাই ॥
 ভোগ উপশানে গগু ছয়া জনমিলোঁ ।
 পুণ্য প্ৰাণী সব মাৰি পাপক সঞ্চিলোঁ ॥
 দৈৱ বশে মোক তুমি মাৰিলাহা সতী ।
 দুৰ্ভিত্ত তীৰ্থত মৰি লভিলোঁ সদগতি ॥
 চলিও সুন্দৰী তযু হওঁক কুশল ।
 অল্প কালে নিজ পতি পাবাহা বিকল ॥
 শুনি বীৰবৰে নমিলন্ত তাৰ পাৰ ।
 বঙ্গ মনে চলি গৈলা নৃপতিৰ ঠাৱ ॥
 প্ৰণামি ৰাজ্যত কহিলন্ত বীৰবৰ ।
 মহাৰাজ তযু আজ্ঞা পালিলোঁ কিস্কৰ ॥
 শুনি ৰাজা প্ৰশংসিলা বসনে ভূষিলা ।
 নিজ কন্যা জয়ন্তীক তান্তে বিহা দিলা ॥
 গঙ্গা সাগৰৰ অধিকাৰী পাতি গৈলা ।
 সৰস পাঞ্চালি এহি দ্বিজবৰে কৈলা ॥
 ব্যাস নিগদতি শুনা মহামতি,
 আত অনন্তৰে কথা ।
 জয়ন্তী সহিতে বীৰবৰে তৈতে,
 কৰিলা তপস্যা যথা ॥
 মাধৱক পতি পাইবা কৰি নতি,
 তীৰ্থত পূজিলা হৰি ।
 প্ৰাতসে জাগিয়া তীৰ্থত স্নানিয়া,
 পূজা কৰে ভক্তি কৰি ॥

বাত্ত নৃত্য গীত কৰে নিত নিত,
কতো কৰে উপবাস ।

কতো ফলাহাৰ হবিস্য আহাৰ,
কৰয় অতি প্ৰয়াস ॥

আৰু এক কথা কৰিলন্ত তথা,
বীৰবৰে বিচক্ষণ ।

ভৃত্য সব আনি বুলিলন্ত বাণী,
শুনাহ মোৰ বচন ॥

কন্না অনুৰাগি এহি তীৰ্থে লাগি,
মৰিবে আশে যি জন ।

তেতিক্ষণে তাক আমাৰ সভাক,
আনিবাহা দৃতগণ ॥

আত অনন্তবে প্ৰচেষ্ট পাপবে,
বিবাহৰ দ্ৰব্য লই ।

ঘোটকে সহিতে কণ্ঠাক তহিতে,
নেদেখিলা তথা গৈই ॥

পৰি পৃথিবীত শোকত মূৰ্ছিত,
কৰিবে লৈলা ক্ৰন্দন ।

মৰিলোঁ অভাগি গৈলা কৈক লাগি,
প্ৰাণ প্ৰিয়া সুলোচন ॥

পায়া একাকিনী কে নিলা কামিনী,
পৰম সতী স্তম্ভৰী ।

মোক নাসা দেখি গৈলেক উপাখি,
ঘৰে গৈলা ঘোড়া চৰি ॥

কিবা বিছাধৰ আৰু মাধৱৰ,
বিয়েগত শোক পাই ।

জানোঁ মহাসতী নভজিয়া পতি,
কৈত বা মৰিলা যাই ॥

এহি ভাবি মনে কৰিলা ক্রন্দনে,
মৰিবাক কৰি মন ।

চলিলা সত্ৰৰ গঙ্গা সাগৰৰ,
তীৰক লাগি দুৰ্জ্জন ॥

কৰি তীৰ্থ স্নান ছয়া সান্ধান,
তুলসী মালা পিন্ধিলা ।

গঙ্গাক প্ৰণামি কৰি কৃতাজ্জলি,
প্ৰচেষ্টে এহি প্ৰাৰ্থিলা ॥

ভীষ্মৰ জননী শূনা মোৰ বাণী,
প্ৰাণ ছাৰো তযু জলে ।

এহি প্ৰাণ ছাৰি সুলোচনা নাৰী,
পাওঁ যেন অবিকলে ॥

তাৰ এহি বাণী দূতগণে শুনি,
তাক বান্ধি ধৰি নিলা ।

আগত বীৰৰ জোগাইলা সত্ৰৰ,
বীৰবৰে আদেশিলা ॥

আন্ধ লোহা দিয়া ভালমতে নিয়া,
বন্দীশালে ৰাখিয়োক ।

পাপপালী সুন্দৰ ভণে দ্বিজবৰ,
সামাজিক শুনিয়োক ॥

বাস মুনি কহন্তু শুনিয়ে মুনিবৰ ।

যি বেলাত ভাঙ্গিলা কল্যাণ সন্মৰ ॥

বিস্ময় দেখিয়া প্ৰজা সব চাহি আছে ।

গুণকৰ ৰাজা কান্দিবাক লৈলা পাছে ॥

মহিষী সহিতে ৰাজা ভূমি লুটি পাৰি ।

হাঁ সুলোচনা বুলি হিয়ে মুষ্টি হানি ॥

ত্ৰিবিধ ৰাজা পাছে আনি বীৰগণ ।

বিচাৰিবে প্ৰতি কৰিলেক নিয়োজন ॥

উভয় দলৰ সৈন্য সব নিচুকিলা ।
 গীত নীত বাঢ় ভাণ্ড সবাকৈ ছাৰিলা ॥
 হাহাকাৰ শব্দ উঠিলা সি বেলাত ।
 যেন বজ্জ পৰিলন্তু সবাৰ মাথাত ॥
 গুণকৰ ৰাজা আতি শোকত বিহ্বল ।
 মন্ত্ৰীগণ মাতি আনি পুছিলা বিকল ॥
 কৈক গৈলা স্তলোচনা মোৰ প্ৰাণেশ্বৰী ।
 মোৰ গাৱে অগ্নি দিয়া কৈ গৈলা স্তন্দৰী ॥
 শুনি মন্ত্ৰীগণে কহিবাক লৈলা কথা ।
 অদভুত মহাৰাজ দেখিলোহঁত কথা ॥
 অনেক লোকৰ মাৰো আছিল দৰাই ।
 মায়া কৰি তযু কন্যা গৈলা কোন ঠাই ॥
 কতো বোলে লক্ষ্মী আসি তযু কন্যা ভৈলা ।
 কিবা অপৰাধে তযু গৃহ হন্তে গৈলা ॥
 কোন জনে বোলে কন্যা মহাকপৰতী ।
 মায়া কৰি অন্তৰ্দ্ধান ভৈলা মহাসতী ॥
 অন্তে বোলে তযু কন্যা পৰম স্তন্দৰী ।
 মোহ লয়া ইন্দ্রে আসি নিয়া আছে হৰি ॥
 সৰ্বৰ গাৱে যোনি ইন্দু তাহাক নভজি ।
 ফিৰি আসিবেক কন্যা তযু ঘৰে আজি ॥
 কতো বোলে চন্দ্ৰ সম কন্যাৰ বদন ।
 দীৰ্ঘ বাহু মেলি বাহু নিলা তেতিক্ষণ ॥
 কতো কহে আন কন্যা অজিবাক প্ৰতি ।
 পৰম স্তন্দৰী দেখি নিল প্ৰজাপতি ॥
 কন্যাৰ লোচন দুই যোহেন কমল ।
 মৃণাল সমান চাক বাহু যে যুগল ॥
 দেখি আতি গজগণে নিলা শুণ্ড মেলি ।
 ভুঞ্জিবাক লাগি নিলা কমলিনী বুলি ॥

সৰ্ব দিশ জিনিলাহা তুমি নৰপতি ।
তোমাৰ দুহিতা জানো হেন কৰি মতি ॥
স্বৰ্গনাৰী সকলৰ ৰূপে জিনি মই ।
এহি ভাবি স্বৰ্গে গৈলা জানা মহাশয় ॥

অন্তে অন্তে এহি কহিলন্তু মন্ত্ৰীগণ ।
মহিষী সহিতে ৰাজা কৰয় ক্রন্দন ॥
ধূলি ধুসৰিত দুহাস্তৰ কলেবৰ ।
স্নান কৰাই মন্ত্ৰীগণে নিলা অভ্যস্তৰ ॥

ত্ৰিবিধ নৃপতিৰ পুত্ৰ বিছাধৰ ।
কণ্ঠাৰ আসনে ধৰি কান্দিলা বিস্তৰ ॥
দুই হাতে আসনক হৃদয়ত ধৰি ।
আতি দীৰ্ঘ ৰাৱ কৰি কান্দন্তু বাগৰি ॥

কৈক গৈলা মোৰ প্ৰাণ প্ৰিয়া,
মোৰ গাৱে শোক অগ্নি দিয়া,
কি দোষে ছাৰিলা স্নুলোচনা প্ৰাণেশ্বৰী ।
তুমি বিনে মই কেনে জীওঁ,
কৈক যাইবোঁ আবে কি কৰিবোঁ,
দিয়া দৰিগন মুখে মন্দহাস কৰি ॥
কি কৰিবে মোক ধনে জনে,
জীৱন যৌৱন বন্ধুগণে,
মৰণে সে ধন্য জানো মনে নিষ্ঠ কৰি ।
হাতে দিয়া মোৰ অষ্ট নিধি,
কি দোষে দণ্ডিলা হত বিধি,
হাঁ হৰি হৰি আছোহো কেনে নমৰি ॥
মোৰ আগে তুমি আইলা সাজি,
কোন বধ ভাগি নিলা আজি,
প্ৰাণ ৰাখা মোৰ প্ৰাণ প্ৰিয়া দেখা দিয়া

কৰিলোঁ মনত আতি ৰঙ্গ,
 কৰিলা বিধাতা আশা ভঙ্গ,
 হাঁ সুলোচনা কমল নয়নী প্ৰিয়া ॥
 বদন বিধুম সূধা দিয়া,
 তাপ নিবাবিয়া মোৰ প্ৰিয়া,
 দাক্ষণ অগনি বিৰহে দহয় হিয়া ।
 যদি মৰি তোক পাওঁ লাগ,
 স্বৰ্গত নকৰোঁ অনুৰাগ,
 অৱশ্যে মৰিবো মন্দভাগি তীৰ্থ গৈয়া ॥

এহি বুলি বিছাধৰ মৰিবাক মন ।
 গঙ্গা সাগৰৰ তীৰে কৰিলা গমন ॥
 তীৰ্থ স্নান কৰি পাছে সূৰ্য্য অৰ্ঘদিলা ।
 হে গঙ্গা মাতৃ বুলি এহি নিবেদিলা ॥
 তোমাৰ জলত মই ছাৰো কলৈবৰ ।
 সুলোচনা ভাৰ্যা কিবা পাওঁ জন্মান্তৰ ॥
 এতেক শুনিয়া দূতে ধৰি গলে হাতে ।
 সভা মध्ये নিলা বীৰবৰৰ সাক্ষাতে ॥
 দেখি বীৰবৰে পাছে তুমি কোনজন ।
 কিবা হেতু এহি তীৰ্থে তেজাহা জীৱন ॥
 শূনি বিছাধৰে কহিলন্ত পূৰ্ব্বাপৰ ।
 ত্ৰিবিৰুদ ৰাজ্য ৰাজ দয়াৰ কুমাৰ ॥
 নাম মোৰ বিছাধৰ জানা মহাশয় ।
 গুণকৰ নামে এক নৃপতি আছয় ॥
 তানে কহা সুলোচনা ৰূপৱতী আতি ।
 আনন্দে গৈলোহোঁ তাক বিবাহিবে প্ৰতি ॥
 বিবাহ কালত কহা ভৈলা অন্তৰ্দ্ধান ।
 সেহি কহা পাইবে প্ৰতি ছাৰো মই প্ৰাণ ॥
 শূনি বীৰবৰে বোলে শুনিয়ে কুমাৰ ।
 নিশ্চয় জানিলোঁ আক অজিঞ্জাসি বৰ ॥

গন্ধৰ্বৰ কন্যা কিবা চানৰী কিল্লৰী ।
 কিবা দেবনাৰী নাগ কন্যা বিছাধৰী ॥
 কোনবা মুনিৰ শাপে আইলা জন্মধৰি ।
 নিজ স্থানে গৈলা তাক পাইবা কেন কৰি ॥
 চকোৰেও পান কৰে চন্দ্ৰৰ স্নুধাক ।
 পান কৰিবাক পাইবে কেনে তাক কাক ॥
 কে দিবাক পাৰে কন্যা কে নিবা পাৰয় ।
 পূৰ্ব জন্মে সেহি কন্যা তাহাকে লভয় ॥
 পুত্ৰৰ নিমিত্তে কন্যা বিবাহ কৰয় ।
 পিণ্ডৰ নিমিত্তে পুত্ৰ পিণ্ডতে কহয় ॥
 কেনে প্ৰাণ ছাৰ তুমি লাগিয়া ভাৰ্যাত ।
 পিণ্ড লোপ ভৈলে পিতৃ গণ হৈব পাত ॥
 পুৰুষৰ অনুৰাগ যিমত ভাৰ্যাত ।
 নাৰীৰ নাহিকে তেনে প্ৰীতি পুৰুষত ॥
 কুমুদিনী বিয়োগে ভ্ৰমবে কান্দে ৰাতি ।
 চন্দ্ৰ ৰশ্মি লাগি কুমুদিনী হাসে আতি ॥
 গুণৱন্ত স্বামীত সন্তোষ নহে বধু ।
 ৰবি আগে ভুঞ্জে পিয়ে পদ্মিনীৰ মধু ॥
 নাহি বিষ্ণু ভক্তি যাৰ নাৰীতে সে মন ।
 শোকে প্ৰাণ ছাৰে যেহি তিনি বিৰহমন ॥
 পুত্ৰ ভাৰ্য্যা বন্ধু ধন সকলে সুলভ ।
 কেবলে মনুষ্য জন্ম জীৱন দুৰ্লভ ॥
 এতেকে কুমাৰ তই নিবৰ্ত্তিয়া যায়েঁ ।
 গৃহাশ্ৰম কৰি পাৰা পুণ্যক আৰ্জ্জিয়েঁ ॥
 শুনি বিছাধৰে কৰিলন্ত মন থিৰ ।
 গঙ্গা সাগৰৰ তীৰে বৈলা মহাবীৰ ॥
 পদ্ম পুৰাণৰ এহি পুণ্য ইতিহাস ।
 দ্বিজবৰে পদ বন্ধে কৰিলা প্ৰকাশ ॥

কৃত্তিবাস পাণ্ডত।

অঙ্গদ বায়বব

বাগ-পত মঞ্জৰি।

সম্বোধি পাছে লক্ষেশ্বৰ, কাহাৰ তুই বানৰ হে,
শুনাৰ যে বামৰ গোচৰ।

কাহাৰ তনয় বাঁৰ, বোলন্ত গস্তীৰ ধীৰ,
দেখোঁ যেন পৰ্বত আকাৰ ॥

শুনা বাজা মূগ্ধ, নাম মোৰ অঙ্গদ,
কেন বাজা পুছাহ আপোন।

বালি নামে বাজা জান, তাহাৰ আৰ্মি নন্দন,
বিধিয়ে কৰিছে বিড়ম্বন ॥

তোহোক ধৰি লাস্থুলে, সন্ধ্যা কৈলা সাগৰত,
তেহে তই এড়াইলি বাৰণ।

হৰিলি বামৰ নাৰী, মজাইলিহি লক্ষাপুৰি,
এবে তোৰ নিকট মৰণ ॥

ধাৰ্ম্মিক যে শ্ৰীৰাম, সৰ্ববৃত্তি অনুপাম,
তাৰ বাণে মৰিবি পৰাণে।

তোৰ হৌক নিস্তাৰ, মোৰ হৌক উপকাৰ,
বামক সোতা কৰ সমৰ্পণ ॥

শ্ৰীৰামৰ চোৰ ছয়া, আমাক বোলস বেয়া,
মাৰিয়া পঠাও যম ঘৰে।

তোহোৰ শতক বামে, কি কৰিবে সংগ্রামে,
কহ গৈয়া আসোক সত্বৰে ॥

শ্ৰীৰামে পঠাইল মোক, তোক মুখ বুঝাইবাক,
 পাত্ৰ মন্ত্ৰী আলোচ কৰিয়া ।
 সমৰ্পিয়ো সীতা সতী, কৰা গৈয়া মিত্ৰৱতি,
 তেবে ৰামে ৰহিবে ক্ষেমিয়া ॥
 মোৰ বোল নধৰিলে, অৱশ্যে মৰিবি তেবে,
 তোৰ হৈবে ক্ষক্ৰ যে বিনাশ ।
 শ্ৰীৰামৰ চৰণক, শিৰত ধৰিয়া এবে,
 লেচাড়ি ভৰ্ণলা কৃন্তিবাস ॥

ছন্দ—লেচাৰি ।

ঐও কি লক্ষ্মণৰ, কেনে সীতা আনিলি হৰিয়া,
 সাগৰক তৰিয়া, সেতুবন্ধ কৰিয়া
 মোক লক্ষা দিয়াছে পঠায়া ॥
 হেন কৰে মোৰ মন, তই সমে কৰো ৰণ,
 কোপ কৰি কমল লোচন ।
 গোসাই কৈলা অঙ্গিকাৰ, তোক ৰাজা বধিবাব,
 বৃথা হ'বে ৰামৰ বচন ॥
 কালি নিশি তাৰ তৰে, ৰাম লক্ষ্মণেয়ো এড়ে,
 আমিও মাতিবোঁ বাক্য শেষে ।
 ছোট ছোট বানৰেৰা, সিও ধাই আসে হেৰা,
 লক্ষাপুৰি লড়িবাব আশে ॥
 স্মৃগীৰ লগত যত, তাহাক কহিবোঁ কত,
 কালি হৈবে তহিতে বিদিত ।
 তোৰ মুণ্ডে লাঠি মাৰি, কম্পাইবোঁহু লক্ষাপুৰি,
 কি কৰিব তোৰ ইন্দ্রজিত ॥
 মোৰ বাক্য য়েবে ধৰ, কদাচিতো নাহি মৰ,
 আলোচিবে লৈলা মোৰ চিত্তে ।
 ৰাম লক্ষ্মণ সাজিয়া, ভালুক বানৰ লৈয়া,
 পলাই' আবে যাইবি কোন ভিত্তে ॥

এভু মোৰ বাক্য ধৰা, আপোনি নিস্তাৰ কৰা,
 ভজা গৈয়া বামৰ চৰণে ।
 আপোনাৰ কন্ধে কৰি, লৈয়া সাতা স্তনদৰা,
 বামৰ ভাৰ্য্যাক সমৰ্পণে ॥
 সীতা য়েবে নসম্পিবে, বাম আইলে কেনে হৈনে,
 নাশিবো কনক লক্ষাপুৰি ।
 শ্ৰীৰামৰ বাণে পাছে, প্ৰাণ হেৰুৱাইবা য়েবে,
 বিধবা কৰাইবি মন্দোদৰী ॥
 অঙ্গদৰ বাৰ দৰ্পে, কোপত বারণ জলে,
 পাত্ৰ মন্ত্ৰী সবে চাই আছে ।
 শ্ৰুক সাবৰণৰ মন্ত্ৰে, শব মাৰিবাব আশে,
 লেচাৰি ভণিলা কৃষ্ণবাসে ॥

পদ ।

কোথা বৈলা শ্ৰীৰামৰ অযোধ্যা নগৰি ।
 কোথা হৈলা ত্ৰোহোৰ কনক লক্ষাপুৰি ॥
 এত দূৰ হন্তে আসি বান্ধিলা সাগৰ ।
 হেন বাম সমে তোৰ বাদ পটন্তৰ ॥
 তোৰ মন্ত্ৰী নাই এবে বুঝাইবোঁছ মই ।
 বাম সন্ধে বাদ কৰি আঁখি খাইলি তই ॥
 ব্ৰহ্মা বৰ পায়ী তই বারণ অথণ্ড ।
 কাৰো পুত্ৰ মাৰা কাৰো স্ত্ৰীক কৰা দণ্ড ॥
 গন্ধ মানুষ্যক থাও তাৰো নাই মানা ।
 তোক ডৰে তপ ছাড়ে পাৰি মুনি জনা ॥
 ছলে বলে পৰৰ আনন্দ ভাল নাৰা ।
 পৰিলি বামৰ হাতে কিসৰ চাতুৰা ॥
 দেবে দৈত্যে কেৱে নোহে শ্ৰীৰাম সমান ।
 বাম বাণে কৰিৰ খাইবেক বারণ ॥
 বংশ থাকিবাক লাগি নকৰিবি আশ ।
 আপুনি আপোন লক্ষা কৰিলি বিনাশ ॥

খাটে পাটে বহি থাক দিন দুই চাৰি ।
 হাত্ত পৰিহাত্ত কৰা লৈয়া ভাল নাৰী ॥
 কুমাৰ ভাগোক দেখিয়োক চক্ষুভৰি ।
 অবিলম্বে যাইবি বেটা যমৰ নগৰি ॥
 ৰাজ্য প্ৰতিপাল নকৰা ৰাজ ব্যৱহাৰ ।
 তইসে বিনাশ হেতু ভৈলিহি লক্ষাৰ ॥
 স্তবৰ্ণৰ লক্ষা বিশ্বকস্মাৰ নিৰ্ম্মাণ ।
 দিন চাৰি ভোগ কৰা যাবে আছে প্ৰাণ ॥
 এতেক অঙ্গদে য়েবে দিলেক উত্তৰ ।
 ক্ৰোধে লক্ষেশ্বৰে বোলে বানৰক ধৰ ॥
 এগুটি বানৰ আবে আসিছিল এথা ।
 ৰাক্ষসে কৰিলে তাক পাঞ্চ অৱস্থা ॥
 লাঞ্ছিত অগ্নি দিয়া তাক পঠাইলো এড়িয়া ।
 বাহিৰ নগৰি খানি গৈলেক পুড়িয়া ॥
 অঙ্গদে বোলয় সিটো বায়ুৰ কুমাৰ ।
 কটকৰ বাজ কৈল ৰাম গদাধৰ ॥
 কি কাৰণে ৰাৱণক নানিলে বান্ধিয়া ।
 বাহিৰ কৰিয়া দিলা ডেঙ্গাৰ পিতিয়া ॥
 আমাৰ লগৰ হনুমান নাম তাৰ ।
 ততোধিক কৰি আছে এ পাঞ্চ হাজাৰ ॥
 আমি যুবৰাজ বালি ৰাজাৰ তনয় ।
 শ্ৰীৰামে পঠাইলা মোক দেখিয়া নিৰ্ভয় ॥
 ৰাৱণে বোলয় তোৰ বালি কিবা জানে ।
 কাহাৰ বিক্ৰম কহ মোৰ বিজ্ঞমানে ॥
 অঙ্গদে বুলিল তোৰ নাহি স্তম্ভৰণ ।
 কেমনে জানিবি তই ৰঘুৰ নন্দন ॥
 তোৰ ভগিনীৰ নাক কাটিলা যেনে ।
 নিলাজ ৰাৱণ তই পাসৰিলি কেনে ॥

তোক ৰাৱণ বুলি জানে কোন জনে ।
 পাপ ৰাৱণৰ কথা শুনা মোৰ গানে ॥
 এক ৰাৱণ বান্ধে ইন্দ্রৰ নন্দনে ।
 আৰু ৰাৱণ হাৰিলেক কাৰ্ত্তিকৰ সনে ॥
 বৰুণত হাৰিলেক জানে ত্ৰিভুবনে ।
 আৰো ৰাৱণ হাৰিলেক কপিলৰ সনে ॥
 আৰো ৰাৱণ হাৰিলেক জনক নগৰে ।
 পলাই আসিলে কোনে আপনাৰ ঘৰে ॥
 আমিতো জানোহো এহি পাপ য়ে ৰাৱণ ।
 ইহাৰ ভিতৰে তই হস কোন জন ॥
 অঙ্গদৰ বচন শুনিয়া লক্ষ্মেশ্বৰ ।
 সবে মিলি বানৰক এতিফণে ধৰ ॥
 অঙ্গদে বোলায় কোপ নকৰিবা মনে ।
 তিনি ৰাৱণৰ কথা কহোঁ বিছামানে ॥
 কাৰ্ত্তবীৰ্য্য ক্ৰীড়া কৰে নৰ্মদাৰ নোৰে ।
 সেহি বেলা উপসন্ন ভৈলি তাৰ তীৰে ॥
 তাৰ আগে গৈয়া কৈলি বিদৰ্প বখানি ।
 ঘাঁড় মুছৰিয়া তোক কৈলা কুস্তখানি ॥
 মূৰ্ছা হয় ৰাজা তই নপাইলিহি সন্ধি ।
 সশস্ত্ৰ অৰ্জ্জুনে তোক কৰি থৈলা বন্দী ॥
 তোৰ ভাগ্যে আসিলেক পলান্ত আপোনে ।
 নাতিয়ে বুলিয়া তোক কৰিলা মেলানি ॥
 সিবাৰ এড়ালি তই মুনিৰ গোৰৱে ।
 ইবাৰ এৰাবি তই কাহাৰ গোৰৱে ॥
 তাৰ পাছে গৈলি তই নাপৰ নিকটে ।
 বালিৰ আগত গৈয়া কৈলি মুনিঘতে ॥
 তেবে মোৰ বাপে তোক ধৰিলেক লাঞ্জে ।
 চাৰি সাগৰত স্নানি এড়ি দিলা সাঞ্জে ॥

আচাৰ কামোৰ তই পাইলি লট ঘট ।
আসি পন্তে ঢোল বজাই দেখাস সবাত ॥
আপোনাৰ দোষে তই পাইলি পৰমাদ ।
তেবে মোৰ পাৰে তোক দিলেক প্ৰসাদ ॥

বৈবীভাৰে তোহোৰ নাছিল যি কাৰণে ।
লাঞ্জে বান্ধি নিলা লাজ কৰিলা যতমানে ॥
সিটো সব কথা গৈলা হাস পৰিহাস ।
এবে কেনে ভৈল তোৰ ধনুৰ্দ্ধৰ সাস ॥

তথা পলাই গৈলি তই পাতাল ভুবনে ।
বলি ৰাজা শৰে তই পাইলি অপমানে ॥
ৰথ হস্তে নমায়া ধৰিল যত চেড়ি ॥
কতো চড় মাৰে গালে বাঢ়নীৰ বাৰি ॥

নানান দুৰ্গতি তোৰ হৈলেক পাতালে ।
পাছে তোক বান্ধিয়া থৈলেক ঘোড়াশালে ॥
দাস্তে তৃণ লৈয়া কৈলি ছোটত কাতৰ ।
চেড়িয়ে এড়িয়া দিলা আইলা নিজ ঘৰ ॥

ইসৰ কথাক জানা নাহিকে সংশয় ।
তিনি ৰাৱণৰ কোন দেহ পৰিচয় ॥
কৃত্তিবাস পণ্ডিতৰ কবিতা সূচাৰ ।
ক্ৰোধত ৰাৱণ ৰাজা বোলে মাৰ মাৰ ॥

লেচাৰি ।

শুনা ৰাজা লঙ্কেশ্বৰ তোৰ মৰণ সত্ৰবহে
তোৰ মই নেদেখোঁ কুশল ।
ৰাম ভৈলা সাগৰ পাৰ, তোৰ নাহি নিস্তাৰ,
যমপুৰে তোহোৰ মুকুল ॥

ৰাফ্‌স জাতিৰ তোৰ, নাছিল আপোন পৰ,
 তোৰ ভাই ৰামত কৈলা মিত্ৰ ।
 শ্ৰীৰামে ধনুক ধৰি, জিনি দিবে মন্দোদৰী,
 বিভীষণ লক্ষাৰ পূজিত ॥
 ৰাজা ছয়া অনাচাৰী, হৰিলি পৰৰ নাৰী,
 মৰণক নাহি তোৰ ভয় ।
 দশৰথ নামে ৰাজা, দিবোঁ তোৰ মাংসে পূজা,
 এন্তে ৰাম তাহান তনয় ॥
 যাহাৰ ধনুৰ বাণে, ত্ৰিভুবনে কম্পমানে,
 হেন ৰাম লক্ষাৰ ভিতৰ ।
 লক্ষ কোটি দেৱগণ, যাৰ বাণে কম্পমান,
 তাৰ নামে তোৰ পটন্তৰ ॥
 তিৰী চোৰ ৰাৱণ, তোৰ কেন ক্ৰোধ মন,
 তোক দেখি নাহি মোৰ শঙ্কা ।
 যতেক ৰাফ্‌স তোৰ, একেশ্বৰে মাৰি পেশোঁ,
 বানৰে জুড়িবে আসি লক্ষা ॥
 অঙ্গদৰ বাণী শুনি, আছে ৰাজা মনে গুণি,
 বানৰক বেড়ি দিয়া বাৰি ।
 ক্ৰোধে বোলে লক্ষেশ্বৰ, কেনে বানৰাৰ বল,
 কৃতিবাসে ভণিলা লেচাৰি ॥

পদ ।

ধৰ ধৰ ডাক পাৰে লক্ষাৰ ৰাৱণ ।
 ক্ৰোধিলা অঙ্গদ বাঁৰ বালিৰ নন্দন ॥
 উঠিল অঙ্গদ বাঁৰ মাৰি মালছাট ।
 ছুয়ো ছুৱাবত যেন লাগিলা কপাট ॥
 কোন বাঁৰ আছে আবে বাপেৰক ধৰ ।
 তোৰ বোলে লক্ষেশ্বৰ কাকো নাহি ডৰ ॥
 সাত সাগৰত যাক পীয়াইলেক পানী ।
 তান বেটা অঙ্গদক জান কি নজানি ॥

কোন বীৰে ধৰে মোক দেখোঁ মূনিষত ।
চৰড়ে পঠাইবোঁ তাক যমৰ নিকট ॥
তই বোল ইন্দ্রজিত বৰ ধনুৰ্দ্ধৰ ।
দেখা আজি তোৰ আগে নিবোঁ যমঘৰ ॥

তই বোল ত্রিশিৰা মোহোৰ বৰ বীৰ ।
মুষ্টিৰ প্ৰহাৰে তাৰ ছিগিবোঁছ শিৰ ॥
আপুনি উঠিয়া ধৰা দেখোঁ গাভুৰালি ।
মুকুট ভাঙিবোঁ তোৰ দশ শিৰ খুলি ॥
বিচূৰ্ত্তি লাগাইবোঁ তোক দিয়া লাঞ্ছ বাৰি ।
ৰাম আগে নিবোঁ তোক গলে দিয়া জৰী ॥
গলে জৰী দিয়া তোৰ গলৰ নিবোঁ ছাল ।
চৰড়ৰ ছোটে ভাঙে ধিতঙ্গীয়া গাল ॥

মোৰ আগে ৰাৱণ ৰহিছা এক দণ্ড ।
লাঞ্ছ বাৰি দিয়া কৰিবোঁছ খণ্ড খণ্ড ॥
হেৰা দেখোঁ তোক মই দাসৰ পৰাই ।
মেলি দিওঁ জঙ্ঘা দুই জাস্তিবে যুৱাই ॥

অঙ্গদে বুলিলা আনো যত কদৰ্থনা ।
বিপৰীত বাণী শুনি কিটাইলে ৰাৱণা ॥
ক্ৰোধিয়া ৰাৱণ ৰাজা বোল ধৰ ধৰ ।
চাৰি মালে অঙ্গদক খাইলেক সত্ৰৰ ॥

হংস হনুমান আক ধুম্ন যে লোচন ।
বেঙ্কামুৱা সহিতে ধৰিলা চাৰিজন ॥
চাৰিমালে ধৰিলে মনত নাহি কম্প ।
চাৰিমাল গৈয়া প্ৰাচিবত দিলে জাম্প ॥

চাৰি মাল মাৰে যেন ভেটৰ ছাগল ।
মাথাক টিপিয়া ভাঙে যেন নাৰিকল ॥
হাতৰ চাপড়ে মাৰে আৰো লাঞ্ছবাৰি ।
বুকে আঠু দিয়া ঘাঁড় ভাঙিলা মুছৰি ॥

চাৰি মাল মাৰি বৈলা! প্ৰাচিৰ উপৰে ।

লক্ষাপুৰি কম্পাইলা অঙ্গদ মহাবীৰে ॥

পাত্ৰ মন্ত্ৰীগণ কম্পে লক্ষাৰ ভিতৰে ।

অন্তৰ্গতে কম্পিলা লক্ষাৰ নৃপবৰে ॥

পত্ৰক নেদিলে বুলি অঙ্গদৰ বুথ।

শ্ৰীৰামৰ পত্ৰ শোভে অঙ্গদৰ মাথা ।

কটোৱাল আছে আৰো বাহিৰ দুৱাৰে ।

ডাকিয়া অঙ্গদে বোলে আসিও সত্ৰৰে ॥

কটোৱাল বোলে বাপ দেখি লাগে উৰ ।

প্ৰাণ মাৰি মোক জানো নেস যমঘৰ ॥

প্ৰাণ মাৰিবোঁ বেটা মোৰ বোল কৰ ।

পত্ৰখানি দিয়া নিয়া ৰাজাৰ গোচৰ ॥

এহি পত্ৰ মানে যদি স্বৰূপ বচন ।

চাৰি যুগে ৰাজ্য কৰে লক্ষাৰ ৰাৱণ ॥

পত্ৰ লৈয়া কটোৱালে মাথাত বান্ধিয়া ।

ৰাজাৰ আগত নিয়া দিলেক পেলায়া ॥

পত্ৰ লৈয়া ৰাৱণে বোলয় আতে বহা ।

এহি পত্ৰ কাহাৰ স্বৰূপ কৰি কহা ॥

কটোৱাল বোলে শুনা ৰাজা লক্ষেশ্বৰ ।

চৈধ্যায় বংশৰ কথা পত্ৰৰ উপৰ ॥

চৈধ্যায় বংশৰ কথা দেখিবা পত্ৰতে ।

দশ মুখে লক্ষেশ্বৰে লাগিলা হাসিতে ॥

সাঁতা সমৰ্পণ কথা পত্ৰত দেখিয়া ।

তিনি খান কৰি পত্ৰ পেলাইল ছিৰিয়া ॥

চাৰি দণ্ডমানে বীৰে চাহিয়া আছিল।

তভূ কটোৱাল বেটা ফিৰিয়া নাছিল।

হনুৰ বচন তেবে মনত পৰিলা ।

স্ফটিকৰ স্তম্ভ গোট তহিতে দেখিলা ॥

ফটিকৰ স্তম্ভ গোট দীপ হেন জলে ।
লাক্ষ্য দিয়া ধৰি বীৰে শৰীৰৰ বলে ॥
স্তম্ভ গোট তুলি বীৰে পকাইবাক লৈলা ।
কুমাৰৰ চাক যেন স্তম্ভ পাক দিলা ॥

এড়িলেক স্তম্ভ গোট দিয়া হুঁ হুঁ ফাৰ ।
স্বৰ্গ মৰ্ত্য পাতালে লাগিলা চমৎকাৰ ॥
শ্ৰীৰামে বোলন্ত নাহি সৈন্যৰ নিস্তাৰ ।
নজানে। কোনবা বীৰে কৰিল প্ৰহাৰ ॥

কতো দূৰে থাকিয়া দেখিল হনুমন্তে ।
লাক্ষ্য দিয়া স্তম্ভক ধৰিলা বাম হাতে ॥
বাম হাতে স্তম্ভগোট থাপদি ধৰিয়া ।
কৰ্ণত পিন্ধিলা হনু ফুটিয়ে কৰিয়া ॥

ৰামে বোলে ধন্য ধন্য বীৰ হনুমান ।
সকল সৈন্যৰ তুমি দিলা প্ৰাণ দান ॥
হনু বোলে তযু আজ্ঞা ধৰি আছে শিৰে ।
তযু কৃপা নভৈলে কি ধৰিবাক পাৰে ॥

হৰিষ ভৈলন্ত বাম স্ত্ৰীৰ বানৰ ।
হনুক প্ৰসাদ ৰামে দিলেক অপাৰ ॥
অঙ্গদে পঠাইলা স্তম্ভ তোমাৰ গোচৰে ।
মণ্ডপৰ ঘৰ বীৰে দেখিলা উপৰে ॥

মণ্ডপৰ কাছে বীৰ গৈলা এক জাম্পে ।
লক্ষ্যৰ নগৰাখান তৰতৰি কাম্পে ॥
সুবৰ্ণ মণ্ডপখান মাথে তুলি লৈলা ।
বাম লক্ষ্মণৰ পাশ শীঘ্ৰ গৈয়া পাইলা ॥

মণ্ডপক ভেঁটি বীৰে নমিলা চৰণ ।
দেখিয়া হৰিষ ভৈলা শ্ৰীৰাম লক্ষ্মণ ॥
কনকৰ মালা দিয়া কৰিলা আশ্বাস ।
সকল সেনায়ে কৰে অঙ্গদক প্ৰশংসা ॥

কৃত্তিবাস পণ্ডিতৰ কবিতা সুচাৰ ।

লক্ষাকাণ্ড ৰচিলা অঙ্গদ ৰায়বৰ ॥

শুনা সমাজিক সবে এড়া আন কাম ।

জনম সাফল হৌক বোলা ৰাম ৰাম ॥

ৰত্ন ৰাম কবি ।

নীতি ৰত্ন ।

সুমেধা বদতি শুনা সভাসদ যত ।
আত অনন্তৰে কবি বৰাহ নামত ॥
ৰাজাক সম্মুখি হেন বাক্য বুলিলন্ত ।
শুনা বিক্ৰমাদিত্য নৃপতি মহাসন্ত ॥

পৃথিবীত হান্স্যাম্পদ নোলে যিতো কথা ।
তাহাৰ কাহিনী কহো শুনियो সৰ্ববথা ॥
যদি বিছাৰন্ত জন থাকয় সভাত ।
কাহাৰো অপক্ষ হৰে কাৰো পক্ষপাত ॥

পৃথিবীত হান্স্যাম্পদ নাহি তাত পৰ ।
ধিক বিছাৰন্ত নাম জীৱন তাহাৰ ॥
যিতো জন বিছাৰন্ত হোৱে আতিশয় ।
সমস্ততে সমভাৱে থাকিবে লাগয় ॥

তাৰ শত্ৰু মিত্ৰ কেহো নাহি পৃথিবীত ।
প্ৰৱৰ্ত্তিব সমস্ততে সম কৰি চিত ॥
যদি সিতো বিছাৰন্ত পক্ষপাত হয় ।
তাকো হান্স্যাম্পদ বুলি জানিবা নিশ্চয় ॥

যিতোজন মানুহৰন্ত হোৱে আতিশয় ।
পৰৰ মতিয়ে যদি সৰ্ববত্ৰে চলয় ॥
সামান্যৰ বাক্যে যদি চলয় সদাই ।
তাকো হান্স্যাম্পদ বুলি জানা মহাৰাই ॥

মাণ্ডৱন্ত জন ভৈলে উত্তম কথাত ।
আপোন মতিয়ে প্ৰবৰ্ত্তিৰ লাগে তাত ॥
যদি সিতো মাণ্ডৱন্ত সামাণ্ডৰ বাক্যে ।
তাহান আদেশে যদি সদা চলি থাকে ॥

তাহাৰ কহিলোঁ কাল নিকট চাপই ;
নিষ্টে এবে কহিলোঁ জানিবা মহাৰাই ॥
পূৰ্বে এক হস্তী এবে আছিল বনত ।
অধম শৃগাল বাক্যে চলি ভৈলা হত ॥

এতেকে উত্তম জন অধম বাক্যত ।
যদি চলে জানিবাহা সিতো ভৈল হত ॥
শুনি বিক্ৰমাদিত্য নৃপতি মহাসন্ত ।
কৰযোৰ কৰি কথা কবিত সোধন্ত ॥

কেন মতে শৃগালে হস্তীক কৈলা হত ।
ইসব কথাক কৈয়ো আমাৰ আগত ॥
পৰম গন্তীৰ গজৰাজ বলৱন্ত ।
ক্ষুদ্ৰ জন্তু শৃগাল কিমতে মাৰিলন্ত ॥

ইসব কথাক কহি ছেদিয়ে সংশয় ।
হেন শুনি অনন্তৰে কবি মহাশয় ॥
পৰম আনন্দে আতি হৰষিত ভৈলা ।
ৰাজাক প্ৰশংসি কথা কহিবাক লৈলা ॥

বৰাহ বদতি শুনিয়েক মহীপাল ।
যেন মতে মাতঙ্গক মাৰিলা শৃগাল ॥
তাহাৰ কাহিনী কহো শুনা নৰেশ্বৰ ।
এহি বুলি কহিবে লাগিলা কবিবৰ ॥

আছিল তিলক কুঞ্জ নামে হস্তী এক ।
এক যুথ শৃগালে তাহাঙ্ক দেখিলেক ॥
হেন দেখি জম্বুকে গুণয় মনে মনে ।
কেন মতে আৰ মাংস কৰিবো গ্ৰহণ ॥

আমি অল্প জন্তু গজ মহা বলীয়াৰ ।
 কেন মতে মাৰি আমি মাংস খাইবো তাৰ ॥
 তাৰ মধ্যে এক জন আছে বুদ্ধিমন্ত ।
 জ্ঞাতিক সম্বুধি হেন বাক্য বুলিলন্ত ॥
 শুনিয়েক জ্ঞাতি সব মোহোৰ বচন ।
 বুদ্ধি কৰি মাংস খাইবে পাৰো এতিক্ষণ ॥
 বলে যুদ্ধে নোহো আমি হস্তীৰ সমান ।
 কিন্তু বুদ্ধি কৰি তাৰ লৈবে পাৰো প্ৰাণ ॥
 পূৰ্বেৰ এক মাজ্জাৰে কৰিয়া বুদ্ধি আতি ।
 গৃধ্ৰ বিহঙ্গৰ খাইলে যতেক গিয়াতি ॥
 আকে জানি শুনিয়েক যত জ্ঞাতিগণ ।
 বুদ্ধি কৰি হস্তী মাংস কৰিবো ভক্ষণ ॥
 অনন্তৰে হেন শূনি যতেক জম্বুকে ।
 কৰযোৰ কৰি কথা সোধন্ত উৎসুকে ॥
 কোন স্থানে আছিলেক গৃধ্ৰ পক্ষীগণ ।
 কি মতে মাজ্জাৰে তাক কৰিলা ভক্ষণ ॥
 ইসক কথাক আবে কহিয়ে আমাত ।
 এহি বুলি সোধে কথা কৰি প্ৰণিপাত ॥
 শুনিয়ে জম্বুক হেন মহা বুদ্ধিমন্ত ।
 জ্ঞাতিক সম্বুধি হেন বাক্য বুলিলন্ত ॥
 শুনিয়েক জ্ঞাতি সব আমাৰ বচন ।
 যিমতে মাজ্জাৰে খাইলে গৃধ্ৰ পক্ষীগণ ॥
 তাহাৰ কাহিনী কহো শুনিয়ে সম্প্ৰতি ।
 এহি বুলি কহিবে লাগিলা মহামতি ॥
 চিত্ৰকুট পৰ্বতে আছিল বট বৃক্ষ ।
 তাত গৃধ্ৰে বাসা কৰিছিলে লক্ষ লক্ষ ॥
 কৃপকৰ্ণ নামে এক আছে মুখ্য গৃধ্ৰ ।
 পৰম অন্ধক সিতো গাৱ ভৈল বৃদ্ধ ॥

নীতি বত্ৰ ।

আহাৰ খাইবাক তাৰ গাৱে শক্তি নাই ।
সেহি বট বৃক্ষে সিতো বঞ্চিয়া থাকয় ॥
আনো গৃধ্ৰে আহাৰ খাইবাক লাগি যাই ।
জ্ঞাতিৰ শিশুক সিতো ৰাখিয়া থাকই ॥

যেহি বেলা হোৱে গৈয়া সূৰ্য্য অন্তৰ্দ্ধত ।
সেহি বেলা গৃধ্ৰ পক্ষী অসয় তৱত ॥
কৃপকৰ্ণ অক্ষকক প্ৰতি গাৱে গাৱে ।
আহাৰ দিৱয় সিতো মহানন্দে খাৱে ॥

এহি মতে বট বৃক্ষে কতো কাল আছে ।
শুনা আত অনন্তৰে যেন ভৈলা পাছে ॥
দীৰ্ঘকৰ্ণ নামে এক মাৰ্জাৰ আছয় ।
পৰম আনন্দে সিতো বনত ভ্ৰময় ॥

একদিনা চিত্ৰকুট গিৰিক লভিলা ।
তাহাৰ ওপৰে বট বৃক্ষক দেখিলা ॥
বৃক্ষৰ ওপৰে দেখি পক্ষীৰ নিবাস ।
দেখি মাৰ্জাৰৰ হেন উপজিল শাষ ॥

মনে বোলে কোন বিধি মিলাইলেক আনি
এহি বুলি হৰিষে বুলিবে লৈলা বাণী ॥
ধন্য ধন্য আজি মোৰ কিনো মহাভাগ ।
শিশু চটক আজি খাইবৈ পাইলোঁ লাগ ॥

কোমল মাংসক আজি ভোজন কৰিবোঁ ।
উদৰ ভৰিয়া খাই তৃপ্তি লভিবোঁ ॥
এহি বুলি বিড়ালে হৰিষ আতি কৰি ।
জাম্প মাৰি উঠিলন্ত বৃক্ষৰ উপৰি ॥

কৃপকৰ্ণ আছে হেন মনে নজানয় ।
মহা হৰে শিশু পক্ষী খাইবাক চলয় ॥
দেখি গৃধ্ৰ বিহঙ্গৰ শিশু পক্ষীচয় ।
মাৰ্জাৰক দেখি ভয়ে আতাস পাৰয় ॥

পক্ষী সকলৰ ৰাৱ শুনি কৃপকৰ্ণ ।
 মহা দুঃখে ভৈল তাৰ বিবৰ্ণ বদন ॥
 মনে বোলে কোন আসি আছে মোৰ স্থান
 জানো শিশু চটকৰ লৱে আজি প্ৰাণ ॥
 কেন মতে ৰাখোঁ আজি জ্ঞাতি শিশুগণ ।
 এহি বুলি দস্ত কৰি বুলিলা বচন ॥
 হাওঁৰে পাপীৰ্থ কোন আসিছ ইথান ।
 ঝাণ্ট কৰি মোক আবে দেস সমিধান ॥
 কত কাল বঞ্চি আছোঁ এহি বৃক্ষডালে ।
 কোন জন লোকে নেদেখিলে এতকালে ॥
 আজি কৈব পৰা আসি আছ কোন স্থান ।
 কি কামে আসিছ আবে কহিয়ে কাৰণ ॥
 কিবা নাম তোহোৰ থাকস কোন স্থানে ।
 শিশু চটকক দৰুৱাস কি কাৰণে ॥
 মই আছোঁ বুলি এবে জনা নাই তই ।
 ক্ষণিতেকে ৰহ আজি প্ৰাণ লৈবোঁ মই ॥
 শৰীৰৰ মাংস নখে বখালি পেলাইবোঁ ।
 ঠোঁঠে খুটি আজি তোৰ অগ্ৰ মাংস খাইবোঁ ॥
 কোন বিধি তোক আজি আনিয়া মিলাইল ।
 নিশ্চয়ে জানিবি আজি তোক কালে পাইল ॥
 এহি বুলি কৃপকৰ্ণে গৰ্জ্জিবাক লৈলা ।
 হেন দেখি মাৰ্জ্জাৰৰ ধাতু উৰি গৈলা ॥
 হাঁ বিধি কোন কামে ইথানে আসিলোঁ ।
 বৃদ্ধ শকুনৰ হাতে বিপাক্ষে পৰিলোঁ ॥
 কোন কাম কৰো আজি যাইবো কোন স্থান ।
 বৃদ্ধ গৃধ্ৰ হন্তে কেন মতে ৰাখোঁ প্ৰাণ ॥
 শিশু চটকৰ মাংস আইলোঁ ভুঞ্জিবাক ।
 আছোক খাইবাক মাংস নাশিলোঁ প্ৰাণক ॥

হৰি হৰি আজি মোৰ বিধি বাম ভৈলা ।
 লাভক চাহন্তে আজি মূলনাথ ভৈল ॥
 কেন মতে শকুনৰ হাতে বন্ধা পাইবোঁ ।
 কিমতে প্ৰাণক ৰাখি ইথানৰ যাইবোঁ ॥
 গুণিয়া গান্ধিয়া একে। নপাইলোঁ তৰণ ।
 নিশ্চয়ে জানিলোঁ আজি মিলিল মৰণ ॥
 এহি বুলি অসন্তোষ মনত কৰয় ।
 অন্ধক শকুন বুলি সিতো নজানয় ॥
 চক্ষু আছে হেন বোধ মনত তাহাৰ ।
 কৈক লাগি যাইবোঁ বুলি কৰে হাহাকাৰ ॥
 মনত ভাবয় সিতো দৃঢ় কৰি চিন্ত ।
 জানিলো মৰণ আজি ভৈল সন্নিহিত ॥
 কিস্তি বুদ্ধি চাটু কৰি এৰাইবাক পাৰি ।
 আন মতে কোন কালে এৰাইবে নপাৰি ॥
 এহি বুলি চাটু কৰি বুলিলেক বাক ।
 শুনা পক্ষীৰাজ ক্ৰোধ এৰিয়ে আমাক ॥
 না জানি নুগুণি কেনে খঙ্গ কৰা মোক ।
 মোৰ আগমন কহো আবে শুনিয়েক ॥
 তুমি মহা বলৱন্ত আমি অল্ল জন ।
 মোক বধিবাৰ তযু নাহিকে কাৰণ ॥
 মোৰ সম সহস্ৰেক নোহো তযু সম ।
 অনেক দিনৰ বৃদ্ধ পক্ষীতো উত্তম ॥
 আমাক মাৰিয়া তুমি পাইবা কোন যশ
 কিস্কৰৰো কিস্কৰ দাসৰো তযু দাস ॥
 ক্ষমা কৰা অপৰাধ নহৈবাহা কৃষ্ণ ।
 প্ৰণামোহো গৃধ্ৰ পক্ষীৰাজ হয়ো তুমি ॥
 দণ্ডৱতে পৰি হেৰা কৰো নমস্কাৰ ।
 কহো নিবেদন কথা শুনিয়ে আমাৰ ॥

অসমীয়া সাহিত্যৰ চানেকি

তমু ক্ৰোধ দেখি কৈবে সাহ নাহি মোৰ
বাগ সম্বৰিয়ে হেৰা কৰো হাতযোৰ ॥
বিশেষত অতিথি আসিছে তমু ঘৰে ।
অতিথি শুশ্ৰষা এবে সৰ্বজনেন কৰে ॥
অতিথি যাহাৰ গৃহে হোৱে আগমন ।
পঞ্চামৃতে কৰাইবাক লাগয় ভোজন ॥
অনেক প্ৰকাৰে সেৱা শুশ্ৰষা কৰিব ।
দেৱতা বুলিয়া অতিথিক উপাশিব ॥
অতিথি গৃহস্থ ঘৰে কৰে উপবাস ।
সিজন গৃহস্থ জানা হৱে সৰ্বনাশ ॥
ভোজন কৰাইতে যদি হোৱে অসমৰ্থ ।
তৃণ জল দিয়া সিতো স্তম্ভিবে যথার্থ ॥
যদি গৃহস্থৰ হীন হৱে তৃণ জল ।
তেবে বাক্যে শুশ্ৰষা কৰিবে মহাবল ॥
ইহাকো নকৰি যদি অতিথি হিংসয় ।
সৰ্বনাশ হৱে সিতো শাস্ত্ৰে কহিছয় ॥
তেহুয় অতিথি আসি আছে তমু ঘৰে ।
শুশ্ৰষা নকৰি মোক বাগ কৰা বৰ ॥
শাস্ত্ৰৰ উচিত ইতো নুহি পক্ষীৰাজ ।
ইতো কথা শুনন্তে লাগয় বৰ লাজ ॥
আউৰ এক শাস্ত্ৰৰ শুনিয়ে পটন্তৰ ।
বহিসে জানিবা গুৰু ব্ৰাহ্মণ সবৰ ॥
পৃথিবীত যত বৰ্ণ মনুষ্য আছয় ।
সবাৰো ব্ৰাহ্মণে গুৰু শাস্ত্ৰে কহিছয় ॥
স্ত্ৰীৰ স্বামীসে গুৰু কৈলো স্বৰূপত ।
সমস্তৰে গুৰু জানিবাহা অভ্যাগত ॥
হেন অভ্যাগত আসি আছে তব স্থান ।
কৰিবাক লাগে তুমি মোক সন্মান ॥

তুমি দেখোঁ মোক লাগি ক্রুদ্ধ বিপৰীত ।
শাস্ত্রৰ সন্মত ইকি হোৱে যথোচিত ॥
আকে জানি ৰাগ তুমি কৰা সম্ভৱণ ।
শুনিয়োক কহো এবে মোৰ আগমন ॥

গঙ্গাতীৰে নিবাস মাৰ্জ্জাৰ বংশে জাত ।
দৌৰ্ঘকৰ্ণ নাম মোৰ জগতে প্ৰখ্যাত ॥
যেতিক্ষণে মাৰ্জ্জাৰ বুলিয়া সিতো কৈলা ।
পুনৰপি গৃধ্ৰ পক্ষী গৰ্জ্জিৱাক লৈলা ॥

পৰম আতোপে সিতো পথাছটি মাৰি ।
দস্ত কৰি বাক্য বোলে মাথাক ৰাফ্ফাৰি ॥
হাওৰে পাপীঠ নষ্ট অধম দুৰ্জ্জন ।
মোৰ স্থান হস্তে তই চল এতিক্ষণ ॥

জানিলোহো আজি তোৰ বিধি ভৈল বাম ।
আজি তোৰ নিমাইবেক দৌৰ্ঘকৰ্ণ নাম ॥
কুপিত সিংহৰ লাঞ্জে ধৰিবাক চাস ।
কংশাল সৰ্পক আসি তই ৰোক্ষাৱস ॥

কালে তোক গ্ৰাসিলে গৰল বিষ খাস ।
ছইতো তই নও গোড়ে বৰ আতো পাশ ॥
আজি তোৰ বিধি আসি মিলাইল বিষম ॥
জানিলো তোহৰ পাত মনছিল যম ॥

খণ্ড খণ্ড কৰিবোহো পথাৰ প্ৰতাপে ।
মোৰ আগে এৰাই আজি যাইবি কাৰ বাপে ॥
নখে বখালিয়া চৰ্ম্ম খণ্ড খণ্ড কৈবো ।
ঠোঠে খুটিয়াই তোৰ আজি প্ৰাণ লৈবো ॥

কি কামে আসিলি তই মোহোৰ স্থানক ।
জানিলোঁ খাইবাক আইলি শিশু চটকক ॥
তাৰ প্ৰতিফল আজি পাইবিহি মাৰ্জ্জাৰ ।
চেঙ্গেলি পৰিল আসি হাতত বুঢ়াৰ ॥

বিশেষত তোৰ মোৰ চিনা জনা নাই ।

নোহ কুটুম্বিত ইষ্ট মিত্ৰ বাপ ভাই ॥

তই পশু মই পক্ষী কিসৰ সম্বন্ধ ।

ইথানক তই আসিলিহি কোন গন্ধ ॥

ভক্ষ্য ভক্ষকৰ কৈত মিত্ৰরতি আছে ।

আগে মিত্ৰ কৰি তাৰ মাংস খাই পাছে ॥

এহি দুইৰ কোন কালে নাহিকে বিশ্বাস ।

যাক যৈতে পাৰে ছলে বলে কৰে নাশ ॥

তই মোৰ স্থানে কিয় আসিলি দুৰ্জ্জন ।

জানিলো আসিলি শিশু পক্ষী খাইবে মন ॥

যাৰ বাপ মাৰ ঘৰ বাড়ী নেদেখয় ।

ইষ্ট মিত্ৰ আদি চিনা জনা নাহিকয় ॥

যাৰ ভাই বংশ আদি গোষ্ঠী নিচিনয় ।

শাস্ত্ৰে কহি আছে সেই মিত্ৰ যোগ্য নয় ॥

আছোক কৰিব মিত্ৰ থানক নেদিব ।

তাহাৰ সহিতে একে স্থানে নথাকিব ॥

এহি বুলি মহাক্ৰোধ কৰিয়া গৰ্জন্তু ।

হেম দেখি দীৰ্ঘকৰ্ণ মনত গুণন্তু ॥

কেন মতে প্ৰাণ ৰাখোঁ গৃধ্ৰৰ হাতত ।

এহি বুলি শকুনক মাতিল তৱত ॥

শুনিয়োক পক্ষীৰাজ আমাৰ বচন ।

মই দাস প্ৰতি ৰাগ কৰা সম্বৰণ ॥

মহা ক্ষেমাৱন্ত তুমি পুৰুষ মহন্ত ।

মই অধমৰ দোষ ক্ষমিবে লাগন্তু ॥

কোন নো দুঃসহ আছে ক্ষমী পুৰুষৰ ।

কোন নো অকাৰ্য্য আছে দুৰ্জ্জন জনৰ ॥

নেদো হেন কোন বস্তু আছয় দাতাৰ ।

কোন তাৰতম্য সম দৃষ্টি আছে যাৰ ॥

এতেকে আমাৰ দোষ ক্ষমিবে লাগয় ।
 মহন্ত সবৰ ক্ষমা ভূষণ হোৱয় ॥
 যিতো কহি আছা চিনা জনা নাহিকয় ।
 ইফ্ট মিত্ৰ বন্ধু বৰ্গ একো নালাগায় ॥
 ইকথা যথার্থ হোৱে জানিবা নিশ্চয় ।
 কিন্তু যি কাৰণে আইলোঁ শুনা মহাশয় ॥
 গঙ্গাৰ তীৰত চান্দ্রায়ণ ত্ৰত ধৰি ।
 নিবাহাৰ ছয়া আছিলোহো তপ কৰি ॥
 মৎস্য মাংস তেজি তিনি পক্ষ তপ কৈলোঁ ।
 ঋষিত স্মৃধিবে জ্ঞান মই পাছে গৈলোঁ ॥
 মজা তীৰে এক ঋষি আছে তপ কৰি ।
 তৈতে জ্ঞান স্মৃধিবাক গৈলেহোঁ লৱৰি ॥
 হেন শুনি ঋষি পাছে দিলা সমিধান ।
 মই তোৰ আগে কিবা কহিবোহো জ্ঞান ॥
 চিত্ৰকুট পৰ্বতে আছয় বটবৃক্ষ ।
 তাতে গৃধ্ৰ বিহঙ্গ আছয় লক্ষ লক্ষ ॥
 তাৰ মध्ये এক বৃদ্ধ শকুন আছয় ।
 সেহি বহুতৰ নীতি জ্ঞানক জানয় ॥
 সেহিসে তোহোৰ যত ছেদিবে সংশয় ।
 যেহি জ্ঞান শোধ তোত কহিবে নিশ্চয় ॥
 অনেক দিনৰ বৃদ্ধ অনেক জ্ঞানক ।
 জানয় বহুত সিতো পঢ়িছে শাস্ত্ৰক ॥
 হেন শুনি মোৰ মনে আনন্দ লভিয়া ।
 এহি পৰ্বতক লাগি আসিলোঁ লৰিয়া ॥
 কোনবা জন্মৰ মোৰ আছে মহাভাগ ।
 তোমাক স্মৃধিবে জ্ঞান মই পাইলোঁ লাগ ॥
 এতেকে তোমাৰ পাৰে পশিলোঁ শৰণ ।
 কপট কৰিয়া সিতো কৰয় ক্ৰন্দন ॥

কৰিয়োক পক্ষীৰাজ মোহোৰ কৈল্যাণ ।
 লভিলোঁ তোমাক গুৰু কৈয়েঁ মোত জ্ঞান ॥
 এহিবুলি স্তুতি নতি কৰিলা বিস্তৰ ।
 তাক নেলেখিলেঁ পদ বাহুল্যক ডৰ ॥

অনেক কাৰ্পূণ্য কৰি কপটে কান্দিলা ।
 দেখি গৃধ্ৰ শকুনৰ দায়া সম্পজিলা ॥
 অনেক সাদৰ কৰি তাহাক বাখিল ।
 বিশ্বাস কৰিয়া বৃক্ষ কোটৰত থৈল ॥

অন্য পক্ষী দেখে বুলি মহা যত্ন কৰি ।
 লুকায়া বাখন্ত বৃক্ষ কোটৰত ভৰি ॥
 এহিমতে কতিপয় দিনত বাখিল ।
 অন্ধক বুলিয়া গৃধ্ৰ মাৰ্জ্জাৰে জানিল ॥

গৃধ্ৰৰ নাহিকে চক্ষু কি কৰিবে মোক ।
 চলি যাইবো মই হৃদয়ত দিয়া শোক ॥
 এহি বুলি মনে আছিলেক ছেগ চাই ।
 এক দিনা শিশু পক্ষী পেলাইলেক খাই ॥

যতেক আছিল শিশু চটক সমস্ত ।
 খায়া অস্থি নথ পথা থৈল কোটৰত ॥
 পৰম আনন্দে সিতো নিজ থানে গৈলা ।
 গধূলিকা বেলা পক্ষী বৃক্ষক আসিলা ॥

শিশু পক্ষী নেদেখিয়া কান্দিলা শোকত ।
 অস্থি নথ পথা পাইল বৃক্ষ কোটৰত ॥
 সবে বোলে অন্ধক শকুনে মাৰি খাইল ।
 এহি বুলি সবে মাৰিবাক মনে ধাইল ॥

সবে পক্ষীগণে বেড়ি খুটিবাক লৈল ।
 অন্ধক শকুন মৰি যমপুৰে গৈল ॥
 এহি মতে মাৰ্জ্জাৰে গৃধ্ৰক মাৰি খাইল ।
 পৰম আনন্দে সিতো গৃহত থাকিল ॥

এহি হেতু জ্ঞাতিগণ আমি বুদ্ধি কৰেঁ ।
 এতিক্ষণে মাতঙ্গৰ মাংস খাইবে পাৰেঁ ॥
 এক গৃহস্থৰ এক ইক্ষু বন আছে ।
 মহা পক্ষে সৰোবৰ আছে তাৰ কাছে ॥
 তাহাত পেলাইয়া আমি হস্তীক মাৰিবোঁ ।
 মহানন্দে মাংস খাই তৃপতি লভিবোঁ ॥
 বৰাহ বদতি শুনিয়েক মহীপাল ।
 এহি বুলি হস্তাপাশে গৈলেক শৃগাল ॥
 মহা অৰণ্যত হস্তী আনন্দে আছন্ত ।
 সমস্তে শৃগালে গৈয়া তাক দেখিলন্ত ॥
 দূৰতে দেখিয়া সেৱে দণ্ডৱতে পৰি ।
 প্ৰণাম কৰিলা সবে কৰযোৰ কৰি ॥
 বহু স্তুতি নতি কৰি বুলিলা বচন ।
 নমো নমো গজৰাজ ছ্যোক প্ৰসন্ন ॥
 দেখিয়া তিলক কুঞ্জ হস্তী মহামতি ।
 শৃগাল যুথক বাক্য বুলিলা সম্প্ৰতি ॥
 কি কাৰণে শৃগাল আসিলি মোৰ স্থান ।
 ঝাণ্ট কৰি মোক এবাৰে দেস সমিধান ॥
 মাতঙ্গৰ হেন বাক্য শুনিয়া জম্বুকে ।
 প্ৰণাম কৰিয়া বাক্য বুলিলা কোঁতুকে ॥
 শুনিয়েক গজৰাজ আমাৰ বচন ।
 এক গৃহস্থৰ এক আছে ইক্ষু বন ॥
 পৰম কোমল ইক্ষু স্বাদ অতি বৰ ।
 তুমিয়ে আতুৰ ভৈলোঁ যায় কলেবৰ ॥
 আপুনি ভুঞ্জিয়ো গৈয়া আমাক ভুঞ্জাওঁ ।
 আমি দাস সকলৰ তৃপ্তি সাধিয়ো ॥
 আমাৰ নাহিকে সাহ খাইবে মধুবন ।
 এহি হেতু তমু পাৱে পশিলোঁ শৰণ ॥

চলিয়োক গজৰাজ কৰো নমস্কাৰ ।
তুমি বিনে মন কোনে পূৰিবে আমাৰ ॥
তুমি সে আমাৰ পতি নমো গজৰাজ ।
আমি দাস সকলৰ সাধিয়োক কাষ ॥

হেন শূনি গজৰাজ বুলিলা বচন ।
কেন মতে মই ভুঞ্জাইবোহঁ ইক্ষুবন ॥
ক্ষুদ্ৰ জন্তু তই তৃণে থাকিবি লুকাই ।
মহাৰণ্যে মোৰ কাষ লুকান নযাই ॥

কি জানি গৃহস্থে বেঢ়ি ধৰয় আমাক ।
পাছে মই কি কৰিবো কহিয়ে তাহাক ॥
শুনিয়া শৃগালে বাক্য বুলিলা সম্প্ৰতি ।
তাহাৰ উপায় আছে শূনা মহামতি ॥

যদি বা গৃহস্থে খেদি আসয় তোমাক ।
আছে এক উপায় শুনিয়ে আবে তাক ॥
আগ হৈবো আমি তুমি চলিবা পাচত ।
গৈয়া পশিবোহো আমি মহাকাননত ॥

তেবে কেনে গৃহস্থে তোমাক খেদি পাইব ।
খেদিয়া নপায়া সিতো গৃহে চলি যাইব ॥
হেন শূনি মাতঙ্গ চলিলা মহাৰঙ্গে ।
শৃগাল যুথক আবে লগ লৈলা সঙ্গে ॥

কতো বেলি পাইলা গৈয়া সেহি মধুবন ।
হস্তীৰ নিকট আসি চাপিল মৰণ ॥
বৰাহ বদতি শুনিয়োক নৰপতি ।
পাছে ইক্ষু বনে পশিলেক মহামতি ॥

মৰমৰি কৰি ভাঙ্গি দেন্ত মহাবল ।
পৰম আনন্দে ভুঞ্জে শৃগাল সকল ॥
আপুনিয়ে হৰিষে ভুঞ্জন্তু বঙ্গ মনে ।
শুনিয়া গৃহস্থে খেদি আইল তেতিক্ষণে ॥

ধৰ মাৰ বুলি সবে পৰম আতোপে ।
 হস্তীক খেদিবে লাগি যাই একষোপে ॥
 দেখিয়া তিলক কুঞ্জ হস্তী ভয় ভৈলা ।
 কিবা কৰিবোহে বুলি স্মৃধিবাক লৈলা ॥
 ঝাণ্টে মোক শৃগাল দিয়োক সমিধান ।
 কোন কৰ্ম কৰে! আবে যাইবো কোন স্থান ॥
 হেন শুনি শৃগালে বোলয় ৰঙ্গ মনে ।
 আমাৰ পাচত তুমি আসিয়ো এখনে ॥
 আমি যৈক হাওঁ তুমি পাচত চলিবা ।
 তেবে অবিলম্বে মহাৰণ্যত পশিবা ॥
 শীঘ্ৰে আমাসাৰ পাছে আসিয়ো চলিয়া ।
 কিমতে গৃহস্থে পাইব আমাক খেদিয়া ॥
 এহি বুলি শৃগালেও দিলে পাছে লৰ ।
 তাহাৰ পাচত হস্তী দিলেক লৰৰ ॥
 আগ ভৈল শৃগাল পাচত হস্তী ধাই ।
 ধৰ মাৰ বুলিয়া গৃহস্থে খেদি যাই ॥
 এহিমতে গৈয়া সৰোবৰক লভিলা ।
 পঙ্কৰ ওপৰে পাছে শৃগাল চলিলা ॥
 ক্ষুদ্ৰ জন্তু পঙ্কে সিতো লৰৰিয়া যাই ।
 মহাভয়ে হস্তী তাৰ পাছে গৈলা ধাই ॥
 দুৰ্ঘোৰ পঙ্কত আতি মহাবেগে পডি ।
 ওলাইবে নোৱাৰে হস্তী লৰচৰ কৰি ॥
 সেহি বেলা পাইলা লোকে ধৰ মাৰ কৰি ।
 দেখিলা হস্তীয়ে মহা পঙ্কে আছে পৰি ॥
 হেন দেখি লোকে আতি মহাৰঙ্গ কৰি ।
 খুঞ্চি কাটি হস্তীক পেলাইলা সবে মাৰি ॥
 দশন কাঢ়িয়া লৈয়া গৃহে চলি গৈলা ।
 মাতঙ্গ মৰিয়া যমপুৰে বাসা লৈলা ॥

দেখিয়া শৃগাল মূথ ভৈল বজ্জ মন ।
 মহাহৰ্ষে হস্তী মাংস কৰিলা গ্ৰহণ ॥
 ভুঞ্জিয়া শৃগালে আতি তৃপ্তি লভিল ।
 পৰম আনন্দে সিতো বনত ৰহিল ॥

এহি হেতু তযু আগে কৈলোঁ নৰেশ্বৰ ।
 শৃগালৰ বোলে হত ভৈলা গজবৰ ॥
 এতেকে যি জন আতি উত্তম হোৱয় ।
 অধমৰ বাক্যে চলিবাক যোগ্য নয় ॥

যদি সিতো সৰ্বদায়ে চলিয়া থাকয় ।
 তাতো হান্ধাস্পদ বুলি জানা মহাশয় ॥
 কিন্তু তাৰ মৃত্যু পাশ চাপয় সম্বৰে ।
 শুনিয়েক কথা যেন আত অনন্তৰে ॥

যিতোজন দৰিদ্ৰ হোৱয় আতিশয় ।
 যদি সিতোজন গৃহী দৰিদ্ৰ হোৱয় ॥
 তাকো হান্ধাস্পদ বুলি জনিবা নৃপতি ।
 নিষ্ঠে এবে কহিলো বুজিবা মহামতি ॥

আউৰ আচ্যৱন্ত যিতো সম্পত্তি হোৱয় ।
 যদি সিতো কুপণ স্বভাৱে প্ৰবৰ্ত্তয় ॥
 কহিলোহো এবে পৃথিবীৰ মধ্যে সাৰ ।
 তাত পৰে হান্ধাস্পদ কিবা আছে আৰ ॥

যিতো জন সুখী ভোগী পুৰুষ হোৱোয় ।
 পৰত বশ্যক হৈয়া সদায়ে থাকয় ॥
 জানিবাহা নৰেশ্বৰ অবনী ভিতৰে ।
 নাহিকয় একো হান্ধাস্পদ তাত পৰে ॥

যাৰ গাৱে জৰা ৰোগ প্ৰবেশ হোৱয় ।
 যদি সিতো তীৰ্থ গুৰু নকৰে আশ্ৰয় ॥
 গুৰুভক্তি অতিথি শুশ্ৰূষা নকৰয় ।
 তাকো হান্ধাস্পদ বুলি জানা মহাশয় ॥

যিতো জন পৃথিবীত নৰেশ্বৰ হয় ।
 দুম্ভ মন্ত্ৰী সঙ্গে যদি সদা প্রবর্তয় ॥
 তাহাৰ ৰাজ্যৰ একো কালে নাহি ভাল ।
 তাকো হস্তাস্পদ বুলি জানা মহীপাল ॥

উত্তম কুলত যদি হোৱয় ব্রাহ্মণ ।
 যদি সিতো মহামুৰ্থ হোৱয় দুৰ্জ্জন ॥
 বেদ পাঠ আদি সংকৰ্ম্ম নকৰে ।
 ক্ষিতি মধো হস্তাস্পদ নাহি তাত পৰে ॥

যিতো জন পুৰুষ হোৱয় স্ত্রীজিত ।
 ভাৰ্য্যাৰ বচন পালি থাকে প্ৰতিনিতি ॥
 জানিবাহা নৰেশ্বৰ ধৰিত্ৰী মধ্যত ।
 আত পৰে হস্তাস্পদ নাহি জগতত ॥

পূৰ্বে এক স্ত্রীজিত ব্রাহ্মণ আছিল ।
 ভাৰ্য্যাৰ বচনে সিতো মৰিবে চলিল ॥
 চিতাত উঠিলা গৈয়া নাশিবাক প্ৰাণ ।
 এক গোটা ছাগে তাৰ দিলা জীৱ দান ॥

তেহুয় অবস্থা স্ত্রীজিত পুৰুষৰ ।
 হেন শুনি বিক্ৰম আদিত্য নৃপবৰ ॥
 কবিত শোধন্তু কথা কৰি কৰযোৰ ।
 শুনা কবিবৰ শঙ্কা ছেদিয়েক মোৰ ॥

কিমতে ব্রাহ্মণ তান পত্নিৰ বচনে ।
 কি কাৰণে গৈল এবে মৰিবাক মনে ॥
 কিমতে বিপ্ৰৰ প্ৰাণ ৰাখিলন্তু ছাগে ।
 ইসৰ কথাক আবে কৈয়ো মোৰ আগে ॥

তযু মুখে কথামৃত শুনিয়া শ্ৰৱণে ।
 ক্ষুধা তৃষা আদি একো দুঃখ নাই মনে ॥
 স্নমোদা বদতি শুনা সভাসদ চয় ।
 বৰাহ কবিয়ে শুনি ৰাজাৰ সংশয় ॥

পৰম আনন্দে আতি মন মগ্ন ভৈলা ।

ৰাজাৰ প্ৰশ্নৰ কথা কহিবাক লৈলা ॥

বৰাহ বদতি শুনিয়োক নৃপবৰ ।

পৰম দৰিদ্ৰ এক আছিলেক নব ॥

ধন অৰ্থ একো ঘৰ বাৰি নাহিকয় ।

ভিক্ষা কৰি আনি সিতো সদা প্ৰবৰ্ত্তয় ॥

বিবাহ কৰাইবে লাগি কণ্ঠাক নপাইল ।

একজনে নিয়া ঘৰজামাতা চপাইল ॥

তাৰ একজন পুত্ৰ ভৈল প্ৰথমত ।

তাকো একজনে নিয়া চপাইলা ঘৰত ॥

তাহাৰ তনয় এক ভৈল অনন্তৰে ।

তাকো ঘৰজিয়া কৰি নিলে এক ঘৰে ॥

ধনে জনে আচ্যৰন্ত ভৈল সিতো পাছে ।

এক ক্ষুদ্ৰ আলি বান্ধিলন্ত তাৰ কাছে ॥

সেহি আলি মध्ये এক শৰ পৰি আছে ।

নাথৰায় গৃধ্ৰে বেঢ়ি গৈল তাৰ কাছে ॥

সেহি আলি উঠি এক বিপ্ৰ চলি যাই ।

গৃধ্ৰে মাতিলন্ত দেখি তাৰ মুখ চাই ॥

আমাৰ বচন শুনিয়োক দ্বিজবৰ ।

শৰ গোট কৰি দিয়ো আলিৰ অন্তৰ ॥

হেন শূনি বিপ্ৰে তাক বুলিলা বচন ।

আমাৰ বচন শূনা গৃধ্ৰ পক্ষাগণ ॥

শৰ গোট দিবো মই কৰিয়া অন্তৰ ।

মোক কিবা দিবি এবে কহিয়ো সত্ৰৰ ॥

হেন শূনি গৃধ্ৰ পক্ষী বুলিলা বচন ।

আমাৰ বচন এবে শুনিয়ে ত্ৰাক্ষণ ॥

অমাতৰ মাত আমি কহিবো তোমাত ।

শূনি বিপ্ৰে স্বৰ্গ যেন পাইলা মেলি হাত ॥

গৃধ্রৰ বচন বিজে বঙ্গ মনে গুণি ।
 হাতে ধৰি শর গোট পেলাইলা আপুনি ॥
 কহিলন্তু আমাতৰ মাত পক্ষীগণ ।
 ইতো কথা আন আগে নকৈবা ব্রাহ্মণ ॥
 কহা য়েবে তেতিক্ষণে মিলিবে মৰণ ।
 একো কালে তোৰ আৰ নাহিকে তৰণ ॥
 পৰুৱা পিম্পৰা পশু পক্ষী আদি যত ।
 সবাবো মাতক পক্ষী কৈলা ব্রাহ্মণত ॥
 সবাবো মাতক বুজি কহিবি লোকত ।
 যদি কহ শঙ্কততে কথা হৈবি হত ॥
 এহি মতে দৃঢ় কৰি ব্রাহ্মণত কৈল ।
 শুনিয়া ব্রাহ্মণে বস্ত্ৰে ঘৰে চলি গৈল ॥
 যত জন্তু আছে মানে ইতো সংসাৰত ।
 সবাবো মাতক বুজি কহন্তু লোকত ॥
 এক দিনা তাত পাছে সৃধিলা ব্রাহ্মণী ।
 ইসব কথাক মোত কহিয়ো আপুনি ॥
 পৰম বিচিত্ৰ ইতো কথা পাইলা কৈত ।
 কহিয়োক স্বামী মোত শিখিলাহা যৈত ॥
 হেন শূনি বিপ্ৰে বোলে শুনিয়োকো প্ৰিয়া ।
 ইহাৰ কাৰণ কহো শূনা মন দিয়া ॥
 কহিলে মাত্ৰকে মোৰ মৃত্যু হৈবে এথা ।
 স্নমবন্তে ত্ৰাস লাগে কৈবে ইতো কথা ॥
 হেন শূনি ব্রাহ্মণী বুলিলা মহাৰাগে ।
 আমাৰ আগত ইতো কথা কৈবে লাগে ॥
 মহা স্তোজিত বিপ্ৰ পৰম দুৰ্জ্জন ।
 তাত পৰে সংসাৰত নাহিকে অধম ॥
 সৰ্বদায়ে ভাৰ্য্যা বাক্য কৰিয়া থাকয় ।
 যেহি ক্ষণে যিবা বোলে তাক আচৰয় ॥

নকৰিলে যোনো ভাৰ্যা মন্দক পাৱই ।
 ৰোষ কৰি যোনো বাপ মাৱ গৃহে যাই ॥
 এহি মতে সৰ্বদায়ে পালয় বচন ।
 শুনি বিপ্ৰে দৃঢ় কৈল কৰিবে মৰণ ॥
 বুলিলন্ত তাইক পাছে কৰি মন থিৰ ।
 এৰাইবেঁ নপাৰি পাছে গৈলা নদীতীৰে ॥
 চিতাখন নিৰ্ম্মলন্ত অগ্নি ঘূত জ্বালিয়া ।
 বোলে যদি মৰেঁ। আতে দহিবি তুলিয়া ॥
 সেই বেলৱা নদী পাৰ হুয়া এক ছাগ ।
 ৰহিল আগতে আসি আছ তাৰ ভাগ ॥
 সিপাৰৰ পৰা তাক মাতিলন্ত ছাগী ।
 বোলে মোক এৰি ছাগ গৈলি কোক লাগি ॥
 হেন শুনি ছাগে মাতিলন্ত আইস বুলি ।
 আৰ বাৰ গৈলে মই মৰিবো সমূলি ॥
 নদী পাৰ হুয়া মই যাইবাক নপাৰো ।
 তোহোৰ বচনে মই মৰিবে নোৱাৰো ॥
 স্ত্ৰীৰ বচনে বিপ্ৰ মৰে মন্দভাগি ।
 যেন কোন জনে কটা যাই ভিক্ষা মাগি ॥
 অছাপিয়ো যাই যদি ঘৰক গুছিয়া ।
 তেবে তাৰ প্ৰাণ ৰক্ষা থাকিবে পৰিয়া ॥
 স্ত্ৰীৰ বচনে বিপ্ৰে আসে মৰিবাক ।
 নিন্দিলৱা অনেক ছাগে ভৎসিয়া তাহাক ॥
 ছাগৰ ভৎসনি শুনি বিপ্ৰে মনে গুণি ।
 চাৰি গোট কিল তাইক মাৰিলা আপুনি ॥
 ছাগক বোলন্ত প্ৰাণ দান দিলা আসি ।
 মই এবিধ কিবা দিবো বুলিলন্ত হাসি ॥
 কৰিলন্ত স্তুতিক ছাগৰ পাৱে পৰি ।
 তেতিক্ষণে বিপ্ৰৰ ছিন্দিলা কৰ্ম্মজৰী ॥

ছাগৰ পাৱক ধুৱাই চৰণৰ ধূলি ।
 মাথাত লৈলন্তু সেহি পাদোদক তুলি ॥
 ছাগক আশ্বাস বিপ্ৰে কৰিলা আহ্লাদ ।
 প্ৰাণ দান পাইলো মই তোমাৰ প্ৰসাদ ॥
 এহি বুলি স্তুতি নতি বিস্তৰ কৰিয়া ।
 মহানন্দে বিপ্ৰে গৈল ঘৰক চলিয়া ॥
 এতেকে নৃপতি ! যিহে হোৱে স্তুতিজিত ।
 তাত পৰে হস্তাস্পদ নাহি পৃথিবীত ॥
 যিহেজন বেদজ্ঞানী হোৱে আতিশয় ।
 সীতোজনে যদি সৎকৰ্ম্ম নাচৰায় ॥
 সদা মন্দ কৰ্ম্ম যদি কৰিয়া থাকয় ।
 তাকো হস্তাস্পদ বুলি জানা মহাবাই ॥
 এহি হেতু তমু আগে কৈলো স্বৰূপত ।
 তাত পৰে হস্তাস্পদ নাহি জগতত ॥

গজাৰাম দাস

সীতাৰ বনবাস ।

এহি মতে সীতা পটেশ্বৰী কান্দে শ্ৰীৰামৰ গুণ স্মৰি
তুমি হেন স্বামী পালো কত তপসাই ।
দুষ্ট বিধি মোৰ কপালত লেখি আছে দুঃখ শোক যত,
সবাকো সহিলোঁ তোমাৰ চৰণ পাই ॥
যৈসানি ৰাৱণে নিলা হৰি অশোকত থৈলা বন্দীকৰি,
বক্ষা দিলা চাৰি পাশে ৰাক্ষসীনীগণ ।
তৈতে পালো প্ৰভু যত দুঃখ সিয়ো মোৰ মনে ভৈলা সুখ,
তযু কথা গৈয়া কহিলন্তু হনুমান ॥
মিথিলা নগৰে বিয়া কৰি আনিলা আমাক ৰঙ্গ কৰি,
তব সঙ্গে সুখ ভুঞ্জিলোঁ ৰত্ন মন্দিৰে ।
এৰা প্ৰভু মোক কি কাৰণে নিৰ্বাস দিলা যে ঘো ৰবনে,
কাৰ সঙ্গে থাকোঁ ঘোৰ অৰণ্য ভিতৰে ॥
হাঁ বাপু লক্ষণ শুনিয়োক মোৰ প্ৰতি নকৰিবা শোক,
অযোধ্যাক যোৱা মই অভাগীক এৰি ।
পূৰ্বেৰ জন্মে বিধি লিখে যাক কিমতে এৰাইবে পাৰে তাক,
বিচ্ছেদ ভৈলোহোঁ স্বামী সহ আজি ধৰি ॥
প্ৰভু পদে মোৰ নমস্কাৰ কৰোঁ ঘোৰ কৰি দুই কৰ,
মোৰ কৰ্ম্ম দোষ তান কোন দোষ নাই ।
মোৰ অৰ্থে চিন্তা এৰিয়োক সুখে ৰাজ্য পালন কৰন্তোক,
অভাগিনীৰ যি হোক ইয়াতে বিলাই ॥

দিনে ৰাত্ৰি এহি বাঞ্ছো মই মোৰ বাঞ্ছা প্ৰভুত কৰা গই,
জন্মে জন্মে হৌক ৰাম হেন স্বামী মোৰ ।

অস্থখ অশান্তি নকৰোক স্থখে ৰাজ্য পালি থাকন্তোক,
বাপু তুমি শীঘ্ৰে যোৱা অযোধ্যা নগৰ ॥

সুমিত্ৰা নন্দন শুনি হেন পৰিলেক মাথে বজ্ৰ যেন,
বুলিবে লাগিলা কান্দি কান্দি নম্ৰ কৰি ।

হাঁ সীতা আই পটেশ্বৰী কেন মতে তোক যাওঁ এৰি,
কিমতে থাকিবা বন মাঝে একেশ্বৰী ॥

তযু স্বামী শ্ৰীৰামক গৈয়া প্ৰবোধ কৰিবো কি বুলিয়া,
কৌশল্যা মাতৃক কিকপে কহোঁ বুজাই ।

শত্ৰুঘ্ন অ'ক ভৰতক অযোধ্যা নগৰে আছে যত,
কোন সতে কৈবোঁ তোমাৰ হেন বিলাই ॥

এহি বুলি বীৰ শ্ৰীলক্ষণে সীতাৰ দুঃখক স্মৰি মনে,
কান্দিবে লাগিলা জানকীৰ পাৱে পৰি ।

ব্যাঘ্ৰ সিংহ আদি নানা মত কুৰে বহু জন্তু অসংখ্যাত,
এৰি যাওঁ মই কোন নো ভৰসা কৰি ॥

স্বভাৱত জানা নাৰীগণ সৰ্বকালে ভয়াতুৰ মন,
পিম্পৰা উঠিলে শৰীৰ হোৱে চকিত ।

তোমাকেসে মই কেন মতে এৰি যাইবো ঘোৰ অৰণ্যত,
ভয়ঙ্কৰ জন্তু দেখি হৈবা অতি ভীত ॥

হেন শুনি শোকে সীতা সতী লক্ষণক বোলে পুনঃ মাতি,
মোক লাগি নকৰিবা বিষাদিত মন ।

যি হৌক সি হৌক গতি মোৰ তুমি যোৱা অযোধ্যা নগৰ,
কিমতে থগুবা মোৰ বিধিৰ লিখন ॥

পূৰ্ব জন্মে আচৰিলোঁ পাপ সি কাৰণে ভুঞ্জো হেন তাপ,
প্ৰভু সঙ্গ বাপু স্থখে ৰাজ্য ভোগ কৰিও ।

নকান্দা নকান্দ দেওঁ হাক শুনা শুনা বীৰ মোৰ বাক,
কান্দি নমাৰিবা শৰীৰে খড়্গৰ ঘাওঁ ॥

কমল লোচন মোৰ স্বামী তাৰ সেৱা চোৰ ভৈলৌ আমি,
 মই দুঃখ ভুঞ্জো অযোধ্যা যোৱা লক্ষণ ।
 প্ৰাণৰ দেৱৰ শুনিয়োক বিলম্ব নকৰি চলিয়োক,
 মোৰ বধ লাগে নকৰা তুমি ক্ৰন্দন ॥
 মই অনাচাৰী দুৰ্ভটমতি এতেকে ত্যজিলা প্ৰাণ পতি,
 প্ৰভু সুখে ৰৌক আমাৰ হৌক মৰণ ।
 এতেকে সে বাপু চলিয়োক নগৈলে খঞ্জিবে প্ৰভু মোক,
 নযা যদি বধ মোক কৰাহা লক্ষণ ।
 জানকীৰ বজ্জ বাণী শুনি স্মিত্ৰা নন্দন মহামানো,
 কান্দিয়া পৰিল বীৰ ভূমিৰ ওপৰ ॥
 সীতাও অনেক কান্দিলন্তু শৰীৰত তত্ৰ নাহিকন্তু,
 চিঙি পেলাইলন্তু সবখানি অলঙ্কাৰ ।
 লক্ষণে চেতন পাইল পাছে দেখে সীতা আগে পৰি আছে,
 চৰণে পৰিয়া নমস্কাৰ কৰিলন্তু ।
 বোলে আই তুমি ঐতে থাক মই চলি যাও অযোধ্যাক,
 এহি বুলি পুনঃ লক্ষণেও কান্দিলন্তু ॥
 পাছে জানকীক ৰথ হন্তে নমাই থৈলেক গঙ্গাততে,
 দগুৱতে প্ৰণামিলা চৰণত পৰি ।
 বোলে আই এৰি যাওঁ তোক নেদিবাহা কিছু দোষ মোক,
 নোলায় বচন মাতে গদ গদ কৰি ॥
 জানকীয়ে লক্ষণৰ গলে থৰি কান্দে আতি শোক জালে,
 বিমূৰ্ছিত হয় ভূমিত পৰিলা ধলি ।
 পাছে জানকীক তাতে এৰি লক্ষণে চলিল ৰথে চৰি,
 স্মৰি স্মৰি শোকানলে যায় জলি ॥
 দুই চাৰি পদ চলি যায় পুনঃ জানকীক ফিৰি চায়,
 যেনে যেনে শোকে মূৰ্ছিত হয় পৰন্তু ।
 অনন্তৰে সীতা পটেশ্বৰী চেতন লভিয়া চান্ত ফিৰি,
 তৈত বীৰ লক্ষণক নাহি দেখিলন্তু ॥

পাছে অযোধ্যাৰ ভিত্তি চাই দেখন্ত লক্ষণ চলি যাই,
হাঁ কৈক যোৱা বুলি চেষ্টাইবাক লৈলা ।

মই অভাগিনী দুৰাচাৰী কৈ তনো পেলাই যোৱা এৰি,
জানিলোঁ এবেসে আমাৰ মৰণ ভৈলা ॥

নাহিকে বন্ধু বান্ধৱ ভাই শ্বশুৰ শাশুৰী ননন্দ আই,
কোনে প্ৰতিপাল কৰিবে ইতো বনত ।

জানিলোঁ মোক কালে পাইলা সিহেতু লক্ষণে এৰি গৈলা,
পৰি বৈলোঁ পশুৰ সঙ্গত ঘোৰ অৰণ্যত ॥

লক্ষণেও ফিৰি ফিৰি চান্দ স্তম্ভ সহিতে চলি যাস্তু,
ক্ষণে শোকাকুল ৰথ মাঝে কান্দে পৰি ।

ক্ষণে স্তম্ভও প্ৰাবোধন্ত ততো শোক অগ্নি নোহে শাস্ত,
ৰথে চলি যাস্তু অযোধ্যাৰ দিশ ধৰি ॥

এহি মতে চলে ধীৰে ধীৰে জানকীক এৰি গঙ্গাতীৰে,
ভৈলা জানকীৰ নয়নৰ অগোচৰ ।

লক্ষণক নেদেখিয়া সীতা অধিকে জ্বলিল শোক চিন্তা,
পৃথিবীত পৰি কান্দে হয় শোকাভূৰ ॥

শুনিয়োক সবে সভাসদ ইটো অশ্বমেধ পৰ্ব্বপদ,
বাহক শুনিলে কৃষ্ণত বাঢ়ে ভকতি ।

মোৰ সম নাহি মুঢ়মতি তপাপিতো কৈলো সাহ আন্নি,
ছোট পক্ষী হয় ধৰেঁ ৰাজহংস গতি ॥

হেন জানি মোক ক্ষমিয়োক বঢ়াটুটা দোষ এৰিয়োক,
ধৰিয়োক ঝাস্তে গোবিন্দৰ গুণ নাম ।

ভণে এক মনে গঙ্গাৰাম এৰিয়োক সবে আনকাম,
নিৰন্তৰে নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম ॥

জৈমিনি বদতি শুনিয়োক মন কৰি ।

তাত পাছে যি কৰিলা সীতা পটেশ্বৰী ॥

চক্ষুৰ অন্তৰ যদি হৈলেক লক্ষণ ।

কান্দিবে লাগিলা সীতা শোক কৰি মন ॥

হাঁ বাপু লক্ষণ তুমি কৈক গৈলা এৰি ।
অভাগী দুখিনী মই ঐত বৈলোঁ পৰি ॥
মোৰ সম পাপঘতি সংসাৰত নাই ।
নাৰী কুলে জন্ম ধৰি এতেক বিলাই ॥

নাহিকে বন্ধু বান্ধৱ মোৰ পৰিজন ।
আজি হস্তে মোৰ সঙ্গী হৈল মৃগগণ ॥
হাঁ বিধি গৰ্ভ সমে দিলা বনবাস ।
কিনো বজ্ৰ সম দেহা নহয় বিনাশ ॥

এহি সময়ত হস্তে পাইলোঁ হলাহল ।
ভুঞ্জি বিনাশিলোঁ হয় ইদেহ দুৰ্বল ॥
এহি বুলি কান্দে সীতা দীৰ্ঘ ৰাৱ ছাৰি ।
বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ সবে পেলাইলা আজুৰি ॥

ৰোদ্ৰ তাপে ঘামিলেক শৰীৰ সুন্দৰ ।
চন্দ্র সম মুখ ম্লান হৈলন্ত সীতাৰ ॥
সেহি বেলা অৰণ্যৰ পশু পক্ষীগণ ।
সীতাৰ ক্ৰন্দন শুনি আসিল সি স্থান ॥

তৃণ জল নাহি ভক্ষ্যে যত পক্ষীগণ ।
মৃগাল এৰিয়া আসিলেক হংসগণ ॥
ময়ূৰে পেষণ এৰি হৈলা থৰবৰ ।
সবেও আসিলা সীতা দেবীৰ গোচৰ ॥

ৰাজহংসগণে সীতা দেবীৰ ওচৰে ।
ৰোদ্ৰ তাপ ঢাকিলন্ত অতি দয়াতৰে ॥
সেহিবেলা মলয় পৱন বহিলন্ত ।
গুণ গুণ শব্দে ভ্ৰমৰে ঝঙ্কাৰন্ত ॥

পাখাত আনিয়া জল সিঞ্চিলা সীতাৰে ।
কুহুম্বৰে প্ৰবোধে কোকিলে দয়াতৰে ॥
নিজৰাৱ ধ্বনি সবে কৰন্ত বিলাপ ।
হৰি হৰি আই তোক দিলা কিয় তাপ ॥

কিয় বিধি এত দুঃখ কপালে লেখিলা ।

ঘোৰ অৰণ্যত আনি তোমাক এৰিলা ॥

এহি বুলি কান্দিলন্তু পশু পক্ষীগণ ।

তাত পাছে যি কৰিলা শুন দিয়া মন ॥

বসিলেক সীতা পাছে তৃণৰ ওপৰে ।

শোকৰ বেগত যেন হালিজালি পৰে ॥

ধূলায় ধূসৰ অতি শৰীৰ বিবৰ্ণ ।

নিৰ্ম্মল চন্দ্ৰক মেঘে ঢাকিলেক যেন ॥

সূৰ্য্য ৰশ্মি লাগি যেন কুমুদ মলিন ।

সিকপ বনৰ মাৰ্কে জানকী বদন ॥

লাহে লাহে উঠি পাছে সীতা পটেশ্বৰী ।

হাঁহঁ প্ৰাণ প্ৰভু বুলি কান্দে ডাক ছাৰি ॥

বনে বনে ভ্ৰমে জনক নন্দিনী আই ।

কান্দি কান্দি শ্ৰীৰামৰ গুণক বৰ্ণাই ॥

সোণাৰ পুতলি যেন শৰীৰৰ কান্তি ।

বনে বনে ফুৰে আজি সেহি সীতা শাস্তা ॥

ৰঘূনাথ দাস।

কথা বাৰায়ণ।

নাৰদে কহন্তু, তদনন্তৰে পাত্ৰ মন্ত্ৰীগণে ভৰতক ৰাজা হুইতে বুলিল, ভৰতে বোলন্তু জ্যেষ্ঠ ভাই গুৰু থাকিতে কেনে ৰাজা হুইবো। কিন্তু শ্ৰীৰামৰ চৰণ দেখিতে বনে চলিবো, এখন সৈন্য জড়ায়। হেন শুনি পাত্ৰ মন্ত্ৰীগণে, মহাৰঙ্গমন হুই সেনা জড়াইলা। বশিষ্ঠে বোলন্তু, পিতৃ সত্য পালি শ্ৰীৰাম বনে গৈল, দৈব বিষোগে ৰাজ্য ভোগ নাহি পারে, এবে ৰাজা হুয়া ৰাজধন্য আচৰ। ভৰতে সজ্ঞাধে বোলন্তু, হে গুৰু উচিত বুলিলা, ৰাজা অকাৰ্য্য চিন্তিলে, গুৰু সবে বাধাকেসে কৰে, তুমি কেনে অকাৰ্য্য প্ৰবৰ্ত্তা; সিংহ থাকিতে কি ক্ষুদ্ৰ যুগে যুগপতি হোৱে? ৰাজোচিত গুণ সব বামত থিক, হেন বামক বঞ্চিত ৰাজা হৈবো; তব মোৰ জীৱনৰ ধিস্বাৰ। ভৰতৰ বাণী শুনি বশিষ্ঠে বোলন্তু, হে বাপ কষ্ট ছাবহ, কিন্তু তোমাৰ চিত্ত পৰীক্ষিলো, ধন্য ৰঘুকুলে জাত ভৈলা; আমি তোমাৰ চিত্ত শুদ্ধ জানি, তথাপি এ বোল বুলি লোককো জনাইলোঁ। ভৰত শত্ৰুঘ্ন বথে চড়ি লবিলা। কৌশল্যা সূমিত্ৰাদি ৰাজমাতৃগণো চলিলা। কৈকৈই আপোনাক গৰিহা কৰি শোকে লাজে অধোমুখে লড়িল। বশিষ্ঠ প্ৰমুগ্ধে কুল গুৰু সৰো চলিল, শ্ৰীৰামক আনিবাক। ব্ৰহ্মণ, ক্ষত্ৰিয়, বৈশ্য, কায়স্থ লেখক, গণক নই, ভাই, সূতমাগধ, বন্দি, নাপিত, সূতাৰ, তেলী, মালী, কমাৰ, কুমাৰ, ৰজক, চমাৰ, সোণাৰী, হাৰী, তান্তা, আৰো অস্ত্ৰ জাত। পতিব্ৰতা নাৰীগণে স্বামীক বুলিল, বামক নানি কদাচিতো গৃহে নাসিবা। তাৰা সৰো আনিবো বুলি চলিলা। নৰ নাৰী হয় হস্তী বথে মেদেনী কম্পাই গঙ্গাতীৰ পাইলা। তথা ভৰতে পিতৃক পিণ্ডিলা। তদনন্তৰে গুহৰাজে ভৰত আসিবাৰ শুনি, ভৰতৰ চিত্ত নুবুজি, ভৰতক যুজিতে সাজ ভৈল, অশেষ গৰ্জ্জিল। কোটি সংখ্যাৰ গোপ্য কৰি, সোনাসমে জয় জয় বাম ঘূষি, যুদ্ধক সমুখ ভৈল। ভৰতৰ সেনা সৰো, হাহা বাম ফোকাৰি থিত ভৈল। গুহৰাজে বুজিল, বামক নিতে ভৰত আসিল। ভৰতৰ চিত্ত বুজিতে চলিল। ভৰতত সন্মুখ জনাইল। ভৰতৰ আদেশে সন্মুখ ভেঙাইল। গুহক দেখি ভৰতে গলে বান্ধি কান্দি পুচিলা। হে গুহৰাজ! বান্ধক ৰামৰ

বার্তা কহ । ভবদ্বাজ আশ্রম কথা হবে কহ । গুহবাজে বোলন্ত, যেবে অনুমতি পাবো তেবে বামত ভেণ্টাবো, কিন্তু তোমাৰ চিত্ত নাহি বুজো । ভৰতে বোলন্ত, কেনে অধৰ্ম্ম বোলা, বামৰ চৰণত পৰি কাকুতি কৰি বুলিল, অযোধ্যাক আনি, বামৰ প্ৰতিনিধি হুয়া বনে বন্ধিবো । অন্যথা যেবে কহো তেবে ব্ৰহ্মবধ পাবো । গুহবাজে ভৰতক প্ৰসংশি, সবে সৈন্তক ভক্ষ ভোজ্য দিলা । প্ৰভাতে গুহবাজে ভৰতক বামৰ বন্ধিবাব ইশুদি বৃক্ষ তলত তূন শয্যা দেখাইলা । তথা যথাবৃত্ত কহিলা । তূণ শয্যা দেখি বামৰ দুখ স্মৰি, ভৰত শত্ৰুগ্ননে, হিয়ে মুষ্টি হানি, তথা বাগৰি কান্দিলা । মহাদৈই গাণো কান্দিলা । কৌশল্যা ভৰতৰ গৃবে ধৰি বিহুলে, কি মন্দ বাত শুনিলা শীঘ্ৰে কহ । ভৰতে বামৰ তূণ শয্যা দেখাই মারক, বহুত কান্দিলা । গুহে নাৱে তুলি দুই ভাইক পাৰ কৰিল । পঞ্চ শত নাৱে নিসাদগণে প্ৰজা পাৰ কৰিল । একো নাৱত ত্ৰিশ চল্লিশ হস্তী ধৰে । কতো নৌকাত কুৰি শত লোক পাৰ হোৱে । তদনন্তৰে, গুহবাজাৰ উপদেশে ভৰতে সসৈন্তে বনে পশিলা । কতো দূৰ দুৰ্গম তৰি প্ৰয়াগ পাই, মাতৃগণ সনে ভৰতে শিৱক পূজি বাম লক্ষ্মণ সিতাৰ কুশল পাৰ্খিলা । পাছে ভবদ্বাজৰ আশ্রম পাইলা । সবহি ঋষি ভবদ্বাজক নমিলা । ঋষি হস্ত কৰি বোলন্ত, সসৈন্ত বামক মাৰি, অকণ্টকা ৰাজ্য কৰিতে চাৱ । ভৰতে বোলন্ত, হাহা বিধিৰ এমত বিবস্মনা তোমাৰো মুখে হেন বাক্য বজাইল । যদি বামক প্ৰতি মোহোৰ অহিত হোৱে, তেবে ব্ৰহ্ম বধে পাৱে । মাৰৰ দোষে হেন কুখ্যাতি লভিলোঁ । এবে বামক আনিতে সসৈন্তে যাইবো । ঋষি বোলন্ত, তোমাৰ যেন সুচৰিত তাক জানি, তথাপি পৰিহাস বুলি যশ বিস্তাৰিলোঁ । হে বাপ আজি সসৈন্তে এথা বহ । ভৰতে বোলন্ত, এবমন্ত, নিৰ্ম্মল বামকথা শুনি এথা বহবো । পাছে ভবদ্বাজে বিশ্বকৰ্ম্মাক আদেশি, যাক যি যোগ্য সেকপ গৃহ সজাইল । বিষ্ণু ভক্তৰ মহিমা কি কহিব, হাটি, বাতি, হাত, বাট, ধলিবৰ, ৰাজগুঁৱাৰি, শাৰী শাৰী হস্তী ঘোৰা শালা, তোৰণ চিৰল ধ্বজ পতাকা অলঙ্কৃত । দীঘিকা ব্যাপি উজ্জানে শোভিত । মধুমন্ত মধুকৰ কোকিলাদিৰ নাদে নাদিত । সৰ্ববত্ৰ বোভুষিত মহাঋষি ভবদ্বাজৰ আদেশে । ইন্দ্ৰে অপ্সৰাগণ পাঞ্চিলা, ভৰতৰ অঙ্গগ নৃত্য গীত কৰিলা । কুবেৰে নানা দ্ৰব্য যোগাইলা, তাৰো অসংখ্য সুন্দৰীগণ পাঞ্চিলা । হস্তীক হস্তিনী, অশ্বক অশ্বিনী, গৰ্দ্ধভক গৰ্দ্ধভী, গুণক গুণী, পক্ষীক পক্ষিনী দিলা । যাক যি উচিত ভক্ষ ভোজ্য লেহ শোচ্য, চতুৰ্বিধ অনু দিলা । জানা বাগ্মিকী শ্ৰীবাম সেৱক ব্ৰহ্মাণ্ড ভিতৰে কোন দুৰ্ভিত্তিক । দেখু অৰণ্যতে

স্বৰ্গ সুখ লভিল, দেৱ নাৰী সমে বিহাৰ কৰিল, যাক তপ যপ যজ্ঞ কৰিও নাহি দেখিতে পাৰে; আন সামন্তৰ কি কহিব। প্ৰজাসবে দিবা ভোগ ভুঞ্জি হৰিষে ৰহিলা। ভৰতৰ চিত্ত কিক্ৰিতো তাত নৰমিল। বামৰ বিযোগে তাপিত হয় নিদ্ৰা নপইলা, প্ৰাতে ভৰতে মাতৃগণ সমে ঋষিক নমিলা। ঋষিৰ আদেশে মাৱগণক চিনাইলা। ঋষি বোলন্তু ঈশ্বৰৰ ইচ্ছা জানি, তোমাৰ মাৱক মুচুৰিবা। ভৰতে ঋষিৰ পদধূলা শিৰে ধৰি তান উপদেশে সসৈন্তে যমুনা পাৰ ভৈলা। ভৰতে বোলন্তু হে শত্ৰুঘ্নন এহি চিত্ৰকূট বনে বাম লক্ষ্মণ সীতা আছে। এক থাম হোক সীতা লক্ষ্মণ সমে শ্ৰীৰাম আনন্দে আছন্ত। ঈশ্বৰৰ কথা দুঃখ হৰে। শ্ৰীৰামে বোলন্তু হে প্ৰিয়ে, এহি বিচিত্ৰ বন দেখি, অযোধ্যাৰ সুখ পাহৰিলোঁ। দেখু স্নগন্ধ কুসুম বাসিত বায়ু বহে চিত্ত উন্মাদ কৰে, পখী সবে পুত্ৰ পুত্ৰ বুলি ডাকিছে। হাহা আমাৰ মাতা কৌশল্যা যেনো এমতে ডাকিছে। দখু বিজ্ঞাধৰী সবে স্বামী সমে, থানে থানে এথা ফুৰিছে, এমত নানা ৰসে আছন্ত। দিনেক শ্ৰীৰামে সীতাৰ কপালে মানস শিলা পিসি তিলক পিন্ধাইল। শ্ৰীৰামক দেবী আলিঙ্গন্তে হিয়াত লাগিল। সীতা বোলন্তু লক্ষ্মণে দেখি হাসিব, শিশ্ৰে মাৰ্জ্জনা কৰা। শ্ৰীৰামে বোলন্তু ভঁৰুৱাৰ অৱশেষ দোষ নাহি, কিন্তু সূৰত সুখৰ এহি তলস্কাৰ। এক দিনা শৃঙ্গাৰৰ শত শ্ৰান্ত হেন হুই নিদ্ৰা কৰিলা। সেই সময়ে এক কাক বৃক্ষ শাখা হন্তে, সীতাৰ উদাস শৰীৰ দেখি ভোল ছয়া, চাম্প দিয়া সীতাৰ স্তনে নখে ক্ষত কৰিল। কোমল শৰীৰৰ কধিৰ বজাইল। যাৱ বিবে দেবী কান্দিল। পুখু আসি পচাৰন্তে স্তনমধ্যে পৰিল। ই হাতে খেদন্তে সি হাতে পৰন্ত। খেদিতে নাপাৰি বিমোহিত ছয়া কান্দন্তে শ্ৰীৰামৰ গাৱে লোতক পৰিল। জাগি ৰামে সীতাৰ বিপত্তি দেখিল। ৰামক নগনি কাকে পুখু স্তনত চাম্প দিল। ক্ৰোধে শ্ৰীৰামে মন্ত্ৰ পঢ়ি ঐসিক বাণ হানিল। অগ্নি হুই খেদি গৈল দেখি কাকে ভয়ে উৰাৱ কৰিল, ইন্দুৰ নন্দন কাকে ইন্দুত শৰণ পৰিল। দেৱগণে ৰক্ষা কৰিতে নাপাৰিলা। কাকে ৰক্ষা নপাই ৰামত শৰণে পৰিল। কৃপাময় ৰামে এক চক্ষু কান কৰিল। কাকে শ্ৰীৰাম সীতাক প্ৰণাম কৰি দেশে গৈল। সেই দিন হন্তে কাকৰ এক চক্ষু কান ভৈল। শ্ৰীৰামে অমৃত হাতে মাৰ্জ্জি, সীতাৰ গাৱৰ দুখ হৰ কৰিল। তদনন্তৰে ভৰতে বাম চন্দ্ৰৰ আশ্ৰাম কোল পাই হাহা ৰাম বুলি কোলাহল শব্দ কৰিল। শ্ৰীৰামে বোলন্তু হে ৰূপ দেখু কোনবা ৰাজা যুগ মাৰিতে আসে শীঘ্ৰে জানি আস। লক্ষ্মণে শালবৃক্ষে চড়ি চাহিল। প্ৰলয়ৰ সাগৰ সম চতুৰঙ্গ সেনাক দেখি ৰামত কহিল। হে

প্ৰভু চতুৰঙ্গ সেনা ব্যাপি আছে, অক্ষুমাণে জানো ভৰতেসে আসিছে । তোমাক মাৰি অকণ্টকা ভূমি কৰিব, অততাই ভৰতক মাৰো আজ্ঞা কৰা । শ্ৰীৰামে—হে বাপ লখাই, কেনে হেন বোলা, তোৰে সম ভৰতো মোৰ প্ৰাণ সগ, কদাচিতো মন্দ চিন্ত নাহি । কিন্তু মোক নিয়া অযোধ্যাত ৰাজ্য কৰিব, আপুনি বনবাস কৰিব । মোহোকে সে নিবাক প্ৰজা সৰো আসে । যি বান্ধবৰ জোহ কৰে, সি নৰকে পচে । শুনি লক্ষ্মণে লাজ পাই ধন্য ধন্য বাম বুলি ৰহিল । ভৰত শত্ৰুঘ্নন, শূৰমুগ্ধ, গুহ, চাৰিয়ো, তপসী সবত বান্ধা পুচি পুচি, মন্দাকিনী তীৰে ধুম দেখিল । ধাৰে ধাৰে যাই বামৰ আশ্ৰম পাইলা । পত্ৰ গৃহৰ মাজে বামক দেখিলা দুই পাশে লক্ষ্মণ জানকীক দেখিলা । হাহা প্ৰাণ বাম বুলি পৰম গোৰবে, দুই ভাই পাৱত পৰিলা । তদনন্তৰে সবে প্ৰজা বাম বাম বুলি প্ৰণামিলা । বামে প্ৰেমভাৱে ভৰতক আশিষ্ণি ধৰিল । লক্ষ্মণ জানকীবো শোকে আকুল ভৈলা । গদগদ বাক্যে শ্ৰীৰামে বোলন্ত, বৃদ্ধ মৰ বাপক ছাড়ি আসিলা, মোক বৰ অসন্তোষ দিলা, শীঘ্ৰে সবাৰে কুশল কহ ; তই যুবৰাজ তই সামাদি উপায় কি জানিলা, দেৱ দ্বিজৰ বাক্য কিবা নচাবিলা । হয় হস্তীক বথ পন্তিক কি পালিছা, ৰাজ বেশ ছাড়ি কেনে জটাধাৰী ভৈলা । বামৰ বাক্য শুনি ভৰতে কান্দি কান্দি বোলন্ত, হে প্ৰভু মই পাপীত কি পুচা, কৈকৈই ৰাক্ষসীৰ গৰ্ভে জন্মিলো, এতেকে দেখিবাকো অযোগ্য ভৈলো, যৈচে শ্মশানৰ পোড়া কাষ্ঠ, তোৰা তিনিৰ শোকে ছয় দিন অন্তৰে মধ্যনিশা ৰাজ্য প্ৰাণ ছাড়িলা । প্ৰভাতে বশিষ্ঠে জানি ৰাজ্যক নাৰায়ণ তৈলত থৈয়া, দূত পঠাই ৰাজ আজ্ঞা বোলাই শীঘ্ৰে শত্ৰুঘ্নন সগে মোক অনাইল । আমি দুয়ো পিতৃৰ নিৰ্ঘান দেখি বিকল ভৈলো, বশিষ্ঠৰ বাক্যে শূন্য হয় পিতৃৰ সংস্কাৰ ক্ৰিয়া কৰি তোমাক নিতে আসিছোঁ । আপুনি তোমাব তুই বনে বঞ্চিতো, তুমি অযোধ্যাত ৰাজ্য ছয়ো । মাৰে কুজীৰ বোলে তোমাক নিৰ্ঘান দিল, এখন তোমাক নিতো আসিছে । যদি মই দাসে তোমাত ৰূপট কহো তেবে, সবে পাপত পচিবো । ইতি শ্ৰীৰামায়ণ কথায়াং সপ্তমোধ্যায়ঃ । সভাসদ নিবন্তৰে হৰি বোল হৰি ।

নাৰদে কহন্ত, শ্ৰীৰামে পিতৃৰ মৃত্যু শুনি শোকে তাপিত ভৈল, কমল নৈত্ৰৰ নীৰ জৰিতে লাগিল । বিহ্বল হয় ঢলি পৰিল । শ্ৰুতি পাই বিলাপ কৰিল । হৰি হৰি মই পাপী ৰাজ্যৰ বন্ধ ভাগি ভৈলো । মই ৰাক্ষস পুত্ৰ হৈবাৰ, যাতে কান্ধে বহি পিতৃক দহিতে নপাইলো । সাৰ্থক ভৰত শত্ৰুঘ্নৰ মাত্ৰ জন্ম । এহি প্ৰকাৰে সীতা লক্ষ্মণো বিস্তৰ কান্দিল । সংক্ষেপ কথাত কত কহব । ভৰতে

বোলন্ত, হে বামচন্দ্ৰ দাদা তাপ ছাৰিয়ো সবে বঘুকুলৰ তুমি আশ্রয়। তুমি আকুল
 ভৈলে সবাৰে তাপ মিলে। তাপ ছাৰি পিতৃৰ জলাঞ্জলি কৰা। তদনন্তৰে
 লক্ষ্মণ, সীতা, বাম, তিনিহন্তে গঙ্গাত বুৰ দিয়া অঞ্জলি দিলা। ইন্দ্ৰদি পত্ৰ ফল
 পনস শ্ৰীফল এক স্থান কৰি জাহুবী জলত। দক্ষিণ মুখে কুশ পাৰি বনৰ বিহিত
 পিণ্ড দিলা। পৃথিবীৰ ভোগে চিত্ত নাহি পূৰিল, এবে বগ্ন ফল জলে তৃপ্তি
 হোৱা। এহি বুলি কান্দি কান্দি তিনিয়ো, তিতাবাসে আশ্রম পাইলা। সবে
 প্ৰজাক বামে যথোচিত্তে আশ্বাসিলা। কৌশল্যা দি ৰাজমহীষী সবক, বশিষ্ঠে
 পাছত আনি, মন্দাকিনী তীৰ পাইলা। কৌশল্যা বোলন্ত, হে স্তুমিত্ৰে! বামৰ
 এহি স্নানিবাৰ ঘাট। কুশ পত্ৰ উপৰে এখানে বামে, নানা ফলে পুষ্পে পিণ্ড
 দিলা। কুষ্মপথে তিনিহন্তো স্নানিয়া আশ্রমে গৈল। পাচে মহাদেইগণে
 কান্দি কান্দি শ্ৰীৰাম লক্ষ্মণ সীতাক দেখিলা, গোকৈ তিৰি মিৰি দেখি, বাম, লক্ষ্মণ,
 সীতাৰ গলে ধৰি কান্দিলা। বাম লক্ষ্মণ সীতায়ো ৰাজাক স্তুমিৰি বাৰম্বাৰে
 কান্দিলা। বশিষ্ঠে যুক্তি বাক্যে প্ৰবোধিলা। বামৰ মুখ দেখি সবাৰে চিত্ত শান্ত
 ভৈল। বামক বেঢ়ি পাত্ৰ মন্ত্ৰা পুৰোহিত বসিল। সেহি সময়ে ভৰতে বামক
 নমস্কাৰ কৰি কৰযোৰে বোলন্ত। হে প্ৰভু বাম! আমাৰ অগোচৰে কুৰ্জাৰ
 উপদেশে তোমাক বনে ডাকিল। শোকে তোমাৰ পিতৃ প্ৰাণ ছাৰিল। সত্য
 কহো ধৰ্ম্ম পথ চাই। মাতৃ হেতু কাটি খণ্ড খণ্ড নাহি কৰিলোঁ। যাৰ কৈকট
 মার হৈয়াছে, সেহি মোৰ জীৱন ধিক ধিক। যৈচে কাক শৃগালৰ জীৱন।
 আমাৰো সেহি নয়। মই অধম, হে প্ৰভু চৰণৰ দাস ভৈলো। ভৃত্য হেন মানি,
 সবে দোষ মৰষি বোষ ছাৰিয়ো, বাকলি ছাৰিয়ো। ৰাজঅলঙ্কাৰ পিন্ধি সসৈন্যে
 বাই অযোধ্যাত ৰাজা হৈয়ো। পিতৃয়ো স্তমন্ত্ৰত বুলি গৈল। মোৰ বাক্যে ভৰতে
 বন খাটিব, বাম পাচে ৰাজা হৈব; এবে তোমাৰ প্ৰতিনিধি হুই নিৰ্বাস
 কৰো, তুমি দেশে চলা। বামে বোলন্ত। হে ভৰত! তুমিয়ো মিছা বোল
 বুলি ভাণ্ডিতে চাহ। তোহোৰ ভক্তিত তুষ্ট ভৈলো, যাতে অসত্য বুলিয়ো
 নিবাক চাহ। কিন্তু তুমি আমাৰ আগত ডাৰি অযোধ্যাত ৰাজা হয়। ৰহ। ৰাজ-
 ভোগক আশে যদি পিতৃ বাক্য ছাৰিবো তেবে জীৱন ধিক ধিক। মাম্বাতা, সগৰ,
 পৃথু, পুৰুষবা এসব মহা মহা ৰাজা আছিল, নানা বিক্ৰম শক্তি আছিল,
 তাসাম্বাক কালে নাশিল, যশ পুৰুষ আজিও কহে। হেন নম্বৰ দেহৰ ভোগৰ
 অৰ্থে কোন পুৰুষে পিতৃ গুৰু বাক্য ছাৰিব? শুনি ভৰতে পুৰুষ বামৰ পাৰে ধৰি
 বোলন্ত। হে প্ৰভু বাপৰে ছাৰিল তুমি বনে থাকিৱা, তেবে আমাৰ প্ৰাণ কেনে

থাকিব । এবে মোকো তোমাৰ সঙ্গৈ ৰাখা । সেই সময়ে বশিষ্ঠ পাত্ৰ মন্ত্ৰী
সৰো, ৰামক ৰাজা হুইতে বুলিল, প্ৰজা সৰো বুলিল, মাতৃগণো বুলিল, তথাপি ৰামৰ
চিন্তা নটলিল । কোটি নদীৰ জলে সাগৰক কোনে নিবাব পাৰে । কৌশল্যা
বোলন্তু, হে বাপ মোৰ বাক্য কেনে নাহি শুন । বয়ুবংশী ছয়া মাতৃ বধিতে
চাহ । গঙ্গাজল এৰি কুপৰ পানী খাইতে চাহা । প্ৰজা সৰো বুলিল, হে প্ৰভু !
আমাক অনাথ নকৰিয়ো, অযোধ্যাত ৰাজা ছয়ো । ৰামে বোলন্তু, তোৰা
সবে কেনে নিগ্ৰহ কৰি বোলা । জল বৃদ্ধবৃদ্ধ সম অথিৰ শৰীৰ তাৰ প্ৰতি সাধি,
পিতৃ বাক্য ছাৰিবো । প্ৰিয়াব্ৰত আদি ৰাজাৰ কথা শুনি আছিল, সবাকো কালে
সংহাৰিল । যি শৰীৰ কৃমি, বিষ্ঠা, ভস্ম হৈব, হেন শৰীৰত মোহ কৰি কোন দুৰ্জ্ঞনে
পিতৃৰ বাক্য ছাৰিব ? এখন আগ্ৰহ ছাৰি স্বৰ্ঘ্যে অযোধ্যা নগৰত বঞ্চিবো ।
আমাৰ ৰাজ্যত কাম নাহি, যদি পূৰ্বৰ ভানু পশ্চিমে উদয় হোৱে, যদি
আকাশৰ চন্দ্ৰ মহীত উদিত হোৱে, জলনিধি শুকাই যদি, মেঘ
মন্দৰ যদি উভৰি পৰে, তথাপি ৰামে পিতৃবাক্য ছাৰি অযোধ্যাত
ৰাজা নুহুইব । আমাৰ বাক্য পালি তুমি ৰাজা হুই প্ৰজাগণ পালিবা,
মাতৃগণকো আশ্বাসিয়া লৈয়া যাহা, কৈকৈই মাৱকো মন্দ নুবুলিবা, নিজ ধৰ্ম
ৰাখি বৈষ্ণৱৰ প্ৰতি সাধিবা ; বনতে মোৰ বৈকুণ্ঠ স্তূথ, মোক লাগি কেহো
আৰ শোক নকৰিবা ; মোহৰ শপত, এথা কেহো নৰহিবা, এখনে অযোধ্যাক
চলা । হেন শুনি ভৰতে কান্দি কান্দি বোলন্তু, তোমাক নেদেখি চতুৰ্দশ বৰ্ষ
কেনে প্ৰাণ ৰহিব, হে স্বামী তোমাৰ পাছুকা জুৰি আমাৰ মাথে দিবো,
পাছুকাক ৰাজা কৰি তাহাতে গোচৰ কৰি নিত্য ৰাজকাৰ্য্য কৰিবো । এহি বুলি
ভৰতে কুশৰ পাছুকা জুৰি শ্ৰীৰামৰ পাৱে পিন্ধাই আপোন মাথে বান্ধিলা ;
সাত বাৰ ৰাম সীতাক প্ৰদক্ষিণ কৰি বোলন্তু, হে দাদা ৰামচন্দ্ৰ ! তোমাৰ
আদেশে নগৰে যাইবো, বনবাস তৰি তুমি নগৰে যাইবা, ইহাক মোৰ মাথে
হাত দিয়া বোলা । ভৰতক আশ্বাসি শ্ৰীৰামে বুলিলা, তুমি কল্যাণে নগৰে
থাকিয়ো, পিতৃ বাক্য কৰি বনবাস তৰি সত্যে সত্যে নগৰক যাইবো । এহি
বুলি বয়ুনাথে বশিষ্ঠাদি মুনিৰ নমিলো ; মাতা সবাকো নমি প্ৰজা সবাকো আশ্বাসি
বিদাই দিলা । ৰাম নয়াইবাৰ দেখি প্ৰজাসবে উৰ্দ্ধমুখ ছয়া কান্দিলা । বশিষ্ঠাদি
মুনি সৰো কান্দি হাহাকাৰ কৰিল । তাসাম্বাৰ শোক দেখি ৰাম লক্ষ্মণ সীতায়ো
কান্দিলা । হেন দেখি বনবাসী ঋষি সৰো ধ্যান এৰি কান্দিলা । পশু পক্ষীগণো
আহাৰ এৰিল, বৃক্ষ সৰো শোকে, ফল পুষ্পকো ছাৰিল ।

ভৰতে কান্দি কান্দি মাতৃ সবাকো আশ্বাসি আগ কৰি চলাইলা। ভৰতে
 বামৰ আশ্রম প্রদক্ষিণে নমি পুনু কান্দি কান্দি শ্ৰীৰাম সীতাৰ চৰণ ধূলি শিৰে কৰি,
 লক্ষ্মণকো আশ্বাসি, সবাকো পাচত কান্দি কান্দি পাছুকা শিৰে ধৰি চলিলা। সবে
 প্রজা হাহা কৰ্ত কোলাহল কৰি ভৰদ্বাজৰ আশ্রম পাইলা। ভৰদ্বাজে পুছিলা,
 ভৰতে সবশেষ কহিলা। ঋষি জানিলা, বান্ধুস মাৰি শ্ৰীৰামে যশ বিস্তাৰি লোকত
 কীৰ্ত্তি প্রচাৰিব। ভৰতক বোলন্ত, বাম বনে থাকোক এখন চিন্তা ছাৰিয়ো,
 ঈশ্বৰৰ বাঞ্ছিত কাৰ্য্য বামৰ বনে থিক, তাক সাধি পুনু আসিব, ইহাত সংশয়
 নাই, ইহাক নিষ্ঠ জানি নগৰে চলা। এহি শুনি ভৰতে কিছু স্তম্ভ হুয়া নগৰে
 চলিলা। গুহৰাজো গৃহে গৈল, ভৰতো নগৰ পাইলা। নিবানন্দ পুৰি দেখি
 স্তম্ভক বুলিল, হে স্তম্ভ! দেখ, বিধবাৰ তুলা অযোধ্যাপুৰি হৈল, অযোধ্যা
 নদীৰ জল বামৰ বিয়োগে বৰি জালে শুষিল। মসৰণয় আসি প্রজাসবে পুৰি
 মৰো। সীতা লক্ষ্মণৰ শোক মসৰুকা পাই, চাম্প দিয়া ধৰিছে। এবে অযোধ্যা
 শ্মশান তুলা ভৈল। এহি কহি শূন্য হস্তীশালা তুলা বজাৰ আৱাশত পশিল।
 বামচন্দ্ৰ নাসিবাৰ শুনি নাৰীগণে নানা বিলাপ কৰিল। ভৰতে তথাত বজনী বন্ধি
 প্রভাতে বোলন্ত, বজাৰ বামৰ শূন্য আৱাস দেখি চিন্ত নাই সহে। হে স্তম্ভ!
 এখনে সৈন্য জৰাই নন্দি গ্রামে চলো। স্তম্ভ তেথনে সৈন্য জৰাইল। বথে চৰি
 নন্দি গ্রাম পাইল। থল সিংহাসনত বামৰ পাছুকা তুলি, জয় জয় বাম ধ্বনি কৰি,
 আপুনি পাছুকা উপৰে ধৰল ছত্ৰ ধৰিলা। শত্ৰুসৈ চামৰ ঢুলিলা। বশিষ্ঠে স্তম্ভল
 কৰিলা। ভৰতে বোলন্ত, হে গুৰু বামৰ মই দাস হেন জানিবা, বাম মন্ত
 সিংহ, মই মূষ, বামেসে গৰুড় মই টিপচি তুলা, বাম মেক মই সৰিষপ, এতেকে
 বাম বাক্য পালি, এহি বামৰ পাছুকা নৃপতিৰ আজ্ঞা কৰি, বামৰ ব্ৰত ধৰি, বামৰ
 আগমন উপেথি ৰহিবো; ইহাত মোৰ বজা হেন অহঙ্কাৰ নোহোক। হেন শুনি
 প্রজাগণে পাছুকাত পাৰি পৰি অৰ্ঘ্যস্বে নমিলা। প্রজাগণে এহি মতে ৰহিল।
 সকলে ভৰতৰ আদেশে অযোধ্যাক যাই মাতৃ সবক আশ্বাসিলা। ভৰতেও
 গায় কপে কৰ তুলি পাছুকাত নিবেদি শাৰী শাৰী ভাণ্ডাৰ বান্ধি থৈলা। সন্তক
 পালি দুৰ্ঘটক দণ্ডিলা। ইতি শ্ৰীবাল্মীকী মহাঋষিকৃত অযোধ্যাকাণ্ড কথায়াং
 শ্ৰীৰঘুনাথ কৃতায়ামৰ্ত্তমোধ্যায়ঃ।

হে সভাসদ এহি বেদ শিৰো ভাগে কথিত শ্ৰীৰাম চৰিত্ৰ, যাত মহামহন্তেও
 মোহ হৰে। মহামন্ত্ৰ সৰো বুজিবাৰ অৰ্থে, কিছু কিছু কথা বন্ধে মই ক্ষুদ্ৰ বুদ্ধি
 গ্ৰন্থন কৰিলোঁ, ইহাত নানাধিক দোষ সাধু সবে মাত্ৰ ক্ষমা কৰিব। যি সব

পূৰ্ণ দুৰ্ঘ চিত্ত, সে সবে গুণতে দোষাৰোপন স্বভাৱ, তাসাম্বাক কি বুলিবো।
 আমাৰ কবিতা হেন বুলি ইহাত হেলা কৰিতে যোগ্য নুই। যত্বেপি অন্তজাতি সবে
 সুবৰ্ণৰ হাড় মণি নানা চিত্ৰ ৰূপেৰে খচিত কৰি নিৰ্ম্মাণ কৰে, তাক মহামহন্ত
 সবে দোষ নগণি কৰ্ণে পৰিধান কৰে। ই পুণ্ডু ৰামৰ চৰিত্ৰ মহাৰস তুল্য ইহাক
 শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰি ঘোৰ কলি তৰি বৈকুণ্ঠ পাই। হে সভাসদ সব দেখু, শ্ৰীৰামবো
 হেন সাংসাৰিক দুঃখ মিলিল, আন সামান্যৰ কি কহিব। এতেকে পুত্ৰ, ভাৰ্যা,
 বন্ধু, বান্ধৱ, মান, অপমান, লাভালাভ, ইত্যাদিকৰ সবাৰে যোগ বিয়োগ সংসাৰৰ
 ধৰ্ম্ম, ইহাক মহন্ত সৰ্বো এৰাইতে নপাৰো, তথাপি জানিবা তাৰা সবক সংসাৰৰ
 ধৰ্ম্মে মোহ শোক দিতে নপাৰে। শ্ৰীৰাম পুণ্ডু ঈশ্বৰবো ঈশ্বৰ, তেহে পুণ্ডু
 কৈছে, সংসাৰ ধৰ্ম্ম ভোগ কৰিব, কিন্তু সংসাৰ ধৰ্ম্ম গ্ৰহণ কৰি লীলা
 বিস্তাৰিছা। আকে শুনি, ভণি, সংসাৰী সৰ্বো সংসাৰত ৰোক, এহি ঈশ্বৰৰ মুখ্য
 প্ৰয়োজন। ৰাৱণাদি ৰক্ষাস মৰাণৰ কোন ক্ষুদ্ৰ হৰে। যাৰ কটাক্ষতে, কোটি
 কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডৰ প্ৰলয় হোৱে, যি ৰামৰ চৰিত্ৰক যোগেন্দ্ৰ সৰ্বো সংসাৰ তাৰক
 জানি শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তন কৰিছে, আৰ বিষয়ী সৰ্বো কৰ্ণত অমৃত পাই অপৰ বিষয় সুখ
 ছাৰি আনন্দে শুনিছে, যাক ভক্ত সৰে পৰম পুৰুষাৰ্থ জানি শ্ৰৱণাদি কৰিছে, আৰ
 হেলায়ে থাকিও অকস্মাৎ কিঞ্চিৎমান যাক পান কৰি মহামহা পাপ ভক্ষ্মকৃত হোৱে,
 হেন ৰাম চৰিত্ৰক যিসৰে নুশুনৈ সি সবাৰে শোশ্ত, মৰি মৰি যাতনা ভুঞ্জিব। হে
 পৰমেশ্বৰ কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডেশ্বৰ! তোমাক নাসেবি কোটি কোটি কল্প সংসাৰ
 নিকাৰ ভুঞ্জো। আমাৰ নিকাৰ খণ্ডাইবে কোনো দয়াৱন্ত নভৈল। হে প্ৰভু!
 সংসাৰী জীৱৰ নিকাৰ দেখি, আৰ যমৰ নিকাৰ শুনি সদায়ে হৃদি কম্পয় যাতে
 সে দুখ তাৰক তুমি বিনে নাহি। হেন কথা সাধু শাস্ত্ৰ মুখে শুনি, তোমাৰ পাৱত
 বিক্ৰয় গৈলো। হে কৰুণাসাগৰ! হে কৃপামই! হে কৃপাল! হে শৰণ্য
 বমন! ইবাৰ নাহি ছাৰিবো, এ ভৱ তৰণৰ উপায় দিও। যদি নাহি দিবা,
 তেবে কৰুণা সিন্ধু আদি নাম ছাৰি, বিপৰীত নাম কেনে নাহি ধৰা। তোমাৰ পদে
 ভৰসা কৰি, কাম মোক্ষ আদি ধৰ্ম্ম সৰ্বকে পিঠি দিয়াছো, তথাপি দিনবন্ধু নাম
 ধৰি যদি মোক নতাবিবা, তোমাৰ পতিত পাৱন নামত লোকে কেনে সজ্ঞাত কৰিব।
 অজামিলক তাৰি পতিত পাবন নাম ধৰিছা, গজেন্দ্ৰাদিক তাৰি কৃপাময় নাম
 ধৰিছা, প্ৰহ্লাদিক তাৰি ভক্তবৎসল নাম ধৰিছা, তাহাত প্ৰত্যয় নাহি;
 যাতে সে সবৰ পূৰ্ব সুভ বাসনা শুনিছি। যদি সুভ বাসনা হিন, সদা বিকৰ্ম্ম
 নিৰত, ভক্তি ৰহিত, পাপ ৰাশি সহিত হেন মোক তাৰিতে পাৰা, তেবে তুমি

সার্থক নাম ধৰিলা। যদি শ্ৰৱণ কীৰ্ত্তনাদি ভক্ত ন হিন দেখি মোক নতাৰিবা,
 তেবে কৃপাময় বুলি কেনে শাস্ত্ৰে তোমাক কহে। সংসাৰত ভক্তন্তাজনক মহাক্ৰূৰ
 বৰে ভজে, তেবে তাক কেনে কৃপাময় নোবোলে। এতেকে জানিলো, ভক্ত
 ন হিন জনো মহা পাতকী, বিষয়ী জনো ত্ৰাহি হৰি মাত্ৰ বুলি যদি তোমাক ডাকে,
 তাক তাৰিছা। আমাকো তাৰিবা, ইহাত বিপৰীত নাই। হে সভাসদ সব
 কেনে নিচিন্তে আছাহা? ইহেন মনুষ্য জন্ম, আৰ কি লভিবা? পুত্ৰ ভাৰ্যা
 বন্ধু বান্ধৱ সমে কি সদা থাকিতে পাইবা? কেনে নাই দেখা? কাল নদীৰ বেগে
 পাই কোনবা দিন ছাৰখাৰ কৰিব। কাকো বন্ধু বান্ধৱে ৰাখিতে নপাৰিব,
 যমদূতে বান্ধি চাৰি ছয় দণ্ডে যম পুৰে হেকাব। এথা যি যি পাপ কথা কৰিলা তথা
 সে সবৰ ফল ভুঞ্জিবা। যি কপ ফল দুতে ভুঞ্জাইব তাক শুনিলে হৃদয় কম্পমান,
 মুত্ৰ শ্ৰৱে; সে দুঃখ নাসক বান্ধৱ, ৰাম নাম বিনে নাই নাই জানি, উচ্চ কৰি
 হৰি বোল হৰি।

ৰঙ্গনাথ দ্বিজ ।

অসমীয়া চণ্ডীপদ ।

উঠিয়া বসিলা পাছে জৈমিনি মহন্ত ।
মনৰ সংশয় কথা প্রশ্ন কৰিলন্ত ॥
জৈমিনি বদতি শুনা সিদ্ধ পক্ষীগণ ।
পোছো এক কথা মই পৰম শোভন ।

চৈধ্যয় মনুৰ জন্ম তাক কহিয়োক ।
তাহাৰ প্ৰসঙ্গে পাচে চণ্ডী কহিয়োক ॥
সূৰ্য্যপুত্ৰ সাবৰ্ণিক অষ্টম মনুৰ ।
কয়ো জন্ম কথা মোত কৰিয়া বিস্তৰ ॥

ধৰণীত ৰাজা সিতো হৈব যেহিমত ।
তাক প্ৰপঞ্চিয়া মোত কোৱা স্বৰূপত ॥
মোহৰ মনধ ইতো সংশয় গহন ।
শিষ্যে তোৰাসবে আৰ্ক কৰিয়ো ছেদন ॥

হেন শুনি পক্ষী সবে লৈলা কহিবাক ।
মাৰ্কণ্ডেয় ভাণ্ডৰিৰ সম্বাদ কথাক ॥
পক্ষীগণ নিগদতি শুনিয়ে জৈমিনি ।
কৰো ইতো কথা যেন মতে আছো শুনি ॥

একদিনা মহাস্থখে মাৰ্কণ্ডেয় ঋষি ।
ভাণ্ডৰি সহিতে ৰঙ্গমনে আছে বসি ॥
সেহি বেলা মাৰ্কণ্ডেয় ঋষিত ভাণ্ডৰি ।
অষ্টম মনুৰ কথা পুছিল সাদৰি ॥

হেন শুনি মাৰ্কণ্ডেয় ঋষি সৰ্ববজান ।
 কহিবে লাগিলা পাছে মনুৰ আখ্যান ॥
 মাৰ্কণ্ডেয় নিগদতি শুনা মুনিবৰ ।
 সাধু সাধু পুছিলাহা কথা মনোহৰ ॥
 অষ্টমযে মনু সাৰ্বাৰ্ণিক বোলে যাক ।
 প্ৰপঞ্চিয়া কহো শুনা তাহাৰ জন্মক ॥
 সূৰ্য্যৰ তনয় সবৰ্ণীত হয়ে জাত ।
 সিহেতু সাৰ্বাৰ্ণ নাম হৈলন্তু প্ৰখ্যাত ॥
 মহামায়া অনুকূলে সূৰ্য্যৰ সন্ততি ।
 যেন মতে হৈব মন্বন্তৰে অধিপতি ॥
 তাকে বিস্তাৰিত কৰি কহিবো সত্ত্বৰ ।
 সাবধানে শুনিবা ভাণ্ডৰি মুনিবৰ ॥
 পূৰ্ব্ব দেবগুৰু বৃহস্পতিৰ ভাৰ্য্যাত ।
 চন্দ্ৰৰ তনয় ভৈলা বুধ নামে খ্যাত ॥
 একদিনাপ্ৰতি বুধে নন্দন বনত ।
 প্ৰযটি ফুৰন্ত পাছে কৌতুক মনত ॥
 সূতাচিৰ গৰ্ভে জাত কুবেৰৰ জীউ ।
 তাহাৰ আগত আসি কন্যা ভৈলা ঠিউ ॥
 চিত্ৰা নামে সিতো বনে যুবতী স্তুন্দৰী ।
 ত্ৰৈলোক্যত ৰূপে গুণে যাক নাহি সৰি ॥
 নিৰ্ঘ্যান থানত বুধে তাক লাগ পাইলা ।
 গন্ধৰ্ব বিধিয়ে সেহি কন্যাক বিহাইলা ॥
 তাহাৰ সন্ততি এশ্তু স্বাৰোচিষ নাম ।
 তাহাৰ তনয় ভৈলা চৈত্ৰ গুণধাম ॥
 স্বাৰোচিষ মন্বন্তৰে চৈত্ৰৰ বংশত ।
 জন্মিলা ক্ষত্ৰিয় এক নামত স্তব্ধ ॥
 সমস্তে পৃথিৰ সিতো ভৈলা অধিপতি ।
 পুত্ৰৱতে প্ৰজাক পালন্তু মহামতি ॥

আপোন ৰাজ্যত ৰাজ্য বহু ভোগ কৰি ।

কোলা নামে কৰিলন্তু অপৰ নগৰি ॥

নিজধৰ্ম্মে ৰাজ্য পাছে কৰিলা পালন ।

দুৰ্ঘ শত্ৰু ৰাজাগণে কৰিয়া যতন ॥

যুদ্ধ কৰি তান শত্ৰু ভৈলা ৰাজাগণ ।

কোলা নামে নগৰিক কৰিলা মৰ্দন ॥

যুদ্ধত ঘাটিল পৰে জিনিলেক ৰণ ।

জয় বিজয়ৰ যে কাৰণ ভগবান ॥

সমৰত ঘাটি পাছে সুৰথ নৃপতি ।

দুৰ্ঘ মনে স্বদেশক আইলা মহামতি ॥

পূৰ্বধৰ্ম্মে ৰাজ্য তাক কৰিলা পালন ।

তাতো বলৱন্ত শত্ৰু ভৈলা ৰাজাগণ ॥

সুৰথ ৰাজ্যক যুদ্ধে আক্ৰমণ কৰি ।

শত্ৰুগণে কাঢ়ি লৈলা সমস্ত নগৰি ॥

মহা পৰাক্ৰমী দুৰ্ঘ আৰ্য্যাক সকলে ।

ধন জন দাস দাসী কাঢ়ি লৈলা বলে ॥

ভগ্নাৰ সকল কাঢ়ি লৈলা সুৰথৰ ।

হৰিলন্তু ৰাজ্য পদ হিন ভৈলা বড় ॥

পৰাজয় ভৈলা যদি সুৰথ নৃপতি ।

তাত পাছে যেন ভৈলা শূনা মহামতি ॥

ঘোড়াত চৰিয়া ৰাজ্য যুগয়াৰ তৰে ।

একেস্বৰে গৈলা পাছে অৰণ্য ভিতৰে ॥

সেহি বন মাজে দ্বিজবৰ মেধবৰ ।

আশ্ৰম খানক দেখিলন্তু নৃপবৰ ॥

কিছু কথা কহো শূনা সিতো অশ্ৰমৰ ।

পৰম সোভন অতিশয় কটিকৰ ॥

একেলগে মৃগ বাঘে গমন কৰয় ।

ঋষিৰ প্ৰভাৱে হিংসা ধৰ্ম্ম নচাৰয় ॥

সিংহে হস্তী একেলগে কৰন্তু আহাৰ ।
 সেনে কপোতিয়ে কৰে একেলগে চাৰ ॥
 ঘোড়া মহিষৰ তাত আছয় পিৰিতি ।
 সৰ্পে নেউলেয়ো কৰে আনন্দে বসতি ॥

মার্জাৰ মূষকে দুয়েঁ। নকৰয় দন্দ ।
 পেচক কাৰ্কেও সদা নচাৰয় মন্দ ॥
 ব্ৰাহ্মণ সকলে সদা বেদ পাঠ কৰে ।
 কোকিলে নাদয় যেন স্থললিত স্বৰে ॥

মলয় পবন তাতে বহে সৰ্বদাই ।
 ধৰণী মণ্ডলে যাৰ সম স্থান নাই ॥
 নানা পুষ্পগণ ফুটি আছে থানে থান ।
 তাত পৰি ভ্ৰমৰে কৰে মধুপান ॥

ফুলে পুষ্পে জাতিস্কাৰ দেখিতে শোভন ।
 সাক্ষাতে দেখি যেন ইন্দ্রৰ ভুবন ॥
 ক্ষুধা তৃষ্ণা নাহি তাত সংসাৰ নিকাৰ ।
 কোনে বৰ্ণাইবে পাৰে মহিমা তাহাৰ ॥

অতি মনোহৰ স্থান দেখিয়া স্তব্ধ ।
 প্ৰবেশ হৈলন্তু যাই সিতো আশ্ৰমত ॥
 দেখি প্ৰিয় বচনে মেধঘ মুনিবৰ ।
 নৃপতিক সাদৰ কৰিলা বহুতৰ ॥

মুনিৰ বচনে আনন্দিত মহীপাল ।
 সিতো আশ্ৰমত আছিলন্তু কিছুকাল ॥
 ইঠাই সিঠাই কৰি সিতো আশ্ৰমত ।
 ভ্ৰমন্তে ফুবন্তে ৰাজা চিন্তয় সতত ॥

মোহে আকুলিত চিন্ত স্তব্ধ নৃপতি ।
 সদাই কৰন্তু চিন্তা বিষয়ক প্ৰতি ॥
 হাহা বিধি কিনো ভৈলা মোহোৰ কপাল
 মোক খেদাই ভূত্যাগণে ভৈলেক ভূপাল ॥

যিতো আছিলন্ত যোৰ প্ৰধান নগৰি ।
পালিলন্ত পিতৃ পিতামহ আদি কৰি ॥
সিতো নগৰ এবিহুৱাইলো মই ।
নজানোহো কিবা ভৈলা তাহাৰ বিলাই ॥

সম্প্ৰতি তাহাক মোৰ দৃষ্টি ভূত গণে ।
পূৰ্বৱৰ্ত্তে কৰে কিবা নৰকে পালনে ॥
সদা মদশ্ৰৱে যিতো প্ৰধান কুঞ্জৰে ।
শত্ৰুৰ অধীন হয় কিবা ভোগ কৰে ॥

যিতো ভূত সব আগে প্ৰসাদ ধন থায়া ।
সৰ্বদায় সেবা কৰে অবনত হয় ॥
সিতো ভূতগণে অন্ত নৃপতি সবৰ ;
প্ৰতিদিনে আজ্ঞা পালি থাকে নিৰন্তৰ ॥

অতিদুখে সাঞ্চিলোহো ধনৰ ভণ্ডাৰ ।
অসদৰ্থ ব্যয়ে তাক কৈলা ছাৰখাৰ ॥
এহিসব চিন্তা কৰি স্মৰ্থ ভূপাল ।
ভাৰ্য্যাক চিন্তন্তে আৰু বুকু দিলা শাল ॥

হা হৰি হৰি, মোৰ কিনো ভৈলা বিধি ।
চিন্তাজুৰে প্ৰাণ যাই নাপাওঁ ঔষধি ॥
মোৰ ভাৰ্য্যা আছিলন্ত দৃষ্টিৰ গোচৰ ।
সম্প্ৰতি নিলেক সিতো ভাৰ্য্যাক নকৰ ॥

যাৰ মুখ পদ্ম যেন চন্দ্ৰমা নোহে যোৰ ।
নাসা তিল ফুল সম নয়ন চকুৰ ॥
কুটিল যেন ভ্ৰুৱ যুগ মদনৰ ধনু ।
যাৰ দৃষ্টি পাতে কাম্পে তৰুণৰ তনু ॥

বিশ্বফল সম দেখি অধৰৰ কাস্তি ।
পক্ক ডাড়িম্বৰ বীজ দশনৰ পাস্তি ॥
স্তন যুগ শোভে তাল ফলৰ সমান ।
মধ্যদেহ ক্ষীণ আতি দেখিতে সূঠান ॥

সুৰলিত ভুজ মৃণালৰ সমসৰ ।
 কৰিকৰ সম উক অতি মনোহৰ ॥
 সূঠান অঙ্গুলিচয় দেখি সুশোভন ।
 সৰ্ববাস্তে সুন্দৰী একো অঙ্গে নুহি হিন ॥

হেন মোৰ প্ৰাণ সম প্ৰিয় পটেশ্বৰী ।
 সম্প্ৰতি কিমতে থাকে শত্ৰুৰ নগৰি ॥
 এহিমতে চিন্তা কৰি আছয় সুৰথ ।
 দেখে এক বৈশ্য আশ্ৰমৰ নিকটত ॥

বৈশ্যক দেখিয়া ৰাজা বিলম্ব নকৰি ।
 মধুৰ বচনে তাক পুছিল সাদৰি ॥
 কিবা তযু নাম কোৱা কিহেতু গমন ।
 কিবা হেতু শোকাকুল দেখোঁ তযু মন ।
 নৃপতি বোলয় শুনিয়োক মহামতি ।
 কোন তুমি কোঁৱা মোত কিবা তযু জাতি ॥
 আশ্বাস বচন বৈশ্যে শুনি সুৰথৰ ।
 অবনত হুয়া তাক দিলন্ত উত্তৰ ।

বৈশ্য নিগদতি শুনিয়োক মহামতি ।
 সমস্তকে কহো মই তোমাত সম্প্ৰতি ॥
 মিলিল বৈশ্যৰ পুত্ৰ সুবিনীত আতি ।
 কলিঙ্গ দেশৰ ৰাজা বিৰোধৰ নাতি ॥

তামা লৈয়া পুস্কৰত দেবক আৰাধি ।
 যাক পুত্ৰ কৰি পাইলা নামত সমাধি ॥
 সমাধি মোহোৰ নাম বৈশ্য জাতি খ্যাত ।
 মহাধনীকৰ কুলে মোৰ ভৈলা জাত ॥

ধন লোভে দুৰ্ঘৰ্ভাৰ্য্যা পুত্ৰগণে মোক ।
 ধন সব কাঢ়ি লৈলা ভৰ্জিয়া অনেক ॥
 ধন কাঢ়ি লৈয়া সবে কৰিলেক ত্যাগ ।
 হৈলো অতি দুখী মই জানা মহাভাগ ॥

হিন ভৈলো ধন ভাৰ্য্যা পুত্ৰ বন্ধুগণে ।
 সিকাৰণে বনক আসিলো দুঃখ মনে ॥
 ইঠানত থাকি ভাৰ্য্যা পুত্ৰ পৰিয়াল ।
 নজানোহো কিছ্ৰু মই কুশলাকুশল ॥
 কিবা তামস্বাৰ গৃহে কুশল সম্প্ৰতি ।
 কিবা অকুশল ৰূপে থাকে প্ৰতিনিতি ॥
 সাধু বৃত্তি কৰে কিবা মোৰ পুত্ৰগণে ।
 অসাধুৰ বৃত্তি কিবা কৰে অনুক্ষণে ॥
 ইসব চিন্তায়ে মোৰ ব্যাকুল হৃদয় ।
 সৰ্বকালে দুঃখমনে শোক নুগুচয় ॥
 সমস্তে কহিলো মই তোমাৰ আগত ।
 এহি হেতু দুঃখ মোৰ নুগুচে মনত ॥
 এহিবাৰ্য্যচয় ৰাজা শুনিয়া বৈশ্যৰ ।
 পুনৰপি বৈশ্যত পুছিলো নৃপবৰ ॥
 শুকৰ চৰণে আগে প্ৰণাম কৰিয়া ।
 দুৰ্গাপদ পঙ্কজক মনত ভাবিয়া ॥
 ভণে ৰজনাথ দ্বিজ চণ্ডীৰ পয়াৰ ।
 শিব দুৰ্গা ঘৃষি হোৱা সংসাৰৰ পাৰ ।

কবিরাজ চক্ৰবৰ্তী ।

শঙ্খচূড় বধ ।

সোমাব পিঠৰ শিবসিংহ অধিপতি ।
হৰিহৰ চৰণত সদা যাৰ মতি ॥
ৰূপে নিন্দা আছে কামদেৱৰ শৰীৰ ।
যাৰ যশে তুল্য কৰি আছে গঙ্গানীৰ ॥

ধৈৰ্য্যত সাগৰ দানে যিতো কৰ্ণ সম ।
দণ্ডে যম সম ৰাজনয়ে মনুপম ॥
উদাৰ চৰিত্ৰ নানা গুণৰ ভবন ।
মানে দুৰ্যোধন দুষ্ক বশে হতাশন ॥

সুবৰ্ণৰ যত বস্ত্ৰ আনো নানা ধন ।
যাত হস্তে প্ৰতিদিনে লভে বিপ্ৰগণ ॥
যাৰ পদ পঙ্কজক সেবি নৃপগণে ।
ভাৰ্য্যা পুত্ৰ সমে স্নেহে থাকে ৰত্নমনে ॥

বিস্তৰ পণ্ডিতে যাক কৰে আশীৰ্বাদ
যাহাৰ দৰ্শনে বৈৰাগণৰ বিষাদ ॥
তাহান আছিল জায়া ফুলেশ্বৰী নাম ।
পত্নীগণ মধ্যে শ্ৰেষ্ঠ গুণে অনুপাম ॥

যেহেন ইন্দ্ৰৰ শটী হৰৰ পাৰ্বতী ।
সেহি মতে নৃপতিৰ যাত অতি ৰতি ॥
কামিনীৰ মধ্যে সাৰ ৰূপে অনিন্দিতা ।
ভক্তি ভৱে স্বামীক সেৱন্ত সুচৰিত্ৰা ॥

গম্ভীৰ বচন গতি মতি ৰতি সতী ।
কৃষ্ণদেৱ চৰণত অতি ভক্তিমতী ॥
হেন নৃপ মহিষীৰো আজ্ঞা শিৰে ধৰি ।
কবিৰাজ চক্ৰবৰ্ত্তী মতি অনুসৰি ॥

পৰম সুন্দৰ ব্ৰজাবৈবহ পুৰাণ ।
বাসদেৱে বান্ধি আছে নানা উপাখ্যান ॥
বৈষ্ণৱৰ মध्ये সাৰ শঙ্খচূড় নাম ।
দানবৰ অধিপতি গুণে অনুপাম ॥

বাস ঋষি বান্ধি আছে তাহান চৰিত্ৰ ।
দুৰ্য্যোধন কলিত আক জানিবাহা মিত্ৰ ॥
তপ কৰি বসি তাক সন্তোষ কৰিয়া ।
তুলসী দেবীক যিতো গৃহিনী লভিয়া ॥

তুলসী সহিতে ভোগ বিস্তৰ ভুঞ্জিলা ।
অনন্তৰে গোলোকত কৃষ্ণক লভিলা ॥
হেন শঙ্খচূড় ৰাজা কৃষ্ণত ভকত ।
তাহান চৰিত্ৰ শুনা সভাসদ যত ॥

নাৰদ বদতি নাৰায়ণ মুনিবৰ ।
তোমাৰ চৰণে কৰো অপৰ গোচৰ ।
বৈকুণ্ঠৰ নাথ যিতো প্ৰভু নাৰায়ণ ।
তান প্ৰিয় ভাৰ্য্যা কহি আছা চাৰিজন ॥

গঙ্গা লক্ষ্মী তুলসী অপৰ সবস্বতী ।
তাক নিতে সেৱি থাকে এহি চাৰি সতী ॥
আসম্বাৰ মধ্যে দেবী তুলসী কেমতে ।
বৈকুণ্ঠ নাথক স্বামী লভিলা সাক্ষাতে ॥

কৈত বা লভিলা জন্ম কিবা নাম পাইলা ।
কাহাৰ দুহিতা কোন কুলত জন্মিলা ॥
তপস্বিনী কোন তপ কৰি অতিৰেক ।
প্ৰকৃতিত পৰ বিষ্ণু স্বামী লভিলেক ॥

সৰ্বসাক্ষী স্বৰূপ নিৰিহনি নিৰ্বিকৰ ।
যিতো নাৰায়ণ পৰমাত্মা সৰ্ব সাৰ ॥
সৰ্ববাধাৰ সৰ্বৰূপ সৰ্ববজ্জ ঈশ্বৰ ।
সবাৰে পালক সৰ্ব হেতু দামোদৰ ॥

ব্ৰহ্মা আদি দেৱে যাক আৰাধনা কৰে ।
হেনয় বিষ্ণুক স্বামী পাইলা কাৰ বৰে ॥
গোবিন্দৰ কেন মতে শ্ৰেষ্ঠ পত্নী ভৈল ।
এহিতো সংশয় মনে উপস্থিত হৈল ॥

ভগ্নিয়ো সংশয় মোৰ সংশয় ভঞ্জনৈ ।
সুধিবাক পাঞ্চে মোক অনুৰাগী মনে ॥
এহি বাক্য নাৰদৰ নাৰায়ণে শুনি ।
যথারতে কহিতে লাগিলা মহামুনি ॥

পূৰ্বত আছিল দক্ষ সাবৰ্ণি নামক ।
মনু ছয়া চিৰকাল পালিলা লোকক ॥
ভক্তি কৰি যিতো মাধৱক তুষিলন্ত ।
তাহান তনয় বিষ্ণু সাবৰ্ণি ভৈলন্ত ॥

ইন্দ্ৰিয়ক যিনি মাধৱক ভজিলন্ত ।
তাহান তনয় দেৱ সাবৰ্ণি ভৈলন্ত ॥
ব্ৰত কৰি বিষ্ণু দেৱতাক আৰাধিল ।
তাহান তনয় ৰাজ সাবৰ্ণি জন্মিল ॥

শঙ্কৰৰ মহাক্ৰোধ কাশ্যপে জানিলা ।
সূৰ্য্য সমে বিধাতাত শৰণ মাগিলা ॥
অনন্তৰে বৃষকেতু কৰে শূল ধৰি ।
ব্ৰহ্মলোকে চলি গৈলা মহা কোপ কৰি ॥

বিকাৰতে শঙ্কৰৰ বুজিয়া ভাৱক ।
কাশ্যপ ভাস্কৰ সমে গৈলা বৈকুণ্ঠক ॥
দুঃখে ভয়ে শুদ্ধ কৰ্ণ তালু শুখাইল ।
তিনিয়ো বিষ্ণুত গৈয়া শৰণ মাগিল ॥

জানু শিৰে তিনিয়ে কৰিলা নমস্কাৰ ।
 ভক্তি ভাৱে স্তুতি কৰিলন্ত বাৰম্বাৰ ॥
 বিষ্ণুৰ চৰণে সৰ্বৰ কাৰ্য্য নিবেদিলা ।
 গোবিন্দেও সিসবক অভয়ক দিলা ॥
 শুনা সৃষ্টি কৰ ঋষিবৰ দিবাকৰ ।
 স্থিৰ হুয়া তিনিয়ো ভয়ক গৰিহৰ ॥
 কাৰ হন্তে ভয় আছে আমি বিজ্ঞমানে ।
 ইহাত কাৰণ কাহা শুনা সাৱধানে ॥
 যিতো জনে ভয় হুয়া বিপত্তি কালত ।
 আমাক স্মৰণ কৰে মনে যি ঠাৱত ॥
 সিঠাৱত আনন্দে চলিয়া চক্ৰধৰি ।
 তাহাক পালন কৰো ভয় দূৰ কৰি ॥
 হেৰা দেৱগণ জানিবাহা তত্ত্ব কৰি ।
 মই সে পালন কৰো বিষ্ণু ৰূপ ধৰি ॥
 ব্ৰহ্মাণ্ডত সৃষ্টি কৰো বিধি ৰূপ ধৰি ।
 মইসে সংহাৰ কৰেঁ। কদ্ৰ ৰূপ ধৰি ॥
 এতেকে শিৱক মোৰ স্বৰূপ জানিবা ।
 ব্ৰহ্মা তুমি আপোনাকো মইসে বুজিবা ॥
 মোহোৰে সে ৰূপ সূৰ্য্য ত্ৰিগুণ স্বৰূপ ।
 যাতে জগতকে পালেঁ। মই নানাৰূপ ॥
 আজি ধৰি শঙ্কৰত ভয় পৰিহৰি ।
 তিনিয়ো কুশলে চলা মোৰ নাম স্মৰি ॥
 ভগৱন্ত সদাশিৱ শীঘ্ৰে তুমি হন্ত ।
 সন্ত সকলৰ কুশলক আচৰন্ত ॥
 ভক্তৰ অধীন শিৱ বৎসল ভক্তৰ ।
 ভক্তিক জানন্ত আত্মা ভকত জনৰ ॥
 প্ৰাণতো অধিক মোৰ শিৱ সূদৰ্শন ।
 জানিবা নিশ্চয় কৰি এই দুইজন ॥

তেজস্বী নাহিকে আন শিৱৰ সমান ।
 ইতো ব্ৰহ্মাণ্ডৰ ভিতৰত বিচ্ছমান ॥
 লীলায়ে অজিতে পাৰে কোটি দিবাকৰ ।
 ব্ৰহ্মাৰো কোটিক অজিবাক পাৰে হৰ ॥
 অল্প মাত্ৰ আছে বাহিৰৰ জ্ঞান তান ।
 ৰাত্ৰি দিনে মোকে মাত্ৰ মনে কৰে ধ্যান ॥
 আমাৰ ৰূপক মনে সততে চিন্তয় ।
 মোৰ নাম গুণ সদা মুখত গায় ॥
 যিজনে যেমতে মোক কৰে আৰাধন ।
 তাহাকো তেমতে মই কৰো উপাসন ॥
 এহি হেতু দৃঢ় কৰি আমিয়ো শিৱৰ ।
 সৰ্ব্বদায়ে কুশলক চিন্তে সৃষ্টিকৰ ॥
 বৈকুণ্ঠ সভাত এহি বুলি ভগৱন্ত ।
 শিৱৰ মহিমা প্ৰকাশিয়া বসিচন্ত ॥
 সেই সময়ত মিলিলন্ত ত্ৰিনয়ন ।
 ৰূষভ বাহন সঙ্গে নাহি পৰিজন ॥
 ক্ৰোধত অৰুণ বৰ্ণ নয়ন ত্ৰিতয় ।
 হস্তত ধৰিছা শূল দেখি লাগে ভয় ॥
 শুনা সভাসদ ইতো পুৰাণ আখ্যান ।
 পৰম পবিত্ৰ ৰস অমৃত সমান ॥
 অসাৰ সংসাৰ সাগৰৰ ইসে সাৰ ।
 হেন জানি আত মন দিয়া বাৰম্বাৰ ॥
 ধন জন ভাৰ্য্যা পুত্ৰ সবাকো ছাৰিয়া ।
 কৃষ্ণ পাদ পঙ্কজত সদা মন দিয়া ॥
 সদায়ে শ্ৰবণ কৰা বৈষ্ণৱ চৰিত্ৰ ।
 যম নগৰত জানা ইসে বৰ মিত্ৰ ॥
 পৰম বাহুব আৰ গোবিন্দৰ নাম ।
 হেন জানি নিৰন্তৰে বোলা ৰাম ৰাম ॥

দোলডী

বিষুক দেখিয়া বুধৰ নামিয়া,
 সদাশিৱে নমিলন্তু ।
 ব্ৰহ্মা আদি দেৱ যাক কৰে সেৱ,
 লক্ষ্মীয়ো যাক ভজন্তু ॥
 চন্দ্ৰ সম মুখ দেখি মিলে সুখ,
 মনোহৰ শান্ত বেশ ।
 নীল আকুণ্ঠিত ললিত বলিত,
 শিৰত প্ৰকাশে কেশ ॥
 বত্ন সিংহাসনে বত্নৰ ভূষণে,
 অধিকে আছন্তু ভাসি ।
 মকৰ কুণ্ডল কৰে জলমল,
 মুখে মৃদু মন্দ হাসি ॥
 দিব্যবত্ন ময় কিৰীটি ভাসয়,
 বৰ্ত্তুল চাক শিৰত ।
 নানা কচি জালা গলে বনমালা,
 প্ৰকাশে চক্ৰ ভুজত ॥
 নীল জলধৰ শ্যাম কলেবৰ,
 সুন্দৰ মৃদু শৰীৰ ।
 দীৰ্ঘ ভুজ চাৰি ভক্স দুংখ হাৰী,
 সাগৰ কোটি গম্ভীৰ ॥
 চতুৰ্ভুজ বৰ বিষ্ণুৰ কিল্কৰ,
 সকলে শুক্ৰ চামৰ ।
 হস্তত ধৰিয়া সমীপ চাপিয়া,
 সেবি আছা নিবন্তৰ ॥
 সৰ্ববান্ধ ললিত, চন্দনে চাৰ্জিত,
 তাতে শোভে পীতবস্ত্ৰ ।
 ক্ৰমত বৰ্ত্তুল সুদীৰ্ঘ মৃদুল,
 চাৰি ভুজে চাৰি অন্ত্ৰ ॥

সমীপতে সেবি মহালক্ষ্মী দেবী,
তাম্বুল দিয়া আছন্ত ।

মহাৰত্ন মনে প্ৰভু নাৰায়ণে,
সেহি গুৱা ভুঞ্জিছন্ত ॥

বিছাধৰীগণে আনন্দিত মনে,
গীত নৃত্য কৰিছন্ত ।

মহাৰত্নে হৰি অগ্নি হস্ত কৰি,
তাহাক চাহি আছন্ত ॥

সবাবে ঈশ্বৰ যিতো দামোদৰ,
পৰমাত্মা নিৰাকাৰ ।

ভকত জনক কৃপা কৰিবাক,
হৈছা যিতো সাকাৰ ॥

হেনয় কৃষ্ণৰ নমিলা শঙ্কৰ,
ভক্তি ভাৱে পদ দুই ।

পাছে সৃষ্টিকৰ চৰণে শিৱৰ,
প্ৰণামিলা নম্ৰ হুই ॥

সূৰ্য্যোয়ো উঠিয়া স্তুতিক কৰিয়া,
শঙ্কৰক প্ৰণামিলা ।

তেমতে কাশ্যপ মুনি মহাতপ,
শিৱৰ পদে সেবিলা ॥

অন্ধক নাশক দেৱে মাধৱক,
পাচে স্তুতি কৰিলন্ত ।

বিষ্ণুৰ বাক্যত বত্ন আসনত,
পাচে হৰ বসিলন্ত ॥

তথাতে শিৱক বিষ্ণুৰ সেৱক,
সকলে চামৰ ধৰি ।

চৌপাশে বেঢ়িয়া পদ প্ৰণামিয়া,
বহিলা উপাসা কৰি ॥

সেহি সময়ত দেৱৰ মধ্যত,
শিৱ য়েবে শাস্ত ভৈলা ।

পাছে নাৰায়ণে মধুৰ বচনে,
শিৱক বুলিতে লৈলা ॥

শুনা ত্ৰিনয়ন . আমাৰ বচন,
তুমি সদা স্থথালয় ।

অত্যন্ত নিৰ্মূল তপস্কাৰ ফল,
তোমাতেসে হস্তে হয় ॥

সেনি ত্যু পদ সকল সম্পদ,
লভৈ সুৰাসুৰ নৰে ।

তোমাৰু ভজিয়া স্মৃতি লভিয়া,
সংসাৰ সাগৰ তৰে ॥

মৃত্যুক জিনিছা আপদ তৰিছা,
সদায়ে আনন্দময় ।

হেনয় তোমাৰ শুভ পুচিবাৰ,
কাৰ্য্য যে কিছো নাইয় ॥

তথাপিতো আৰ্য্য আসিবাৰ কাৰ্য্য,
আমাত কৈয়ো শঙ্কৰ ।

হেনয় বচন শুনি ত্ৰিনয়ন,
কৃষ্ণক দিলা উত্তৰ ॥

শুনা লক্ষ্মীকান্ত নৃপ মহা শাস্ত,
বৃষধ্বজ নাম যাৰ ।

মোৰ মহাহিত মোক ভজৈ নিত,
প্ৰাণৰ তুল্য আমাৰ ॥

তাহাক শপিলা মোক শোক দিলা,
এহি চুফি দিবাকৰ ।

ভক্তৰ শোকত মোহোৰ মনত,
মিলিল ক্ৰোধ বিস্তৰ ॥

এহি হেতু আক নাশ করিবাক,
আমার ভৈলেক মন ।

জানি মো'র খস সূর্য্য ছাড়ি বস,
পিতৃত লৈলা শরণ ॥

পাচে ছুয়ো যাই ব্রহ্মলোক পাই,
ব্রহ্মাত শরণ লৈলা ।

ব্রহ্মায়ে ভয়ত সূর্য্যক সম্ভত,
লৈয়া বৈকুণ্ঠক গৈলা ॥

এবে লক্ষ্মীপতি ভকতৰ গতি,
শুনা তৰু কহে মই ।

মনে বা বচনে তোমাত যি জনে,
ভয়ত শরণ লই ॥

ভয়ত তবিয়া মৃত্যুকো জিনিয়া,
সিতো পারে পুণা ঠাই।

ইতো তিনি জনে তোমাৰ চৰণে,
সাক্ষাতে শৰণ পাই ॥

কত পুণ্য বাজি সাক্ষি আছি আজ,
কি কহিবো ইতো কথা ।

যাতো নাৰায়ণ তোমাক স্মৰণ,
কৰৈ যিতো যথা তথা ॥

তথাপি সমস্ত অমঙ্গল অন্ত,
 তাহার হইবে সর্ব্বথা ।

কিন্তু দামোদর মোহোর ভক্তৰ,
কি হৈবো এবে অৱস্থা ॥

সূর্য্যার শাপত আমার ভকতে,
লভি আছে মহাতাপ ॥

ইহাৰ উপায় দিয়া মহাশয়,
তুমি সমস্তৰে বাপ ॥

শিবৰ বচন শুনি নাৰায়ণ,

পাচে বুলিবাক লৈল ।

শুনিয়ে ত্রিনেত্র একদণ্ড মাত্র,

তুমি আসিবার ভৈল ॥

এতেক মাত্রত মানুষ লোকত,

এক বিংশ যুগ গৈল ।

এতেকে শঙ্কৰ চলিয়ে সত্ৰৰ,

বৃষধ্বজ মৰি গৈল ॥

কালচক্ৰ মোৰ পৰম দুৰ্য্যোৰ,

তাক কোনে লজ্জিবেক ।

এতেকে তাহান* পুত্র লক্ষ্মীহীন,

বৃষসেনো মৰিলেক ॥

তাহান তনয় দুই মহাশয়,

ধৰ্ম্মধ্বজ কুশধ্বজ ।

সূৰ্য্যৰ শাপত সম্পদ বহিত,

ভজৈ হৰি পদবজ ॥

সঙ্গক তেজিয়া ৰাজ্যক ছাৰিয়া,

দুয়ো তপ আচৰিছা ।

সেই দুইৰো দুই পত্নী আছে দুই,

সতীৰ ধৰ্ম্ম ধৰিছা ॥

দুইৰো ভাৰ্য্যাতে লক্ষ্মী হৈবজাত,

কলা অৱতাৰ ধৰি ।

পাচে সুখী হৈব দুয়ো ৰাজ্য লৈব,

সৰ্ব্ব দুঃখ পৰিহৰি ॥

আবে ত্রিনয়ন তেজি ৰোষ মন,

দেৱগণে সমে চলা ।

এহি বুলি হৰি সভা পৰিহৰি,

অভ্যন্তৰ গৃহে গৈলা ॥

পাচে দেৱগণ জয়া ৰজ্ঞ মন,
 আপোন স্থানে চলিলা ।
 ক্ৰোধক ছাড়িয়া শঙ্কৰো চলিয়া,
 তপস্বীত প্ৰবেশিলা ॥
 শুনা সভাসদ পুৰাণৰ পদ,
 ইসে জানা পুণ্য হেতু ।
 সংসাৰ সাগৰ পাৰ হৈবাৰ,
 এহিসে প্ৰধান সেতু ॥
 হেন জানি আন নকৰিবা কাণ,
 সদা স্মৰা হৰি নাম ।
 কবিৰাজ দ্বিজ হৰিদাস নিজ,
 ভণে বোলা ৰাম ৰাম ॥

পদ ।

নাৰায়ণ বদতি নাৰদ মুনিবৰ ।
 শুনিয়ে চৰিত্ৰ বৃষসেনৰ পুত্ৰৰ ॥
 ধৰ্ম্মধ্বজ কুশধ্বজ দুয়ো মহাসন্ত ।
 সম্পত্তিৰ অৰ্থে ঘোৰ তপ কৰিলন্ত ॥
 লক্ষ্মীৰ বৰত পাচে সম্পদ লাভিলা ।
 ৰাজাৰ যুগুত ভোগ সকলে ভুঞ্জিলা ॥
 প্ৰথমতে কহৌ কুশধ্বজৰ দুহিতা ।
 শুনা মুনি কেন মতে আসি ভৈলা সাঁতা ॥
 কুশধ্বজ ৰাজাৰ বল্লভ মালবতী ।
 কালক্ৰমে দুহিতাক লভিলন্ত সতী ॥
 পৰম সুন্দৰী মহালক্ষ্মী অৱতাৰ ।
 কন্যা দেখি মহাৰজ্ঞ মিলিল ৰাজাৰ ॥

উপজিয়া বেদ পাঠ করিলন্তু সতী ,
এহি হেতু তান নাম দিলা বেদরতী ॥
অনন্তরে মঙ্গল করিয়া মালরতী ।
তীর্থ জলে ধুরায়া কন্যাক থৈলা সতী ॥

স্মৃতিকা গৃহৰ হস্তে তপস্তাক মনে ।
বেদরতী সতী চলি যাস্তু তপোবনে ॥
বন্ধুগণে নিবারণ করিতে লাগিলা ।
তথাপিতো বেদরতী বনক চলিলা ॥

পুষ্কর দ্বীপত দেবী উপস্থিত ভৈলা ।
নাৰায়ণ দেবতাক চিন্তিবাক লৈলা ॥
এক মন্বন্তর কাল পুষ্কর দ্বীপত ।
তপ করিলন্তু ভোগে ছয়া বিৰকত ॥

তথাপি তাহান দেহ পুষ্ট নতু ক্লিষ্ট ।
পৰম স্নন্দর নর যৌবন বিশিষ্ট ॥
অনন্তরে আকাশী বচন শুনিলন্তু ।
বচন শুনিয়া স্মৃথ নতু লভিলন্তু ॥

ব্রহ্মা আদি দেৱে যাক কৰে আৰাধন ।
পৰজন্মে সেহি স্বামী হৈব নাৰায়ণ ॥
এহি বাক্য শুনি কষ্ট ছয়া বেদরতী ।
পুনৰ্বাৰ ঘোৰ তপ আচৰিলা সতী ॥

চিৰকাল সেহি স্থানে তপ আচৰিয়া ।
বসি আছা বেদরতা নিঃশ্বাস তেজিয়া ॥
সেহি সময়ত বীৰ বারণ দুৰ্ব্বাৰ ।
ভ্রামিয়া ফুৰন্তু বনে কৰিয়া বিহাৰ ॥

দেবীক দেখিয়া দুৰ্ঘে সমাপ চাপিলা ।
অতিথি মানিয়া সতী শুশ্রূষা কৰিলা ॥
সুশীতল জল ফুল মূল দিলা নিষ্ঠ ।
ভুঞ্জিয়া দেবীৰ কাছে বসিলা পাপিষ্ঠ ॥

পুচিলা দেবীত পাচে মধুৰ বচনে ।
 কাহাৰ দুহিতা তুমি কেনে আছা বনে ॥
 পীন স্তন দুই আতি মনোহৰ বেশ ।
 ময়ূৰৰ পুচ্ছসম বিৰাজিছে কেশ ॥
 শৰত কালৰ পদ্মদল সম দুই ।
 নয়ন তোমাৰ ভাসে দেখি মোহ লুই ॥
 বদন চন্দ্রত প্ৰকাশিছে মদু হাঁসি ।
 দণ্ড মুক্কা পংক্তি আছে তাহাতে প্ৰকাশি ॥
 তপ্ত স্তবৰ্ণৰ সম শৰীৰৰ কাস্তি ।
 চম্পক কলিকা যেন অঙ্গুলিৰ পাস্তি ॥
 তোমাক দেখিয়া কোনে ধৈৰ্য্যক ধৰিব ।
 কামশৰ বিষ লাগি সমূলি মৰিব ॥
 এহি বুলি কাম বাণে হৈয়া জৰ্জৰিত ।
 মূৰ্ছা লভি ৰাৱণ পড়িলা পৃথিৱাত ॥
 ক্ষণেকে চেতন পাচে পায় নিশাচৰে ।
 সন্তোষ ইচ্ছায়ে আবুড়িলা ধৰি কৰে ॥
 ৰাৱণৰ দুষ্ক ভাৱ দেখি কোপে সতী ।
 যোগবলে স্তম্ভি থৈলা তাক বেদৱতী ॥
 ঠৰ ভৈল হস্ত পাৱ ইন্দ্ৰিয় সকল ।
 বুলিতে নাপাৰে কিছু দূৰ হৈল বল ॥
 অদ্ভুত মহিমা পাছে দেখি মন্দমতি ।
 মনতে কৰিলা স্ততি জানি ভগৱতী ॥
 পাচে দেৱী ৰাৱণৰ ভক্তি ভাব জানি ।
 তুষ্ট হয় অনুগ্ৰহ কৰিলা গোঁসানী ॥
 গুচিলেক জড় ভাৱ পূৰ্বৱৰত হৈল ।
 দুষ্কৰ দমন হেতু বুলিবাক লৈল ॥
 শুন অৰে দুৰ্জ্জন ৰাৱণ পাপৰত ।
 সবাক্ৰবে মৰিবি মোহোৰ নিমিত্তত ।

যিহেতু কামত তই পর্শিল আমাক ।
এতেকে তেজিবো আজি দেখ শৰীৰক ॥

এহিবুলি যোগ ধৰি দেবী!বেদরতী ।
তাহাৰ আগত দেহ তেজিলন্তু সতী ॥
অদ্ভুত কৰ্ম্মক পাচে দেখি মহাবীৰ ।
ক্ষেপিল গঙ্গাত নিয়া দেবীৰ শৰীৰ ॥

অনন্তৰে নিজগৃহে ৰাৱণ চলিলা ।
লাজে ভয়ে ইতো কথা কাণো নকহিলা ॥
কিনো বিপৰীত কৰ্ম্ম আজি আচৰিলোঁ ।
অদ্ভুতৰো অদ্ভুতক সাক্ষাতে দেখিলোঁ ॥

এহিকপে মনত চিন্তিয়া নিশাচৰ ।
বাৰম্বাৰ বিলাপ কৰিলা বীৰবৰ ॥
কতকাল অনন্তৰে দেবী বেদরতী ।
জনক ৰাজাৰ গৃহ উপজিলা সতী ॥

সীতা নাম ভৈলা তান জগতে প্ৰখ্যাত ।
যাত হস্তে লক্ষ্মেশ্বৰ মৰিল সাক্ষাত ॥
অপৰ জন্মত তপ কৰিছা বিস্তৰ ।
তাৰ ফলে প্ৰিয় ভাৰ্য্যা ভৈলা ৰাঘৱৰ ॥

পৰিপূৰ্ণতম যিতো প্ৰভু নাৰায়ণ ।
মহাতপ কৰি যাক কৰৈ আৰাধন ॥
সমস্ত জগত পতি দুৰ্জ্জনৰ কাল ।
হেন ৰাম সমে ৰমিলন্তু চিৰকাল ॥

সুন্দৰীৰ মণি সীতা ভুঞ্জি নানা সুখ ।
জাতি স্মৰ ছয়া পাসৰিলা সৰ্ব্বদুখ ॥
যিতো ৰাম হস্তে বহু বিভব লভিলা ।
যাৰ স্কুমাৰ ৰূপে মনক মুহিলা ॥

অভিনৱ যোঁবনে ৰুচিৰ কলেবৰ ।

পৰম ৰসিক শাস্ত্ৰ নাৰী মনোহৰ ॥

গুণৱন্ত কামিনীৰ বশ্য সূচৰিত্ৰ ।

পৰম পণ্ডিত প্ৰভু সজ্জনৰ মিত্ৰ ॥

হেনয় ৰামক স্বামী পায়া ভগৱতী ।

চিৰকাল বহু ভোগ ভুঞ্জিলন্ত সতী ॥

অনন্তৰে পিতৃবাক্য ৰক্ষাৰ কাৰণে ।

লক্ষণ সীতায়ৈ সমে ৰাম গৈলা বনে ॥

কতকাল বনত ভ্ৰমিয়া ৰঘুপতি ।

সাগৰৰ নিকটত কৰিলা বসতি ॥

একদিনা তহিতে ৰাঘৱ ভগৱন্ত ।

বিপ্ৰৰূপ অগ্নি দেৱতাক দেখিলন্ত ॥

ৰামক দুঃখিত দেখি দেৱ হতাশন ।

শোকাকুল হৈয়া কিছো বুলিলা বচন ॥

অগ্নি বোলে শুনা ৰাম বচন আমাৰ ।

সীতা হৰণৰ কাল মিলিল তোমাৰ ॥

অতি বলৱন্ত কাল জানা ৰঘুপতি ।

আক নিবাৰিতে পাৰে কাহাৰ শকতি ॥

হেন জানি জানকীক মোত সমৰ্পিয়ো ।

ছায়া সীতা অজি তাক সমীপে ৰাখিয়ো ॥

অগ্নিত পৰীক্ষা হৈব যৈথানি সীতাৰ ।

তৈথানি সীতাক মই দিবোহেঁ তোমাৰ ॥

দেবগণে কৰি আছে মোক নিয়োজন ।

নোহো বিপ্ৰ স্বৰূপত মই হতাশন ॥

এহি বাক্য অগ্নিৰ শুনিয়া ৰঘুপতি ।

নিশ্চয় কৰিলা মনে হয় দৃঢ়মতি ॥

অৰ্পিলা সীতাক ৰামে অগ্নিৰ হস্তত ।

বিশ্বাস ৰাখিয়া নকহিলা লক্ষণত ॥

পাছে ছায়া সমে তৈত বৈলা মহাশয় ।

সীতাৰ বিবহ তাপে মনক দহয় ॥

অনন্তবে কনক মৃগক দেখি সতী ।

পাঞ্চিলা বামক মৃগ আনিবাক প্রতি ॥

সীতাৰ বক্ষাত লক্ষণক নিয়োজিয়া ।

চলিলেক বাম শৰ ধনুক ধৰিয়া ॥

মৃগক লক্ষিয়া বামে শৰ প্রহাৰিলা ।

তীক্ষ্ণতৰ শৰ গৈয়া মৃগত পড়িলা ॥

মায়া মৃগে মনত স্মৰিয়া মাধৱক ।

লক্ষণক সমুদ্বিয়া চাড়িলা প্রাণক ॥

মৃগকপ তেজি পাছে দিব্য কপ ধৰি ।

বভ্রময় বিমানত আৰোহণ কৰি ॥

বৈকুণ্ঠক পায়। তৈৰ দ্বাৰত বহিলা ।

জয় বিজয়ৰ পূৰ্বেব কিস্কৰ আছিল। ॥

মহাবলৱন্ত সিতো নামত অজিত ।

সনকাদি সিদ্ধৰ শাপত পৃথিবীত ॥

বাঙ্কস শৰীৰ পাই মাৰিচ হৈলন্ত ।

পুনৰপি বৈকুণ্ঠ দ্বাৰক লভিলন্ত ॥

অপৰাধ তাৰতম্য পূৰ্ববৰ আছিল ।

এতেকে বাঙ্কস তনু অগ্নিতে ছাড়িল ॥

অনন্তবে লক্ষণক মাতিবাৰ শুনি ।

লক্ষণকো পাঞ্চিলন্ত ছায়া মনে গুণি ॥

বামৰ সমীপ যদি চলিলা লক্ষণ ।

সেহি সময়ত আসি মিলিল বারুণ ॥

আনন্দে সীতাক লৈয়া লক্ষাক গৈলন্ত ।

লক্ষণক দেখি বামে দুঃখ লভিলন্ত ॥

বন হন্তে শীঘ্রকৰি গৃহে চলিলন্ত ।

সীতাক নাদেখি তথা মূৰ্ছিত হৈলন্ত ॥

চেতন লভিয়া শোকে বিলাপ কৰিল।

সীতাক বিচাৰি পুত্ৰ বনত ভ্ৰমিল। ॥

সম্পাতিৰ হস্তে পাছে বাৰ্ত্তাক লভিল।

অনন্তৰে বানৰক সহায় কৰিল। ॥ : '১'

